Editura UNIVERS

Durată pe parcursul a patru decenii aproape — din 1908 pînă în 1945 — opera lui Șișkov însumează peste 8000 de pagini, îmbrățișînd cele mai diverse genuri — de la miniaturi, eseuri, schițe, la romanul fluviu.

Volumul de față și cel apărut în Nr. 136 al prezentei colecții reproduc din proza sa romanele Ceata — operă valoroasă, care se situează, alături de creațiile lui Babel, Serafimovici, Fadeev, Vesiolîi, Pilniak etc., în rîndul celor mai strălucite lucrări din deceniul al III-a — Taigaua, precum și o suită de miniaturi tunguse și nuvele siberiene — adevărate giuvaeruri făurite de un neîntrecut cîntăreț al naturii și oamenilor taigalei.

Lei 7,50

141

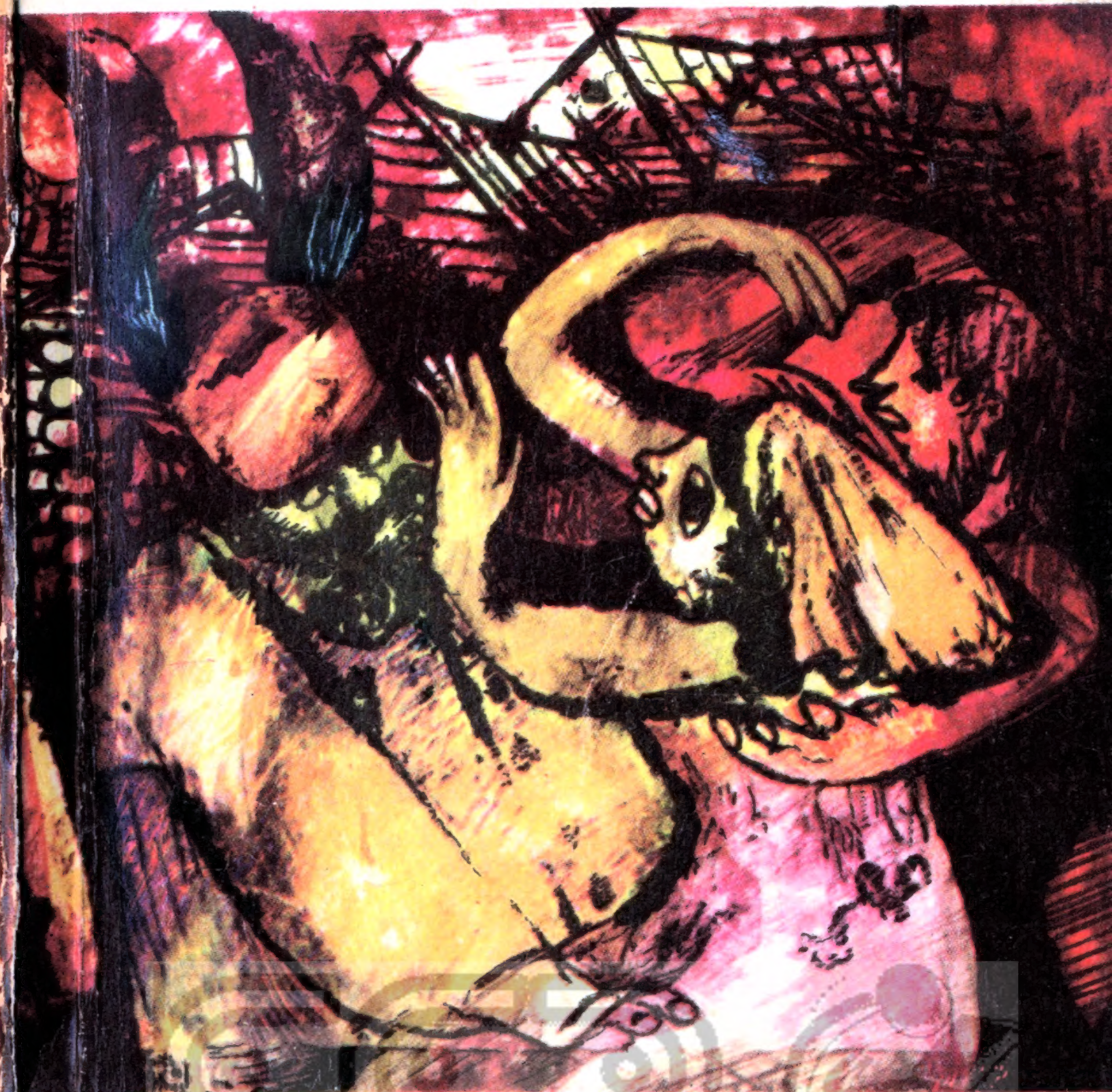
1970

V. ȘIȘKOV • TAIGAUA

V. ȘIȘKOV

TAIGAUA

COLECȚIA MERIDIANE

Coperta: *Mircea Dumitrescu*

Culegere din:
В. Шишков
ИЗБРАННЫЕ СОЧИНЕНИЯ
В ЧЕТЫРЕХ ТОМАХ
Москва — 1958

V. Şişkov

Taigaua

În româneşte de *Teodor Pîcă* şi *Mihail Chiţis*

Editura UNIVERS

Bucureşti — 1970

Taigaua

— roman —

...Cerurile vor pieri cu vuiet mare,
Stihiile arzînd se vor desface
şi pămîntul şi lucrurile de pe el
vor arde cu totul...
...Dar noi aşteptăm... ceruri noi şi
pămînt nou, în care locuieşte dreptatea.

Ap. Petru, Epistola a doua, cap. III,
versetele 10 şi 13

1

KEDROVKA e un sat în taiga. Ca în taiga sînt aici toate: şi dreptatea, şi oamenii, şi păcatele lor. Zarea-i lipseşte: tot împrejurul l-a potopit pădurea, înecîndu-l în întuneric. Doar un crîmpei de cer — atît i-a lăsat.

Măcar că tot satul n-are decît vreo treizeci de case, cimitirul de dincolo de islaz ar ajunge şi pentru un tîrg în toată regula.

Cînd o fi răsărit satul ăsta pe faţa lumii — nimeni nu ştie. Numai moş Nazar, care intrase bine într-a doua sută de ani şi acum şedea mai mult pe cuptor, dacă-l ispiteai, rostea anevoie şi împleticit:

— Satu ăst al nostru îi tocmai de pe cînd sluja Pătru la domnie. Cică bunicu-meu, Izot Kedrov, hie iertat, o fugit de la silă şi s-o aşe-

zat acilea într-un ceas bun. Aşa că din sămînţa noastră se trage...

Pămînt la Kedrovka pe sponci : ceva pe povîrnişul dinspre miazăzi, ceva pe malul gîrlei şi pe dealul acela ce-şi iţeşte din taiga pleşuvia galbenă. De altfel, ţăranii nici nu se omorau după pămînt ; ce le dădea taigaua — veveriţe, samuri, urşi, alune — le era de ajuns. Numai că de la o vreme sălbăticiunile astea s-au cam împuţinat, pîinea s-a scumpit şi atunci toporul a dat iama în taiga, împlîntîndu-se adînc în străfundurile ei.

Trosneşte şi bufneşte taigaua, împotrivindu-se omului : asmute ursul să-i calce sălaşele, ştime să-i stîrnească spaimele. Dar omul a îndurat, s-a ţinut tare şi pînă la urmă taigaua a fost biruită. Acolo unde înainte arbori seculari propteau tăriile, acum înverzesc vesel covoarele ţarinilor.

Aşa îşi trăia satul zilele an după an, aşa treceau zecile de ani.

Bătrînii se rugau pentru o moarte uşoară şi se stingeau fără crîcnire, cu neclintită credinţă că îndată, dincolo de mormînt, va începe ceva bun, luminos, acel ceva după care atît de crunt îi duruse inima, atît de mult le tînjise sufletul.

Bătrînii aveau de obicei să se căineze unul către altul de feciorii şi nepoţii lor, că le fac toate peste voie, că nu dau de loc ascultare părinţilor, că nu le e teamă nici de Dumnezeu, nici de dracu. Dojeneau tineretul :

— Ian uitaţi-vă ce straşnic veghem noi ca toate să hie cum o poruncit Dumnezeu — da voi ? Mă, blăstămaţilor !

De fapt, nici moşnegii, nici babele nu se ţineau chiar cu atîta străşnicie de poruncile Domnului, că era între săteni o vrajbă, de s-ar fi mîncat de vii unii pe alţii. De la ce s-a pornit — nimeni n-ar şti să spună limpede.

Afimiei, al cărei bărbat e dus în cătănie, i-a murit viţica : satul se bucură. Pe Petruha Teterev l-a stins rachiul şi a rămas Akulina cu trei copii mici : satul se bucură. Ţîncul lui Iakov s-a înecat cu păsat şi s-a pristăvit : satul se bucură. A lui Obabok, care-i sărac de n-are nici după ce bea apă, a născut trei gemeni : satul se bucură. De fiecare dată cînd aflau cîte o veste ca asta mai întîi parcă li se făcea milă, ca şi cînd cineva le-ar fi aprins o lumînare în suflet — era ceva atît de cald, de plăcut ! Apoi însă parcă venea diavolul cu mutra-i neagră, pocită, sufla în lumînare şi mai şi strivea mucul cu copita. Şi deodată, în sufletele oamenilor se făcea întuneric, şi în întunericul acela se tîra ceva rece care-i îmboldea să scrîşnească cu ochii holbaţi de ură despre a lui Obabok : „Aşa-i trebuie, căţeaua dracului". Dar de ce să fie „căţea" nevasta lui Obabok, beţivul, femeie vrednică şi cuminte, care nu le-a făcut nici un rău ? Oare n-o dor, nu-i rănesc inima vorbele astea nedrepte ? E o întrebare pe care nu şi-o pune nimeni, pentru că atunci, în ceasul acela, li se pare într-adevăr că n-o mai pot suferi pe femeia asta blîndă, că dînsa şi-a bătut joc de toată obştea şi numai ea, căţeaua, e de vină că o duc cu toţii atît de greu, rabdă de foame, trăiesc în murdărie şi întuneric, că sînt striviţi de sărăcia asta cumplită, uitaţi de lume, sălbăticiţi,

ajunşi de izbelişte ca nişte pisoi orbi azvîrliţi pe sub gard.

Aşa se avea fiecare cu toţi şi toţi cu fiecare.

An-iarnă Ivan Bezrodnîi a prins la capcane şase vulpi, şi acu la Petruha Zuiev a rodit de pomină secara: la alţii a bătut-o piatra, pe cînd la el lanul e de un stat de om. Pe ăştia doi îi urau de-a binelea — ziceau că „s-au vîndut necuratului“. Vădana Lukeria a deschis o dughenită şi a început să prindă cheag. I-au dat foc hambarului: „Prea te înfoiaşi, fă!“ Badea Izot s-a lăsat de băutură. Care îl întîlnea, îl lua în tărbacă: „Te sfinţişi, mă?“ Omul n-a mai putut răbda — s-a apucat iar să tragă la măsea mai vîrtos ca înainte şi s-a prăpădit de beţie.

Kedrovenilor nu le plăcea ca vreunul din ei să fie mai acătării decît ceilalţi: „Ce, bă, te crezi mai cu moţ? Ho! Di napoi!“

Aşa era viaţa oamenilor ăstora: zavistie, grijă-nvrăjbită şi pizmaşă, ca nu cumva să prindă vecinul osînză, bucurii răutăcioase, viaţă nătîngă de animal care nu judecă şi nu se-mpotriveşte, nu ştie ce-i binele şi răul, o viaţă fără căpătîi, fără înţelepciune, trăiau, şi atît, ca să mănînce, să facă copii, să se îmbete şi să zacă undeva pînă le-or degera mîinile şi picioarele, ori să se ia la bătaie şi să-şi ştirbească gurile cu pumnii, apoi să se împace şi să plîngă, să flămînzească, să înjure, să-şi spună snoave scîrnave despre popi şi alte feţe bisericeşti, ca după aceea să se ducă tot la ei cu spovedanie, să le fie teamă a-l întîlni pe popa, ca să nu le meargă rău şi totuşi să-l tragă de mînecă să le vie pe

petecul lor de ogor, ca Dumnezeu să le dea ploaie.

Bărbaţii îşi băteau nevestele pe muteşte şi cu fălcile încleştate. Nu că le-ar fi ştiut vreo vină, ci aşa, ca să-şi verse năduful pentru viaţa asta nemernică. Pe urmă li se făcea milă, se sărutau şi plîngeau împreună, dar trecea o zi, o săptămînă şi din nou, cînd dintr-o casă, cînd dintr-alta, răzbăteau urletele sfîşietoare ale femeilor. Se întîmpla ca vreuna, de cum plecau bărbaţii în pădure, la treabă, să-şi facă de cap cu un flăcăiaş sau cu cine se nimerea, cu vreun tînăr hoinar în trecere prin satul lor, cu petrecăreţul popă sau cu vreun deportat politic. Şi poate că nu atît de stricată ce era, ci de-a dracului, ca să se răzbune pe bărbatu-său, să-l facă să sufere. Drăgostindu-se cu ciobanul Sidorka, Stioşka ştie foarte bine că ţaţele or să spună bărbatului, mai înflorind şi de la ele. O ştie foarte bine şi poate de aia se şi poartă în aşa fel, încît bărbatul ei, cînd o afla, să turbeze de furie, să-i tragă o bătaie soră cu moartea, apoi să înceapă cu dojenile şi cu tot felul de vorbe batjocoritoare, iar dînsa, învineţită de bătăi, s-o zbughească în mijlocul uliţei şi să ţipe, să audă tot satul: „O să plec, tîlharule, o să plec, beţivanule, la Petrovan mecanicu, surghiunitu ţarului. Am să te las!“

Năşteau fără dureri şi fără pregătiri unde le-apuca: în pădure, pe cîmp — tot un drac. Fiecare avea o droaie de copii: „Dă-i înainte, Mavro, că mai rău n-are cum ne fi“.

Viaţa satului Kedrovka era cînd albă, cînd neagră. Aşa au apucat-o din veac.

Rodeau grînele, mergea bine vînătoarea — le creştea şi li se însenina inima. Pe care cum îl vedeai, era mulţumit şi vesel, bărbaţii cu şapca pe o ureche, femeile cu sarafane ţipătoare şi ciuboţele cu scîrţ. Pînă mai ieri i-a păscut nevoia, mai ieri au izgonit-o din ogradă — încă nu i s-a şters bine urma. Dar ei au şi uitat de sărăcie şi se pun pe trai, de parcă i-ar fi zăgăzuit toate drumurile întoarcerii. Se ospătează cu bucate gustoase, îşi iau ceai de ăl bun, ca să fie acolo, îşi fac încălţări şi haine — şi din cele de trebuinţă, şi numai aşa, de fudulie — îşi cumpără armonici cu două rînduri de clape şi, mai ales, o duc într-o beţie. Bea tot satul, pînă şi pruncii de-abia înţărcaţi.

Întîlneai numai chipuri vesele, senine, prietenoase, ura se topea, jignirile erau date uitării, şi duşmanii de ieri făceau pace la o sticlă de votcă, se pupau, vărsînd lacrimi de beţivi, se legau fraţi de cruce pînă la moarte, şi pentru a întări legămîntul, se tîrau pe uliţă şi luau ţărînă în gură.

Trece anul, începe altul. Încă din primăvară vede fiecare după anume semne că nu prea o să fie rost de veveriţe. E de rău. „A jucat cărţi Păduroiul cu Necuratul şi a pierdut toate veveriţele." În schimb o să rodească la bucate! Uite cum au crescut! De-a mai mare dragul să le priveşti!

Dar de năprasnă, în toiul verii, pică un oaspete cumplit — brumă timpurie. Apoi se mai abate o dată, şi recolta e pierdută.

Atunci începe şirul zilelor negre.

Şi ţinea mult şi bine — nu doar un an, ci doi, ba chiar trei! „Te pui cu Dumnezeu!"

Încet, treptat, aşa cum se duce ziua şi vine seara, vrăjmăşia se înstăpînea iar în sat. Ridicată parcă o dată cu ceţurile de pretutindeni, de prin bahne şi văgăune, se strecura neauzit, şerpeşte, prin case; înceţoşa minţile, rîcîia inimile şi se culca în prag ca un zăvod turbat ce mîrîie la fiecine.

Prin tot satul, de la o casă la alta se întindeau nişte fire nevăzute, diavoleşti. Cine le urzea? Cine altul dacă nu vrăjmaşul omului. În aer plutea ceva rău prevestitor, şi totul parcă se făcea mohorît, ca cenuşa. Nu mai auzeai rîs limpede, vesel, dacă rîdea unul parcă împroşca cu venin; şi nici cîntec voios, zis cu foc — cîntau ca la prohod; nici glas drăgăstos de fată: „Ah, Vaniuşa, ochi căprui," doar oful vreunei inimi tinere.

Chipurile se înnegurau, căutăturile deveneau flămînde şi pizmaşe, gurile hulpave, mîinile nestăpînite, inimile se umpleau de amărăciune. Se mursecau între ei, se înjurau, se picneau cu vorbe usturătoare, fiecare înverşunat să apuce, chiar de i-ar văduvi pe toţi de viaţă. Uneori însă îi venea cîte unuia — de unde s-o fi ivind aşa deodată toana asta! — să iasă în mijlocul uliţei şi fiecăruia, care cum trecea, să-i spună: „Mă fraţilor! Hai să mergem ş-om pune cu toţii umărul, poate-om răzbi!" Dar unde să meargă, la ce să pună umărul — asta nu ştiau. „Haidem, fraţilor, ş-om răsturna tot de sus pînă jos!" Poţi să urli pînă mîine, n-ai decît. Tai-

gaua o să-ţi întoarcă urletul, ba încă o să mai şi rîdă în hohote.

A venit din Petersburg, lăsat la vatră, Spirka soldatul, adică nu: de-acum înainte e Spiridon Pavlîci Ikonnikov. Le-a povestit cîte-n lună şi-n stele: şi ce de oraşe sînt pe lume, şi ce de oameni trăiesc pe-acolo, şi cum sînt luminate noaptea oraşele acelea... şi încă multe altele.

Apoi şi-a luat lumea în cap, afurisitul: „Da ce, aiasta-i viaţă? Da ce-s eu, fiară sălbatică?" Credeau că vorbeşte numai aşa, că face pe grozavul. Dar pînă la urmă tot a plecat... Cine ştie pe unde o fi umblînd, haimanaua, după viaţă uşoară! Puturosul!...

Îl ocărau în toate felurile pe Spirka soldatul — că de ce i-a zădărit? Că de ce le-a arătat cu degetul prin zarişte înspre locul acela unde se topeşte aurul zorilor, unde totu-i altcum ca aici? Cu toate astea, fiecare îşi amintea adesea cu bucurie în sinea lui de vorbele soldatului şi-şi înăbuşea un oftat.

2

NAZIMOVO e un sat mare, întemeiat în taiga de cine ştie cînd.

Nu-i nici la o sută de verste de Kedrovka — în taiga asta-i o nimica toată — dar acolo viaţa e, orice s-ar spune, mai bunicică. La Nazimovo, unde trăiesc „surghiuniţii ţarului" — deportaţii politici — se mai găseşte şi cîte o carte ce trece din mînă în mînă, ba chiar unii dintre

ţăranii mai tineri ştiu să scrie şi să citească: satul are o şcoală.

Mai are satul acela o biserică de piatră cu un ditamai clopotul — care cînd dangăne o dată, vuietul pluteşte îndelung în văzduh — un popă, cîţiva negustori şi unde mai pui că-i aproape de drumul mare ce duce tocmai în capitala judeţului — un biet orăşel de provincie — pînă la care se înşiruie şapte sute stîlpi numărînd verstele.

Dar josnicii şi păcătoşenii sînt destule şi la Nazimovo.

Negustorul Ivan Stepanovici Borodulin locuieşte într-o casă cu etaj şi grădină în faţă. Cea mai mîndră casă din sat! Iar Borodulin e un bărbat în puterea vîrstei, voinic, rumen, tuns rotund, cu dinţii albi, cu coşcogea barbă neagră, şi cu trecere la femei.

Se ţinea el cîte-olecuţă cam cu toatele şi era tare mîndru de asta: „Îs pofticios de parte femeiască". Dar dintre toate cel mai mult îi plăcea Daria, nevastă de soldat, cu care trăia pe faţă.

Numai că trupeşa Daria mai trăia şi cu deportatul Fedenka, infractor de drept comun, iar nevasta hoţului Fedenka, o ţărancă din sat, trăia cu fierarul Afonea, iar nevasta lui Afonea trăia cu trei flăcăi din Nazimovo şi cu „ginerică" de Lapşa, iar nevasta lui Lapşa, pe nume Sekletinia, o femeiuşcă isteaţă, se ţinea cu preotul, care era vădan. Dar preotul nu se mulţumea cu bucătăreasa lui, Sekletinia, ci mai trăgea clopotele şi grăsălanei negustorese Borodulina, care

își mutase vremelnic cele o sută de chile la oraș, ca să se trateze de gușă.

Și uite-așa : roată.

Ivan Stepanovici Borodulin e negustor deștept : în sat și prin împrejurimi el are pîinea și cuțitul.

Pînă și Prov din Kedrovka, ditamai primarele, e și el dator lui Borodulin : cînd vrăjitorii au năpustit asupra satului duhurile rele ale taigalei, de-au pierit mai toate vitele de molimă, a ajuns și el să se ploconească negustorului.

Prov a oftat zile-n șir, că nu se îndura s-o dea prin străini pe Anna, singura lui copilă, dar n-a avut încotro. După ce au gătat cu cîmpul, Anna a plecat la Nazimovo, slugă la Borodulin : să scadă măcar o parte din povara datoriei și tot ar fi ceva. Matrioniei i se sfîșia inima de plecarea fetei și o pierdea din ochi privind-o. Și nici nu-i de mirare. Că doar Anna a ei e fruntea fetelor din sat, adică ce din sat — din toată taigaua. Poate că în toată împărăția rusă, de la un cap la altul, alta mai chipeșă și mai luminată la minte nu se află. Cui o fi semănînd ?

O singură parte are Anna : o chinuie urîtul. Parcă ar dori ceva, parcă i-ar lipsi ceva... Meteahna asta se apropia tiptil-tiptil, ca o javră vicleană, și haț ! își înfigea colții... Tînjește de moarte fata, de parcă n-ar fi și ea de aici din sat, ci s-ar fi întruchipat din unda de cleștar a pîrîiașului ce alerga din taiga și se arunca în rîu, apoi din rîu în mare, străbătînd lumea toată. Nici ea nu știa din ce i se trage... Poate că viața asta ? Dar viață e asta ? O fi...

— Cică pe vremuri era mai bine, dar acum — cată nițel împrejur : ți se face lehamite, nu alta — se jeluia sieși Anna. Parcă-ar fi și parcă n-ar fi oameni făpturile astea buhoase care se tîrăsc orbecăind de colo-colo, trudesc și îndură cît le e scris și cînd îs putrezi ca un ciot mîncat de carii, buf în groapă... Și din taiga, vin alții în loc... Și se rostogolesc pe același drum : din taiga — sub glii, cu o cruce la cap. Și s-a dus viața.

Aleanul cel mai chinuitor o bîntuia toamna cînd se găteau păsările de ducă. Din inima-i îndurerată izbucnea un strigăt.

— Cocorei, dragii mei, luați și sufletelul meu cu voi...

Și n-ai cu cine vorbă cu miez vorbi, sfat chibzuit sfătui. Cu Ustin, poate ? Nu, Ustin e bătrîn, îi stă gîndul la cele sfinte și îi e dragă taigaua. Cu Keșka ? Noapte fără stele îi e cugetul. Cu tata ? I-o fi și lui inima bătucită de atîta muncă, trage cît zece, altceva nu știe... Poate doar Teșkerea... E isteață baba și știe la povești și la snoave... Mult e bin' s-o asculți serile cînd torci din caier. Opaițul trosnește ușor, iar sufletul își ia zborul și flutură undeva su-us, deasupra taigalei.

Annei nu i s-a mai întîmplat să lipsească din Kedrovka mai mult de o zi. La Nazimovo a început să tînjească și mai rău și cine știe ce nenorocire s-ar fi putut întîmpla de nu-l întîlnea pe Andrei. Dar l-a întîlnit și toate s-au tocmit altminteri.

Într-o zi, Borodulin i-a poruncit, mîngîindu-i ușurel umărul rotund :

— Dă fuga, Anka, pînă la Andrei — politicu — îl știi, nu ? Spune-i să vie-ncoa să îmbrace divanul...

Anna s-a întors înseninată.

— Ei ? întrebă Ivan Stepanovici, care socotea ceva la abac.

— Vine, răspunse Anna pitind un zîmbet în colțurile gurii.

Așa a început. Anna nu mai cunoscuse om ca el. Învățător ! Îi învață pe copii carte... Și ce chipeș !... E în fața lui... în privirea lui... ceva... ceva... că de-abia-și putuse lua ochii de la dînsul. Cînd a venit Andrei, ea s-a zăpăcit de tot : cît pe ce să pună samovarul fără apă ; cînd a servit ceaiul, a spart un pahar, iar cînd îl ajuta pe Andrei să bată țintele, nu-și putea stăpîni tremurul mîinilor.

Andrei era de aproape doi ani în taiga și tînjea ca și Anna. Îi era dor de întinsele stepe ale Donului, unde se născuse și copilărise, de cauza căreia i s-a dăruit, de băiețașii cu obrăjorii mînjiți care au alergat după el bocind prin toată stanița cînd l-au ridicat jandarmii aceia mustăcioși și l-au dus la oraș.

Într-o zi s-a pomenit cu Anna la el :

— Bună ziua, Andrei.

El își ridică privirile ; dădu la o parte moțul ce-i cădea pe frunte și-și îngustă ochii vii, ageri.

— Aha-a-a... Ne cunoaștem, se bucură el. Bună ziua șoimulițo ! Ce vînt te aduce ?

Anna zîmbi cu sfială.

— Te rog să nu mi-o iei în nume de rău, dar știi, Andreiușka, mi-e tare urît aici... Mă-ndeamnă inima să fug acasă... Dar pîn-atunci aș vrea s-i trimit carte tatii... Scrie-mi-o tu. E vorba să plece deseatnicul la Kedrovka... Mi-e tare urît... repetă Anna, rezemîndu-se de tejgheaua de tîmplărie și lăsînd fruntea în jos.

— Ți-i urît, zici ? Da, Anna, nu e vesel de loc... Hai să-i scriem...

În timp ce Andrei scria, Anna îi cerceta, curioasă, fața tînără, umbrită de tristețe, fruntea înaltă, ochii mari, negri. Avea sprîncene stufoase, mustață — doar o umbră, era lat în umeri, dar avea mîini de fată.

— Ai fi din boieri, că prea ești... ca o cadră.

De atunci își făcea adesea drum pe la Andrei : „Nu-ș' de ce mi se făcu dor să te văd".

— N-ai vrea să înveți carte ? o întrebă el o dată.

Foarte tulburată, ea bătu din palme și pe loc ochii i se umeziră ca florile de rouă.

— Andrei, Andreiușka... dragule...

Trecură zile... Au dat gerurile cele mari. Ce mult s-a schimbat Anna : o zi dacă nu-l vedea pe Andrei, era din nou tristă, abătută, dar cînd se ducea la el, nu-i mai venea să plece și stătea pînă la cîntatul cocoșilor.

Andrei lua o carte, se așezau amîndoi lîngă sobă și noaptea trecea repede. Era frig iarna în căsuța lui Andrei. Cînd se stîrnea vijelia, se aduna la zăpadă într-un ungher, de s-o scoți cu lopata. Andrei citea cu glas tare despre feluriți oameni, felurite împărății, despre cer, despre soare.

— Citește-mi despre dreptate.

Şi-i citeşte Andrei despre dreptate. Ce bine e să-l asculţi ! Ceva nou, luminos îi pătrunde în suflet, taigaua se depărtează, şi acum Anna o vede de sus de tot, ca de pe un vîrf de munte. Ce minunată trebuie să fie lumea ! Andrei are un fel al lui de a citi : ajunge pînă la un punct, lasă cartea şi începe să-i vorbească — şi vorbeşte, şi vorbeşte... Are glas blînd, vorba curgătoare, porneşte de la ceva obişnuit, dar o întoarce în aşa fel, că te cuprinde ameţeala.

— E adevărat ce spui, Andrei ? Chiar aşa să fie ? ridică din sprîncene Anna.

— Chiar aşa. Numai că voi, ţăranii, parcă aţi fi legaţi la ochi.

Se înserase. Anka se afla la Andrei şi cosea la o cămaşă, îngînînd un cîntec de jale cu glas legănat :

Uite colo cornul lunii
Văpăind asupra lumii,
Străluceşte colo sus
Nu ca-n vremea ce s-a dus.

Andrei măsura odaia cu paşi mari.

Alelei, te ai tu bine
Cu votri şi haramine

— Anna, o întrerupse Andrei, luînd-o de mînă. Tare frumos cînţi. În glasul tău sînt lacrimi şi multă tristeţe...

Fata rupse aţa cu dinţii, puse lucrul la o parte şi spuse :

— Tătucu şi mămuca ştiu a zice şi mai bine. Cîteodată, de sărbători, după ce beau un pahar, se aşază unul în faţa altuia, şi cînd prind a viersui... te trezeşti bocind, zău aşa...

— De ce ? întrebă Andrei mîngîind-o pe păr.

— Nu ştiu... te apucă aşa, o jale... Şi parcă te cheamă cineva... undeva...

— Ian te uită ! făcu Andrei şi se aşeză lîngă ea.

Cu privirea pironită în gol, Anna părea că-şi aminteşte ceva, că aude ceva.

— Sau alteori, noaptea... se întîmplă să nu pot s-adorm — fuge somnul de mine şi gata. Tătucu şi mămuca sforăie. Mă scol binişor, mă duc la rîu şi mă aşez lîngă apă... Nopţile de vară-s luminoase, şi în măliniş cîntecul păsărilor aproape că nu conteneşte... Stau şi mă gîndesc : eh, de ce nu sînt eu voinicul voinicilor, să iau o secure ma-are şi să dau iama în taiga : harş, harş, pînă oi croi drum spre lumea albă...

Andrei ridică de jos o daltă, mută de pe geam pe podea sticla cu lacul aproape îngheţat. Anna mai puse cîteva lemne în sobiţa de fier.

— Ascultă, Adreiuşka... ce-am vrut să-ţi spun ? Aha, mi-am adus aminte... Viaţa asta... e nu ştiu cum... Trăieşti, dar parcă nici n-ai trăi...

Cu o mişcare smucită, Andrei îşi îndepărtă şuviţa de pe frunte şi-şi reluă plimbarea.

— Viaţa... Asta nu-i viaţă ! izbucni el gesticulînd violent. Se îndoapă, dorm, se încaieră, se omoară... Parcă ar fi barbari sau fiare sălbatice...

— Vai, dragul meu. Îs mai răi ca fiarele... Vino numai la noi la Kedrovka să-i vezi ce fac... Te apucă groaza...

Andrei își potrivi cu un gest hotărît rubașca neagră de postav, se apropie de bancul de lucru și se apucă de rindeluit.

— E ceva de speriat: sărăcie, sfadă, omoruri...

Anna vorbea cu fruntea plecată asupra cămășii la care lucra.

— E la noi unul Fedot, prăvălieșul, povestea încetișor Anna. A jecmănit o dată doi tunguși și, ca să șteargă orice urmă, le-a dat de drum trei sticle de spirt curat. Și era un ger, de crăpau pietrele. Ei, tungușii, s-au îmbătat în taiga și au înghețat. Poate crezi că i-a părut cuiva rău, ori că i-a fost milă? Aș, de unde! Cu două vedre de rachiu, Fedot a închis gura la tot satul. N-au suflat o vorbă.

Sub mîna puternică a lui Andrei, talașul proaspăt se desprindea de scîndura groasă, șfichiuind, și i se așternea rotocol la picioare în chip de buclișoare galbene. Mirosea a rășină.

— Dar cînd mai mulți derbedei batjocoresc o fată... Ai auzit de asta?

— Am auzit. Scîrnavă faptă. Barbară! Josnică!

Andrei lăsă rindeaua. Se vedea pe fața lui cît e de înfiorat. Asculta cu ochii pe jumătate închiși, legănîndu-se ușor.

— Mi-e și rușine să vorbesc de aste scîrbavnice fapte... Scornesc vreo minciună, ademenesc fata afară din sat și... toată herghelia... Ptiu!... Curat nerușinare... Doamne Isuse... Și cînd te gîndești că nu-s numai flăcăi acolo, ci și țîngăi și bărbați care mai ieri s-au cununat... Nu zici că se bagă și cîte un babalîc... Țipă fata

ca din gură de șarpe. Pe una au canonit-o, biata, de și-a pierdut mințile și chiar de acolo, de pe măgură s-a aruncat în rîu și s-a înecat. Și toată vina ei era că n-a voit să se ducă după unul cu nasul ciunt...

Anna își ridică privirea de pe cămașa la care migălea și încremeni cu ochii țintă la perete. Andrei, cu mîinile la spate, se plimba neliniștit prin odaie și-i spunea ceva, dar, dusă în gîndurile ei, Anna nu auzea nimic.

Focul trosnea și mîrîia în sobă. De pe uliță se auzeau strigăte și înjurături: iar s-au luat la cuțite.

— Dar tu, Andreiușka, o să mai stai mult acilea?

— Nu știu... Poate pînă la sfîrșitul vieții, răspunse Andrei cu glasul stins.

Se aplecă spre ferestruica scundă și rămase mult timp acolo, atras parcă de priveliștea tulbure a uliții nămețite, scăldat în lumina lunii.

— Hei, eu mă duc... oftă Anna. Mă petreci puțin?

— Mai stai...

Se așeză lîngă ea și căzu pe gînduri. Anna se lipi de el și-i căută privirea. Văzu în ochii lui tristețe și poate chiar lacrimi, de nu cumva i s-o fi părut.

— E rău, Anna. Te înăbuși aici... Ar trebui făcut ceva, știu eu, ceva ca să nu fie toate chiar atît de negre. Ca viața să aibă un rost...

Glasul i se frînse.

— Of-of-of... ușor de spus, dar ia cearcă...

— Dacă nu reușesc, evadez, reluă Andrei, smulgîndu-se din loc și, cu mîinile încleștate,

începu să pășească iar încolo și încoace. O să fug în America!... La mama dracului!... Unde m-or duce ochii...

— Plec și eu cu tine, Andreiușka...

— Vrei?! Îi prinse mîinile întinse spre el și, strălucind de fericire, o făcu să se ridice de pe laviță.

— Din toată inima, Andrei, șopti ea tremurînd. Dar străfulgerarea unui gînd îi arcui sprîncenele a nedumerire. Ia stai... Dar cu cei de-aici cum rămîne?... Doar tu spuneai: întuneric... ticăloșie... Atunci de ce să fugi? Luminează aici... Cît de puțin, măcar cît un biet opaiț și tot e bine...

Andrei zîmbi:

— Cînd va ieși soarele, o să se facă lumină peste tot pămîntul... Și fără opaiț... Dintr-o dată. Iar soarele e acolo, îndărătul taigalei...

— Dragule... inimioara mea... Soarele acela ești tu.

După ce o petrecu pe Anna, Andrei se întoarse acasă, dar nu mai dormi în noaptea aceea. Scoase de undeva o hartă și o cercetă îndelung. Da, cu siguranță că se poate... Vor pleca mai spre primăvară... Vor ajunge la Lena... Nu le va fi greu să facă astfel, încît să li se piardă urma... O pereche căsătorită, care se duce la minele de aur. Iar o dată ajunși pe Lena, vor lua vaporul... Bun... Să zicem c-au reușit... Și mai departe? Nu, trebuie să plece singur... singur...

— Vise... vorbi tărăgănat Andrei și buzele i se crispează într-un zîmbet amar. Vise! Aruncă

hîrtia pe jos și umblă, umblă prin cameră pînă nu mai poate.

Planurile lui Andrei se schimbau de la o zi la alta: ba îl îmbia taigaua cu foșnetul ei tainic, o viață simplă alături de Anna, lupta îndîrjită împotriva întunericului; ba avea viziunea libertății și năzuia spre ea din toată inima... Libertate... Ce cuvînt sublim... Așadar, una din două: ori își face cuib în taiga, ori își ia zborul o dată cu lebedele peste mări și țări.

Dar iată că într-o zi de sărbătoare Anna veni la el devreme, palidă, pierdută. Fără să-i dea binețe, se lăsă pe bancă. Andrei tocmai împăia o veveriță zburătoare.

— Ce s-a întîmplat?

Fata doar oftă.

— Borodulin e de vină?

Anna tăcea cu ochii în pămînt.

— Dar ce ai? Andrei veni lîngă ea și-i luă mîinile reci, tremurătoare.

— Andreiușka, vulturașul meu... Am purces grea... șopti Anna, ascunzîndu-și fața.

— Va să zică, asta-i... bîigui Andrei. Așa... Parcă i se răsucise inima și, de tulburare, nu putea să-și adune gîndurile. E bine... e foarte bine... Hai, fruntea sus!

Anna a plecat înseninată. Pasul îi era sprinten, săltăreț. Era o zi cu mult soare și zăpada strălucea orbitor. Moinea.

Andrei se apucase să scrie unui tovarăș de-al său o scrisoare lungă:

„Dragă prietene. S-a hotărît: rămîn în taiga. Pentru cîtă vreme? Om trăi și-om vedea. Dar

cred că pentru mult... Voi căuta, pe măsura puterilor, să risipesc cumplita beznă ce învăluie taigaua... Zîmbești ? Zici că mă țin de fleacuri ? Ce să fac dacă „aiasta mi-e planeta", cum spune un ticălos de negustor din sat de-aici. Dar să-ți spun ce s-a întîmplat. Ți-am vorbit într-una din scrisori despre prietena mea. Ții minte, nu ? Mi-a plăcut din clipa în care am cunoscut-o și mi-a căzut dragă... Aici, în taiga, ea e pentru mine totul. Iar azi ea mi-a spus..."

Îi vîjîia capul, rîndurile îi jucau înaintea ochilor. Muie penița în călimară și reciti scrisoarea.

— Nu, nu așa... Altfel ar trebui să-i scriu despre asta. Dar, la urma urmei, la ce bun ?

Și rupse scrisoarea.

S-a desprimăvărat. Taigaua își aprindea cădelnițele și tămîia cu unduioase fumuri, hăuia îmbucurat cu brațele întinse și își înălța spre slăvi, în întîmpinarea soarelui, privirea ochilor ei verzi.

Primăvara, lui Andrei îi place să rătăcească prin taiga o săptămînă-două, ca să se sature de mireasma proaspătă a cetinii, după ce a stat între patru pereți opt luni fără de sfîrșit.

Nopțile, cînd nu era Anna la el, ieșea pe uliță și asculta, numai urechi, glasurile limpezi ale gîștelor :

„Ga-ga... gagaga... ga-ga... gagaga..."

Cîrd după cîrd între coama taigalei și liniștea bolții înstelate treceau păsările în iureș liber spre nord. Andrei simțea crescînd în el o

bucurie năvalnică. Scruta tăriile cu priviri nerăbdătoare, dar în afară de stelele ce licăreau în bezna albastră nu vedea nimic.

— Trebuie să plec...

Nu trecu mult și într-o seară îi spuse Annei, strîngînd-o în brațe :

— Mă duc în taiga, Annocika... Acum e tare bine acolo.

— Ce să cauți tu în taiga ?

— N-ai cum să mă înțelegi, Annocika... Mi-e peste măsură de dragă taigaua... Mă întorc curînd...

Cînd s-a luminat de ziuă, Andrei a pus într-un sac ceva merinde, și-a săltat pușca în spate și, luîndu-și rămas bun de la Anna, s-a depărtat cu pas voios, de-a lungul satului.

— Vezi să nu te rătăcești... Cu bine... Cu bii-ii-nee-ee...

3

DE CUM SE umple taigaua de vuiet primăvăratic, vagabonzii își iau traistele peticite și gamelele de tablă, vîră în turetci șișuri tăioase și răsar la lumina zilei de prin băi întunecoase, izbe părăsite și colibe ce le-au slujit de adăpost în lunga iarnă nordică. Părul și barba le-au crescut sălbatec, pielea le e zgrunțuroasă de jeg și înnegrită de fum. Își îndreaptă spinările încovoiate, se uită printre pleoape la soare, caută în albastrul cerului mărgelușele albe ale cîte unui cîrd de lebede, ciulesc urechea la gure-

şele glasuri ale păsărilor ce se întorc din ţările calde şi, supunîndu-se chemării taigalei, se împrăştie care-ncotro prin hăţişuri.

Soarele încă n-a scăpătat, dar peste puţină vreme se va ascunde după o muchie de munte : ultimele lui raze pîlpîie în creştetele arborilor şi acuşi, acuşi se vor topi în văzduhul tot mai cenuşiu al înserării. Jos, o tăcere adîncă, iar acolo, peste vîrfuri zburdă un vîntuleţ foşnind din cetini.

— Tiulea, ia pisează niţel ceai, rosti cu glas adînc bătrînul chel şi spătos, zis Lehman.

— 'nţeles, răspunse scurt Tiulea. Acesta nu părea să aibă mai mult de treizeci de ani. Faţa lui rotundă, lătăreaţă, cu buze groase, nu-l arăta prea deştept. Îndeplinind porunca, îşi făcu de lucru pe lîngă traistă.

Lehman era un zdrahon cu o tîrsoagă de barbă cenuşie gălbejită, pîslită în smocuri groase, nas mare, coroiat, privire mocnită şi sprîncene stufoase veşnic încruntate. Cînd se ridică în picioare bătrînul — mă, da nalt mai e, cu toate că e adus de spate ! şi cînd chiuie o dată — mă, ce glas, tunet, nu alta ! — răsună taigaua... Zi Lehman, şi pace, că aşa cum părea năpădit de licheni, ai fi zis că-i omul pădurii : din asemănarea asta i s-o fi tras pesemne şi numele.

Ceilalţi vagabonzi, Anton şi Ivan, se îndeletniceau cu dresul „echipamentului".

Ivan sau Vanka Zaiafet, cum i se spune pentru firea lui veselă, tocmai pune petece pe o jachetă de femeie şi nu-i tace gura o clipă.

— O să iasă un mondir straşnic, se veseleşte Vanka. Rîde în hohote, măcăind ca un răţoi,

scuturînd din capu-i rotund ca o varză cu foile zbîrlite.

Anton e slab, scofîlcit şi veşnic asudat. Ochii lui mari, visători sînt încercănaţi, ţăcălia, neagră, înspicată.

— Aşa să ştii, drăguţă, spune Anton pescuind cu lingura din coajă de mesteacăn un pesmet dintr-o strachină de lemn. Bunul Dumnezeu ne-a îndreptat paşii unul către altul.

— Dumnezeu... Ba bine că nu... bubui Lehman. La tine toate îs de la Dumnezeu. Ne-am întîlnit, şi atîta tot. Ce mai tura-vura.

După ce s-a săturat, Vanka Zaiafet s-a dus să taie nişte uscături de zadă : a început să se întunece, iar focul stătea gata să se stingă.

Tiulea s-a trîntit pe spate, a rămas puţin aşa, îngînînd un cîntecel, apoi a sărit în picioare şi a dispărut în hăţiş. După un timp, se auziră fluieratul lui voios şi trosnetul crengilor.

O dată cu întunericul ce-i împresură, veni şi frigul. Puseră pe foc buturugi răşinoase. Focul le încercă cu limbile-i roşii — e ceva gustos ? — şi, fiindu-i pe plac, le cuprinse dintr-o dată. Lemnul pîrîia şi scînteia, răspîndind căldură şi lumină.

Culcat cu spatele la foc, ca să-l cuprindă căldura, Anton spunea, îndreptîndu-şi în gol privirea somnoroasă :

— Dumnezeu ştie, drăguţă, dacă oi mai avea putere să mă tîrăsc pînă acasă.

— Eşti de departe ?

— Din Voronej. Frumos oraş ! Acolo m-am născut.

În depărtare icnea securea lui Vanka, apoi se auzi pîrîitul copacului ce se prăbuşea.

Anton se trase mai aproape de foc. Chipul lui trist era ca de ceară şi aşa cum lucea de năduşeală în bătaia flăcărilor, părea că începuse să se topească.

— Află, unchiaşule, că eu nu-s un fieştecine... Sînt de cin duhovnicesc, tata a fost dascăl într-o parohie sătească, începu el să-nşire cu glas stins, monoton. Numai că m-au dat afară din seminar — că nu prea arătam sîrguinţă în învăţătură şi apoi cam aveam predispoziţie pentru băuturi alcoolice. Părintele meu, dascălul, om cu familie grea — nici să nu mă vadă! Aşadar, iată-mă de capul meu. Ei, zic, trebuie să mă descurc într-un fel... Am intrat slujbaş într-o canţelarie, dar n-a ieşit conţopist din mine. La drept vorbind, nici n-aveam tragere de inimă pentru profesiunea asta. Pe mine mă atrăgeau pădurile, cîmpiile, visam să cutreier drumurile şi şoselele, să văd mănăstirile străvechi... Deh, unuia îi place una, altuia alta. Şi mă bătea gîndul să mă călugăresc, că sînt nişte mănăstiri minunate — bunăoară, schitul de la Sarova — Maică Precistă! Ce loc: pădure, pîraie — raiul pe pămînt. Da, aveam o atracţiune mare pentru cele sfinte. Dar omul propune... M-am făcut zugrav, moşule, apoi am deprins cîte ceva de la călugări şi iată-mă pictor. M-a cuprins iar dorul pribegiilor şi am pornit prin Rusia din sat în sat, din comună în comună.

Anton clătină din cap, plescăi din buze, ridică din umerii lui ascuţiţi şi oftă.

— Într-o vreme vorbeam cu fata popii dintr-un sat... Primăvara, flori, cîntecul privighetorilor... Şi eu pe atunci, băiat ferches: haină de catifea, pălărie, ceas şi aşa mai departe. Pînă la urmă, ca să ascundă păcatul, părintele Nikifor ne-a pus pirostriile... Şi au început pentru mine zile albe: nevastă frumoasă, s-o pui în ramă, de lucru — cît vrei, primeam comenzi şi din alte judeţe. Bine am mai dus-o cu Nataşenka! Să tot trăieşti! Dar s-a întîmplat o nenorocire. De felul meu sînt simplu şi încrezător. Ei, tocmai de aia oamenii m-au călcat în picioare...

— Aşa-i, la asta se pricep, mormăi Lehman.

Se auzea cum răzbate prin desiş Vanka Zaiafet, tîrînd crengi uscate.

— Cinci ani am huzurit. Pînă-ntr-o zi... M-am tocmit într-o comună să primenesc zugrăvelile la biserică. Frumoa-asă biserică şi bogat împodobită din vechime de moşieri. Tocmai se brodise să fie iarmaroc în comuna aceea. A venit lume peste lume. Şi aşa... La început, totul a mers bine. Care va să zică, am gruntuit protopărinţii din rîndul de sus şi pînă să se mai usuce, hai să-i împrospătez pe evanghelişti. Locuiam tot în biserică, într-un colţişor mai dosnic. Veneam seara, după ce făceam un ocol prin piaţă, şi mă închideau acolo peste noapte. Iar cum se lumina de ziuă, gata, la lucru!... Şi nu s-ar fi întîmplat nimic, dar soarta vitregă...

— Iar te-ai apucat de băut, ai? bănui Lehman.

— Aşa e, om păcătos, ce vrei... Se tot învîrtea pe lîngă mine unul cu obrazul ras, actor sau mai ştiu eu... Cu el, cum s-ar zice, m-am şi în-

hăitat. Abia m-au găsit după trei zile... „Nu ţi-e ruşine, Anton Ivanovici? m-a luat la rost epitropul bisericesc. Şi banii unde-s? I-ai băut pe toţi?" „Pardon, zic, pe toţi." Trebuie să ştiţi că luasem de la ei arvună două sute de rublişoare pentru poleială şi vopsele. Atunci starostele, jap! îmi trage una peste ureche. Mi-au dat lacrimile, mai mult de obidă şi de ruşine, că eram om cunoscut şi respectat prin partea locului. Şi toate din pricina bărbieritului ăluia: cînd m-am turlăcit, nu ştiu prin ce vicleşug a izbutit să scoată banii de la mine, şi tule-o!... Îl cunoşteam de mai înainte, că venea uneori pe la biserică şi vorbea cu mine despre icoane. Se pricepea, mişelul — ce-i al lui, e-al lui. Bu-un... M-au dus la prescurăreasă, să zac acolo pînă m-oi trezi din beţie, şi au trimis o căruţă după nevastă-mea: ştiau că ascult de ea ca de Dumnezeu.

Anton clipi mărunt, îşi scoase cascheta roasă şi fără cozoroc şi-şi şterse cu mîneca fruntea năduşită, cu tîmplele scobite.

— În toiul nopţii mă pomenesc cu nişte vlăjgani care tăbărăsc pe mine, mă leagă şi mă duc în vătăşia plăşii. Ei comedie! Nu pricep nimic. Abia pe urmă din ce au vorbit ăia pe drum am înţeles că biserica a fost jefuită — au luat de la o icoană cununa în pietre, crucea de pe sfînta masă, potirul cu sfintele daruri şi au golit cutia milelor. Ai dracului! Eu — să mor, nu alta. Îl iau pe nu în braţe, şi pace bună. Dar la percheziţie mi-a scuturat unu jiletca şi nu zici că pică din buzunar doi pitaci vechi de pe vremea Ecaterinei şi o medalie de argint?! „Ştiam eu!

răcneşte starostele. E medalia mea, o cunosc... Uite aici crestătura. Am pus-o cu mîna mea în cutia milelor!" Şi s-a zis cu mine...

— Ha! făcu Lehman. Bărbieritul?

— Că doar nu eu?!... Se poate? Un lăcaş sfînt! Mi-ar fi căzut mîna! Nu sînt eu omul... Dar uite că am picat eu mesă... Şi cine să-mi ia apărarea? Fratele mai mare — dus la învăţătură la Academia duhovnicească, tata — mort, părintele Nikifor murise şi el... Mi-au dat la ani cît au intrat în mine şi mi-au făcut vînt la dracu în praznic...

— Şi bărbieritul? săriră într-un glas Lehman şi Vanka. Ce nu l-ai băgat şi pe el la răcoare?

— Eu?!... Uită-te la mine răspunse Anton cu un gest de neputinţă şi zîmbind strîmb. Sînt blajin de felul meu şi cam moale... Mă simţeam strivit... De parcă ceva... aşa... s-a prăvălit peste mine... Într-un cuvînt, m-am resemnat: ce ţi-e scris...

Se uită într-o parte cu o privire sticloasă şi îngăimă cu gîndul aiurea:

— Adică le-am spus eu cum devine chestia cu bărbieritul ăla... Cum să nu. Dar, sare pe coadă! Parcă intrase în pămînt. Şi unde mai pui că medalia era la mine...

Lehman şi Vanka Zaiafet erau numai urechi. Glasul lui Anton tremura, obrajii-i supţi îi ardeau. Tulburat de amintiri, îşi maltrata bărbuţa cu degetele-i subţiri şi-şi tot smiorcăia nasul ca un cioc de raţă, cu vîrful lung şi turtit.

— Cum am ajuns în Siberia, am început să beau, ce mai, am ajuns un beţiv ordinar. De aia mi-am prăpădit sănătatea. Beam, dragii mei,

pînă-mi venea spasmosu'. Se făcea că zbor prin odaie ori că mă înalț cu casă cu tot și plutesc prin văzduh încolo și încoace.

Zaiafet chicoti și-și trecu de jos în sus palma peste fața-i de babă.

— Se întîmplă ! strigă el amuzat și, înfigîndu-și pumnii în șolduri, urmă : și eu cînd m-am pilit o dată m-au scoborît dracii printr-un horn drept în iad... Acolo, zor-nevoie să mă însoare cu o broască, muma lor de diavoli, dar pînă la urmă, mi-au făcut vînt, numai să scape de mine.

— Și așa, dragii mei, luă Anton vorba de unde o lăsase, am îndurat mizerie și lipsuri unsprezece anișori bătuți pe muche. Și mi s-a făcut un dor de locurile mele natale ! Am început să-mi visez nevasta și fetița, mereu mi se năzărea că mă cheamă. Stau cîteodată noaptea în taiga, pe malul apei și numai ce aud : „Anto-o-șa..." Sar în picioare, îmi fac cruce și nu apuc bine să mă potolesc, că iar aud : „Anto-o-șa..."

Anton tresări și se închină.

— N-am mai putut răbda și m-am gătit de drum. Am pornit și am tot mers doi ani de zile, nici mai mult, nici mai puțin. Adevăr vă spun. Am ajuns la Voronej într-o seară. Eu știam încă de pe cînd eram la pușcărie că Natașenka și fetița mea s-au mutat la oraș. Păi... vin, care va să zică, la Voronej, înnoptez la un han și dimineața mă duc la catedrală, dar nu intru, ci mă dau pe lîngă milogi, că ăștia, îmi zic, nu se poate să nu cunoască pe careva. Și, cu adevărat, aflu de la ei că fratele meu Pavel Ivanîci a rămas văduv, că e profesor la seminarul teologic și că țintește o arhierie.

— Oho ! făcu Vanka. Arhierie ! Auzi, mă !

— Dar de Natașa mea n-am aflat nimic. Cînd i-am iscodit, mi-au răspuns că n-au știință să locuiască la Voronej. Pînă la urmă, zic, slavă Domnului că l-am găsit pe frate-meu, că de vreme ce stă să se facă arhiereu — rang îngeresc — trebuie să fie bun la inimă. Seara mă întorc la han, mănînc un colăcel cu ceai, spun în gînd o rugăciune și mă culc. Și cam în crucea nopții am un vis : se face că mă aflu într-un paraclis gol și bat mătănii. La icoana Maicii Domnului arde o singură lumînărică. De ars arde, dar nu luminează de loc. Cînd deodată, se face o lumină, de-ți lua ochii. Orbit de atîta strălucire, mă prăbușesc cu fața la pămînt. Și aud un glas care rostește răspicat : „Mergi, robule, și se va arăta !" Chiar în clipa aceea m-am trezit. Mă uit — e ziua mare. Tremur, dinții îmi clănțăne. Hai să mă îmbrac repede. Ce repede, că de atîta grabă, nu nimeream cu picioarele în pantaloni...

— Hî-hî, se hlizi Vanka, dar Lehman îi trase un ghiont și făcu semn din cap lui Anton :

— Zi.

— Bun. Dau pe ochi cu oleacă de apă rece și prind, fraților, un curaj, că aș fi fost în stare de nu știu ce. Hai la seminar. „Pavel Ivanîci e acasă ?" „Ești ăla cu lemnele, nu ? Du-te sus, a treia ușă pe dreapta." Urc zîmbitor, inima-mi tresaltă de bucurie și nerăbdare. Îi poruncesc : „Astîmpără-te ! Hai să ne întoarcem !" Ea de colo : „Mergi înainte și se va arăta". Crăp ușa și strecor o privire. Uite-l. E în mundir. Stă la masă și bea ceai. Nu mă duc ! Dar inima stri-

gă : „Du-te !“ şi-mi dă brînci în cameră. Zău dacă mint.

— Măi să fie... făcu bătrînul mîngîindu-şi barba.

— „Frăţioare“ — atît am spus. Se întoarce la mine şi, cînd mă vede, sare ca ars. „Anton !“ Cască nişte ochi mari, dă furios din mîini şi se răsteşte la mine, dar în şoaptă, să n-audă careva, de ziceai că sîsîie un şarpe veninos : „Cum de-ai fost în stare, cum de-ai îndrăznit ?“ Eu cad în genunchi, mă tîrăsc la picioarele lui şi bocesc : „Frate, frăţioare !“ El, parcă-i de piatră : „Ce doreşti ? Ai evadat ? Te-ai gîndit ce faci ?“ „Aş vrea să-mi văd soţia, pe Nataşenka... Şi pe Liubocika“. — „Nataşa a murit“. — „Cum ?!“ Văd că se codeşte, dar apoi spune : „Trăieşte cu un... moşier. O întreţine.“ Eu în ies' timp mă ridicasem. Cînd am auzit vorbele astea, mi s-a tăiat răsuflarea şi am zis c-o să cad din picioare. Dar m-am ţinut de perete şi am reuşit să mă stăpînesc. „Dar Liubocika ?... Măcar pe Liubocika s-o văd...“ Stau şi aştept să răspundă. Simt cum îmi tremură obrajii, bărbia, cum îmi curg lacrimile pe obraji şi totul îmi joacă dinaintea ochilor. Fratele aleargă de colo-colo, ca şoarecele în cursă. Apoi se opreşte şi se uită la mine pe sub sprîncene. „Fie. Aşteaptă.“ Îşi ia chipiul cu cocardă şi scoate cheia din broască : „O să te încui, ştii, ca servitorii să nu...“ Mă aşez pe un scaun, stau şi mă căinez : „Eh, Nataşa, Nataşa...“

Anton tăcu şi-şi acoperi faţa cu mîinile.

Lehman îl bătu prietenos pe umerii încovoiaţi.

— Nu te necăji, mai dă-o încolo. Ţine-ţi inima cu dinţii, băiete...

— Vai, drăguţă, de-ai şti cît mă doare...

— Ia spune mai bine cum te-ai văzut cu fata.

— Ehe-he-he... Ne-am văzut ! Ceasul acela al revederii o să-l pomenesc şi pe lumea ailaltă. Cumplit ceas, măi fraţilor. Bine zice în sfînta scriptură : „Vrăjmaşii omului, casnicii lui...“ Aşa a şi fost.

— N-a vrut să ştie de părinte ?

— Altceva a fost... Stai să vezi... Care va să zică, aştept şi mă întreb ce-o să-i spun fiicei mele cînd ne-om vedea ? Şi m-am mai gîndit : După ce o s-o văd pe Liubocika, o s-o găsesc pe soţia mea, o să stau cu ea, ştiu eu, o săptămînă, dar în mare taină, ca nu cumva să se afle, şi o să fac calea-ntoarsă. Dar tot atunci, stînd pe scaunul acela, am înţeles că pentru mine nu mai este întoarcere, n-o să mai am putere să mă despart de fetiţa mea, de locurile mele de baştină şi să plec înapoi în Siberia. Orice-ar fi ! Şi m-a cuprins deodată o ciudă. „Mă, mă suflet zănatec — îmi zic eu de unul singur. Unde m-ai tîrît ? Pentru ce ? La pieire m-ai dus, iacă unde...“ Şi m-au năpădit aducerile-aminte, măi frăţiorilor. De tot trecutul mi-am adus aminte, de bucuriile zilelor mele albe, de prieteni, de cunoscuţi, de mîngîierile nevestei mele... Amintirile astea au răscolit totul în mine. „Şi mai departe ? Iar să mă întorc acolo ? Suflet blestemat !“

— Da sufletul e o scornire, nu se putu stăpîni Vanka.

— Ptiu, drace! scuipă moşul cu năduf.
Anton zvîcni o dată din coate şi încheie aproape pe nerăsuflate, cu glas înfrigurat:
— În capul meu prind a se învălmăşi nişte gînduri de spaimă. Nu deslușesc nimic, nu dovedesc să țin nici unul în loc, îmi scapără prin minte ca zăpada învîrtejită, ca un roi de albine. „Spînzură-te pînă nu vine!... Omoară-ți fratele şi ia-i banii... Călugăreşte-te, fă-te sihastru... Ucide-o pe nevastă-ta... Ba nu, fă-i de petrecanie ibovnicului ei, iar pe fetiță ia-o cu tine..." Deodată tot vălmăşagul acesta de gînduri a pierit ca măturat de o mînă nevăzută şi aud în mine un glas: „Se va arăta". Chiar în clipa aceea, cling-cling, se deschide uşa şi se iveşte fratele, iar în spatele lui doi jăndari şi un comisar. Sar în picioare, iar drăguțul de frățior întinde brațul către mine şi glăsuieşte: „Iată-l!"
— Iîh, ticălosul! mîrîi bătrînul şi degetele i se strînseră convulsiv.
Vanka scuipă în pumn şi-şi flutură mîna:
— ...aşa şi pe dincolo!... Halal frățior... Eu în locul tău i-aş arde una peste bot şi i-aş crăpa țeasta... L-aş...
Lehman se ridică în picioare lîngă focul ce abia mai pîlpîia, îşi împinse spre ceafă căciula din petece, apucă securea şi începu să izbească cu putere o buturugă. Neputîndu-i veni de hac cu una, cu două, se înfurie fără veste şi izbucni în înjurături — înjura securea, îl făcu albie de porci pe Vanka, blestemă scîrba aia de buturugă — muma lui de ciot afurisit! — apoi zvîrli cît colo securea şi se depărtă repede, mistuindu-se în întuneric.

Anton ofta pierdut în gîndurile lui. Vanka Zaiafet turuia fără încetare numai scîrboşenii şi măscări...
În depărtare se auziră două glasuri: unul gros şi răstit — al bătrînului, celălalt vinovat, al lui Tiulea. Lehman îl beştelea, Tiulea se împotrivea cu sfiiciune.
— Huo, bîzdăgania dracului... Ce, bă, ți s-a făcut de puşcărie?
— Păi cine ştie cînd ajungem la Kedrovka...
— Ei şi?... Numai la blestemății ți-e mintea. De altceva nu eşti bun...
Veniră lîngă foc.
— Hai, nițel pesmeți, păsat, nu zic... Dar praf de puşcă, hamuri, la ce-ți trebuieşte, mă? Fire-ai al dracului...
Tiulea aruncă pe pămînt sacul cu lucrurile furate de la coliba de iernat şi rămase în picioare speriat şi spăsit.
— La o adică, eu răspund!
— Tu, vită? Tu?! răcni Lehman. Tu nu faci decît să ne însemnezi drumul cu scîrnăviile tale... Ăştia dacă ne găbjesc, ne curăță... pe toți!...
Tiulea potrivi focul, cumpăni sacul cu mîna, ca pentru a vedea dacă-i greu, îl aruncă înciudat şi se lăsă pe pămînt.
— La noi în Rusia.... dădu el să povestească ceva, dar Lehman, care tot mai sufla greu, îi tăie vorba.
— Hai să dormim, fraților. E noapte.
Îi înconjura întunericul şi tăcerea. Frigul se întețea. Hoinarii simțeau că le îngheață spinările.

— La noi în Rusia... apăi... să vezi... mai încercă o dată Tiulea să lege vorbă, întorcînd spre Lehman ochii lui mici, de godac.

— Isprăvește cu minciunile ! i-o reteză bătrînul, așternîndu-și culcuș din cetină.

Lehman se ridică într-un cot, oftă, își frecă spinarea bătrînă și căzu pe gînduri. Gîndurile omului din taiga.

Tace taigaua, a înmărmurit taigaua. Au împrejmuit-o știmele cu rotocol vrăjit, au cufundat-o duhurile rele în somnul cel verde. Dormi, taiga, dormi... Dormi, tătîne ursule. Tu, întunecime îmbălsămată de cetină, veghează-i somnul. Pînă în ceruri înalță-te, pînă hăt revarsă-te, tăinuie drumeagurile, năbușește focurile.

Nici un foșnet în taiga. Încă de cu seară vîntul se încurcase în cetini și dormea dus. Iată, se trezește stăpînul — vălurește negură albă — și îndată va apare din smîrcul năpădit de licheni. Huhură, bufniță, pasăre a nopții, tînguie-te, herete, mîncător de șopîrle : stăpînul își caută felinarul... Viețuitoare ale pădurii, lighioanele toate — zburătoare, tîrîtoare, împungătoare — băgați-vă iute în vizuini și ascunzișuri : vine stăpînul, stăpînul cel strașnic. Așterne-te și întinde-te, negură albă... Închide bine ochii, omule : Stăpînul e înfricoșător, mînia pămîntului, de-l vezi, îți pierzi mințile... Dormi adînc... Tăcere, tăcere : stăpînul se întinde alene... Rîcîie cu gheara din luna de aur un bob de jăratec... Vai, tăcere : stăpînul a pus mîna pe bîtă...

— O-ho-ho-ho-ho-o-o-o-o...

Vanka întinse gîtul ca un gînsac.

— Ăsta cine-a fost ? Tu, moșule ?

Hoinarii dormeau ca duși pe altă lume.

4

ABIA ACUM simți Anna că e una cu Andrei.

De cînd era cu el, se înveselise, muncea cîntînd. Acum însă, n-o mai recunoșteai : s-a posomorît și se mișca neauzit ca o umbră. Uneori încremenea pierdută lîngă cuptor. Dacă o strigai — tresărea. Borodulin se supăra :

— Să știi, Anko fată, c-o să te pun să plătești amendă : o să te duc la mine în dormitor...

Dar privirea severă și dojenitoare a fetei îi potolea sîngele înfierbîntat.

Borodulin pusese de multișor ochii pe ea : o jucărie nouă. Negustorului îi părea rău că nu-i dăduse Dașkăi papucii încă din toamnă. Atunci, presupunea el, era un fleac s-o îmblînzești pe asta, pe cînd acum... Auzi, el, ditamai negustorul, s-o feștelească în halul ăsta ! Că Andrei are o mutră prima și-i băiat subțire. Vorba ceea : boierie, boierie, fără nădragi, da cu pălărie.

— Ce ai, fa, că umbli, de parcă ai băut leșie ? o ispiti Ivan Stepanîci pe Anna.

Anna nu răspunse.

— Tot mai tînjești după Andriuha ? Bagă de seamă, o amenință el în glumă și o privi cu ochi pofticioși. Dar cînd se uită la Anna, alături de gîndul cel păcătos miji ceva nou în cugetul

negustorului, de parcă un gingaş firicel de iarbă ar fi încolţit printre scaieţi.

„Şi de ce nu ? se întrebă negustorul. N-ar fi o afacere proastă." Zîmbi.

Şi zîmbitor a fost toată ziua aceea.

Andrei ar fi trebuit să se întoarcă de mult. Anna îşi făcea fel de fel de gînduri : poate s-a rătăcit, poate a nimerit în ghearele ursului. Ori te pomeneşti că a evadat ! Noaptea nu închidea ochii, iar dacă adormea, somnul îi era bîntuit de vedenii înfricoşătoare. Se trezea înspăimîntată, se aşeza în capul oaselor şi tremura pe întuneric tot restul nopţii... Adineauri era aici, s-a aplecat spre ea, a mîngîiat-o... Nu e ! Îi venea să ţipe, să plîngă în hohote... Dar nu avea lacrimi.

Uite că şi luna mai a trecut de jumătate şi Andrei tot nu s-a întors. Ceilalţi deportaţi politici erau foarte îngrijoraţi : Ce-i cu Andrei ?! I-au adunat pe ţărani şi trei zile în şir tot satul a răscolit taigaua. Nu-i !

— A fugit, scîrba ! spuse Borodulin ţăranilor. A întins-o. Sută la sută !

Anna se prăpădea de grijă. În cele trei zile n-a mîncat şi n-a băut. Umbla ca prin ceaţă şi se topea văzînd cu ochii de focul ce o mistuia. Iar cînd s-au întors oamenii fără să fi făcut vreo ispravă, Anna s-a îmbrăcat cu ţoale bărbăteşti — nădragi, cămaşă de pînză şi cizme înalte — s-a rugat de jupîn pînă i-a dat o puşcă şi, însoţită de un soldat chior şi de doi cîini, a plecat în taiga.

— Uite cum o mînă necuratul ! Uite ce se mai perpeleşte ca de o făcătură !... bombănea Ivan Stepanîci.

Au dat ocol prin taiga vreo sută de verste, trăgînd pînă li s-a terminat praful de puşcă — degeaba, n-a dat glas de nicăieri. Pînă la urmă, s-au întors acasă. Hainele li se făcuseră ferfeniţă. Soldatului îi crescuse o ditamai barbă ţepoasă, Annei i se scofălciseră obrajii. Borodulin clătină din cap şi nu spuse nimic.

— Ci spune odată... pentru numele lui Dumnezeu, se ţinu ea într-o zi de capul lui Ivan Stepanîci — unde l-ai ascuns ? Unde ?

— Cine, eu ? Ce-ai, fato, nu ţi-e bine ?

— Nu-ţi încărca sufletul cu un păcat !... Dă-mi-l înapoi... Dă-mi-l...

De mirare, Ivan Stepanîci, care făcea nişte socoteli la abac, se opri din clămpuit şi o privi lung. Anna lăsase ochii în jos, nu mai striga, nu se mai ruga, numai tremurul buzelor îi vădea zbuciumul.

Borodulin se ridică şi, grijuliu, o conduse jos, în odăiţa ei.

— O să se găsească.

Negustorul rosti aceste cuvinte cu atîta tărie, încît Anna îl crezu şi surîse. Iar cînd începu s-o mîngîie pe cap, îi prinse mîna, o podidi plînsul şi deodată îşi simţi inima uşoară.

Dar cînd era s-o fure somnul, Borodulin rosti tot atît de ferm şi fiecare cuvînt îi răsună în inimă ca o lovitură de baros :

— E de mult acasă, la el...

Anna deschise ochii : întuneric. Cine-a stins lumina ? Unde-i soarele ? Unde-i soarele lui Andreiuşka ? Strigă :

— Ivan Stepanîci, Daşa !

Tăcere. Numai în colţul unde era lavoarul se auzea apa picurînd în hîrdău : pic ! pic ! pic !...

— Ivan Stepanîci, Ivan Stepanîci !... Porni desculţă, dezbrobodită... Duşumelele scîrţîiau sub paşi, uşile se deschideau singure.

Simţea în ea ca o bucurie care o îndemna să alerge. Da, s-o ia în fugă prin dosuri, cum făcea înainte.

— Un'te duci ? Ei, opreşte, o prinse din spate Daşa.

— Mă duc la el... La Andrei...

— Ce face ? ! Trezeşte-te, fetico...

— Ivan Stepanîci mi-a spus...

— Hai, hai... Cînd ţi-a spus ? Că doar de aseară e plecat cu barca. Ce tot îndrugi acolo ? Mişcă odată, juninco !

Era lună plină. Anna privi biserica ce albăstrea în văpaia lunii, se uită în ochii negri ai Daşei...

Se vede că a visat...

— Anna s-a cam... vesti dimineaţa Daşa, ciocănindu-şi fruntea cu degetul.

S-au şi înfiinţat telcap-telcap cîteva babornițe şi s-au pus pe meliţat. Una zicea să-i descînte de deochi cu cărbuni aprinşi aruncaţi în apă, alta o sfătuia să se tîrască în pielea goală pe sub poartă şi să urle cîineşte la luna nouă. O cotoroanţă îşi dădu cu părerea să se facă o slujbă pentru mîntuirea sufletului — părintele-i

om de înţeles, îi dai o sticluţă şi-ţi sluješte un parastas, asta ajută : sufletul lui Andrei o să fie cuprins de dor şi atunci îngerul Domnului o să-i îndrepte paşii pe drumul cel bun şi o să-i poruncească : Du-te.

Anna se uita la babe şi-şi strivea tîmplele între palme : o durea capul. Dar babornițele de abia se stîrniseră, glasurile piţigăiate li se întărîră. S-au luat la sfadă între ele şi ţipau, stropind cu scuipat :

— Vrăjitoareo ! ţipă o cocîrjată. Treaba ta e să umbli noaptea şi să rozi ugerul la vaci...

— I-auzi, mă, cine vorbeşte ! Ptiu, se răţoi şontoroaga, bătînd furioasă din picioru-i strîmb şi încovoindu-şi spinarea ca o mîţă zborşită. Tu, fă, care te prefaci în scroafă ? Zgripţuroaica dracului...

— Huo... zăludo !...

Anna gemea, capul îi vîjîia. De-ar veni Stepan Ivanîci să le alunge. Dar babele şi-au făcut vînt şi mai dihai.

Mişcîndu-se încetişor, Anna lăsă jos picioarele din pat şi, făcîndu-se că vrea să pună mîna pe puşcă, strigă cu un glas înspăimîntător :

— Afară...

Babele — buluc pe uşă ca nişte oi speriate.

Şi a pornit zvon prin tot satul : s-a ţicnit kedrovianca.

A venit un uriadnic de la plasă şi a poruncit să se adune obştea.

— L-aţi căutat, fraţilor ?

— Ba bine că nu ! Am bătut taigaua toată.

— Ia să vină matracuca aia... cum dracu-i zice...

Au chemat-o — nu vine. S-a dus starostele după ea — tot nu vine.

S-o aducă cu forța !

— Du-te... Hai, zău ? !

Ochii îi scăpărară :

— De ce mă cheamă ? Ca să-și bată joc de mine ?

Totuși s-a dus.

Uriadnicul ședea țanțoș pe prispă, cu un picior scos înainte și o mînă în buzunar. Avea ochi bulbucați, mustăți spăimoase și se vedea că-i băut.

Cînd o văzu pe Anna, se linse pe buze.

— E-te-te ce iepșoară !... Și-i pietroasă ! Ia zi, cucoană. Mătăluță erai în cobză cu Andrei, politicul ? Ai ?

Anna încruntă din sprîncene și se uită la el pieziș, peste umăr.

— Ești surdă ? răcni uriadnicul cu glas de bețivan. Las'că-ți destup eu urechile, smioarcă cu coada leoarcă !

Anna tresări ca arsă de bici.

— Nerușinatule... Ptiu ! și-l scuipă cu furie drept în față.

— Aha-a ! De-asta-mi ești ? Inelul lui gros scăpără în soare și pumnul o izbi cu toată puterea în tîmplă.

— Au !... gemu Anna cuprinzîndu-și capul între mîini. Fiară !

Uriadnicul, căruia îi năvălise tot sîngele în obraz, ridică pumnul dar oamenii l-au înhățat strîns, străjnicindu-l într-un glas :

— Să nu cumva, că-i de rău !

— Se poate, măria-ta, fată singură, străină de loc...

— C-o-o-om ?! răcni uriadnicul și-i trase Annei un picior în burtă. La popreală cu ea ! Scurt mișcarea !

Anna se frînse de mijloc :

— A omorît pruncul... Doamne ! L-a omorît ! și, țipînd sfîșietor, fugi în neștire prin sat.

Iar dinspre rîu venea într-un suflet, de-i flutura barba neagră, Borodulin, care tocmai se scăldase. De unde se afla, văzu o grămadă de oameni și pumnii ridicîndu-se și căzînd într-una : cotonogeau pe careva. Deodată scăpără lama unei săbii, dar imediat țîșniră din grămadă, cu călcîiele în sus, două cizme lustruite, de ziceai că-s copitele unui dobitoc ce zvîrle și toți se risipiră ca potîrnichile. Nu rămase decît uriadnicul care se tîra pe jos hîrîind :

— Re-voltă... Re-voltă...

— Piotr Petrovici ! Excelență... Ce s-a întîmplat ?

— O să-i omor în bătăi... La ocnă, ticăloșilor...

Cu chiu, cu vai, Ivan Stepanîci îl convinse să vină la el acasă. Acolo l-a ajutat el însuși să se spele — apa din hîrdău se înroși de sînge — și i-a pansat cu mîna lui ochiul învinețit :

— Ține aici — și-i tăie de o manta din cel mai bun postav — că ți-au rupt-o nemernicii. Îl mai unse și cu douăzeci și cinci de ruble : Eu zic s-o faci uitată... Ferească sfîntul de ceasul rău... Că aștia nu știu multe. Fiare hămesite... Dă-i încolo de scîrbe.

— Numai să nu-i ajungă şefului la ureche... Iar cu mîrlanii mă socotesc eu... Şi cu fata...

— Cu fata ce ai? Păcat de ea, orişicît... Ia mai bine puţin coniac... Să-ţi mai torn şi nişte rachiu de scoruşe.

Beat criţă, uriadnicul fu culcat de-a curmezişul căruţii, şi Ivan Stepanîci îi şopti vizitiului:

— Trînteşte-mi-l pe animalul ăsta într-o băltoacă unde-i clisa mai groasă... Ai priceput?

— Clisă-l fac! clipi vizitiul, un flăcău hazos. Sări pe capră şi pocni din bici, arzîndu-i dintr-o singură lovitură şi pe hăţaş şi pe uriadnic, care zăcea lat.

Troica porni ca din praştie. Ivan Stepanîci o urmă cu privirea, rîzînd cu poftă, apoi o strigă pe Feniuşka, noua lui bucătăreasă, o văduvioară care se ţinea încă foarte bine.

— Ce face Anka?

— Ce să facă... zace...

— Ascultă aici: faci foc la baie şi cînd se încinge bine o bagi la aburi şi-i tragi o frecătură. Pricepi?... Cu zamă de ridichi — iei din grădină... Mişcă!

Se culcă devreme, că băuse şi el zdravăn.

— La ocnă, auzi?... mormăia el în barbă. Vezi să nu... he-he... Dar dacă ar face-o? Atunci pe puţin o jumătate de sat ar înfunda puşcăria şi ar pierde o groază de bani, că datoriile cine le-ar plăti?

Privi icoana, licărirea blîndă a candelei şi rosti cu glas tare:

— Slavă ţie, Nicolae milostivule, slavă ţie...

Cu tot rachiul băut care îl învăluia într-o toropeală plăcută, vigoarea ce clocotea în el îl

făcea să se simtă sprinten şi voios. Prin cap îi umblau tot felul de gînduri plăcute. Auzi parcă un glas — e al Ankăi, ori nu-i al Ankăi? — şi văzu aproape de tot doi ochi albaştri... Trebuie să fie ai Ankăi... Chiar aşa, ai ei sînt...

Negustorul ridică pleoapele, tuşi ca pentru a-şi curăţi gîtlejul.

— Să mă duc, ai?... Să văd cum îi e...

Deodată zîmbetul îi pieri. — Să-l ating pe ispravnic cu vreo două pielicele frumoase de zibelină... Ca să mi-l pună el bine... Auzi, ticălosul... S-o lovească!

5

MÎINE LA Kedrovka e sărbătoare. În fiecare an de ziua aceea poporanii vin la paraclis, sau „juma-biserică", cum îi zic ei, scot de aici crucile şi pornesc, tot satul, înspre un loc anume din cîmp, dincolo de islaz, unde cresc trei zade sfinţite, acum uscate. Aici se face o slujbă.

După slujbă începe petrecerea, şi către seară guleaiul se încinge pe uliţi: rişcă, hore, cîntece de beţie. Se încing şi bătăile: cu pumni ori cu ce se nimereşte. Uneori se ajunge la cuţite.

Beţia ţine trei zile în şir. De sărbătoarea asta se bea cu ghiotura în anii buni, de bucurie: „Veveriţe vin puzderie în taiga"; în anii răi, de necaz: „Bea în mă-sa tot ce ai, că şi-aşa crăpăm".

Băutura îi devălmăşea pe bogătani cu sărăntocii. Toţi umblau cu nasurile belite şi mintea

zăpăcită, toţi zbierau cîntece, toţi petreceau. Viitorul, oricît ar fi fost el de negru, se depărta, se depărta pînă se mistuia în taiga, şi gîndurile se scurtau între paharele cu licoare de foc, între bărbile beţivilor şi gurile hăulitoare ale femeilor. Fumul veseliei învăluia totul, şi prin el rîdea taigaua, rîdea ogorul, rîdeau veveriţele : „Întinde mîna, ţărane, şi pricopseşte-te !" Şi ţăranul întindea mîna spre clondir, îi trăgea o căzăcească de aia jucată pe vine, repezea pumni cumpliţi, şi cînd la sfîrşit nimerea într-un staul, se prăbuşea acolo cu capul în bălegar şi tot mai zbiera : „I-eh, grozav am petrecut, dar gulea-a-iul a trecut !"...

După aceste trei zile de ameţeală totul era ca mai înainte : se întorceau la viaţa lor ştearsă, mohorîtă.

Ţaţa Ovdoha, o babă chioară, plecase încă de alaltăieri la Nazimovo să-l aducă pe popă. Într-acolo nu se putea merge cu căruţa, ci doar pe un drum de samare bătut prin taiga, cu suişuri şi coborîşuri prăvălatice, pierdut pe alocuri în mlaştini sau tăiat de copacii doborîţi prin care se întîlneau adesea trunchiuri groase, de nu le-ar fi putut cuprinde nici trei inşi. Ovdoha călărea mîrţoaga ei pagă, iar pentru popă a luat armăsarul lui Fedot, că părintele e un munte de om şi nu-l poate duce orice cal în spinare.

Se lăsa înserarea şi popa tot nu mai venea. Lumea s-a apucat să facă baie. Băile, toate la fel — nişte maghernițe cu cîte un ochiuleţ de geam şi afumate, parcă înnegrite dinadins cu funingine — erau cocoţate tocmai sus pe buza

malului rîpos al gîrlei. Două fetişcane, Varka şi Nastia, care ieşiseră din baie să se clătească cu apă rece, l-au văzut primele pe popa venind călare şi, dosindu-şi ruşinea cu ciuberele, strigară unui sătean ce trecea pe acolo cu mătutoiul de baie subsuoară :

— Nea Mitri, vine părintele, popa...

— Unde-i ?

— Uite-l colo ! arătă Nastia cu ciubărul, dar îşi dădu seama şi se acoperi repede la loc. Ce te holbezi aşa la mine ?!

— U-uf !... Păpuşelelor ! se hlizi la ele nea Mitri, plesnindu-se peste coapse şi scăpînd măturioiul. Fetele izbucniră în rîs şi ţuşti îndărăt în baie.

Popa trase la borţosul de Fedot, bogătanul satului. Şedea cam strîmb în şa părintele. Oamenii cu care se întîlnea, roşii la faţă după baie, îi dădeau bineţe şi, înghiţind în sec, îl dăscăleau :

— Nu bea, părinţele, înainte de praznic, mai rabdă olecuţă.

Se strînseră mulţi în casa lui Fedot, i-o umplură de fum de tutun, de scuipaturi. Popa, gata aghesmuit, mînca ciuperci murate cu smîntînă şi-i trăgea înainte cu votcă.

— Spuneţi-i careva lui Prov Mihailîci să vin'ncoa. Nu-ş ce s-a întîmplat cu fata dumnealui.

— Ce s-a întîmplat, părinte ?

Dar Prov, starostele, aflase totul de la Ovdoha.

Mîine-i zi de sărbătoare, guleai mare, dar Prov vede negru înaintea ochilor.

— Pleacă îndata mare, Prove, şi ad-o pe fetiţă acasă... se tînguie nevastă-sa. Doamne, Dumnezeule, împărate ceresc.

Prov rămase un timp tăcut, smiorcăind ca de guturai. Într-un tîrziu, trecu în tindă cu un mers lăbărţat pe care nu-l avusese niciodată, trase uşa după el şi-şi suflă cu putere nasul de cîteva ori în şir. Apoi îşi puse o scurtă de oaie, şi noaptea îl găsi călărind în taiga pe mîrţoaga lui murgă, chioară de un ochi.

În toate casele arde cuptorul, femeile aleargă zorite de colo-colo, plămădesc aluatul, taie găini. Undeva se auzea un behăit de miel ca un plînset: bun rămas, viaţă!... Un purcel guiţa înnebunit. Ţipă, ţipă, apoi muţeşte, deodată, bucuros, ai zice, că s-a terminat coşmarul. Doi cocoşi decapitaţi zvîrîiră în curmezişul uliţii, două cotoroanţe, cu două satîre însîngerate, alergau după ei gîfîind de să-şi dea sufletul şi chicotind cu răutate printre dinţii putrezi:

— Nu-ţi place?! Să calci găinile îi mai uşor, ai, pintenatule?

Sus pe o poartă şedeau, frunte în frunte, doi motani, dînd alene din coadă şi miorlăind prefăcut, cum gungureşte pruncul în leagăn.

O lună enormă ca o ditamai blinie dată cu unt se iţea de după taiga cu singurul ei ochi: Ia să văd şi eu cum gătesc femeile astea.

Din hogeaguri se ridicau şerpuitoare dîre de fum, mirosul de prăjit gîdila plăcut nările, cîinii prindeau din zbor resturile ce li se aruncau sau chelălăiau de durere cînd o lovitură de picior îi trimitea de-a dura.

O fată alerga cu găleata la rîu, cîntînd în gura mare.

— Ai căpiat? o dojeneşte un moşneag.

Fata rîde în hohote:

— Da ce, îi păcat?

— Ba nu, canon...

Lîngă paraclis — cîţiva bătrîni. Deşi nu e frig, sînt încălţaţi cu pîslari: aşa li-e mai în voie. Şed încovoiaţi, pîcănind din pipe şi-şi povestesc înde ei fel şi fel de pătăranii care de care mai năstruşnice: „Mă dusei eu într-o zi în taiga. Merg ce merg...

— „Dar să vezi ce drăcovenie mi s-a întîmplat mie la moara“. Băsnesc moşnegii, că n-au nici un zor: mîine-i praznic. Ce-o să se mai bea, ce-o să se mai petreacă! Alături, mocnesc mici focşoare aprinse anume, ca fumul lor verde, vălătucit să alunge ţînţarii. De ele vede ţingăul Mitka — mai pune putregai, bălegar, iarbă.

— Pe popa îl păzeşte careva?

— Pe diavolul ista, cît l-ai păzi, tot degeaba.

La anii lui, părintele era un bărbat zdravăn, atît că băutura îi buhăise faţa galbenă, lătăreaţă şi-i rumenise nasul turtit. Se jurase: „Dacă mă îmbăt înainte de praznic, să-mi razi o juma de ţeastă ca la ocnaşi“, dar nu şi-a ţinut făgăduiala; abia stătea pe scaun, de beat ce era, şi se grozăvea:

— Nişte ţărănoi, asta sînteţi! mormăie el, cu toate că în casă nu era nici un ţăran, ci numai baba Agafia, soacra prăvăliaşului Fedot. Ce, voi pricepeţi ceva? Aş!... Ştiţi cine sînt eu, bă

cealdon[1]-ilor ? Ia să auzim ce gîndiţi voi despre mine ?

— C-afară de plete nu-i nimic de capul tău, aia... Beţivanule... îl bombăni baba.

— M-de-e... M-de-e... făcu popa giugulindu-şi cu degetele barba roşie, semănată cu fire albe, sughiţă şi spuse împăciuitor : Lasă, fată, ia mai bine pune-mi nişte iuţari...

Popa pironi cu ochi mici făptura încovoiată a bătrînei şi pocni ştrengăreşte din degete.

— Ascultă acilea, leliţă...

Baba trebăluia la cuptor cu furca de apuca tingirea : gătea blinii pentru sărbătoare.

— Auzi, fa, mai că m-aş însura ! Ce zici ? Că nici aşa burlac...

— Eşti un porc, nu popă.

Părintele îşi învîrti hoţeşte ochii prin odaie şi, văzînd că în afară de ei doi nu-i nimeni, căscă, de-i trosniră fălcile, îşi însemnă gura cu cruci mărunte făcute cu mîna stîngă, o închise cu un fel de lătrat scurt şi apoi, clipind poznaş, şuşoti :

— Hei, fa !... Tu unde-mi aşterni pentru la noapte ?

Chicoti şi adăugă :

— Ce-ar fi să-mi aduci o muieruşcă ?... Nu, zău !

Intră Fedot. Bătrîna prinse grai numaidecît :

— Auzi-l ce spune ! se plînse ea lu gineresău. Fir-ar să fie de pletos...

— Am spus ceva ?! mormăi popa. Adă votcă !

[1] Ţăran siberian neaoş. (N.A).

— Gata părinte... Mîine. Auzi ce-a povestit adineaori paznicul ! Cică i se năzare...

— Adă rachiu...

— Nu-i părinte, s-a isprăvit.

Popa sări în picioare şi, ţinîndu-se de masă, păşi ameninţător spre Fedot.

— Ce-i aia, nu-i ? Las'că-ţi arăt eu ! Să vină !...

Paznicul Bezpameatnîi, un unchiaş care nu era de fel din Siberia şi fusese strămutat încoace pe vremuri, refuză în ruptul capului să mai stea de pază la bariera dinspre Nazimovo.

— Pe crucea mea... povesteşte moşul stînd în picioare în faţa prispei pe care şed bătrînii. Mă bag eu în surlă şi deodată mă ia cu somn. Ei drăcie, zic, că era încă devreme. Mă lupt eu cu somnul cît mă lupt, dar tot m-a dovedit, aşa cum şedeam acolo pe pătură. Şi numai ce aud — zurgălăi ! Zurgălăii sună, caii tropotesc, surugiul chiuie. Uite aşa să-mi ajute Dumnezeu... Zic în sinea mea : O fi careva de la minele de aur, că altcineva n-are cine. Şi numai ce răcneşte un glas : „Deschide, hodorogu dracului !" Mă reped într-un suflet la poartă, mă uit — nimeni ! Mi s-a făcut părul măciucă... Pe crucea mea dacă mint... Şi treaba aiasta s-a mai repetat de două ori... Atunci, mi-am luat picioarele la spinare... Şi nu mă mai duc acolo, să ştiu de bine că mor !...

Au încercat sătenii să trimeată pe cutare, pe cutare — nu se duce nimeni : mîine e praznic. Pînă la urmă, s-a învoit Siomka-şontorogul, care nu punea strop de rachiu în gură.

— Vezi, Semionuşka, ai grijă... Du-te cu Dumnezeu...

Luna se cățărase sus de tot. Pe un dîmb stătea o cățelușă bălțată, se uita țintă spre taiga şi lătra scurt:

„Hau!... hau-hau..."

Îşi ciulea urechea stîngă şi aştepta. „Hau-hau-hau", răspundea încet un glas din taiga.

Cățeluşa depăna pe loc din lăbuțele dinainte şi iar o lua de la cap. Gîndul îi era la costița de purcel pe care încercase s-o şterpelească, dar stăpînul a călcat-o pe coadă, iar baba a nimerit-o cu un lemn. Nu-i nimic. Las'să adoarmă!

„Hau!... hau-hau!"

Mitka-țingăul se apropie tiptil cu o bîtă în mînă.

„Hau!... hau-hau!"

Poc! o păleşte în cap. Zăpăcită de spaimă, cățeluşa nu ştie unde să fugă, apoi se furişează sub şură şi se pune pe scheunat: doare.

Mama lui Mitka îl caută peste tot.

— Unde-mi umbli, haimana, jigodie?... Du-te şi leagăn-o pe Olenka.

Şi poc! îi arde una peste cap. Mitka plînge: doare.

Se-nnoptase de-a binelea, dar geamurile mai erau luminate încă. Dîrele galbene de lumină prelinsă din ferestre vîrstau pe alocuri ulița şi nepricopsitului de Iaşka i se părea că sînt nişte buşteni: venea pe trei cărări ținînd de gît cîte o sticlă de rachiu în fiecare mînă şi de cîte ori dădea de o dîră de lumină păşea săltîndu-şi genunchii: îi era să nu se împiedice şi să spargă bunătate de sticle.

Încet-încet se lăsa linişte, luminițele se stingeau. Cocoşii dădură glas.

Numai la Fedot era chiloman.

— Ăsta-i drac, nu popă: a răsturnat copaia cu aluatul! Ptiu!

Părintele cu mîinile legate la spate mugea ca un buhai şi suduia:

— Dezleagă-mă îți spun!

— Ba să mă ierți! gîfîie Fedot. Dormi acilea şi te răcoreşte.

Şi l-a încuiat în magazie.

Toate luminile s-au stins. Numai căsuța şoldie, răzniță de sat nu vrea să adoarmă. Singura ei ferestruică cu o băşică de vacă în loc de geam se holbează spre uliță ca un ochi cu albeață. Aici stă o bătrînă poreclită Teşkerea. E meşteră la spus poveşti şi face olecuță de negoț cu rachiu. Că-i singură pe lume, n-are nici pămînt, nici vacă, dar, cum-necum trebuie să trăiască şi ea pînă i s-or împlini zilele. A pregătit băutură destulă în casă, ajunge pentru praznic. Bătrîna număra banii: cum a mers alişverişul pe ziua aceea? Erau douăzeci şi două de ruble. Luă opaițul, coborî în beci, scormoni într-un ungher, scoase la iveală o cutioară rotundă din coajă de mesteacăn, cu capac şi închizătoare, puse banii înăuntru şi o îngropă la loc. Se întoarse în odaie — arătare lățoasă, morfolind într-una cu gura-i ştirbă — şi stinse luminița în hîrdău. Ferestruica clipi pentru ultima oară şi-şi miji ochiul bulbucat. În casă se făcu întuneric.

Numai în colţul icoanelor licărea o pîlpîire blîndă a unei candele.

Teşkerea îngenunche, izbind podeaua cu fruntea şi rosti cu glas tare, pătruns de bucurie :

— Slavă ţie, Nicolae milostivule, slavă ţie.

Căţeluşa bălţată se tîrî înapoi pe dîmb şi lătră temător :

„Hau !... hau-hau !..."

6

ÎN TIMP CE la Kedrovka se petreceau toate acestea, în seara din ajunul praznicului, la Nazimovo, lîngă uscătoriile de snopi, trupeşa Daria, nevastă de cătană şi ibovnica negustorului Borodulin îşi tot lua rămas bun de la deportatul Fedenka, infractor de drept comun, ţiitorul ei de inimă.

— Să nu mă duci, auzi... Deschizi binişor fereastra, o crăpi numai atîtica şi-ncolo — las-pe mine, spuse poruncitor Fedenka straşnic bandit, un vlăjgan smolit la faţă, frecîndu-şi cu palma bărbia ţepoasă.

Daria tăcea cu ochii în pămînt şi, într-un tîrziu, întrebă gînditoare :

— Crezi că-i bine ?

— Mă proasto ! exclamă Fedenka cu veselie prefăcută şi o strînse în braţe.

— Ei, fie ce-o fi... Daşa se lumină la faţă, îl pupă zgomotos pe Fedenka şi, foşnind din rochia-i de cumaş, o luă fără grabă de-a lungul zăplazului. Mai întoarse o dată capul şi, cu o ultimă fluturare a şorţului ei alb, intră pe portiţa din dos a curţii negustorului.

O bală de urs părea negustorul Borodulin aşa cum umbla cu pas legănat prin camera mare cu glastre şi perdeluţe.

— Fenia ! strigă el. Crăp de foame !

— Acuşica, i se răspunse din bucătărie.

„O iau de nevastă, să mor", gîndeşte negustorul în scîrţîitul cizmelor lui de iuft. Sprîncenele-i sînt adunate la rădăcina nasului — îşi frămîntă creierii — privirea aprigă a ochilor scrutează viitorul, iar inima, umflîndu-se de sînge, bate ca un baros în piept : clocoteşte vigoarea în trupul negustorului.

„Pe nevastă-mea poate o căsăpeşte în oraş... Nu rezistă ea la apiraţie ! Şi dacă n-o omoară doftorii, atunci... atunci... La urma urmelor, vreau să am şi eu un copil. Chiar ! De zece ani ne-am luat, şi nimic. Iar Anka îi cu proba făcută : zămisleşte la sigur."

— U-u-uf... suflă negustorul, uitîndu-se stînjenit la icoană, şi se aşeză la masă.

Intră Daria.

— Bună seara, spuse ea cu o voce adîncă şi plină.

— Da Aniutka unde-i ? o luă la rost negustorul.

— Ce ştiu eu... Jos, unde să fie...

Feniuşka aduse cina.

Dariei îi plăcea băutura, dar acum bea cu socoteală, în schimb lui Borodulin îi umplea mereu paharul.

— Bea, că-i fi obosit. E drept că ţi-a adus ăla datoria ? Îşi suci ochii spre biroul în care

Ivan Stepanîci obişnuia să pună banii şi adăugă cu o scăpărare în ochii ei negri, uşor aburiţi de vin :

— Dă-mi o bumaşcă de zece şi o să-ţi spun la noapte o poveste... Hm-mm ! Şi ce mai po-ve-e-e-ste, miere curată. Se trase mai aproape de Borodulin, îşi culcă pe umărul lui obrazul rumen, bucălat şi, întredeschizîndu-şi gura frumoasă, pe care era întipărit un zîmbet zeflemitor, îl privi aţîţător, de jos în sus. Mirosea a cumaş şi a fîn proaspăt.

— Vanea, îmbrăţişea-a-ază-mă.

Bărbatul se trase la o parte.

— Mănîncă friptura de berbec, că se răceşte. Fenia umplu iar carafa. Au mai băut. Fenia s-a dus la culcare.

Negustorul se întinse pe divan, se văită — nu mai are nici o bucurie în viaţă ! — puse capul pe genunchii calzi ai Dariei. Ea îl mîngîie pe părul negru răvăşit, îl sărută pe fruntea înaltă şi iscodi cu fereală inima negustorului.

— Aşa-a... Iar cînd o să rămîi văduv, Ivan Stepanîci, ia-mă pe mine de nevastă...

— Mă toanto... Dar bărbatu-tău ?! Soldatul ?!

Daşa chicoti înfundat :

— Cu banii tăi...

Borodulin se mînie brusc.

— Las'că ştiu eu pe cine am să iau...

Daşa încruntă din sprîncene, degetele care îi prefirau părul tresăriră şi rămaseră nemişcate.

— Ia seama, negustorule...

— Adă mai bine nişte bere rece, spuse împăciuitor Ivan Stepanîci, căruia i se cam împleticea limba.

Berea l-a dat gata. În timp ce se descălţa, aruncînd la nimereală cizmele şi obielele, îngăima ameţit de băutură :

— Ieu, Daşca, pot orice... Uite, dacă am chef, dau cu cizma în geam şi zob îl fac... Duc'se dracului... Ha !

Cucul sări afară din ornic, cucui de cîteva ori şi se ascunse repede la loc, trîntind uşiţa.

— Cît e ?

— Trebuie să fie zece...

— S-a făcut tîrziu... Ia, ţine-mă, Daşka...

Daria îl duse la pat, îl ajută să se culce.

— Mie nu-mi porunceşte nimeni ! Acuşi sar pe fereastră şi pe care muiere o văd, o pocnesc în cap ! Da-a... Popa ? Pe popă îl înşfac de barbă... Şi nu pat nimica... Că în toată plasa, ieu-s mai-marele... Este ?

— Hai, dormi cu Dumnezeu.

— Ieu pot orice... Pricepi ? Că unu-i Borodulin !... Aşa să ştii ! Adăugă cu o voce neaşteptat de trează : Dar Aniutka mi-e dragă...

O mîţă sări în pat şi se vîrî la el sub plapumă.

— Aniutka-i aur curat... Eh, cînd trece prin odaie, rîde carnea pe ea, fiecare vinişoară îi joacă... Da-a...

Daria apucă mîţa de picioarele dinapoi şi o zvîrli de sobă. Mîţa mieună jalnic.

Negustorul căsca mereu şi cu o mînă nesigură făcea semnul crucii peste gura împăroşată.

Daria se culcă cu faţa la perete în aşa fel ca să i se vadă de sub plapumă spinarea vîr-

toasă şi un umăr plin, rotund, şi începu să sforăie uşurel.

— Daşka, dormi ? întrebă încet negustorul.

Ea sforăia înainte, gemea.

— Hei, Daria...

În cameră era semiîntuneric, dar afară — aproape de ziuă. Ţicăia ceasul. În depărtare se auzea toaca paznicului.

Borodulin se aşeză în capul oaselor, îşi coborî tiptil picioarele pe pielea de ren aşternută pe jos, lîngă pat, mai privi o dată umărul Dariei, părul ei negru despletit, apoi trase perdeaua ce despărţea patul de restul camerei şi porni spre odăiţa din fund de unde putea să coboare în catul de jos.

De cum ieşi negustorul, pe Daria o luă cu frig, apoi cu cald şi inima-i zvîcni. Sări din aşternut şi, călcînd cu grijă ca să nu scîrţîie duşumelele, se duse repede spre birou. În camera de alături Fenia horcăi scurt, oftă şi se puse pe sforăit. Speriată, Daria îşi duse mîna la gură şi încremeni locului, pe urmă cotrobăi la iuţeală prin sertare, deschise smucit fereastra şi se băgă repede în pat, strîngînd în mînă un teanc de bancnote.

Jos erau două încăperi mari — prăvălia şi magazia cu mărfuri. Mai era şi o odăiţă în care dormea acum Anna din Kedrovka.

Borodulin se apropie în vîrful picioarelor.

— Annuşka...

Îi strînse uşor genunchiul : era cald, şi fata dormea dezvelită.

Răsufla speriată şi deschise ochii.

Borodulin îşi lipi obrazul de aşternutul fetei :

— Annuşka, draga mea Annuşka...

Fata se acoperi repede cu o fustă. I se făcu frică :

— Nu-ş ce am, Ivan Stepanîci, nu mai pot de rău.

Borodulin şopti zbuciumat :

— Scumpa mea... Uite, am venit la tine cu mutra asta de beţivan... Am venit... Nu mai pot, Annuşka... De-ai şti cît mi-e de greu...

Geamurile erau acoperite, în cameră stăruia semiîntunericul. Deodată Anna începu să vorbească cu un glas trist, monoton întrerupt de cîte un suspin şi un început de plîns.

— Iar ca să mă întorc la tătucu şi mămuca nu mă trage inima. Am fost la o vrăjitoare — este aici una — să-mi ghicească de Andrei. Cică l-o omorît un urs...

— Nu mai am tihnă în suflet, Annuşka... Cu nevasta nu mă înţeleg de loc... Şi-mi căzuşi tu cu tronc... Aşa să ştii... Mă prăpădesc de dragul tău...

— Şi de cînd am fost la baba aia, mi s-o mai alinat durerea... Poate unde mi-a dat să beau nisip din Iordan şi m-a descîntat... Da nu mai am de loc ţinere de minte... Unu, doi, patru... De rău ce m-a pocnit în cap blestematu ăla de uriadnic...

— Salba dracului ! Las'că nu scapă el de mîna mea... făgădui Ivan Stepanîci scuturînd din barbă. Se răsuci greoi şi o mîngîie blînd pe cap. Inimioara mea... Gîndeşte-te, Anka, ce bine o s-o ducem noi doi. Pe nevastă o dau

afară şi mă însor cu tine. N-ai grijă, te înzdrăvenesc eu... O să te acopăr cu aur şi o să-ţi fac viaţa dulce, dulce...

— Ce ştiu eu... M-am făcut aşa scurtă la minte... Cîteodată habar n-am pe ce lume sînt... Poate cînd s-o întoarce...

Borodulin o privi în lumina ochilor.

— Cine să se întoarcă, Annuşka ?

— Cum cine ? răspică ea, de parcă ar fi împlîntat de două ori securea într-un trunchi. Cum cine ? Ca împinsă de un resort, se ridică în picioare în pat şi-l îmbrînci cu îndîrjire pe negustor. Unde e Andreiuşka al meu ?

Înaltă, mînioasă, Anna avea o înfăţişare atît de ameninţătoare, că Borodulin se trase înapoi.

— Vino-ţi în fire, femeia lui Dumnezeu.

— Pe copilaş mi l-aţi omorît, pe Andreiuşka l-aţi mîncat de viu !... Îşi repezi braţele în sus şi se prăbuşi pe pat cu trupul cuprins de tremur şi zvîrcolituri : — Vai ! vai ! vai !...

— Doamne fereşte... ce ai, fetiţo ? prinse a se foi negustorul trezit pe loc din beţie. Fenka ! Daşka ! Apă !

Sus, un glas de femeie se porni să ţipe de răsuna casa :

— Săriţi ! Ajutor !

— Adă-mi-l pe Andreiuşka !

Negustorul se zăpăci de-a binelea.

— Ce s-a-ntîmplat ? Annuşka, scumpa mea...

— Sări-ii-iţi !...

Borodulin strigă :

— Ce-i acolo ? Cine-i ?

Şi o văzu pe Daria, numai în cămaşă, coborînd scara în goană, urmată de Fedosia.

— Mişcă, lua-v-ar dracu de tăpălăgoase... Iute la Anna...

Tremurînd, femeile arătau cu degetul spre dormitor. Nu erau în stare să scoată o vorbă.

Negustorul — într-acolo ! În golul ferestrei se zărea un chip buhos, mînjit cu funingine, aplecat peste sertarul deschis al biroului. Cînd Borodulin năvăli pe uşă, chipul dispăru.

— Prinde-l ! urlă Borodulin ca un apucat şi smulse puşca din cui : nu era încărcată. Atunci puse mîna pe un topor şi cu ce era pe el grohoti pe scară.

— Prinde-e-e-l ! Pune mîna pe hoţ ! ţipa el şi fugea împleticindu-se pe uliţă la deal, spre biserica ce dormita în mijlocul unui crîng...

— Prinde-e-e-l... Pune mîna pe el !...

Trezit de aceste strigăte, bătrînul paznic care pînă atunci sforăise pe prispa căsuţei sale, se frecă la ochi, apoi apucă băţul şi somă :

— Stai ! Care eşti ?

— Prinde-e-e-e-l ! Fac moarte de om !...

— Borodulin... molfăie bătrînul şi ciocăneşte în ferăstruică : Auzi, babo, hei ! Descuie portiţa !

Şi după ce intră în curte :

— Îi Borodulin... Aleargă cu toporul... Asta poate să te şi împuşte !

Baba zîmbeşte :

— Nu cumva ai visat ?

— Haide-de !... Era numai cu izmenele pe el... A fugit într-acolo... Iar o fi luat purceaua de coadă !

Iar Daria şi Feniuşka s-au băgat în patul jupînului. Şed una lîngă alta cu genunchii la gură, una mai frumoasă ca cealaltă şi dîrdîie. Fenia

zice : „Mi-e frică". Şi Daşa zice : „Mi-e frică", numai că fiecăreia îi e frică de altceva. Ochii Dariei joacă năbădăioşi.

Fenia zice : „Îl prinde..." Daşa : „Ba nu, scapă !" şi, ducîndu-şi mîinile la ceafă, se întinde alene :

— Să am eu bani... Ţine-mă, Doamne !

Cucul ţîşni iar din ferestruică, cucui de douăsprezece ori şi se duse la culcare.

Borodulin tot mai alerga pe uliţi : se auzeau cîinii urlînd şi lătrînd în cor pe toate glasurile.

Fenia oftă.

— Păcat de Anka, ar trebui s-o ducem la felcer. Auzi, o mîndreţe de fată ca ea să se omoare după un ocnaş, după unul surghiunit de stăpînire...

— Eşti o netoată, Fenka ! Andriuşka ăsta e ca rupt din soare...

— Ba bine că nu : să-l tot priveşti cu ochii închişi !

— Eu una m-aş duce cu şoimul ăsta pînă la capătul pămîntului, numai să vrea el să mă ia.

Şi Daşka urmă cu glas legănat, subţire, plin de foc :

— În pat m-aş tolăni aşa-a-a-a, şi se întinse îmbietor în aşternut — aş trage de pe umăr cămaşa-a-a... mînuţele dalbe în lături aş arunca... A ta îs !

Fenia făcea haz şi mormăia cu voce groasă :

— Ho, toanto-o-o !

— Ce l-aş mai giuguli pe Andriuşka... Sufleţelule ! urmă Daşa strîngînd în braţe perna şi mlădiindu-şi glasul pe potriva cuvintelor.

Se auzi un fîşîit urmat de scîrţîitul uşor al duşumelei : se furişa cineva. Fenia dădu la o parte perdeaua din dreptul patului.

— Aoleu ! ţipară amîndouă o dată şi, smulgîndu-se din loc ca nişte păsări speriate de o împuşcătură, ieşiră pe uliţă, strigînd nebuneşte : A turbat ! A turbat !

Anna alerga după ele ca apucată de furii :

— L-au omorît, l-au îngropat ! Unde e ? Aduceţi-mi-l !...

7

IATĂ CĂ A sosit şi praznicul la Kedrovka.

Revărsatul zorilor gătise parcă mai acătării ca-n alte dăţi cerul tăcut şi adormit, rumenind şi înflăcărînd răsăritul.

Soarele nu se ivise încă, dar şi un orb, ciulindu-şi inima, ar fi putut arăta fără greş locul de unde avea să apară chipul lui strălucitor.

Părea că acolo, la soare-răsare, sute de guri murmurau o rugăciune şi înălţau un cînt de bucurie, neauzit, dar simţit de oricine.

Îl simte prigoria trezită de prima rază a răsăritului : tresaltă, deschise ochişorii şi trilul ei dă glas dimineţii. Îl simte cocorul cel mereu la pîndă, ce moţăie într-un picior : se deşteaptă, întinde gîtul, bate din aripi şi prinde a clăpăi. O ursoaică doarme cu puii îmbrăţişaţi, dar o trezeşte răcoarea : aha, s-a făcut ziuă. Scoate un mormăit scurt şi se ridică încet, mătăhăloasă,

în două picioare. Puii treziţi şi ei se scutură de somn, o întreabă din ochi pe maica lor şi tot bulucul porneşte crăcănat la izvor să se spele. Din răsărit, o geană aurie, strălucitoare, taie depărtările mărginaşe. Ziua născîndă nu mai rabdă s-aştepte ; vrea să strecoare o privire în lume şi să-i dea veste fericită : vine lumina !

— Se luminează de ziuă, molfăie baba Teşkerea, ca şi cînd ar rumega în gol cu gura-i ştirbă, şi coboară în pivniţă să cerceteze dacă cele douăzeci şi două de rublişoare mai sînt acolo unde le-a dosit.

Dunga aurie se lăţeşte, se lăţeşte, iar ochiul de foc de dinapoia ei iscodeşte lumea înverzită.

Căscînd cu poftă, o leliţă se duce la rîu, bălăbăneşte găleţile într-o mînă şi-şi cruceşte gura cu cealaltă. Frig. Umerii îi zvîcnesc înfioraţi, iuţeşte pasul.

Undeva scîrţîi o poartă. Apoi alta. Încă una. Mugi o vacă. Behăi o oaie şi vreo zece îi răspunseră cu behăituri ce sunau vesel în văzduhul dimineţii.

Un moşneag cu vreo sută de ani în spate, îmbrăcat într-o cămăşoaie albă, lungă pînă-n genunchi, ieşi în uliţă tîrşind picioarele, îşi pune mîna streaşină la ochi şi, întorcîndu-şi chipul de argint spre răsărit, se închină cu osîrdie.

— Sfîntă sărbătoare a lui Cristos, miluieşte-ne pre noi.

Leliţa se întorcea de la rîu.

— 'Mneaţa, moşule.

— 'Mneaţa, taică... Da care eşti ?

— Natalia... Nu mă cunoşti ?

— Aha... Ba cum de nu... Natalia Matrionovna... 'Mneaţa bună, Maşenka, 'mneaţa bună.. Doamne-ajută...

Pe faţa rumenă, proaspătă a tinerei femei — abia se spălase în rîul de ghiaţă — înfloreşte un zîmbet. Se depărtează dînd vîrtos din şolduri.

A săltat soarele, vărsîndu-şi lumina peste firea toată. Au scăpărat ochiurile prizăritelor izbe răsărite parcă din costişa dealului şi înghesuite ca nişte fete prinse în joc. Catifeaua taigalei s-a înviorat. Sclipi argintiu crucea paraclisului, iar porumbelul alb ce gungurea în vîrful ei se făcu roz. În slăvi şi la răsărit cerul era curat şi palid. Numai înspre asfinţit, unde se refugiaseră rămăşiţele puterilor nopţii biruite de lumină, se mai îngrămădeau umbre cenuşii.

Satul s-a trezit. Escortată de coteii ce se vînzoleau şi lătrau bezmetic, pe uliţă a pornit cireada. O femeie deşertă un hîrdău de lături. Ţărcile se repeziră glonţ înhăţînd cele mai gustoase bucăţi de sub nasul ciorilor somnoroase. Căţeluşa Jucika, săltînd în trei picioare — pe-al patrulea i-l spulsese ursul — hămăi la ţărci : ar pofti şi ea la lături. Ţărcile izbucnesc în hohote de rîs şi dintr-un zvîrlit de aripi se refugiază pe gard.

Prin ogrăzi, în case, pe uliţă, glasuri care se strigă şi se cheamă drăgăstos : Ivanuşka ; Duniaşa ; frăţioare !...

Miroase a dohot, a bălegar şi a ars. Cînd soarele se va mai sui de-o suliţă, de peste rîu va veni mireasmă tare şi înviorătoare de cetină.

În rîpile şi văiugile săpate de rîu tot mai stăruie negura albă. Stă în cumpănă : să se mis-

tuie fără urmă, ori să coboare spre apă, să se aştearnă pe peria verde a stufului ?

E tot mai cald. Şi-o să fie zăduf. Soarele suie mereu.

Moş Ustin, rîvnitor către Domnul, grăbeşte spre paraclis. De stat e mic, luminos la chip şi are o bărbuţă căruntă — leit sfîntul Nicolaie din icoană. Pînă şi privirea ochilor lui de sineală e tăioasă şi totodată milostivă. Ciubotele moşului sînt date cu unsoare de urs. Cînd trece, cîinii îl adulmecă, părul de pe spinări li se zburleşte şi pornesc a zupăi tăhnit, rînjindu-şi colţii ca la fiară. Ustin poartă o cămeşoaie lungă, neîncepută, care i se înfoaie scorţos şi urît pe umerii încovoiaţi. Peste chimeşe e încins cu un brîu tungus, mărgeluit. Urcă dealul tîrîş-grăpiş, desprinzîndu-şi anevoie tălpile de ţărînă, plecîndu-se cu tot trupul înainte şi tîrîndu-şi picioarele ca pe o povară de prisos. Geme la tot pasul.

— Să-l scol pe popa ? strigă Fedot, umflîndu-şi din portiţă pîntecele rotund, împodobit cu jiletcă şi lanţ.

— Scoală-l, că acuşa dau zvon... E vreme. Soarele — iacătă-l unde-i !

Curînd se auzi prima bătaie de clopot de bucurie vestitoare. Îndată fu urmată de altele, ce-şi luau zborul spre taiga. Iar dintr-acolo le ieşeau în cale, grăbind înspre sat, glasuri gemene, dar îndepărtate şi sfielnice, de ai fi zis că undeva în taiga răsărise peste noapte vreo bisericuţă.

— Cine clopoteşte acolo, mămucă ? întrebă cu o sperioasă mirare Petka, un băieţaş de trei

anişori, înghesuindu-se în fustele maică-si şi băgîndu-şi pumnişorii în guriţa căscată, cu ochii spre taigaua unde era pitită, pesemne, o bisericuţă de nimeni ştiută, ca într-un basm pe care i-l spusese cineva.

— Moş Ustin.

— Pe Moş Ustin u-u-uite-l colea... acolo o fi ursul, ai ?

Pe uliţă începuseră a se purta moşnegi şi babe depănînd mărunt şi des din picioare, dar cu spor abia-abia văzut. S-au ivit şi cîţiva bărbaţi. Păşeau agale, cu mîinile la spate, ori se aşezau pe vreo prispă, de unde se vedea paraclisul. O fi smucind el, Ustin, funiile clopotelor — lor le e lene să se ducă pînă acolo. Pînă vine popa, se înveşmîntează şi pîn-or ridica femeile icoanele mai va ! Cînd s-or porni cu crucile spre ogor şi or să treacă p-acolo, or să se alăture şi ei procesiunii. Le-o ajunge rachiul de-l au ? Că pînă una-alta, ar mai putea să se repeadă pînă la Teşkerea. Nu-i bai că n-au parale. Dă ea şi pe datorie, că de cum o da Dumnezeu veveriţe... Bang-bang... I-auzi ursul... Eh, bine ar fi să vîneze vreo cinci urşi. Două bumăşti pielea. Ori poate mai bine să se ducă la mină. Că acolo se cîştigă parale !... Iar după aia să mai dea o raită şi pe la oraş, să vadă, cum e... Că aici, în taiga, mori ca prostu... Popa ist al nostru îi dat dracului ! Odată îşi saltă poalele şi-i arde o căzăcească ! Ha, ha... Numai să nu se dea la fete, că iese tărăboi... Cu haidamacii ăia de bagabonţi nu mai e chip, s-au apucat să jefuiască hambarele... Trebuie hăituiţi, că numai potcă ai de la ei... Bang-bang... Binecuvîntează,

Doamne, praznicul ăsta... Iar îmi umblă muierea cu borțul la gură, ciuma dracului... D-aș prinde-o pe Palaga, s-o duc în fîneață, că are asta un vino-ncoa, de te bagă-n draci... Bang-bang... Aoleu: îi sfînta sărbătoare, și uite ce-mi bîntuie căpățîna... Doamne ferește, ptiu! Iartă-mi, Nicolaie milostive, gîndurile păcătoase...

Dar ca dinadins numai gînduri păcătoase le umblau prin cap.

Trăgeau aerul pe nări și le lăsa gura apă: mirosea a ciorbă cu bucăți — a junghiat careva vreo vită... Și a clătite. Și parcă venea și mireasmă de rachiu. Măcar că era încă devreme și balercuțele așteptau înfundate prin corlăți, părerea asta de miros le gîdila plăcut nările, de pe acum îmbătîndu-i. În ochii oamenilor scăpărau licăriri jucăușe și parcă țînțari le țiuiau în urechi. Iar Ustin, ținta atîtor priviri, trăgea de zor funia. Clopotul viersuia fără ostoi, îngînat de bisericuța cea verde din taiga.

Pe uliță trecu Fedot gătit cu veston și pălărie de oraș. Pe dîmb s-a strîns multă lume. S-au ridicat și țăranii de pe prispe și au pornit grămadă spre paraclis. În mijlocul mulțimii, Fedot povestea ceva, dînd din mîini. Părul dat cu unt și lanțul de pe burtă străluceau în soare.

— Fir-ar să fie de popă, se plîngea Fedot. Dimineața, deschid magazia și-l văd întins pe dușumea cu barba în sus și buhăind... Și avea la muște pe bot, de ziceai că-i roi de albine... Ei comedie, zic...

— Trebuie să ridicăm! strigă Ustin.

— Încearcă. Să vezi cum te blagoslovește.

— Să ridicăm icoanele, îl lămuri Ustin. Ne descurcăm și fără popă!

— Cum, părintele nu vine? se necăjiră femeile.

— Cum să vină?! Auzi, în puterea nopții a dibuit o damigeană cu mied și a golit-o pe jumate.

Femeile chicotesc, cîțiva flăcăi cu puști se apropie de paraclis. Femeile își potrivesc găteliIe și-i întîmpină cu surîsuri galeșe și cu priviri aprinse de o veselie sărbătorească.

Din simplu clopotar, Ustin deveni mai-marele ceremoniei și începu să comande:

— Ei, Timoha, treci în locul meu și trage-i de mama focului! Iar nevestele și bărbații care-s mai acătării rînduiți-vă frumușel în frunte și să începem. Doamne-ajută!

Timoha, un flăcău voinic, îmbrăcat cu o rubașcă trandafirie, porni spre clopotniță, hlizindu-se cu gura pînă la urechi și clipind ștrengărește către fete. Apucă funiile și umplu văzduhul de zvon voios, de sărbătoare.

Din paraclis, pășind grav și măsurat, apăru Fedot, purtînd icoana Maicii Domnului. După el veneau două cîte două neveste tinere cu chipurile înpurpurate și înfrumusețate de tulburare. Fiecare pereche ținea o icoană gătită cu cruciulițe, panglicuțe și flori de hîrtie.

După ce au scos crucea și felinarul cu lumînarea, a ieșit și Ustin, cel rîvnitor către Dumnezeu, cu o candelă aprinsă în mînă. De o parte și de alta a ușii se înșirară oamenii cu icoanele. Pe treapta de sus stătea Fedot cu

icoana Maicii Domnului din Kazan rezemată de burtă.

Ustin, gătit cu o cămașă nouă, începu slujba. Fruntea lui zbîrcită și capul pleșuv erau muiate în sudoare. Închinîndu-se adînc de trei ori, bătrînul îl tămîie mai întîi pe Fedot, apoi la rînd fiecare icoană și făcu semn prostănacului Timoha care, hlizindu-se într-una, clopotea cu înverșunare.

Acela însă nu înțelese că trebuie să înceteze, pentru că începe slujba, ci, dimpotrivă, se ridică în vîrfuri ca să-i vină mai la îndemînă și se apucă să prefire clopotele cu o iuțeală, de-i scăpărau mîinile.

— Ci oprește odată! se răsti la el Ustin, agitînd furios cădelnița înspre clopotarul dezlănțuit.

Apoi își potrivi cămașa, tuși ca să-și dreagă glasul, trecu cădelnița în mîna stîngă, își netezi mustățile și barba și începu cu un glas caprin și cucernic:

— Binecuvîntat este Dumnezeul nostru, mă fraților, totdeauna și acum și pururea și în vecii vecilor!

După ce rosti aceste cuvinte, Ustin începu să bată cruci, iar norodul încuviință: „Amin".

Timoha veni ca un prîsnel lîngă icoane — e zor mare! — se închină cu fruntea în pămînt, sărută în grabă icoana pe care o ținea Fedot — cît pe ce s-o dea jos — Fedot îl repezi: „Mai domol, mă!" — apoi își croi drum prin mulțime și-și reluă locul de sub clopote.

Ustin se însufleți. Începu din nou să cădelnițeze și glăsui:

— Bucură-te, Nicolae și marele făcător de minu-uni!

Mulțimea îi ținu isonul pe felurite glasuri.

— Arde-i! strigă voios Ustin, făcînd semn lui Timoha.

— Și-acu, mă fraților, cu Dumnezeu înainte...

Mulțimea fremătă și începu să cînte acompaniată de clopotitul săltăreț și plin de foc.

Deodată, acoperind toate celelalte zgomote, răsunară împușcături. De încîntare, puștii izbucniră în țipete și rîsete ascuțite, băteau din palme și făceau tumbe, în timp ce flăcăii care se grăbeau să-și reîncarce pușcoacele îndesau încărcătura cu vergele.

— Foc! zbiera ca un apucat micul Mitka.

Flăcăii trăgeau în salve, iar cîte unul răzleț.

— Trage-i să bubuie! se dădea de ceasul morții Mitka.

Mulțimea, cu Ustin în frunte, se urni domol, stîrnind praful drumului.

Cîinii de prin ogrăzi, legați cu funii, urlau în turbare, mulțimea cînta, focurile de armă detunau în tot lungul drumului, iar din urmă veneau rîsete de aramă ale clopotelor.

Ustin pășea grav în frunte, înconjurat de o liotă de puști îngălați și desculți, care-și trăgeau mereu în sus nădragii pe sub cămășile ce fluturau în voie. Cînd și cînd bălăbănea vajnic candela și se pornea să cînte cu glas înalt.

De trei ori Mitka a întrecut alaiul și, mergînd de-a-ndăratelea, cu fața la Ustin, se ruga de el cu glas plîngăreț:

— Moş Ustine, tămîiază-mă şi pe mine... Zău, moşule, tămîiază-mă...

Dar Ustin, care era cu gîndul şi cu sufletul în ceruri, îl dădea la o parte şi-i zicea înainte :

„Pentru biruinţă apărătoarei să-i mulţumim..."

Mitka se milogi iar :

— Tămîiază-mă...

— Ia piei din faţa mea ! se-nfurie Ustin. Cînd ţi-oi tămîia una ! şi grăbi să prindă din urmă glasurile muiereşti :

„Robii tăi sîntem, Născătoare de Dumnezeu..."

Tot satul se luase după procesiunea religioasă care se îndrepta spre ţarini.

Bătrînul Nazar care avea o sută de ani bătuţi rămase departe în urmă. Cîtă vreme merseseră la vale, venise şi el fuguţa-fuguţa după ceilalţi, de-l rîdeau şi fetele : Domol, moşule, că nu-i nici un zor. Dar acum nu se mai putea dumiri de ce rămîne în urma celorlalţi, că uite ce iute deapănă din picioare. Ba îşi mai face vînt şi cu coatele ! Avea lacrimi în ochi, şi faţa i se zbîrcise boţ.

— Am rămas de căruţă... Bogdaproste scînceşte centenarul şi-şi şterge ochii cu poala cămăşii. Se lasă pe iarbă şi se uită cu ochi tulburi la soarele ce se ridicase sus pe cer.

— Sărbătoare a lui Cristos, miluieşte-ne pe noi.

Alaiul se opri între tarlale, în capul cărora, sub cele trei zade sfinţite, străbunii acestor oameni împlîntaseră o cruce.

Stăteau în bătaia soarelui şi jinduiau după o băutură rece, după o gustare.

Ustin însă, cum sfîrşea o rugăciune, începea alta. Femeile piţigăiau obosit, bărbaţii murmurau stîngaci isonul cu glasuri răguşite. Numai roşcovanul şi pistruiatul Obabok avea ambiţia s-o întreacă pe cumătra Malania, care zbiera lîngă el, ca din gură de şarpe. În răstimpuri, el îşi ţuguia buzele, îşi holba ochii şi, proptindu-şi pumnii în şolduri, se pornea să-i zică anapoda, dar atît de asurzitor, încît copiii tresăreau speriaţi şi îl priveau cu gurile căscate de uimire, iar pe ţărani îi umfla rîsul :

— Ce te-a apucat, mă ?! Tu ţine-te după Ustin... N-o lua razna...

Ustin cînta fără răgaz toate rugăciunile pe care le ştia.

Cuvintele rugăciunilor, străine şi neînţelese acestor oameni, băteau zadarnic în fundul urechilor şi nu găseau răsunet în inimi. Dar erau atît de pătrunşi de faptul că oficiază singuri sfînta slujbă şi singuri cîntă, încît îşi simţeau sufletele cuprinse de un simţămînt înălţător, iar unii dintre ei aveau ochii umezi.

Pe alocuri, Ustin se împiedica şi se bîlbîia, mai ales la vozglasuri. Tuşea, bălăbănea cu străşnicie cădelniţa şi încerca să treacă hopul bolborosind :

— Ş-aşa... iară şi iară... iară şi iară...

Dar mai departe nu mai ştia cum s-o scoată la capăt.

Profitînd de poticnirea lui, prăvăliaşul Fedot se întoarse cu faţa la Ustin şi cîntă un mulţi ani trăiască. Pizmaş, roşcovanul Obabok glăsui şi el

fără să-şi cruţe bojocii, dar atît de fals, încît toată lumea izbucni în rîs. Zîmbi pînă şi întunecatul Ustin. Roşcovanul se fîstîci, îşi şterse faţa năduşită, se trase în ultimele rînduri şi rămase acolo tăcut şi îngîndurat, cu degetele împletite pe burtă.

În sfîrşit, cineva îi suflă lui Ustin :

— Spune norodului să îngenunche... Zi p-aia a noastră, ţărănească...

Ustin scutură din umeri şi, imitîndu-l pe preot, dădu capul pe spate şi strigă cît îl ţinea gura :

— Ş-acu... hai să îngenunche-e-em...

Un suspin de uşurare izbucni din toate piepturile şi mulţimea îngenunche pregătindu-se s-o asculte p-aia „ţărănească" :

Transfigurat şi vibrînd de însufleţire, Ustin începu a zice cu glasul limpede şi mişcător pe care ba îl înălţa, ba îl cobora :

— Doamne, părinte ceresc, Cristos cel adevărat...

Cu încă un suspin se închinară toţi miruind ţărîna cu frunţile şi îndreptîndu-şi privirile pline de nădejde spre seninul blînd al cerului, spre pleşuvul Ustin gătit cu cămaşa lui nouă, trandafirie.

Iar bătrînul îi zicea, însufleţindu-se tot mai mult.

— Cu tot satul te rugăm, Doamne, îndură-te de robii tăi şi trimite-le ploicică la vreme, să rodească pîinişoară, şi hrăneşte-i pre ţăranii tăi credincioşi...

— Hrăneşte-ne, Doamne, reluă cu evlavie mulţimea.

— Şi ca fiara pădurii să nu le prăpădească vitele, şi-n taiga să fie mai multe veveriţe, şi să prindem vulpi cu capcanele noastre şi dă, Doamne, sfîrşit creştinesc credincioşilor tăi... Ş-aşa care va's'zîcă...

— Cînepă... Cere cînepă... şoptiră printre lacrimi cîteva femei.

— Iar pentru femei, se bucură Ustin care era să piardă firul, iar pentru femei, credincioasele *noastre* roabe, fă, Doamne, Dumnezeule, să fie belşug de cînepă. Şi să trăim cu toţii creştineşte, în bună înţelegere şi dragoste, care va's'zîcă, fără obidă şi supărare... Aşa...

Proptindu-se cu pumnii în pămînt, Ustin se ridică greu, îşi dezdoi încet spinarea şi încheie cu glas ascuţit :

— Şi în vecii vecilor !...

La cuvintele acestea simple, care le mergeau drept la inimă, multora din ei le-au dat lacrimile.

Curînd după aceea, slujba se termină, şi valul pestriţ al mulţimii se scurse înapoi spre paraclis, unde nepotolitul Timoha trăgea clopotele cu atîta îndîrjire, de parcă s-ar fi jurat să le lase fără glas.

De pe dîmbul unde se afla paraclisul, se vedea gîrla strălucind în bătaia soarelui. În gîrlă se bălăcea cineva cu un trup mare, gălbui, de muiere. Era popa, care se căznea să-şi alunge mahmureala. Plescăia apa cu picioarele şi hăulea de vuia satul.

Creştinii s-au împrăştiat pe la casele lor, făcînd haz cu chipurile luminate de bucurie.

Bun început de praznic !

8

BUBUI o împuşcătură.

Oho-hoo-hei... abia se auzi un glas în depărtare.

— Trebuie să fie vreun cealdon, îşi dădu cu părerea Lehman.

— Ori te pomeneşti că-i necuratul! şopti Tiulea, sprijinindu-se cu palmele de pămînt, gata să sară în picioare. La noi în Rusia...

Se crăpa de ziuă. În pîcla tulbure din pragul dimineţii, hoinarii păreau nişte păsări mari, cenuşii, de parcă-i prefirase careva cu scrum.

Undeva ţipa neliniştit un cuc. Deasupra lor sărea din cracă în cracă o veveriţă, stîrnind o ploaie de ace de cetină uscată, care îi presără barba lui Lehman.

— Trebuie să tragem şi noi, spuse bătrînul.

Tiulea luă arma, puse silitră pe tigăiţă, şterse bine cremenea jilavă şi luă o iască proaspătă. Oţelele ţăcăniră, dar fitilul nu luă foc. Mai puse unul — degeaba. Se lăsă păgubaş, îşi lăbărţă buzele pînă la urechi, băgă patru degete în gură şi spintecă văzduhul cu un şuierat atît de ascuţit, drăcesc, încît lui Anton i se păru că se cutremură negurile. Cucul amuţi, iar veveriţa pică din copac drept în focul stins, dădu scurt din coadă şi pieri ca o nălucă.

Hoinarii făcură haz, dar deodată rîsul le îngheţă pe buze.

— Fraţilo-or...! Nu plecaţi!...

— Vino încoa-a-a-a! zbierară hoinarii, sculîndu-se ca la comandă.

Se auzi trosnet de vreascuri şi foşnet de cetină. Mai aproape, tot mai aproape. Apoi strigătul se repetă la o depărtare de cîţiva paşi şi deodată, ca răsărit din pămînt ori iscat din negura groasă, apăru un om.

— Fraţilor!

Hainele-i curgeau petice, se clătina pe picioare şi umerii îi zvîcneau ca de frig. Cu toate că era frînt de şale, se vedea că e înalt.

— Fraţilor, mai spuse el o dată, lăsîndu-se moale la pămînt şi punînd puşca lîngă el. Oasele ascuţite ale umerilor i se înălţară pînă-n dreptul creştetului. Pe faţa lui suptă şi răvăşită, ochii sclipeau sălbatic şi toată făptura lui neagră, colţuroasă şi zbîrlită era înspăimîntătoare la vedere.

Îngrozit de căutătura necunoscutului, Vanka se dădu în spatele lui Lehman. Tiulea mormăi gîfîit:

— Ia fă-ţi cruce!

— Mai bine fă tu focul! îl repezi Lehman.

— Moşule...

— Da, drăguţă. Ce-ai pătimit? întrebă Lehman şi se aşeză lîngă străin.

Acesta îl prinse pe bătrîn de braţ, îşi culcă fruntea pe umărul lui şi îngăimă cu glas sugrumat:

— Era să crăp, fraţilor. Puţin a lipsit să mă prăpădesc...

Anton îngenunche lîngă el, îl mîngîie pe cap şi-i spuse cu căldură:

— Nu-i nimi-i-i-ca, trece. Mă, în ce hal eşti, bietul de tine.

Ceața începu să se bolovănească în nori turtiți, care se tîrau jos de tot. Numai prin rîpe mocirloase ea rămînea să zacă groasă și alburie cum e chișleagul.

Primele raze ale răsăritului străpunseră creștetele adormite ale pomilor, dădură binișor la o parte perdeaua ceții și poposiră pe tulpina noduroasă a cedrului ce-și răsfira coroana deasupra micului grup al hoinarilor. Aurul cerului se topi și se revărsă peste taiga, făcînd să fumuie cetinile, să scînteieze nestematele de rouă. Cu capul dat pe spate, taigaua privea cerul cu toți ochii ei și saluta soarele cu înlăcrămate surîsuri, cu tainice șoapte verzi.

Daurite haruri coboară peste fire și taigaua de fericire se înfioară. Cîntați, păsărilor, ieșiți din vizuini, jivine tîrîtoare, jivine apucătoare, încălziți-vă la soare, căci soarele a înghițit întunericul! Și tu, ursule taică, pornește în hoinăreală: uite colo își clipocește unda răcoroasă gureșul pîrîiaș; uite dincolo albinele așază în scorbură prinosul lor de miere îmbălsămată. Bucurați-vă, păsărilor și slăviți în graiul vostru mîndrul soare! Iar tu, stăpîn al pădurii, piei, piei! Du-te și te culcă în smîrc. Și nu te necăji nici tu, pentru că soarele nu întîrzie prea mult deasupra taigalei.

La umbra unui brad Anton bate mătănii, cu privirea smerită și pioasă, pironită asupra unei iconițe de aramă, rezemată de trunchi. Lehman și Tiulea s-au dus la izvor să se spele. Vanka vede de ceai.

Apoi toată lumea se așează în jurul ceaunașului. Soarele le colorase obrajii. Străinul prinse

și el viață. Zîmbind într-una, bea ceai cu pesmeți, cană după cană: de o săptămînă nu pusese nimic în gură. Dăunăzi omorîse o veveriță, mușcase o dată din ea, dar i-a fost peste putință să mănînce. Isprăvise și pulberea și chibriturile, iar în taiga fără foc ești pierdut.

Hoinarii s-au sfiit să-l descoasă, dar el le povesti singur prin ce a trecut. E plecat de acasă încă de la începutul primăverii. Cunoștea bine taigaua — doar o bătuse de atîtea ori, și-apoi, știa să se călăuzească după soare, după felurite semne. După cincisprezece zile de hoinăreală, hai să se întoarcă. Dar — ceasul rău! Cînd a vrut să treacă de pîrîu, a alunecat și a căzut în apă de pe trunchiul gros ce-i slujea drept pod. A simțit răceala apei ca pe o arsură, ca pe o tăietură de cuțit. Iar noaptea a dat un îngheț cu brumă. Pe scurt, a căzut bolnav și n-a mai știut de nimic. Habar n-avea cîte zile o fi zăcut acolo. Cînd s-a trezit, era atît de vlăguit, că nu putea nici să gîndească. Îi pierise și simțul care-l călăuzea de obicei. De aici a început necazul. A luat-o încolo, a luat-o încoace — nu reușea să nimerească drumul cel bun. Oriîncotro o apuca, se întorcea la pîrîu. Pînă la urmă, a dat de trunchiul acela ce slujea de pod. Tîrîndu-se pe brînci, a trecut cu chiu, cu vai pe celălalt mal și a pornit. A mers el mult, dar i se părea că se învîrte într-un loc: mereu brazi, pini, cedri, iar deasupra capului — parcă același crîmpei de cer. Soarele, ca un făcut, nu s-a arătat o săptămînă întreagă. Numai nori și ceață. Și au început și ploile de primăvară. Ce să facă? O ia la dreapta, o ia la stînga. Simte că

s-a rătăcit. Şi nu zici că pînă la urmă a ajuns iar la blestematul acela de trunchi. Ei, drăcie! S-a aşezat sub un brad şi de ciudă i-au dat lacrimile.

— Mai aveam trei gloanţe. Ia, zic, să bag ţeava în gură şi să isprăvesc. Dar apoi m-am gîndit: Se poate ?! Tînăr sînt, voinic sînt. În jurul meu foşnesc arborii, cîntă păsările, cresc florile... Nu... Mai e vreme...

Anton se închină cuvios şi-l privi cu milă pe străin.

Soarele se ridica tot mai sus. Ceaţa se risipi, şi cei cîţiva oameni buluciţi în jurul focului se pomeniră din nou în mijlocul fremătătorului ocean verde al taigalei.

Terciul s-a fiert bine şi au avut o masă săţioasă.

— Ş-acu? întrebă Lehman, băgîndu-şi în tureatcă lingura pe care o linsese bine. Mergem mai departe sau ce facem?

— Eu nu pot... Sînt frînt...

— Nu-i nici un bai! zise voios Lehman. Ne odihnim şi noi azi... Că n-avem nici un zor!

Fluierînd un cîntec de joc, Vanka se duse la pescuit. Străinul se întinse pe spate cu mîinile sub cap şi rămase aşa cu ochii la cer. Moşul se apucă să împletească din joarde un coş. Anton îşi peticea căciula.

Tiulea se îndopase cu terciul din bulgurul furat, de i se făcuse burta cît ţestul. Pe deplin mulţumit, se apropie tîrîş de străin, zîmbind mucalit.

— Matale ai nevastă?

— Am.

— Şi ce învîrţi?

Celălalt îl privi dintr-o parte.

— Sînt deţinut politic.

Tiulea scutură din cap ca un juncan care dă să-mpungă, ridică din sprîncene, îşi îngustă ochii, trase aerul plescăind din buzele-i groase şi începu să strănute:

— Hapciu... Iar eu... îs din Rusia... Hapciu...! Ptiu!

— Ce te-a apucat? îl repezi moşul.

— Hapciu! Mi-a nimerit un ţînţar în nas... Politic zici?

— Da.

— Dacă-i aşa, se cheamă că sîntem de prin aceleaşi locuri... conchise Tiulea abia trăgîndu-şi sufletul şi începu din nou să strănute în toate felurile, spre veselia celorlalţi! Se tîra de-a buşilea, scutura furios din cap, se holba la Lehman, care rîdea în hohote, şi-l ameninţa în glumă cu pumnul. Brusc, sări în picioare, strigînd dintr-o răsuflare.

— Tiii, grijania mă-sii! şi fugi în tufăriş.

Lehman se tăvălea de rîs.

— Dat dracului rusu ăsta!

— Noi pe unde ne aflăm? În ce loc anume? se interesă străinul.

— La vreo trei-patru zile de mers de Kedrovka, răspunse Lehman.

— Cum?! exclamă celălalt, săltîndu-se într-un cot. Care Kedrovka?

— Cum care, că pe-aici nu ştiu decît una singură... Aia de ţine de Nazimovo.

Străinul se ridică, îşi răvăşi dintr-o smucitură a capului hălăciuga de păr şi se holbă la

Lehman, de parcă acesta i-ar fi dat cine știe ce veste. Dar în clipa aceea îl auziră pe Vanka țipînd ca-n gură de șarpe.

— Ho, ho, diavole! Ole-le-hooo! Ho-o! Adă repede pușca, bătrîne! Uite ursul! Să mă bată Dumnezeu dacă mint.

Lehman apucă pușca și, plecîndu-se de șale, fugi în direcția glasului. Din tufăriș ieși gîfîind Tiulea.

— Nu te du, moșule! E un urs acolo!

Cînd totul se potoli, Tiulea aprinse un foc mocnit, ca fumul să alunge țînțarii și începu să-i spună lui Anton la minciuni cum avea el obiceiul:

— Știi, eu de cum m-am răznit de voluntarii ăia ai mei din Rusia, am întins-o pe Amur. Și acolo, mă Antoane, noi am tăiat prin taiga drum de fier. Ei, află că o dată am ridicat din bîrlog vo șaizeci de urși și mînă-i spre sat... Le-au venit țăranii de hac. Noi îi înghesuiam din spate, țăranii veneau din față, și cînd s-au pornit! Dă-i și dă-i... Le mergeau fulgii, nu alta. Care cu securea, care cu strălabul — e o mașinărie d-aia injinerească. Hîrști, hîrști...

Întins pe spate, Andrei politicul privea cerul fără să clipească și asculta foșnetul catifelat al cetinei.

„Chiar atît de aproape să fie?"

În timpul cît rătăcise prin taiga, l-au frămîntat atîtea gînduri, atîtea simțăminte.

— Annocika, șoptește Andrei și vede aievea ochii albaștri ai fetei, în care citește tristețe și dojană. Are o strîngere de inimă, și buzele-i

tremură. Ceva ca un îndemn șoptit îl cheamă, îl zorește...

Dar îndată, prind a roi în mintea lui alte gînduri, senine, și vesele ca niște copilași zburdalnici care joacă bătînd din palme, ori ca un zvon duios de zurgălăi. Tot ce a fost greu a trecut. Îl așteaptă o muncă ce-i va prilejui atîtea bucurii, îl așteaptă ochii luminoși ai Annei, sufletul ei curat, mai altfel ca al celorlalți.

— Ziceai că ești din ăia politici... Lămurește-mă, rogu-te, ce hram țin politicii ăștia? îl întrebă Lehman. Că am cunoscut și eu pe unul... E ceva ca o bandă sau...

Dus în gîndurile lui, Andrei se uită la Lehman fără să-l vadă. Bătrînul împletea la coșul său. Vanka și cu Tiulea se luaseră la trîntă în joacă.

— Cu cine țin ei, ce credință au? stărui Lehman.

— Ei sînt pentru popor, pentru dreptate.

Lehman își puse palmele pe genunchi și îl privi lung, cu luare-aminte.

— Așa... care va's'zîcă, e drept, că am mai auzit eu de asta. Foarte bine.

Soarele scăpăta îndărătul taigalei. Umbrele serii se îngroșau.

Cînd se aprinse pe cer o steluță palidă, Vanka, culcat pe burtă, le spuse o poveste.

— Și a fost odată ca niciodată o crăiasă, frumoasă la chip, da haină la inimă... Un țăran pe nume Borma se duce la crăiasa aceea să-i facă dreptate... Bun... Merge el ce merge și cînd deodată, țuști, din tufiș, spăimosul Opletai, cel cu o mînă și cu un picior... „Aha, zice, vrei

dreptate ?!" şi numai ce-şi înfige colţii în ceafa omului şi începe să-i sugă sîngele...

Andrei luptă cu somnul, ochii i se închid de la sine şi totul se depărtează, sunetele se sting.

... — „Da tu cine eşti ?" — „Eu sînt Opletai cel de spaimă, cel cu o mînă şi cu un picior."

Andrei se întoarce cu faţa la trunchi şi adoarme.

9

IVAN STEPANOVICI Borodulin îşi îndemna mereu calul ; se întorcea de la plasă şi era nerăbdător să ajungă la Nazimovo. Nu-l găsise pe uriadnic — acesta plecase la o mină depărtată, unde se săvîrşiseră trei omoruri.

Borodulin bănuia că hoţul trebuie să fie cineva din Nazimovo, se vede treaba, vreun derbedeu din ăia de drept comun.

„Mama lui de pungaş ! Precis că a întins-o la Kedrovka, la guleaiul acela grozav... O să schimb calul şi — la drum !"

Lui Ivan Stepanovici nu-i era de bani. N-o să-şi facă el sînge rău pentru un fleac de trei sute cincizeci de ruble !

Altceva îl frămînta. În ajun, înnoptînd în taiga, a avut un vis. Se făcea că Anna, îmbrăcată toată în roşu, vine la el şi-i spune : „Dacă o să găseşti banii ăştia, o să se împlinească !" Dar ce o să se împlinească — nu l-a lămurit.

Tot drumul se gîndeşte mereu la Anna, o vede ca aievea în faţa ochilor — tînără, vîrtoasă. Şi chipul ei îi înţelenea gîndurile.

Furat de ale lui, nici nu vedea pe unde trece, de parcă totul ar fi pierit nicăieri. Deodată, îi apare în minte chipul guşat şi nesuferit al nevestei. Arde calul cu cravaşa.

— Dii, boală !

În jur se ridică iar zidul taigalei : uite brazii, uite un ciot, uite un furnicar înghesuit între rădăcinile unui pin. Aude din nou bîzîitul ţînţarilor, le simte împunsăturile.

Şi începe negustorul să se gîndească la afaceri, că n-ar strica să mai cumpere niscai pămînt... Adică la ce bun, că dacă moare, cui rămîne ? „Eh, de-aş avea şi eu parte de-un fecior !"

„Dacă găseşti banii, se va împlini", i se furişează iarăşi în suflet prezicerea din vis ; şi din nou vede ochii albaştri şi visători ai Annei, şi din nou piere ca după un văl cenuşiu mai întîi taigaua, apoi calul, soarele, ţînţarii. Cu o dulce înfiorare în inimă, Borodulin îşi dă seama că fără Anna nu poate trăi. Această descoperire îl umple de bucurie.

„Dar ce faci cu nevasta ? O omori ?"

— Niii, boală ! loveşte el calul de pomană...

Trecuse de amiază cînd ajunse la Nazimovo. Mergea pe uliţă în trap mărunt. Cîţiva inşi îi veniră înainte în goana mare :

— Grăbeşte-te ! Anka... Anka...

Borodulin porni ca vîntul.

În urma lui se auzeau strigăte :

— Anna s-a spînzurat... Anka... Anka...
Se rostogoli din şa, trînti la pămînt o babă ce i se nimeri în cale.
— La o parte! şi năvăli în casă ca un ieşit din minţi.
În jurul patului se înghesuia lumea. Îi îmbrînci pe toţi şi-şi aruncă ochii pe faţa palidă şi speriată a Annei.
— Aniutuşka! Dragostea mea!
— Scorpie prefăcută, scrîşni Daria, răsucindu-se mînioasă pe călcîie.
— Iartă-mă, Ivan Stepanîci, dar n-am mai putut să îndur... Mă mistuie focul din mine... Iartă-mă...
— Asta are şapte vieţi! mîrîi din nou Daria.
— Afară, năpîrcă! răcni Borodulin, bătînd din picior şi îi arse o palmă. Afară cu voi, că fac moarte de om!
Oamenii fugiră îngroziţi. Daria se mistui prima pe uşă. Fenka nu apucă să se ferească şi încasă şi ea o palmă.
— Mama voastră de ticăloase! De ce n-aţi avut grijă de ea? Vă omor!
— Ivan Stepanîci... se ruga Anna.
Gîfîind din fundul bojocilor, Borodulin puse cîrlig la toate uşile, se apropie de Anna şi se lăsă greoi pe un taburet. Dinţii îi clănţăneau ca de friguri, capul îi vîjîia şi i se pusese un nod în gît. Toate erau ca într-un vis urît. Îşi strivi tîmplele între palme şi, străduindu-se să-şi recapete stăpînirea de sine, strînse tare din pleoape, dar deodată simţi că se înăbuşe. Ochii îi jucară speriaţi în cap, mîinile se întinseră să înhaţe aerul, broboane de sudoare îi acoperiră tîmplele şi fruntea şi începu să tremure atît de tare, încît lunecă de pe taburet. Cu un strigăt de durere, îşi duse mîna la inimă şi căzu cu faţa pe genunchii Annei, horcăind groaznic, şuierător.
— Ivan Stepanîci... Vino-ţi în fire... Doamne fereşte! se sperie Anna şi sări din aşternut.
— Trăieşte... Annuşka trăieşte! Draga de ea... Borodulin se ridică cu un efort şi o privi cu mirare şi bucurie, de parcă o vedea pentru prima oară. Se clătina, faţa-i era congestionată. Doamne, Dumnezeule, trăieşte... n-are nimic... repeta el cu o şoaptă întretăiată.
Apoi a trecut la lavoar, unde a zăbovit mult, turnîndu-şi apă pe cap şi fornăind de zor.
— Halal inimă, se plînse el Annei. Un bobîrnac, şi gata... Uf! Toate astea vin de la supărări. Dar nu-i nimic, trece.
Picioarele tot îi mai tremurau şi-şi simţea genunchii moi.
— Dar ţie ce-ţi veni? o întrebă el pe Anna după ce şi-a mai revenit. Se poate să faci una ca asta? Gîndeşte-te barem la sufletul tău! Dacă nu-ţi place aici, te duc înapoi la Kedrovka, la părinţii tăi.
— Ce mi-e aici... ce mi-e acolo... făcu Anna, lăsînd capul în piept şi privindu-l pe sub sprîncene. Era limpede că e cu gîndul în altă parte.
— Cum adică?
— Uite aşa... Iar ceva ca să... Ca să... Uite, Andrei ştie... În afară de dînsul, pe nimeni! Ridică fruntea şi, lovind cu pumnul în genunchi, repetă: pe nimeni!

— Ce pe nimeni ?

— Aşa... Pe nimeni. Oftă. Nu cred pe ni-i-i-meni, spuse tărăgănat Anna şi apoi zîmbi din senin. Să mergem...

— Să mergem, Annuşka, se bucură Ivan Stepanovici. Suiră scara.

— De azi înainte o să stai aici şi o să porunceşti, îi spuse el cu blîndeţe, dar îl cuprinse din nou furia. Votcă ! strigă el Feniei. Şi cheamă-l pe vechil.

Veni vechilul.

— Ad-o pe Daşka !

— Acuşica, răspunse acela şi dispăru.

— Să n-o baţi, Ivan Stepanîci. Fie-ţi milă !

Borodulin măsura camera cu pas greoi, apăsat, scîrţîind din cizme. Anna şedea lîngă masă. Ba zîmbea, ca atunci cînd vezi pe cineva drag, ba cădea pe gînduri şi privirea-i se pustia, de parcă s-ar fi uitat înăuntrul ei, de parcă s-ar fi străduit să-şi amintească ceva.

— Ad-o aici pe mămuca, te rog, pentru Dumnezeu... Tare-i duc dorul...

— Bine, Annuşka, ţi-o aduc, se grăbi să-i promită Borodulin.

— Dar mai repede. Iar dacă-l vezi pe Andrei, să-mi scrii.

Borodulin încremeni.

— Annuşka...

— Vai, iar nu mi-e bine... Capul îmi arde. Se sprijini într-un cot, cu fruntea în palmă. Era scăldată în razele soarelui, şi lui Borodulin i se păru că vede o coroniţă de aur strălucind în părul ei bălai ce cădea peste fruntea palidă.

Anna întoarse încet capul, şi privirile li se întîlniră. Borodulin se trase înapoi. Îşi dădu seama că Anna nu-l vede pe el, ci vede altceva ce nu există nici în casa asta, nici în taiga şi poate nicăieri în lume... Ochii fetei se deschiseră mari, sprîncenele i se încruntară, fruntea i se încreţi, tot trupul i se plecă încordat înainte, răsuflarea îi deveni întretăiată.

Ivan Stepanovici făcu un pas spre ea.

— Annuşka ! Anna...

Tresărind, ea se lovi cu cotul de masă şi zîmbi sfios.

— Nu sînt în stare să-mi amintesc... se căină cu un glas plin de jale şi duioşie. Nu pot să-mi aduc aminte...

Borodulin se plecă spre ea şi, căutînd să-şi ascundă neliniştea, o întrebă blînd.

— Ce ai, Annuşka, ce-i cu tine ?

— Mereu îmi vine să plîng...

— De ce ?

— De ce ? Nu mai ştiu... Nu pot să-mi aduc aminte...

O luă de umeri, îi culcă capul la pieptul lui şi o sărută în creştet, acolo unde părul îi era despărţit de o cărare dreaptă.

— Mă simt foarte bine la dumneata, Ivan Stepanîci, şopti Anna. Dar ce pot face dacă mă mistuie dorul...

Ochii i se umplură de lacrimi. Borodulin îşi spărgea capul întrebîndu-se ce trebuie să facă, dar nu-i venea nici un gînd.

— Să nu-ţi pese de nimic, se însufleţi fără veste Anna. Azi pierzi, mîine găseşti. Arde totul şi ia-o de la început. În alt fel. Arde totul !

Cuvintele ei îl speriară pe Ivan Stepanovici, dar găsea în ele și un fel de alinare. Cu o mînă tremurătoare, care se umezise de o sudoare rece, scoase batista și-i șterse duios lacrimile. Cît ar vrea să găsească cuvinte care s-o ogoiască, s-o însenineze și să-i limpezească mintea rătăcită. O mîngîia pe păr, pe umeri și se simți năpădit de o milă nespusă și de o dragoste părintească pentru această fată.

— Arde, arde totul! șoptea într-una Anna, dar el n-o mai auzea, trăind din plin tainica bucurie ce-i încolțise în inimă

Hotărîrea lui era luată. Așa va face! Prin aceasta Anna va fi legată de el pentru totdeauna. Va ști s-o ferească de necaz și de farmece, va reuși s-o facă bine...

„Annușka... Copilașul meu drag..."

Anna păru să-i ghicească gîndurile:

— Dar copilașul meu, Ivan Stepanîci? Poate că matale...

— Lasă, Annușka... Nu te frămînta... O să creștem amîndoi copilul... Mă bucur c-o să vină pe lume... Nu-i nimic... Naște-l sănătoasă...

Anna căzu pe gînduri.

— Ești bun, spuse ea cu un glas care-și pierduse de mult tăria și voioșia.

— Ia aminte la ce-ți spun, turturica mea. Nu te gîndi la nimic, nu pune nimic la inimă. Andriușka? Dă-l încolo. Dacă te iubea cu adevărat, tîlharul, nu-și lua tălpășița! E un ticălos, și nimic mai mult... Că a crăpat? Nici nu merita altceva, jigodie blestemată, se înfurie Borodulin, dar îndată duse mîna la inimă.

Anna ascultă cu fruntea în pămînt. Negustorul se așeză pe divan.

Prin fața casei era un neîncetat du-te-vino. Care cum ajungea sub ferestre, încetinea pasul, căsca gura și-și ascuțea auzul, dar degeaba, pentru că negustorul vorbea încet, numai pentru Anna.

— Cum termin cu treburile, plecăm la Irkutsk, la sfinția sa ierarhul Innokenti. O să vezi orașul, o să vezi lumea de acolo. Tu trăiește-ți traiul și nu te gîndi la nimic... Omul acela plăcut Domnului o să te facă bine, o să-ți înveselească inima... Știi cum se cîntă la biserică: „Bucură-te și te veselește".

Intră jupîneasa. Negustorul îi spuse cu blîndețe:

— Te rog, Feniușka, ai grijă de Anka. Cînd mă întorc, o să-ți dau stofă de o rochie.

Prînziră în trei. Ivan Stepanovici goli două farfurii de ciorbă, apoi ieși în stradă cu pas greoi, leneș. Nu se simțea în apele lui. Ce-ar fi să amîne plecarea cu o zi? Ridică ochii — de-ar da o ploaie! Dar cerul era senin, soarele scînteia.

— Ei, mă duc s-o aduc pe maică-ta, spuse el Annei cu un glas hotărît și sări în șa. Călărea un cal frumos, șarg. Iar tu, Iliuha, bagă de seamă! aruncă el vechilului, amenințîndu-l cu pumnul lui mare, păros...

— Drum bun! îi ură Iliuha, chiorîndu-se cu teamă la pumn.

— Să ne vedem sănătoși! strigă Borodulin și arse calul cu cravașa.

Vechilul şi Fenia schimbară o privire luătoare în rîs cînd o văzură pe Anna la fereastră fluturîndu-şi şorţul şi bolborosind vorbe fără şir.

10

BORODULIN călări pînă în taiga într-o mîitură.

Vinul băut la masă îl mai înviorase. Se gîndea la viaţa nouă pe care o va duce cu Anna. Banii — acesta era cel mai bun mijloc pentru a scăpa de nevastă. I se întîmpla adesea la beţie să-i tragă cîte o bătaie soră cu moartea. Chiar la ultima lăsata secului i-a bătut cu hăţurile pe consoartă-sa şi pe popă cînd i-a prins la prescurăreasă acasă, într-un fel nu prea la locul lui. Popa a luat-o la sănătoasa în capul gol, iar guşata Maria Pavlovna zdupăia în jurul mesei strigînd : „Nu-i treaba ta ce fac... Să-mi dai mia aia de ruble şi-ai scăpat de mine... N-ai decît să rămîi cu Daşka ta. Banii mei, tîlharule !"

Tot satul a rîs de istoria asta !

Calul mergea la trap sforăind şi ciulind sperios urechile. Taigaua se făcea tot mai sălbatecă, mai tăcută. Doar deasupra cărării se vedea un petec de cer ca o dîră luminoasă şi n-aveai cum să ghiceşti unde-i soarele !

Încet, pe nesimţite, îl cuprinse tristeţea. În minte i-a apărut iar imaginea soţiei, şi alături — cea a Annei. Gîndindu-se la viitor, întrezărea o viaţă nouă, liberă, fără Daşka, fără păcate, dar, ciudat ! Nu mai simţea nici o bucurie. Privi apatic în jur şi căscă. Pasul legănat al calului şi penumbra tăcută îl toropeau. Se simţea frînt de oboseală. Cît i-ar place să se trîntească şi să doarmă pe covorul de licheni al vreunei moviliţe ! Capul îi vuia şi îi venea să se întindă ca să se dezmorţească cît de cît, să chiuie. Avea poftă să bea ceva rece, acrişor. Ce-ar fi să facă calea întoarsă ? Dar nu, ce-i început, trebuie dus la capăt. Iar ca să alunge aleanul şi somnolenţa, ca să spargă tăcerea taigalei, o să tragă o cîntare veselă.

Bătu mîngîietor cu palma gîtul vînjos al calului, tuşi, îşi netezi mustăţile şi prinse a hăuli :

Aici, pe plai îndepărtat,
Taigaua noastră n-are soare,
Măi codrule, măi frăţioare,
Pămîntul ne-ai întunecat.

Propriul său glas îi păru stingher şi străin.

Tăcu şi trase cu urechea. Cîntecul murea treptat, agăţîndu-se de rămurişul din creştetele pomilor. Chiui o dată cu glas sunător şi din nou îşi ascuţi auzul. Îi răspunse ecoul. Dar parcă nu era ecoul, ci un glas care chema, care chiuia. Opri calul. Nimic. Numai urechile îi ţiuiau mereu. Iar oful din inimă nu-l slăbea de loc.

„Ei, drácia dracului ! Mare prostie am făcut că nu l-am luat pe Iliuha !"

Îndemnă calul şi merse în galop cam o verstă. Dar de cum trecu la pas, neliniştea şi nălucirile îl năpădiră iar.

— Ia nu te mai poticni! se răsti el la cal, mai mult ca să-şi audă glasul. Îşi continuă drumul fluierînd şi lălăind fără chef, ca să facă mai puţin apăsătoare singurătatea. Borodulin cînta, taigaua îi ţinea isonul cu glas tînguitor ce aducea mai mult a scheunat ori a urlet. Cum se oprea din cîntat, tăcea şi taigaua şi încremenea la pîndă.

— Ei, acu să te ţii... şopteşte Borodulin.

Ştie că taigaua abia aşteaptă să-ţi facă vreo poznă, vreo blestemăţie: dacă o laşi să-ţi bage spaima în inimă, s-a zis cu tine.

„Vine, vine..." — „Da, vin! Şi?" „Hai, treci..." Dintr-o rîpă se auzi un geamăt. Pe Borodulin îl trecu un fior.

— Doamne! suflă el. O să dăruiesc bisericii un clopot mare.

— Doamne, îl maimuţări cineva din spate.

Ivan Stepanovici îşi îndesă pălăria pe ochi, smuci dîrlogul şi, tremurînd tot, porni săgeată într-acolo de unde venea glasul. Rîpa era goală! Pe fundul ei şiroia o apşoară, iar malurile erau albite de călini în floare.

— Eşti fricos ca o babă! Luate-ar dracu de tîmpit!... se dojeni Borodulin.

Dar geamătul se repetă urmat de strigăte şi vaiete. Borodulin făcu un gest a lehamite: ia lăsaţi-mă în pace. Îl toropea somnul. Se legăna în şa şi capul îi cădea mereu în piept.

„Mi-e rău... Numai să nu pic..."

Se lăsa seara. Cerul se mohorî. Întunericul

se îngroşa prin hăţişuri, iar din vîlcele venea o umezeală rece. Calul tropăia obosit, poticnindu-se des.

— Nu te speria! îi certă lînced Borodulin şi se trezi de-a binelea. Trebuie să întoarcă! Ce caută el la Kedrovka? O să trimeată pe administrator sau pe jupîneasă.

„Dacă găseşti banii, se va împlini." Acum i-ar face bine un ceai cu dulceaţă de zmeură şi o baie de aburi, unde să se biciuiască cu mătura, să-şi pună sîngele în mişcare... „Anka... Annuşka..."

Iar aude un glas: „Ai milă, taică, îndură-te". Apoi imediat: „Eşti un ticălos, un zgripţuroi..." — „Piei, bîzdîganie!" — „Nu mă mai cunoşti, bestie?" — „Cine eşti?" vrea să întrebe Ivan Stepanîci, dar n-are glas. În faţa ochilor îi joacă cercuri de foc din care ţîşnesc scîntei, capul îi vuieşte şi-i greu ca de plumb.

— Pleacă, nu te-am chemat, şopteşte Ivan Stepanîci. Nu-i slujbă să nu mă rog pentru odihna sufletului tău.

„Te rogi? mîrîie vagabondul care-i adusese o dată lui Borodulin o pepită mare. M-ai ars de viu în baie şi acum te rogi? Pezevenghiule!"

Ca împins de o mînă nevăzută, Ivan Stepanîci se clătină în şa, gata să cadă. Scutură din umeri şi se închină repede — repede, trăgînd speriat cu ochiul spre zidul tot mai negru al taigalei.

— Mă leg, Doamne, să dăruiesc bisericii un clopot cu sunet frumos! Aruncă peste umăr priviri furişe, să vadă dacă nu-l urmăreşte ci-

neva şi continuă : şi de acum înainte să trăiesc în dreptate... Mîntuieşte şi miluieşte !

Cu capul tot mai greu, scuturat de friguri, găseşte pe dibuite plosca şi trage cu nesaţ cîteva înghiţituri de coniac. Tocmai trecea printr-o pîrlitură.

„Ai ucis..." — „Pe cine ?" — „Pe tine însuţi" —„Cînd ?" — „Adu-ţi aminte... Că mîine..."

„Mîine ?" tresare negustorul şi aude cum chicotesc încetişor trunchiurile carbonizate, care par nişte călugări îmbrăcaţi în rase cernite.

Taigaua e tot mai neagră, tot mai mohorîtă. Calul forăie, scutură din cap şi dă din coadă apărîndu-se de ţînţari.

„Ajută-mă să-l scot din smîrc şi-ţi dau o rublă" — „Altă treabă n-am." Aiurează în somn Borodulin, dar glasul se aude tot mai limpede şi mai tare :

— Ei, creştine, dă-mi o mînă de ajutor. Mi s-a împotmolit calul !

„Ha, ha-ha... Ştim noi povestea cu calul, rînjeşte negustorul. Eu port cruce la gît, aşa că... Nu-ţi merge..."

— Ajută-mă, taică...

Se auzi şi un lătrat.

— Hai ! strigă Borodulin trezindu-se şi arzînd calul cu cravaşa.

— Stai, nu pleca ! Ajută-mă, pentru Dumnezeu...

Căţelul se porni să latre şi mai dihai.

Întoarse capul : dinspre mlaştină se rostogolea spre el ceva cenuşiu. Puse mîna pe puşcă.

— Care eşti, ce vrei ? Desluşi două forme întunecate : de om şi de cîine. Badea Prov ?

— Eu îs... Veneam la tine cu Vulpişor, ca să-mi iau fata acasă, îl dumiri omul, mîngîindu-şi cîinele, dar mi s-a împotmolit calul în mlaştină... Eu mă gîndeam la ale mele şi nici n-am băgat de seamă cînd a cotit. I-o fi fost sete, de-aia a tras la apă... Nici nu mai ştiu de cîte ceasuri mă căznesc să-l scot... Fă-ţi pomană şi dă-mi o mînă de ajutor.

Borodulin descălecă. Tremura tot. Era sfîrşit de friguri, de abia se mai ţinea în picioare.

— Nu mă simt bine, se plînse el lui Prov. Aseară am înnoptat în taiga, lîngă o gîrlă, şi pesemne c-am răcit.

Rariştea era învăluită în umbre groase, cenuşii, iar de prin hăţişuri şi văgăuni se bulucea întunericul. Prov şi Borodulin o luară spre mlaştină. Deasupra ei se învălura o ceaţă rece, alburie, din care se auzeau fornăituri şi nechezături speriate. Ceva mai încolo măcăia cu sîrg un cîrstei. Cei doi aruncară în jurul calului o mulţime de crăci lungi, apoi Borodulin apucă dobitocul de coamă, Prov de coadă şi-l scoaseră pe loc uscat.

Prov nu îndrăznea să aducă vorba de fie-sa şi arunca negustorului priviri iscoditoare, încercînd să-i citească în ochi adevărul.

Dîndu-şi seama ce-l roade, Borodulin îi spuse :

— Fata ta e bine, slavă Domnului.

— E bine ?! se bucură Prov. Ia să stăm jos olecuţă, Ivan Stepanîci... Nu-ş ce mi-o îndrugat acolo Ovdoha şi d-aia...

— Care Ovdoha ? nu înţelese negustorul, răcorindu-şi tîmplele cu licheni jilavi.

— Una chioară de la noi din sat. A fost la Nazimovo după popă. Zicea că...

— Baliverne, răspunse Borodulin şi tăcu îngîndurat. Prov simţi cum i se strînge inima, apoi se porneşte să bată cu putere.

Borodulin voia să povestească totul tatălui Annei, dar nu ştia cu ce să înceapă, cum s-o aducă mai bine. Parcă i se legase limba şi nici capul nu-l ajuta.

Într-un tîrziu, izbuti să-şi adune gîndurile :

— Vezi matale, Prov Mihalîci... cum devine treaba... Ştii... vorba aia... Cum să-ţi spun... Pe scurt, vreau să te previn... Şi aşa mai departe...

— Ce este ? îngăimă Prov cu sufletul la gură.

— Într-un cuvînt, ce mai la deal, la vale, să vorbim pe şleau, spuse Borodulin al cărui glas deveni mai sigur. Poţi să mă înjuri, poţi să spui ce vrei, dar află că eu am prins drag de Anka dumitale, adică de Anna Provovna şi vreau s-o fac stăpînă în casa mea, iar de nevastă o să mă despart... Asta-i.

— Aşa-a-a, zise Prov, făcîndu-se că nu-i pasă, dar bîţîiala nerăbdătoare a piciorului stîng şi un anume fel cum îşi trecu mîna prin barbă îi trădau bucuria.

— Matale îmi datorezi aproape o sută de ruble, reluă Borodulin. Gata ! Le ştergem din catastif... Tăiem din socoteală şi banii pentru

iepşoara aia... Să zicem că-i dar de la mine în semn de cinstire...

— Asta merge... Foarte mulţămim...

Ivan Stepanîci sufla greu. Simţea că-l apucă iar sfîrşeala, dar îşi ţinea inima cu dinţii.

Urmă foarte tulburat :

— Numai că, să vezi ce s-a întîmplat... Ţi-o spun verde, fără ocolişuri. Află că Anka dumitale...

— Ce-i cu ea ?

— O purces grea... De la unul Andriuha, un parşiv de politic...

— Ce face-e-e ?! exclamă Prov, întorcînd capul spre Borodulin. În ochii lui măriţi scăpără o mînie cumplită.

— Asta-i, frate. Ca să vezi...

— Voia ei, murmură Prov şi oftă chinuit.

Apoi, răzgîndindu-se parcă, sări în picioare, îşi potrivi brîul şi răcni, strîngîndu-şi pumnii :

— Îl sfîşii cu mîna mea ! U-uh ! Lasă că-ţi arăt eu, nemernicule !

Uriaş, greoi, mătăhăi spre calul său cu o călcătură apăsată de urs.

— Stai ! îl opri Borodulin şi se ridică. Nu-i în comună. Dacă era acolo, îi făceam demult felul... S-a dus în taiga... Încă din primăvară. A plecat şi dus a fost. A crăpat...

Se aşternu tăcerea.

— Da-i drept ?... strigă Prov de departe, dar şovăi şi urmă abia într-un tîrziu. Da-i drept ce o trăncănit Ovdoha cum că Anka... e cu mintea rătăcită ?

— E drept, Prov Mihalîci. Întrucîtva.

Prov se apropie încetişor şi se opri lîngă el, gîfîind opintit. Părul înspicat, tuns rotund pe frunte şi la ceafă, i se zbîrlise, faţa lui aspră, veştejită dintr-o dată, era săgetată de zvîcnituri. Îşi îngropă obrazul în palme, păşi spre un brad şi-şi lipi fruntea de trunchi.

Borodulin veni lîngă el.

— Bade Prov !

— O fată ca ea nu e alta în toată plasa... Şi munceşte cît trei bărbaţi... Of, Doamne, Dumnezeule, se tînguie Prov cu glas sugrumat.

Borodulin îl prinse de umeri şi încercă să-l întoarcă cu faţa la el.

— Ascultă-mă... Prov !

Celălalt însă scutură din cap şi strigă gemut :

— Lasă-mă, lasă-mă, te rog, dă-mi pace. Din pricina bolii, a tulburării, lui Borodulin îi tremurau picioarele, îi clănţăneau dinţii şi simţea că cineva îi aruncă nisip fierbinte în ochi....

Prov se tînguia mereu, cu glas stins şi întretăiat, smiorcăind a plîns.

— Ce-o să-i spun babei, ce ? Învaţă-mă, pentru Dumnezeu.

Borodulin tăcea. I se învîrtea capul şi, ca să nu cadă, se ţinea de un scoruş.

— Nu ţi-e ruşine, Ivan Stepanîci : De ce n-ai avut grijă de fată ? Eşti... eşti un diavol...

— Se poate drege, mormăi negustorul.

— Se poate drege ?! Dacă era copilul tău aşa ai fi zis ?

— I se întîmplă rar să piardă şirul vorbelor...

— Rar, ai ?! Eşti un diavol...

Pe Borodulin nu-l mai ţineau picioarele. Se lăsă moale pe pămînt, apoi căzu într-o rînă.

— Prov Mihalîci, dă-mi te rog puţină apă... Mă arde...

Prov îi dădu să bea, îi aşternu o bundă de oaie pe care o avea legată la ciochine, aprinse focul, puse de ceai. Făcînd toate aceste treburi, el vorbea într-una şi nu-l slăbea pe negustor cu întrebările. Acesta nu prea înţelegea însă şi răspundea aiurea. Se înfăşurase în bundă cu cap cu tot şi era gata să adoarmă.

— ... O să-l împuşc, prindea el cîte un crîmpei din cîte spunea Prov. Numai să dau de el... Şi-o spun şi băieţilor din Kedrovka : care-l întîlneşti, dă-i !...

„Dă-i, dă-i vitejeşte, dă-i cu inimă“, răsună în mintea toropită a lui Borodulin.

— ... Te iei după cioplaşe şi o ţii tot înainte... Oi pune eu şi niscaiva semne pe cărare... Vii care va s'zîcă să faci cu noi sărbătorile... Şi să strîngi datoriile de la oameni ?

— Să-i strîng la noi... îngînă la întîmplare Borodulin.

„Dă-i, dă-i vitejeşte... Hi-ha-ho !“

Deodată, scoase capul de sub bundă şi deschise ochii.

— Ai zis ceva ?

O mogîldeaţă gălbejită, cu suflarea dogorîtoare, se stropşea la el. Dar parcă a stat de vorbă cu cineva adineauri ? Nu-i nimeni... Cine-o fi fost ? Anna ? Nu. Şi despre ce au vorbit ? Despre cal ? Nu... Despre bani ? Aha-a-a, da, da, da.

— Banii !... Au furat banii... Din sertar...
— Cui, mă, ţie ? se auzi un glas. Şi cine i-a furat ?
— Părintele diacon...
— Fugi, mă...
— Părintele popa...
— Părintele popa ? Asta-i bună ! Hai, dormi cu Dumnezeu... Înveleşte-te bine şi dormi.

11

MATRIONA, mama Annei, a plîns toată noaptea, iar dimineaţa nu s-a dus cu ceilalţi la procesiunea religioasă. Acum, tupilată îndărătul ferestrei, se uita pe geam spre locul de pe celălalt mal al pîrîului, unde potecuţa ieşea din taiga. Ar vrea să nu audă larma sărbătorească a uliţei, dar nu se poate feri de ea. Cînd armonica începea să zică cu foc vreo melodie îndrăcită, care-ţi năvălea nepoftită în inimă, iar fetele prindeau a fierbe vreun cîntec vesel, înaintea ochilor îi răsărea pentru o clipită chipul palid şi bolnav al Annei. Mama îşi trăgea broboada pe ochi, se prăbuşea pe pat şi, îngropîndu-şi faţa în pernă, începea să jelească :

— Floricica mea firavă... Ierbuşoara mea necălcată...

Sărbătoarea merge după rînduiala ei. În casă e prea cald, şi gospodinele întind masa în uliţă, la umbra vreunui şopron sau a unui cedru falnic şi stufos, pripăşit din taiga.

Uliţa, prinzînd viaţă şi grai, răsuna de sudalme şi cîntece.

Cel mai bogat prăznuieşte Fedot : are la masă trei feluri de rachiu de fructe, bere, turtă, plăcintă.

Părintele, pe care scăldatul în apa rece ca ghiaţa îl înviorase, se îndulcea cu ceai şi coacăze murate : lua cu o lingură de lemn cîteva boabe şi le punea pe farfurioară, le zdrobea cu fundul paharului şi turna deasupra ceai. Boabele trosneau, şi din ele ţişneau stropi sîngerii. Părintele golea stacană după stacană şi spunea :

— Asta-i ce-mi trebuieşte. Ceva acrişor.

Fedot, roşu şi năduşit la faţă şi numai burtă de la bărbie pînă la genunchi, şedea în jiletcă, iar pe umăr îi atîrna un ştergar mare. După fiecare stacană, se ştergea bine de năduşeală pe faţă şi pe gît.

Nevastă-sa, o tinerică uscăţivă, şedea lîngă baba Ofimia. La capătul mesei, stătea în picioare, cu coatele rezemate de margine, un băieţaş, Vasenka Sbiten, fecior de cătană. La drept vorbind, nimeni nu ştia cine-i tatăl băiatului, că de cum i-a plecat bărbatul pe front, femeia şi-a dat poalele peste cap. Dar tocmai cînd a venit Vasenka pe lume, soldatul a murit în război, aşa că băiatul îi purta numele.

Vasenka se uita cu ochi mari, rugători la mesenii care beau ceai. Dar nimeni nu-l lua în seamă. Şi ce mult poftea şi el puţin ceai cu lapte şi o clătită ! În ziua aceea a dus la scăldat un cal bălan. Uitîndu-se la Fedot, care

turna lapte în a cincea stacană de ceai, Vasenka îşi aduse aminte de calul acela :

— Iote, îi tot aşa de alb cum îi calul !...

Toţi făcură haz de cuvintele copilului, iar părintele grăi :

— Treci încoa, fătul meu, şi aşază-te la masă. Cum îi calul, zici ?... Ho-ho... Chiar aşa-i.

Undeva prin apropiere izbucni un cîntec. Două vecine, Maria Dolgaia şi Palaga, care apucaseră să dea pe gît vreo două păhărele, coborau îmbrăţişate dealul şi ziceau cu glasuri piţigăiate :

Muieruşca la beţie,
S-ar duce la cătănie...
Faceţi-i vînt către casă,
De cătană-i prea lăţoasă.

Un cîrd de fete gătite cu rochii şi pieptăraşe în culori vii, trecură, cîntînd, către marginea satului.

Acolo, pe malul apei, se ridica la umbra răcoroasă şi înmiresmată a pinilor, un tăpşan cu iarba verde. De pe tăpşanul acela se vedea pînă departe, în tuspatru zările. Rîul îţi apărea ca în palmă, cu unda-i zorită lărmuind printre bolovănişuri, cu malurile aşternute cu nisip galben pe care adastă, răsturnate, ciobace şi bărcuţe mititele din coajă de mesteacăn şi se usucă pe capre năvodul obştei. În depărtare înverzea o insulă parcă smălţată cu flori mari, albe : gîştele.

Iar şi mai încolo, jur împrejurul satului, nu se vedea decît taigaua. Chiar de te uitai de pe acoperişul clopotniţei ori din vîrful celei mai

înalte coline a cărei coastă sîngerie e scăldată de apa rîului, de te înălţai ca o pasăre în zările cerului, tot nu vedeai altceva decît taigaua fără hotar.

Fetele au adus de-ale gurii : vreo trei sute de ouă, colăcei, un coşuleţ cu seminţe de zîmbru, colţunaşi, rachiu, să aibă cu ce să-i ospăteze pe flăcăi.

Trei dintre ei, fraţii Zuev, au şi sosit. Uite că vine şi Terioha-armonistul împreună cu Mişka Uhorez şi Senka Kozîr, cei mai aprigi la joc, strigături şi ghiduşii.

Din buzunarele lor căscate se iţeau gîturi de clondire : licoare dulce pentru fete.

— Senea, îl strigă Varka cea pieptoasă pe drăguţul ei, scoţînd de sub şorţ o turtiţă dulce cu mentă, treci încoa, sufleţelule, să-ţi dau ceva bun. Auzi, Senea !

Dar vipera de Tatiana îl prinse pe Senea în braţe şi se lipi de el ca bradul de cedru.

— Nu ţi-l dau... E al meu ! şi, închizînd ochii, îl sărută cu patimă.

Varka se făcu roşie ca focul şi, ca să se răzbune, se aruncă de gîtul cîrlionţatului Parfion :

— Sîc, Senka, sîc !

— Mă, ţigăncuşo ! se amuză Parfion. Ce zici, mă Senka, de mîndruţa ta ? Stai să vezi ce-i fac !

— Vai, mi-ai frînt oasele... Aoleu, nu mai am suflet, se văită în gura mare Varka.

— N-o lăsa ! rîde cu răutate Senka. Dă-i înainte, că putoarea asta... cu care se nimereşte.

Senka se ridică, o îmbrînci pe Tatiana, şopti ceva cu Vaska, cu Frolka, îi clipi beţivanului

de Paramon, făcu semn lui Gavrila, ăla de se știa că trăiește cu noră-sa și întocmai ca niște lupi pe vremea nuntitului se furișară în pădurice și acolo stătură gură-n gură, ferindu-se să-i vadă ori să-i audă cineva. Rîd gros și se frămîntă pe picioare de nerăbdare.

— Pe care, mă ? Pe Varka ?

Privirile lor deșucheate pîndesc răspunsul în ochii lui Senka.

— Pe Varka. Fața prelungă, uscățivă a lui Senka e crispată de ură, nările îi freamătă, ochii negri aruncă uitături piezișe spre gătelile aprinse ale femeilor ce scapără între ramuri.

— Și unde ? fîrnîie tainic creștinii.

— La uscătoriile de snopi... Cum se întunecă... O aduc eu acolo. O fac eu să vină.

— Îhî...

— Ar mai trebui ceva băieți... Ca să țină minte potaia...

— Îhî, fornăie creștinii.

În poiană fetele făcură roată în jurul lui Tereha.

— Terioșenka, ia zi una de joc.

Pe umărul lui Terioha atîrna de curea o armonică mare, „italienească". Întinse burduful, își trecu degetele peste clape, risipind triluri răsunătoare și începu a striga cu glas subțire ca de femeie :

Pe la porți mama a umblat
O „taliancă [1]" mi-a luat !

[1] Armonică cu un rînd de clape.

Puțin la trup, oacheș, cu o mustăcioară mică și neagră, ochii bulbucați, și iute în mișcări, Terioșka semăna cu un gîndăcel.

Terioșka cînta acompaniindu-se la armonică, fetele își mișcau umerii în tactul muzicii și-și încercau sprinteneala picioarelor.

În poieniță se învîrteau printre picioare doi cățeluși care se luaseră după oameni. Îi călcau pe cozi, pe lăbuțe, ei nu se sinchiseau. Dar cum a început să cînte din armonică Terioha, cățelușii fugiră în lături, se așezară cu fața la armonist, se uitară la el o vreme cu priviri poznașe sau poate disprețuitoare, apoi, ca la comandă, lătrară scurt, își ridicară boturile în vînt și începură să urle unul gros, celălalt subțire. Iar Terioha întinse și mai tare burduful și trecu la un cîntec de joc. Sunetele sălbătărețe umplură poiana, zburau în susul și în josul rîului, pătrundeau în taiga, coborau în sat. Bărbații și nevestele care-și odihneau mahmureala în jurul samovarelor săreau în picioare și se prindeau la joc. Pe poiană fetele și flăcăii jucau în rotocol, cu Senka și Mișka la mijloc. Unul în fața altuia cei doi flăcăi se întreceau care mai de care să arate ce știe.

Lui Senka Kozîr i se făcu cald : își desfășură de la gît fularul nou, neobișnuit de lung, pe care și-l pusese „de fason", se uită semeț și sfidător la Mișka Uhorez, care juca de unul singur, și cînd sări deodată în mijlocul cercului și cînd țîșni în sus răsucindu-se sfîrlează în aer și-i mai arse în șir cîteva figuri năzdrăvane, îl făcu praf pe Mișka. De ciudă, pe acesta îl trecură toate nădușelile.

— Zi-așa, Seniușka, zi-așa, șoimane! îl lăudau fetele.

— Arde-i Senka, dă-i înainte! îl îndemnau flăcăii.

— Mă, Mișka, ăsta te taie!

— Haida de, îl zădăreau privitorii. Nu-l ține cureaua...

Mișka Uhorez sufla zgomotos, și în ochii lui se strînsese atîta înverșunare, încît toți presimțeau că o să urmeze „una grozavă". Frămîntînd pămîntul cu tocurile, Mișka își zvîrli șapca cît colo și ieși la mijloc, cu mîinile cruce la piept. Răpăind într-una tactul, dădu un ocol, fără să se uite la nimeni și zîmbind tainic unui gînd al său.

Brusc, făcu o tumbă, căzu elastic pe mîini, își îndoi picioarele în așa fel, încît să vină călcîi la călcîi și continuînd să bată tactul, jucă în poziția asta o „rusească". Cînd cu fața congestionată se ridică în picioare și ieși din cerc clătinîndu-se, fu o adevărată explozie de strigăte :

— Ura-a-a... Ha-ha-ha...! Ai bătut... Mișka a bătut.

— Păcat că nu-i Anka acilea, suspinară fetele.

— Numai Anka s-ar mai fi putut măsura cu el, spuseră flăcăii.

Varkăi îi părea foarte rău de Anna. Încremeni la o margine a poienii cu ochii în zare doar-doar, prin cine știe ce minune, va apărea pe drum Anna.

Dar n-o văzu pe Anna, ci pe Obabok, care cobora dealul dinspre sat.

Era beat. Venea într-o fugă, cu trupul plecat înainte și cu cît se apleca mai tare, cu atît i se mișcau mai repede picioarele încălțate cu pîslari și împleticite de băutură. Pînă la urmă căzu în nas, dar mai lunecă puțin la vale, trăgînd o brazdă în nisipul și praful răscolit.

Varka strigă, rîzînd în hohote :

— Vine Obabok!

Tineretul juca fără răgaz. Rochiile și pieptărașele fetelor erau leoarcă la spate, flăcăilor li se lipiseră cămășile de piele, că puteai să le storci.

— Vine popa cu Ivan și cu Fedot! trîmbiță din nou Varka.

Cei trei veneau îmbrățișați, cu popa la mijloc. Din cînd în cînd se opreau, își spuneau ceva dînd din mîini, apoi se pupau și mergeau mai departe.

Obabok ajunse pe poiană și se proțăpi cu mîinile la spate, plin de praf și cu fire de paie în barbă, lîngă tinerii care jucau. Dar era limpede că nu vede și nu pricepe nimic. Ar vrea să facă și el ceva, că sa fie luat în seamă, dar nu știe ce. Deodată, răcni bezmetic cu glas tunător :

„Di-di-di și na-na-na
Hopaidia, hop ș-așa"

Dar speriindu-se parcă singur de glasul lui, se trase înapoi pe călcîie, cît pe-aci să cadă pe spate. Toate acestea le făcea cu un aer foarte grav și preocupat. Ceva mai încolo stăteau cinci flăcăi și încă un tînăr, proaspăt în-

surat. Fumau şi tăifăsuiau. Obabok se apropie tiptil pe la spate, ridică braţul şi-l pocni pe cel însurat peste ceafă.

— Bîzzz !

Căzură amîndoi.

Cei cinci tăbărîră pe Obabok şi începură să-i care la pumni.

Tocmai atunci sosi şi părintele. Îşi scoase pălăria şi rosti :

— Pace ţie, Agafia.

— Bună, părinţele ! răspunseră toţi în cor. Ce-ai întîrziat la joc ?

— Vai, băieţi, nu se cade !

— Ei, lasă, că doar joci pe la zaifeturi de duduie casa. Ştim noi !

— Fie. Numai că fără udătură nu prea merge.

Văzîndu-l pe părinte, Obabok îşi smulse cascheta de pe chica roşcovană, zbîrlită, cu intenţia vădită să ceară binecuvîntarea. Dar picioarele îl trăgeau la stînga. Încercă să cîrmească cu tot trupul, dar nu izbuti decît să întoarcă spre preot faţa lui gravă şi pistruiată. Descriind opturi cu picioarele, fugea pieziş spre mal, cu cascheta subsoară şi cu ochii holbaţi a mirare ţintă la popa. Ajunse pînă la creasta malului şi veni de-a berbeleacul la vale. Ţin-te rîs ! Părintele se apropia de muchea malului şi, uitîndu-se zîmbind la beţivul ce se zvîrcolea în nisip, îi dădu de pe această culme binecuvîntarea.

— Prăvălitu-te-ai, fiule ? Hai, copăcel... Ho-ho-ho...

12

ÎN SEARA aceea de sărbătoare, hoinarii ajunseră la imaşul satului Kedrovka. Alături, într-o poieniţă din pădure, era o haişte : cineva se apucase să clădească o casă din bîrne, dar a părăsit-o neisprăvită. S-a pornit să bată un vînt rece, şi hoinarii erau bucuroşi că au dat de acest adăpost.

Andrei-politicul se întreba dacă n-ar fi mai bine să se ducă chiar acum la Kedrovka, dar după ce-şi privi cu scîrbă zdrenţele cu care era îmbrăcat şi-şi trecu şi mîna prin barba noduroasă ce-i crescuse în taiga, se răzgîndi. Mîine în zori o să-şi ia rămas bun de la hoinari şi, ocolind Kedrovka, o va lua prin taiga spre Nazimovo. E o potecă ce duce drept acolo. Dar dacă s-a întors Anna la Kedrovka ? Nu, e încă prea devreme. Învoiala e să rămînă la Borodulin pînă la coasă.

În ziua aceea merseră mult, şi Andrei era frînt. De cum puse capul pe grămada de surcele dintr-un ungher, ochii i se închiseră de la sine.

— Pînă mîine... mai apucă el să şoptească şi adormi buştean.

Hoinarii făcură un foc straşnic, atîrnară ceaunaşul pe crăcană şi-ndată fu gata fiertura.

Mîncară cu poftă. Anton se retrase în ungherul cel mai îndepărtat, puse braţul îndoit pe bîrnele de pe muchea peretelui şi-şi culcă deasupra fruntea înnegurată. Îl cuprinse fără pricină o tristeţe adîncă de-l seca la inimă.

Vanka Zaiafet povestea ceva hazliu.

Tiulea rîdea într-un fel ciudat; închidea ochii de plăcere, zbîrcea din nas, se apuca cu mîinile de burtă și strîmbîndu-și buzoaiele groase, hohotea pe mutește.

— Da ce dracu, îs poze să te uiți la ele? zicea Vanka. Să-ți spun ce am pățit o dată. Îmi făcusem sălaș pe malul unei ape. Și era acolo la zmeură!... Mie îmi place zmeura, dar mai mult muierile. Așa că muierile veneau la zmeură, iar eu mă dădeam la muieri...

— Hh-hh-hh...

— Și așa.. Aveam o bărcuță șterpelită de la un cealdon.

Într-o zi, după ce m-am ospătat, m-am culcat la umbra unui brad să odihnesc bucatele și, deodată, aud ori mi se năzare glasuri de muieri. Ce bine s-a brodit! zic în gîndul meu. Ridic capul, mă uit — așa era: pe malul dimpotrivă mișcă ceva în zmeuriș. Acolo-s! Sar în barcă, vîslesc ușurel, să nu mă simtă, că-mi făcusem planul: să mă năpustesc în zmeuriș mormăind ca ursul. Muierile or să se sperie și or s-o ia la fugă, dar mie tot îmi pică una în gabjă.

— H-h-h-h-h-h, hîrîia Tiulea.

În focul povestirii, Vanka se așează pe genunchi și, mimînd scena, continuă în șoaptă, de parcă i-ar fi fost teamă să nu sperie femeile din poveste.

— B-u-uun. Dar malul era așa prăvălatic și înalt, că abia m-am cățărat pînă sus. Și nu apuc, frate-miu, să mă apropii bine de zmeuriș, că răsare de acolo o namilă de ursoaică și drept la mine vine. Să-mi dau sufletul, nu

alta. Ce să mai mîrîi, că am scos un răcnet, și dura la vale!

— H-h-h-h, se strica de rîs Tiulea.

— Dar vezi că n-am nimerit în barcă, ci bîldîbîc în apă. Și apa era adîncă! Începui să înot voinicește: un-doi, un-doi...

— H-h-h-h... cu ursoaica după tine, nu?

— După mine-e-e, îi mințea înainte Vanka.

— H-h-h-h-h-h... gata să te prindă, nu?!

— Gata să mă prindă! strigă Vanka sărind în picioare și dînd din mîini. Îl umflă și pe el un rîs în hohote.

— Și te-a mîncat?! încercă să-l încurce Tiulea.

— Nu! i-o reteză Vanka, și ochii îi jucară în cap. Da ce, mă lepră, tu nu mă crezi?

— Se poate?! Dacă nici noi mincinoșii n-o să ne credem unii pe alții!

Vanka se făcu foc.

— Mama ta de volintir! Ia ascultă, mă? Toți îs așa deștepți în gubernia aia năzdrăvană?

— Ei, lasă, lasă, făcu împăciuitor Tiulea.

Răsuci o țigară cu degetele-i murdare, îi linse marginea cu o limbă groasă, roșie și-o oferi respectuos lui Vanka.

— Ține și să facem pace!

Vanka zîmbi îmbunat.

Apoi Tiulea scoase un rînd de cărți cum nu se poate mai soioase și mai rupte, șterpelite de pe undeva, își frecă fălcile, că-l dureau de atîta rîs și începu să împartă.

— Hei, iconițele dracului! Hai, Vanea, să te fac o foiță!

Focul abia mai pîlpîia. În haiştea asta fără acoperiş surcelele dădeau prea puţină căldură, şi li se făcu frig.

Anton aduse o grămadă de vreascuri, apoi se întoarse în pădure şi se aşeză pe o buturugă la malul apei.

Nu se auzea nici un foşnet. Cerul era presărat cu stele strălucitoare, pe rîu se învălura ceaţa.

Anton îngenunche şi începu să se roage, rostind tare cuvinte pline de jale. Rugăciunea nu-i aducea alinarea şi nici lacrimi de uşurare în ochi. Îşi înşira toate păcatele, pomenea cu vorbe de iubire şi iertare pe Liubocika, pe prieteni, pe fratele său, pe toţi duşmanii lui. Simţea însă că nu se roagă aşa cum trebuie, ci numai cu buzele, iar inima rămîne mută. E mereu cu gîndul la altceva şi nici nu pricepe tîlcul vorbelor pe care le spune. Îl apasă o presimţire vagă, ceva ca un nor ameninţător iţit de după o creastă de munte.

— Maică Precistă, şopteşte Anton, lipindu-şi fruntea de ţărînă.

Rămîne prosternat pîndind cu sufletul aşteptatele lacrimi.

Politicul dormea, ceilalţi trei jucau cărţi. Lui Vanka îi venea o carte grozavă. Bătrînul şi Tiulea îşi ieşeau din fire. Ori de cîte ori bătrînul punea, şovăitor, o carte, Vanka ridica sus mîna şi, icnind, o bătea cu a lui.

Tiulea juca încet, încurca culorile, valetului îi spunea „fante“, iar damei „gagică“.

Vanka îl lua la vale :

— Hai, mă, şase birlici, fă cărţile.

Vanka cîştigase o grămadă de monede de aramă. Tiulea scotea mereu pitaci şi grivne pe care le avea cusute în zdrenţele lui şi se uita nenorocit cum strînge Vanka băncuţele de aramă în fişicuri, iar pe cele de argint le bagă în gură.

— Unde au mers nădragii merge şi cămaşa ! strigă vesel Vanea şi puse jos o carte.

— Am bătut-o ! spuse bătrînul şi trînti deasupra un as.

— Da eu am masla şi le bat pe toate ! striga Vanka sărind în sus de bucurie. Îi arătă o damă de pică şi luă potul.

Tocmai atunci răsări deasupra peretelui un cap cu căciulă şi capătul unei ţevi de puşcă.

— Bună, zise capul.

— Bună, răspunse pentru toţi bătrînul. Cine eşti tu, mă ? Ciobănaş ?

— Îhî...

— Şi cît iei pentru trebuşoara aiasta ?

— Cît iau, de-atîta beau...

— Cum văd eu, eşti dat dracului, rîse bătrînul. Fă-te încoa. Sîntem bucuroşi de oaspeţi.

Capul întrebă cu glas tremurător :

— Da voi d-unde sînteţi ?

— Da de ce vrei să ştii ? i-o întoarse Tiulea.

— Ia, întreb şi eu ca omul...

Moşul îşi umplu nările cu tutun, strănută şi răspunse în doi peri :

— D-unde şi-a înţărcat dracul copiii.

— Huîm ! făcu tărăgănat celălalt, cumpănind pesemne ceva în minte.

Se apropie Anton și discuția continuă afară.

— Noi sîntem oameni de treabă, drăguță. Noaptea asta dormim aici, și mîine, venim la voi în sat. Tînjim după o baie, că ne mănîncă păduchii de vii.

— Huîm, mai făcu o dată capul.

— Noi, drăguță, sîntem oameni la locul nostru, noi...

Glasurile se depărtară, pieriră.

Anton îl conduse pe șchiopul Siomka pînă la imaș, străduindu-se să-i cîștige încrederea pentru el și tovarășii lui.

Siomka închise bine poarta îngrăditurii și șontăcăi spre casă. Mai avea cam o verstă pînă-n sat, dar îi și ajungeau la ureche zvonurile sărbătorii, crîmpeie de cîntece, glas de armonică, strigăte de ajutor, hămăituri zădărîte.

Trecînd prin dreptul unui tufiș, auzi șoapte :

— Iubitule... Inimioara mea...

Plescăiră cîteva pupături.

„Nu-i nimica", oftă Siomka și grăbi pasul.

Iar în sat, prăpăd, nu alta.

Obabok zăcea închis într-o magazie, legat fedeleș : îi învinețise un ochi clopotarului Timoha și spărsese cu oiștea toate geamurile unui gospodar, urlînd : „Aiasta-i urarea noastră ! La mulți ani !"

La un capăt al satului mirosea a încăierare.

— La toți trebuie să vă dea la cap, blestemaților ! se burzuluiau Mișka Uhorez și Senka Kozîr la prăvăliașul Fedot, apropiindu-se de el dușmănoși.

— La care la toți ?

— La alde tine, cioclovină ! Care-ți pică sub unghie, îl strivești fără milă !

— Dacă-i așa, șterge-o de-aici, ce mai aștepți !

— Ne dai ori nu ne dai ?!

— Nu mai am, s-a isprăvit.

— Spune — ne dai ori ba ?! răcni Kozîr ridicînd un par.

Fedot se feri cu un strigăt de spaimă și o luă la goană, dispărînd într-o ulicioară.

Pe o prispă ședea, beat, prostănacul Timoha și-și tot apăsa vînătaia de la ochi cu un pitac siberian de pe timpuri, pe care erau înfățișate zibeline. I-a venit cheful să bată ceasurile. S-a ridicat, a bătut toaca de nouă ori, apoi s-a așezat la loc și a început să cînte.

— Minți, mă ! îi strigă careva de peste drum. Cum nouă, mă ? Acușica o să auzi cocoșii !

Timoha se ridică și mai adăugă două bătăi.

— Două !... Care vas'zîcă, e ceasul șase, molfăie bătrînul de o sută de ani, întins pe cuptor. Eu aș mai suge olecuță... Hei, care ești ? Adă băuturică.

Un motan se apropie de bătrîn cu coada bîrzoi și torcînd, se frecă cu capul de obrazul moșului.

— Șase ! strigă moșul. De fapt a vrut să strige cîț ! dar nu-l mai asculta limba. Dădu brînci motanului, care căzu pe podea. Doamne ajută. Amin.

Senka Kozîr și Mișka o luară prin dosuri și grădini spre rîu, unde aveau o barcă. Își rotiră privirile în jur — nimeni. Săriră în barcă și, opintindu-se cu o vîslă în mal, își făcură vînt

pe apă. Ochii le ardeau, fălcile le erau încleștate.

— Șișu ți-e ascuțit ?

— E.

Se furișară lupește în imaș și porniră clătinîndu-se prin iarba înrourată, iscodind cu ochi beți după pradă.

— Dar dacă mai are careva plăvane ?

— Fugi, mă...

Din două sărituri, Senka încălecă o vacă bălaie și-i împlîntă cu toată puterea cuțitul în grumaz.

— Ia dă-mi-l mie...

— Doboară-le cu parul.

Și încă multă vreme, chiuind de beția sîngelui, au alergat de colo-colo sub streașina taigalei, omorînd vacile albe ale lui Fedot, care dormitau fără habar.

— O să ne pomenească, lipitoare afurisită ! hîrîi Senka Kozîr, ștergînd cuțitul de iarbă.

— Hai, mă, să dăm gata și tăurașul.

— Dă-l dracului... ajunge...

13

O BĂTAIE la fereastră :

— Hei, Prov Mihalîci !

Matriona deschise geamul.

— E dus la Nazimovo...

— Ei, fir-ar să fie, făcu descumpănit Siomka șchiopul. Țăranii chercheliți care veniseră o

dată cu el începură să blămăjească toți laolaltă.

— Trebuie să-l căutăm pe desetnic. Pe Obabok.

— Desetnicul îi beat.

— Ce face ?... răcni chiar lîngă el Obabok, răsărit ca din pămînt. Un picior îi era desculț, cămașa-i atîrna ferfeniță pe trupul mușchiulos, cingătoarea o pierduse, brațul drept îi era plin de sînge și avea o căutătură de apucat.

— Ce face ? răcni din nou Obabok, izbutind, pînă la urmă, să se proptească bine pe picioare.

— Trebuie să trimiți oameni să prindă niște haidamaci. Îs dincolo de imaș.... Cîți sînt, mă Siomka ?

— Cîți or fi, pe toți îi prindem... N-are a face... Haida ! buciumă Obabok și, punînd mîinile la spate, porni.

— Ce haida, mă ?! Treaba asta trebuie făcută cu socoteală. Mai întîi, du-te și te îmbarcă... Că o să îngheți... strigau după el oamenii.

— Haida !! zbieră Obabok.

— Ci stai o dată omule... Cine zici să se ducă ?

— Haida !

— Ia mai dă-l dracului, făcură scîrbiți țăranii.

Obabok smulse un par dintr-un gard și porni sprinten în lungul uliței, urlînd de vuia satul :

— Mă, care știe unde mi-e nevasta ? Scorpia dracului !! Auzi, să mă-nchidă pe mine ?

Pe mine ?! Ha-ha. O omor ! Pe crucea mea dacă n-o omor !

Sătenii aleseră singuri cinci inşi cu capul ceva mai limpede şi, călăuziţi de Siomka, micul grup porni spre imaş. Fiecare avea o puşcă încărcată.

Noaptea nordică stăruia tăcută asupra firii.

Cocoşii au cîntat pentru a doua oară, dar Matriona încă nu apucase să închidă ochii : îl aştepta pe Prov. Nu se simţea bine. Zăcea pe laviţă şi gemea. Deodată, văzu cum uşiţa sobei se deschide de la sine şi de acolo apare cineva gros, buhos — o fi om sau altăaia — se apropie de ea, scoate un cuţit cu lama lucitoare şi grăieşte : „Ia să-i scot eu inima din piept !"

Matriona dădu să ţipe, dar nu putu : buhosul tăbărî peste ea şi o strînse de gît : „Ia să vedem unde-i inima ?"

— I-au adus pe haidamaci !

Strigătul acesta o trezi pe Matriona. Sări speriată, îşi făcu cruce, şi cînd îi mai veni sufletul la loc, se apropie de fereastră. Un sătean trecea călare şi striga cît îl ţinea gura.

— I-au adus pe haidamaci !

Mijea de ziuă. Pe tăpşan cîntecele încetaseră, în tufărişul de pe rîu se trezeau sfioase glasuri păsăreşti.

În vremea asta, lîngă casa în care se ţineau cislele, a început să se strîngă lume. O mulţime tot mai numeroasă — oameni bătrîni, fete şi neveste tinere, bărbaţi în putere, flăcăi care-şi tociseră călcîiele la joc — se buluceau în

jurul celor cinci vagabonzi chiar atunci aduşi din taiga.

Feţele puhave de beţie şi de nesomn ale petrecăreţilor erau ursuze şi încruntate. Foială. Strigăte, larmă de glasuri. Unii se bălăbăneau în picioare la margine, alţii îşi croiau drum în faţă : mulţimea striga şi şuşotea, îi ocăra pe vagabonzi şi glumea cu ei, le plîngea de milă şi mîrîia strîngînd pumnii, îi compătimea : „sărăcuţii de voi !" şi era gata să se năpustească la ei să-i facă una cu pămîntul.

Vagabonzii simţeau această nestatornicie a mulţimii şi căutau să pară cît mai umili şi amărîţi.

Numai bătrînul Lehman nu-şi putea stăpîni furia. Şedea pe un buştean şi se uita la toţi pe sub sprîncenele încruntate.

Şi Andrei-politicul se perpelea cumplit. Ochii lui înroşiţi scotoceau prin mulţime căutînd pe cineva. Răsufla greu cu gura întredeschisă şi, trecîndu-şi mereu limba peste buzele arse, bolborosea :

— Ce vreţi de la mine ?... Aţi auzit ?... Eu n-am nimic cu oamenii ăştia.

Nimeni nu înţelegea ce vrea.

— Unde-i primarul ? Sau vornicelul ?

— Lasă, omule, îl sfătui Anton, nu vezi că-s beţi ? Dă-i încolo...

Moş Ustin cel străduitor întru Domnul se apropie de grupul vagabonzilor şi le spuse cu bunătate :

— Mă băieţi... e că... să nu ne-o luaţi în nume de rău... că n-o făcurăm cu duşmănie...

— Ba cu duşmănie! izbucneşte Lehman. Întreabă-l pe ăsta, arătă el spre Anton. De ce l-a pocnit unul de-al vostru peste ureche? Drept îi aşa?

— Pentru că vă ţineţi de rele, iaca de ce, se zorşi o muiere în rochie roşie.

— De rele? ridică glasul Lehman. Ia spune, femeie, cu ce ţi-am greşit noi? Aud?

— Acu, ce mai, interveni Ustin, dînd din mîini ca să-i potolească... Vă hodiniţi la popreală pînă se termină guleaiul, iar apoi vă dăm drumul. Keşka, descuie...

Urmă, întorcîndu-se către norod:

— Iar voi, nevestelor, mai bine le-aţi aduce ceva de-ale gurii. Lapte ori altceva.

— Aiasta se poate, răspunse femeia în roşu şi se depărtă.

— Keşka, descuie! repetă porunca Ustin. Hai, băieţi, închinaţi-vă şi duceţi-vă înăuntru.

— Ba nici gînd! se-nfurie Andrei. N-ai nici un drept, bătrîne, să mă bagi la arest! Eu nu-s vagabond... Pricepe o dată!

Lumea începu să se împrăştie.

Prostănacul de Timoha scrută zarea rumenită, se gîndi puţin, scărpinîndu-şi coastele, şi se duse la clopotniţă „să bată toaca".

Anton încerca să-l liniştească pe Andrei:

— Nu te pierde cu firea, Andreiuşka... Vedem noi mîine dimineaţă.. Lasă-i să se trezească...

Ustin şi paznicul Keşka îşi făceau de lucru la uşa arestului.

— Hai, băieţi, intraţi... Ce mare lucru...

Keşka aduse din casa de cislă un capăt de lumînare. Femeia aceea în roşu se întoarse cu două ulcioare de lapte, nişte ouă şi pîine.

— Bu-u-u-un, încuviinţă Ustin, ducînd mîinile la spate. De prea mult zel, Timoha bătu de trei ori clopotul. Ustin se uită spre clopotniţa de pe deal şi grăi iar:

— Bu-u-u-un...

Vagabonzii se sfătuiră între ei şi intrară în odaia arestului.

Vanka Zaiafet apucase să golească o jumătate de ulcior de lapte, iar Andrei-politicul tot nu voia să intre:

— Trebuie să-mi daţi drumul.. Sînt deţinut politic...

— Politic?! Ha-ha-ha... Tot drumul ne-ai împuiat urechile, mortăciune... Las'că ştim noi ce fel de politic eşti... De ce ai vrut s-o întinzi, ai? se răstiră la el străjerii înarmaţi.

— Domnilor, vorbesc foarte serios. Lăsaţi-mă să plec...

— Aici nu-s domni! i-o tăiară cu asprime ţăranii. Şi cînd ţi se porunceşte ceva, fă bine şi...

— Caut o fată, stărui cu disperare Andrei. O cheamă Anna.

— Avem aici la Anne cu duiumul, rîseră oamenii.

Lui moş Ustin îi era somn, oamenii se plictisiseră.

— Keşka, umflă-l! Hai, băieţi. Puneţi mîna!

Îl înhăţară pe Andrei şi-l împinseră spre uşă.

— Staţi puţin!

— Nu-l lăsa, Keşka!

— Hai, Andrei. Dă-i în brînză, buciumă dinăuntru Lehman.

— Nu ! strigă Andrei, luptînd să se smulgă din brațele lor vînjoase.. Dracu să vă ia de tîmpiți ! Chemați-o pe mama Annei, sau pe tatăl ei, primarul...

— Keșka, încuie !

— O să răspundeți pentru asta, dobitocilor ! strigă Andrei, izbind cu mîinile și picioarele în ușa ce se închisese în urma lui.

— Ai închis bine ? întrebă Ustin.

— La mare meserie ! răspunse voios, ca la raport, paznicul Keșka.

— Ei, băieți, rupeți rîndurile ! strigă Ustin care avea meteahna să facă pe comandantul și arătă cu mîna în tuspatru zările.

14

MATRIONA ședea culcată în pat și-și făcea tot felul de gînduri despre Anna, despre Prov — nu cumva să fi dat peste vreo fiară în taiga ! Ar trebui să doarmă, dar i-a trecut somnul, mai cu seamă că în odaie e ziuă albă. Se ridică, acoperi ferestrele, se culcă la loc. Urechea-i prinse un plescăit ce venea dinspre rîu, de parcă cineva ar fi trecut prin vad. Să fie vacile ? Prea devreme.

Ar vrea să mai cugete la una, la alta, dar în mintea-i obosită gîndurile i se încurcă și se înghesuie precum apa rîului printre pietre...

Apoi auzi forăit de cal și glas de om. Crezu însă că doarme și îi fu teamă să nu-l viseze iar pe buhosul ivit din sobă.

Cioc-cioc.

— Hei, Matriona Larionovna !

Sări din pat, își potrivi cămașa, își strînse părul des și se repezi la fereastră.

— Ah ! Simți că îngheață : „Să știi că Anka sa stins".

— Deschide o dată !

Nimeri cu greu ușa și alergă în neștire spre poartă.

Intră Borodulin ducînd calul de căpăstru.

— Mi-a fost rău pe drum... Acum m-a mai lăsat...

— Ivan Stepanîci !... Dar Prov, Anka ?

Borodulin duse calul în șură.

— Pot să iau puțin fîn ?

— Fata ! Fata ce face ?! strigă Matriona, simțind că se înăbușă.

— Mi s-au furat niște bani, d-aia am venit, rostește moale Borodulin, de parcă nici n-ar fi auzit-o.

— A ?!

— Bani, zic. Mi s-au furat...

Matrionei i s-au tăiat picioarele. Se lasă să cadă pe trepte.

„Buhosul din vis !.. Iată cine o să-mi smulgă inima din piept."

Un cocoș bătu din aripi și strigă. O mie de cocoși trîmbițară o dată cu el. Lumina zilei pieri brusc.

Borodulin se aplecă spre Matriona.

— Să intrăm în casă. Da ce-i cu dumneata? Ai salutări de la Anka... Iar cu Prov Mihalîci m-am întîlnit pe drum... Totu-i bine, slavă Domnului...

În ochii Matrionei se făcu iar ziuă. Iar cînd cocoşul cîntă din nou, ceilalţi o mie tăcură.

— Şi cine zici că ţi-a furat banii? se sili ea să întrebe.

— Habar n-am.

— Vai, ce m-ai speriat!

I-o luă înainte, înaltă, bine legată. Treptele gemeau sub picioarele ei puternice. „Leit maică-sa", gîndi Borodulin despre Anna şi intră în tindă.

— Da fata mea ce face?

— E bine, slavă Domnului!

În casă îi vorbi cu o înflăcărare care-i aprinse obrajii, despre Anna, despre el, despre viaţa nouă pe care o vor duce împreună, îi făgădui marea cu sarea, încerca să tălmăcească în vorbe întortocheate lucruri simple, se lega cu jurămînt, cerea iertare.

„Poate visez?!" se îndoia Matriona.

— Nu cumva eşti băut, Doamne fereşte?

În ochii ei era neîncredere, dar şi spaima prea marei bucurii. Răsuflarea i se iuţi, pe braţe şi la gît pielea i se încreţi ca de frig.

— Eh, Matriona Larionovna... Dacă aş putea, mi-aş spinteca pieptul ca să-mi scot inima mea înfocată şi să ţi-o arăt: priveşte! Nu pot trăi fără Anka... Înţelegi? Nu pot...

Cînd palid, cînd aprins la faţă, umbla clătinîndu-se prin cameră şi pierdea uneori şirul vorbelor.

— O să mă culc puţin, Matrionuşka... Am răcit în taiga şi am căzut fără simţiri. Nici nu ştiu cînd a plecat Prov. Frigul m-a trezit. Eram înţepenit tot. Cînd mă uit, văd nişte pari bătuţi în pămînt şi de fiecare par, legată o crenguţă arătînd încotro trebuie s-o apuc. Am încălecat şi m-am lăsat călăuzit de semnele acelea... Da... Sînt cam bolnav... Să mă culc în pat... Un somn mi-ar face bine...

— Ba o să te culci în magazie. Îţi aduc acolo două bunde. Că ştii... urmă femeia cu codeală... Dacă era şi Prov... Da aşa, îs singurică acasă şi îndată o să-mi iasă vorbe. La noi, dacă intri în gura lumii... Du-te, taică, du-te.

În magazie, pînă îi aşternu şi pe urmă după ce se culcă şi se înveli cu bunda, Borodulin o întrebă de cîteva ori dacă n-a venit aici cineva din Nazimovo. Nu, n-a venit, dar adineauri ţăranii au prins nişte haidamaci. Apoi Borodulin îi povesti visul său: „Dacă găseşti banii aceia, se va împlini". Dar ce anume" se va împlini", nu ştie. Poate prin visul acesta îngerul păzitor îi trimite semn despre ceva în legătură cu Anna? Ar trebui să-l întrebe pe popa. Pe popa? Păi ăsta n-a fost în stare nici să slujească! A slujit Ustin în locul lui. Popa s-a jucat cu fetele de-a prinselea pe pajişte şi era cît p-aci să se ia la bătaie cu flăcăii pentru una, Tanka. Halal păstor de suflete! Ar trebui să se plîngă careva arhiereului. Bătaie de joc!

— Hai, dormi, Ivan Stepanîci. Şi zi aşa, Anka n-are nimic? Auzi ce-a putut să născocească scorpia aia de Ovdoha...

— Ovdoha aia a dumitale e o cață și o hoașcă.

Matriona închise poarta magaziei, intră în casă, se așeză la fereastră și din nou o cuprinse jalea. Măcar că negustorul îi vorbise așa frumos despre toate, își simțea inima grea, și pace.

15

DE CÎND și-a luat păcatul acela pe suflet, Dașei i s-a urît cu viața. I se tot părea că cineva o împinge într-o prăpastie și ea n-are putere să se împotrivească. Ce să facă? Să-și înece aleanul în băutură?

Seara, intră în bucătărie pe picioarele-i crăcănate ibovnicul ei, Fedenka. Administratorul Iliuha e vesel nevoie-mare: la Kedrovka e guleai, așa că a scăpat pentru multe zile de Borodulin. A șterpelit trei sticle din coniacul jupînului — să bea toată lumea!

La bucătărie s-a încins un chef în patru, dar Fedosia, femeie cu scaun la cap, îi părăsi curînd și se duse la Anna: stăpînul îi poruncise să n-o piardă din ochi.

Lui Iliuha coniacul i se sui îndată la cap: ba rîdea în hohote, ba plîngea bălos, se pupa cu Fedenka și-i făcea albie de porci pe Borodulin, pe popă, pe ispravnic. Pînă la urmă, s-a-mbătat cremene și a căzut grămadă sub masă.

Țigănosul Fedenka mesteca clefăind carnea de vită între fălcile-i de fier. Din cînd în cînd

își îngusta ochii de motan și arunca priviri pofticioase spre gura trandafirie a Dașei.

Cînd Iliuha începu să sforăie și să bolborosească în somn, Fedenka se ridică, își vîrî căpățîna fălcoasă, tunsă la piele, în camera de alături, o cercetă hoțește din ochi, trase cu urechea și închise bine ușa.

— Ei? făcu el apropiindu-se de Dașa. Glasul și chipul lui erau blînde, numai în ochi i se citea o amenințare. Ei?

Dașa se zgribuli toată pe dinăuntru, de parcă i-ar fi ieșit înainte un urs întărîtat, ridicat în două picioare.

— Nu știu nimic... Vai de capul meu cum am ajuns... șopti ea, necutezînd să se uite în ochii hoțului.

— Uite ce e, Dașenka, cu mine să nu faci pe nebuna, că nu-ți merge, șuieră acesta, sucindu-și o clipită albul ochilor spre ușă. Pe Dașa o apucă o scîrbă și o groază, de parcă i s-ar fi lipit un șarpe de inimă.

— Dacă poruncești tu.. n-am scăpare, trebuie să mă supun... murmură ea încet și turnă pe gît coniacul din pahar, cum ai turna apă peste jăratec. Simțind în piept o arsură cumplită, își înăbuși un țipăt și dădu să se ridice.

— Încotro! mîrîi Fedenka și, pironind-o cu o privire de brută, o prinse de umăr și o sili să se așeze la loc.

— Fie, spuse Dașa ca prin somn, eliberîndu-se binișor din încleștarea mîinii lui murdare cu unghiile galbene. Să zicem că Borodulin rămîne văduv... Să zicem că mă strecor în inima

lui ca o năpîrcă... el mă ia de nevastă şi mă văz negustoreasă...

— Proastă mai eşti, Daşenka, mormăi hoţul, furişînd o privire sub masă, unde Iliuha mîna porcii la jir. Auzi ! O să rămîie văduv... Paşte murgule iarbă verde !.. Ascultă aici ! Negustorul şi cu tine o s-o otrăviţi împreună pe guşata... Dar bagă bine la cap : numai împreună.. În doi, Daşenka. Ca să-l ai la mînă. Uite aşa ! Acu ai priceput ?.. Atunci o să-l joci pe deşte ! Tu o să fi stăpîna !

Ochii-i scăpărară.

— Şi acum... Ia bine aminte, Daşenka... Dacă încerci să mă fraiereşti, te torn, atît îţi spun ! Iar dacă n-o să mă mai iubeşti, te ucid !

Spunea toate aceste lucruri înfricoşătoare cu un glas blînd şi zîmbind într-una, ca pe o poveste frumoasă.

Dariei îi fremătară nările.

— Dar Anka ?

— Cu o ţicnită n-o să-i dea voie să se însoare, şopti Fedenka.

— Dar soldatul ?

Glasul lui Fedenka deveni metalic :

— Dă-l încolo de soldat ! Şi pe el, şi... pe Borodulin dintr-o dată... în taiga, dintr-un tufiş. Îşi împlîntă privirea în ochii speriaţi ai Daşei. Pun la cale o vînătoare — şi — le fac felul la amîndoi.

Daşa ţipă ca într-un coşmar şi se trase înapoi.

— Ce ai ?

— Fiară ! Diavole !

Fedenka bătu din picior.

— Daşka !!

Ea tresări, se uită la el lung, zeflemitor şi din senin începu să rîdă cu amărăciune.

— Ia mai !... făcu ea oprindu-se brusc din rîs şi ridicînd paharul. Dinţii îi clănţăneau de marginea paharului, coniacul i se vărsa pe mînă, pe bluza albastră cu năsturaşi roşii. Începu să scîncească, gata să izbucnească în plîns, dar restul rîsului tot îi mai zbuciuma pieptul.

— Da ce-ai zice, Fedenka... spuse ea ameninţîndu-l şăgalnic cu degetul, ce-ai zice, ticălosule, dacă m-aş duce la uriadnic ? Îl înfruntă cu pieptul, şi hoţul îi simţi suflarea fierbinte.

Rînjind, Fedenka scoase din tureatcă un pumnal ascuţit pe care-l meşterise singur.

— Unde zici că te duci ?! făcu el încruntîndu-se la ea şi cuprinzînd-o cu o mînă de fier.

Albă ca varul, Daşa îşi încrucişă braţele la piept.

— Da ce crezi, Fedea, că mi-e frică de tine ? Stătea dreaptă, cu capul în sus, iar hoţul se lăsă puţin pe spate, ca să-i vie mai la-ndemînă să lovească.

„Ăsta mă omoară", îi săgetă prin minte. Dar ura şi aburii beţiei îi risipiră frica.

Ochii surîzători ai lui Fedenka se înroşiră de sîngele ce-i năvăli în cap. Lama pumnalului fulgeră prin aer. Daşa strigă înăbuşit şi se agăţă de masă. Aruncat cu putere, pumnalul străbătu toată bucătăria şi cu un sunet sec se înfipse în lemnul uşii.

— Aşa o să-l... în taiga.. spuse calm hoţul, făcînd un pas spre uşă, dar se opri. Iar după tine, Daşa, mă prăpădesc, nu alta. Că eşti ar-

zoaică, de parc-ai avea foc și ardei în vine, dracul să mă ia... Așa că, mută-ți gîndul, Dașenka, de mine nu scapi... Se așeză lîngă ea și o zgîlțîi de umeri în chip de mîngîiere. Iar dacă mai ai și aici ceva, urmă el ciocănind-o cu degetul peste fruntea înaltă, o să trăim împărătește !

— O să mă nenorocești... Ei, acu tot aia e, ia-mă, bucură-te de mine...

Se lipi de el și închise ochii aburiți de băutură. Fedenka rîse gălăgios. Dașa tremura toată, fruntea ei albă se brobonise.

În clipa aceea, scîrțîi poarta și se auzi un țăcănit de copite în curtea așternută cu scînduri.

— Cine dracu o fi ? bombăni hoțul. Hai, mă, la rîu.

Pași grei urcară treptele și o mînă bîjbîi după clanță.

Intră Prov. Masiv, mătăhălos, puțin adus din umeri.

— Bun găsit, rosti el gros și adînc și se închină spre colțul din răsărit.

Ușa de alături se dădu de perete, și în prag apăru Anna, strălucind de bucurie.

— Ai venit ?

— Bună, Anna !

— Tătuțule, tătuțule ! strigă Anna, sărindu-i de gît. Și Andriușka e cu tine ? Da mămuca unde e ?

Prov o privi cu luare-aminte și înțelese totul. Capul îi zvîcni, lumina lămpii îi jucă în ochi, odaia pieri într-o pîclă groasă, și dușumeaua îi fugi de sub picioare.

— O să plecăm la mămuca. Plînge lacrimi de sînge de dorul tău. Dar tu cum o duci, fata tatii ? Ești bolnăvioară ?

— Nu, slavă Domnului, n-am nimic... Dar felul cum își strînse deodată tîmplele între palme și închise ochii ca orbită de lumină îi dezminți spusele.

Cu mîinile pe umerii Annei, Prov se căznea, fără să izbutească, să-i deslușească bine chipul.

— Mi-e sete, spuse el într-un tîrziu. Căzu greu ca un sac pe laviță și goli pe nerăsuflate o bardacă cu apă.

Daria și hoțul plecară. Fenia îi duse pe Prov și pe Anna în odăile stăpînilor, le dădu să mănînce, apoi se gătiră cu toții de culcare.

Înainte da a adormi, Anna spuse cu amărăciune :

— Cum se poate asta, tăticule ?... Atîta de rele sînt toate...

— Ce zici că-i rău ?

— Da după carte iese c-o să fie bine...

— Ia spune-mi, Anna, Ivan Stepanîci cum se poartă cu tine ?

— Nu mai știu. Zău dacă mă mai pot dumiri.

— Dar simbrie cît ai cîștigat ? Ți-a făcut socoteala ? Ori o face p-ormă ?

— Pe urmă, tăticule. O să vezi, mîine, după un somn bun, o să fiu cu totul alta...

Se așternu tăcere. Numai din bucătărie se auzea sforăitul de bețivan al lui Iliuha.

Lui Prov nu i se lipea somnul de pleoape. Își îndreptă privirea spre icoane. Flăcăruia tremurătoare a candelei lumina chipul lui Crist.

Prov oftă. Inima-i tînjea după rugăciune. Ar fi vrut să destăinuie totul sfîntului, să ceară să fie îndreptat pe calea cea bună, să primească linişte sufletească. Îngenunchie în faţa icoanei. Luminiţa candelei se înclină şi ea şi începu să pîlpîie. Faţa lui Prov se strîmbă şi se zbîrci. Iar bătu o mătanie pînă la pămînt, nu se mai putu stăpîni, îl înecă plînsul şi se porni a boci ca muierile, dar încet, să nu-l audă careva.

— Pe roaba ta Anna... luminează-o, Doamne... Şi, pentru că nu mai găsea cuvinte să-şi tălmăcească durerea spre a-l înduioşa pe Domnul, ea devenea cu atît mai chinuitoare.

— Luminează-o... fă-o bine — să ne fie mîngîiere la bătrîneţele noastre...

După al doilea cîntat al cocoşilor, s-a întors Daşa. S-a culcat lîngă Feniuşka şi a strîns-o tare în braţe.

— Fă, Daşka, eşti o pramatie, o dojeni Feniuşka. Şi dacă te prinde o dată cu hăndrălăul tău ?

— Ta-a-a-ci, făcu Daşa, gata să adoarmă. O să plec la Kedrovka. Se poate să-l las pe jupîn... singur ?... Cine să-i poarte de grijă ?...

— Du-te ! Că ori aşa, ori altminteri, tot o să-ţi frîngi gîtul. Aşa pătesc alde tine.

— Eh, Fenia, Fenia, ce ştii tu ! Tu nu pricepi nimic.

— Rupe-o fato, cu hoţul ăla nenorocit.

— Taci, Fenia... Lasă-mă să spun şi eu o vorbă.. O să-ţi povestesc totul...

— O căţea, asta eşti tu...

— De ce vorbeşti aşa cu mine ? De-ai şti cît mă doare ! Ca să nu ţipe şi să scoale toată casa, Daşa muşcă perna şi gemu înăbuşit.

16

SOARELE se înălţase bine pe cer. Matriona se duse la magazie să vadă ce mai face negustorul. Sforăia de zor. Apoi dădu fuga la rîu : nu cumva se întoarce Prov ! Zăbovi o vreme acolo, apoi porni de-a lungul uliţei.

Lîngă casa obştii, grămadă de norod. Chipuri boţite, ochii înroşiţi, pleoape umflate. Obabok, îmbrăcat cu o rubaşcă roşie de cumaş, cu ciubote noi date cu dohot, avea la piept o insignă de metal — semnul împuternicirilor sale — şi se ţinea ţanţoş, în ciuda vînătăii cît toate zilele pe care o avea la ochi.

— Trebuie să le facem percheziţie... grăi el potrivindu-şi insigna frecată cu cărămidă.

— Eu zic să le dăm drumul, şi gata... Par să fie oameni paşnici, îndrăzni beţivanul Iaşka, o sfrijitură de om cu o ţăcălie de ţap.

— Paşnici ? săriră ceilalţi cu gura. Ai uitat, mă ?!

Iaşka hîrîie şi tuşeşte ca un cîine care s-a înecat cu un os, frîngîndu-se din şale şi rezemîndu-se cu palmele de genunchii picioarelor umflate.

— Din partea mea, puteţi să-i ţineţi şi o sută de ani... Ori să-i puneţi în lanţuri.. Numai că... s-ar cădea mai cu milă...

Tocmai trecea preotul călare pe calul lui Fedot, urmat de chioara Ovdoha pe iepşoara ei.

— Bună, părinţele ! Pleci ?

— Mă întorc acasă, oameni buni... glăsui răguşit părintele, privindu-i cu ochi mici.

— Dar slujba ?

— Ce să fac, oameni buni... Am răcit la scăldat... Abia-mi mai trag sufletul... Nici nu ştiu cum oi răzbi pînă acasă.

— Huo, comatule ! îl urzică cu o voce subţire de muiere un flăcăiaş bubos şi se ghemui degrabă în spatele celorlalţi.

Preotul îndemnă calul şi se depărtă repede. Ţăranii se prăpădeau de rîs.

— Numai la popie nu-i e capul... Halal !

Se apropie Matriona. Oamenii îi dădură bineţe.

— Ce mai zici ?! Prov sa întors ? Anka, podoaba noastră, ce mai face ?

— Nu ştiu ce-i cu Prov, că încă nu s-a întors... Dar am un oaspete... Borodulin...

— Borodu-ulin ? Hai, băieţi, să-i facem o urare ! se bucură un vlăjgan negricios cu pantaloni de catifea, căruia toţi îi ziceau Ţiganul.

— Hai, de ce nu, se învoiră ceilalţi, dar nu se urni nici unul ; le era lene să se scoale.

— Ce urare !.. E bolnav, doarme. L-o apucat frigurile sau mai ştiu eu ce... zise Matriona şi porni spre casă.

— E-e-eh ! strigă înciudat Ţiganul şi, făcînd o mutră de pişicher, se scărpină sub şapcă.

— Ce-aş mai bea ceva, mormăi el scuipînd ţîşnit.

— Cine te opreşte ? Cumpără-ţi rachiu de la Fedot.

— Ha-ha ! făcu haz de necaz tuciuriul, întorcîndu-şi pe dos buzunarele nădragilor de catifea. Aş cumpăra eu, da mi-a-nţărcat cumpărelniţa !

Nici ceilalţi n-aveau bani, că fusese un an prost. Dar îşi simţeau gîtiţele arse. Musai să ia pe datorie, n-au încotro. Mai apoi o să taie viţelul şi — hai la Fedot. Pe urmă, o să ia drumul cîrciumii şi porcul, şi samovarul, şi maşina de cusut — Fedot primeşte orice. Numai că o să facă muierea gură. Nu-i nimic, îi stînjeşte una şi o potoleşte, iar fata... Cînd o smuci-o o dată de cozi ! Ar mai putea să zălogească şi puşca de vînătoare. Pînă una-alta, hai să-i facă o urare lui Borodulin, că mult-puţin, un pahar de căciulă tot iese.

Deodată Obabok răcni :

— Fraţilor !

— Ho, mă, c-o să crăpi ! se speriară oamenii de parcă glasul lui Obabok îi smulsese acestor gînduri şi, strîmbîndu-se caraghios, se depărtară de Obabok.

— Mă fraţilor, poate dacă-i căutăm bine, găsim la ei vo cinci ruble ! Ce ziceţi ?

— Că bine zici, răspunseră în cor oamenii.

— Haide, comandă Obabok, şi tot bulucul se purtă fără grabă spre arest.

Se auzi un ţăcănit ; paznicul Keşka descuie lacătul.

— Ieşi afară, mă băieţi, c-or venit nacealnicii ; îi şi desetnicul şi vornicelul.

— Ce este ? buciumă Lehman, arătîndu-se în pervazul uşii.

— Este că vrem să vă facem percheziţie, răspunse Obabok, venind mai aproape. Dacă n-aveţi pistoale ori altceva...

— Îţi arăt eu percheziţie ! se încruntă la el Lehman.

Oamenii înmărmuriră.

Lehman se aplecă în afară şi, ţinîndu-se de pragul de sus al uşii, urmă :

— Lăsaţi-ne să plecăm în taiga. Treceam departe de sat. Nu v-am supărat cu nimic. De ce ne-aţi înhăţat ?

— De-aia ! răcni Obabok neavînd ce să răspundă.

Lehman ieşi afară, uriaş, puţin adus de spate, se închină la clopotniţă şi porni spre taiga.

— Stai ! Încotro ?! izbucniră cîteva glasuri.

— M-au apucat nevoile, răspunse bătrînul fără să întoarcă capul.

— Keşka, Senka, ia topoare şi după el ! comandă Obabok.

— Am un şiş, brici nu alta, îi aruncă din fugă Senka Kozîr şi, împreună cu Mişka, înarmat cu un par, îl ajunseră din urmă pe bătrîn.

Ca şi în ajun, în faţa arestului începuse să se adune lume.

Soarele mai avea pînă să ajungă în crucea amiezii, dar unii şi apucaseră să se cherchelească. Alţii erau mahmuri după beţia de aseară. Toţi umblau bosumflaţi, parcă mai lipsea ceva ca sărbătoarea să fie deplină. Poate

dacă s-ar încinge o încăierare în lege la care să ia parte tot satul...

Cel mai rău îl mîncau palmele pe Obabok : simţea cum fierbe ceva în el, precum miedul în butoi, cum acel ceva îi înfierbîntă inima, îi strecoară şoapte în urechi, îi învolburează minţile.

— Bă golanilor ! mîrîi el, ieşi afară la percheziţie... Tu ! Moarte pe picioare.

Anton, căci pe el îl strigase Obabok, se îngrozi : nu-i dăduse prin cap să pitească gologanii.

— Vaniuşka, dragul meu, şopti el cu buze deodată livide. Du-te tu primul, te rog... Doamne, Doamne.

Obabok intră la arest, oamenii după el : era o cameră încăpătoare. Lumea astupă uşa, şi se făcu întuneric.

— Hai, scotoceşte-l, comandă Obabok.

Se apucară să-l percheziţoineze pe Zaiafet : i-au întors căciula pe dos, i-au pipăit nădragii, i-au scuturat din încălţările rupte toate paiele, din paie căzu un valet de pică — i-au deşertat sacul şi au găsit la el o rublă şi douăzeci de copeici pe care i-au şi confiscat.

Zîmbind mulţumit, slavă Domnului, a scăpat ieftin, Vanka turna la snoave şi ghiduşii. Ţăranii rîdeau în barbă urmărind curioşi pe cei doi flăcăi şi pe Obabok care scoteau din sacul lui tot soiul de ciurucuri.

— Mă, scotocitoare chioară, îi strigă Vanka lui Obabok clipind pişicher. Asta-i tot ce-aţi găsit ?

— Tot, mîrîi Obabok ridicînd pumnul să dea.
— Domol, huidumă, se feri Vanka. Tot, ai? Dar asta ce-i? În mîna lui luci o piesă de cincizeci de copeici. Ai văst? Vîrî moneda chiar sub nasul lui Obabok care se trase îndărăt. Ia spune, a ce miroase? Şi-acu băieţi — hop! Aruncă în sus moneda, care se topi în aer.
— Ha! făcu mulţimea.
— Şi acu — uitaţi-vă! strigă Vanka furişînd cu coada ochiului o privire spre Anton, care se foia în ungherul lui întunecos. Unu — o dată, doi — a doua oară! Bănuţul e-n barba roşcovanului vostru de nacialnic! Îl trase pe Obabok de barbă, şi piesa îi pică în palmă.

Fu o explozie de rîs. Rînjind cu gura pînă la urechi, Obabok se scărpină la ceafă şi ordonă mărinimos:

— Daţi-i drumul!
— Să trăiţi, excelenţa-voastră, se bucură Vanka şi chicoti în pumni.

Măgulit, Obabok privi mîndru mulţimea printre pleoapele învineţite şi-şi mîngîie placa de la piept.

— Caută-l pe ăla.

Era Tiulea.

Sătenii erau mulţumiţi că au o distracţie şi în ochii lor nu era pic de duşmănie. Le-a plăcut şi scamatoria lui Vanka. Se veseleau ca la panoramă. Cei din spate, cărora li se vedeau dinţii rînjiţi, împingeau, cei din faţă se opinteau, ţineau contra şi strigau: „înapoi, nu te înghesui!“ În mijlocul mulţimii erau cîteva fete şi neveste pe care le auzeai ţipînd aţîţător.

Cel mai mult i-a plăcut scamatoria clopotarului Timoha. Dorind să lege prieteşug mai deaproape cu Vanka Zaiafet, se chinci lîngă el, îl bătu prieteneşte pe umăr şi spuse hlizindu-se:

— Dă-mi, neamule, de o ţigară.
— Da ce, vrei să-ţi afumi păducheria din chică? îl luă în şfichi Vanka, împingînd uşurel spre Anton sacul său care fusese scotocit.
— Ce le mai zice, bătu-l-ar să-l bată! făceau haz ţăranii.
— Le zici, dacă mănînci de la muieri covrigi!
— Ha-ha-ha! Pe al nevesti-mi ţi-l dau mai pe degeaba.

Anton înţelese în ce fel vrea să-l ajute Vanka: vîrî ceva în sac cu mîinile tremurătoare şi tot aşa, pe furiş, îl împinse înapoi.

— Mă pezevenchiule! tună deodată glasul lui Obabok acoperind larma. Mulţimea amuţi şi se buluci spre colţul acela.
— De unde ai vulpea, mă?
— Am împuşcat-o cu mîna mea. Uite puşca, bîigui de pe jos Tiulea.
— Cu mîna ta?! Obabok scoase din sac nişte hăţuri noi-nouţe. Şi asta? Tot cu mîna ta?! tună el trăgîndu-i un bot de cizmă între coaste.

Tiulea scoase un urlet şi se tîrî cu trupul frînt spre perete.

Mulţimea nici nu sufla.

Anton simţi că îngheaţă.

— Tot tu urli, mă?! Mai ai gură să urli, năpîrcă?! striga Obabok repezindu-se iar la Tiulea.

Îngrozit, acesta își acoperi fața cu brațul.

— Aoleu, nene!... nu da.

Obabok icni, și-i repezi un pumn în cap. În clipa aceea Andrei sări în picioare din colțul lui și păși spre Obabok.

— Încetează, ticălosule! Cum îndrăznești?! Cu ce drept?! Fața schimonosită de furie a lui Andrei, glasul lui tăios, devenit deodată puternic, era înfricoșător.

— E-te-te, făcu Obabok punîndu-și mîinile în șolduri și trăgîndu-se un pas înapoi. Acuși îți altoiesc una, de nu te vezi, scrîșni el încleștîndu-și pumnii.

Andrei se îndîrji și mai rău.

— Cine ești tu, mă? Desetnicul?

— Zît, jigodie! Nu mă scoate din pepeni, că atît îți trebuie!!!

Atunci se vîrî între ei Vanka Zaiafet:

— Andrei... Andrei... Te rog potolește-te. Își desfăcu brațele și-l împinse binișor cu pieptul spre perete. Dă-o-ncolo, nu te mai băga.

Obabok tuși cu importanță, își netezi barba și se întoarse cu spatele la Andrei.

— Scotocește ciuma asta! arată din cap spre Anton care ședea tăcut și nemișcat.

Într-un alt colț, Andrei-politicul se certa cu Vanka. Își punea mîinile în cap, înjura.

— Da eu ști-i-i-u ceva-a-a, rosti tărăgănat, aplecîndu-și căpșorul pe umăr, o fetiță bălaie pe care o cheamă Akulka.

— A venit bătrînul, făceți-i loc, se auziră glasuri de afară.

— Nene Obabok, eu ști-i-i-u ceva, pițigăi din nou Akulka. Uite ista o pitit ceva în sac... Să mor... Niște hîrtiuțe...

— Cum? deveni atent Obabok și împreună cu Akulka se aplecă peste sacul lui Vanka Zaiafet.

Anton deschise gura și se uită ca vrăjit la mîinile lui Obabok care dezlega cu grabă sacul.

— Aici ai mai căutat doar... îngăimă Vanka.

— Gura!

Era cald și zăpușeală. Duhnea a sudoare, a băutură dospită, a ceapă și a mahorcă.

— Aha-a-a-a! Ian te uită! Bani, mă fraților! Obabok flutură deasupra capului un pachet cu bancnote.

— Bani!... Ura-a-a.. Bani!...

— Da ce-s banii tăi?! se auzi de afară glasul lui Lehman. Ia lăsați-mă să trec. Dați-vă, mă, la o parte!

Cei din față se traseră îndată în lături.

— Fă-ți pomană... îngenunche Anton în fața lui Obabok. Ca pe Dumnezeu te rog...

— La o parte... bubuia Lehman, ce-i aici, jaf?!

— Ca pe Dumnezeu...

Lehman îl prinse pe Obabok de gît și dădu cu el de pămînt. Toți se zăpăciră. Cei din spate săriră afară. Profitînd de învălmășeală, Vanka smulse banii din mîna lui Obabok, dar Țiganul îl izbi pe Vanka în moalele capului, îi luă teancul și, ținîndu-l în sus, își croi drum spre ușă cu umărul lui voinic.

— Uite-i acilea !... Leagă-i pe haidamaci, fraţilor ! Ieşi pe uliţă ! Uite-l acilea...

Pe Andrei l-au apucat fiorii.

Lehman şedea cu spatele lipit de perete şi sufla greu, obosit. În mîna lui lucea un cuţit.

— Vă omor ! Vă betegesc ! hîrîia el. Mie nu mi-e frică de ocnă... Dacă vă atingeţi măcar de unul din noi, vă prăpădesc pe toţi !

— Da ce, v-am făcut noi ceva ? strigă Obabok. Tu ai sărit la mine şi mi-ai smuls jumătate din barbă, diavol bătrîn ce eşti !

— Vezi să nu-ţi smulg şi capul.

— Oameni buni, scîncea Anton, în genunchi vă rog, fie-vă milă.

— Dă-i banii înapoi, cealdonule ! tună ameninţător Lehman. Adă-i cu binele...

— Obabok, vino-ncoa ! se auzea de pe uliţă.

— Keşka, încuie ! porunci Obabok şi încet-încet, cu ochii la cuţitul strălucitor din mîna bătrînului, ieşiră toţi afară.

— Dar dacă te luăm la întrebări, mă banditule, să ne spui de unde ai banii ? îl ameninţă Obabok pe Anton.

— Pentru Dumnezeu, te rog dă-mi banii înapoi ! Mă duc în Rusia la ai mei. Că nu mai am zile şi vreau să mă îngroape în pămîntul pe care m-am născut ! gemea Anton. Se ridică şi cu braţele împreunate smerit la piept păşi cu teamă spre Obabok care stătea de cealaltă parte a uşii. Te rog... Fă-ţi pomană... Avea lacrimi în ochi, bărbuţa-i tremura. Zece ani am strîns bănuţ cu bănuţ. I-am învăţat carte pe copilaşii de prin sate.

— Keşka, pune zăvorul !

Uşa se închise. Anton începu s-o izbească din răsputeri cu pumnii şi cu genunchii.

— Dă-mi-i înapoi, dă-mi-i înapoi, ţipa el ca scos din minţi. Banii mei munciţi !...

Glasurile se depărtau presărate cu rîsete şi glume.

— Muma voastră, aşa şi pe dincolo, halal primire ! oftă Vanka pipăindu-şi ceafa.

— Ah, grijania cui v-a făcut ! îi ţinu Tiulea isonul cu sudalma-i obişnuită.

Faţa lui Anton se făcu deodată de o paloare cadaverică.

— Mor... fraţilor ! mai apucă el să sufle şi se lăsă jos, de parcă cineva i-ar fi rupt picioarele cu parul, apoi capul îi căzu în piept şi Anton se prăbuşi grămadă.

— Apă ! Du-l la fereastră ! începu să se zbucíume Lehman.

Andrei îşi lipi faţa de zăbrelele ferestruicii şi strigă cu un glas sfredelitor.

— Hei, hei !... Deschideţi ! Aici moare un om !

Dar peste tot era tăcere. Numai din depărtare se auzea armonica acompaniind două glasuri bărbăteşti : pe pajiştea de pe mal se aduna tineretul.

17

MOŞ USTIN, încovoindu-şi spinarea ca un cocoş întărîtat, se zborşea la sătenii ce şedeau pe prispă...

— I-aţi jefuit, şi-acum faceţi pe niznaiul ?! Mă, pezevenchilor !

— Dă-ne pace, moşule ! se răţoi Obabok. Ţine aici un pol pentru biserică şi cară-te... Scoase din buzunar un pumn de bani şi numără douăzeci şi unu de ruble în hîrtii de cîte trei, alegînd pe cele mai roase.

— Pe ăilalţi să-i daţi înapoi, că-i păcat... spuse moşul. Toate trebuie făcute după dreptate.

— Bine, bine, aşa o să facem... Ia-o din loc!

Ustin îi măsură încruntat şi porni spre clopotniţă, abia tîrîndu-şi picioarele ţepene, îndoite din genunchi.

Iar sătenii făcură împărţeala : cinci ruble de căciulă pentru gospodărie, iar restul — pe băutură. Acu, ţin-te chef o săptămînă întreagă.

În vremea asta micuţa Akulka veni într-un suflet acasă la primar :

— Ţaţă Matriona, au găsit nişte bani la vagabonzii ăia.

— Ei, na !... Şi mulţi ?

— Uhuhu-u-u, un purcoi întreg.. Să mor... Oamenii s-au dus după rachiu.

— Ei, na !...

— Să mor.

Şi porni într-un suflet acasă, să-i spună muică-si să ia de la tătuţu ăle cinci ruble de le-a căpătat, că le bea şi pe alea.

Borodulin bea ceai. Cînd auzi ce spunea Akulka, sări în picioare răsturnînd taburetul, îşi smulse şapca din cui şi dădu buzna pe uşă :

— Îmi pun capul că-s banii mei...

Mintea i se mai limpezise, dar urechile-i mai vîjîiau încă, şi prin vîjîitul ăsta i se năzărea parcă un glas : „De vei găsi banii, se va împlini".

Fără să întrebe pe nimeni încotro s-o apuce — picioarele-l duceau singure — se îndreptă întins spre prispa aceea unde oamenii porniseră să se cinstească cu rachiu. Stacana umbla din mînă în mînă.

— Fraţilor, mi s-au furat nişte bani !

Cuvintele lui tresăriră ca o pleaşcă de bici. Stacana cu rachiu încremeni în aer. Obabok se lăsă moale pe iarbă. Muţi şi cu gurile căscate toţi se holbau la Borodulin.

— Ce fel de bani, Ivan Stepanîci, şi cînd ? întrebă cu şiretenie Ţigan.

Borodulin le înşiră totul din fir în păr : că s-a luat cu toporul după hoţ, că a fost la vătăşia plăşii, le-a povestit şi visul pe care l-a avut în taiga şi a încheiat aşa : nu mi-e de banii ăia, ceea ce vreau e să-l găsesc pe hoţ, ca să aflu dezlegarea visului.

Ţăranii căscau ochii la el uimiţi : Borodulin se bîlbîia şi dădea din mîini ca un zălud.

— Voi aţi luat banii de la vagabonzi, nu ? Fără doar şi poate că-s banii mei.

Şi din nou porunci Obabok :

— Keşka, deschide !

— Mă băieţi, ieşi afară !

Lehman scoase capul pe uşă, apoi făcu semn alor săi :

— Pare-se că l-au poftit pe domnu primar. Hai !

Unul după altul, ieşiră patru inşi. Anton îşi mai venise în fire. Plin de speranţă, îl căută din ochi pe Borodulin şi-i zîmbi, căutînd îndurare.

— Care e ? aruncă Borodulin cuprinzîndu-i pe cîteşipatru cu privirea.

— Asta. Obabok îl arătă cu piciorul pe Anton.

Anton se înclină adînc lui Borodulin.

— Sînt ai mei, domnule primar, de la mine i-au luat... Bani munciţi...

— N-are cum fi el, i-o tăie Borodulin. Pe ăsta l-aş fi prins.

— Aveţi bunătate şi daţi-ne drumu, buciumă Lehman. Noi ne ducem la ale noastre şi....

În clipa aceea apăru Andrei.

Negustorul simţi o arsură la inimă şi parcă un glas îi strigă : el !

— Asta cine e ?!

Lehman întoarse capul să vadă despre cine e vorba.

— Un deţinut politic pe nume Andrei. Am dat de el în taiga. E cu noi de cîteva zile.

Borodulin se clătină şi închise ochii orbit de lumina care-n clipă îi limpezi mintea.

— El !!

— Borodulin, Ivan Stepanîci ! se bucură Andrei, păşind înainte. Ivan Stepanîci !

— Asta-i ! Pe el, fraţilor !

Borodulin icni, ridică mîna, se săltă în vîrfuri ca să-şi facă vînt şi — buf ! Andrei se feri. Şi iar — buf ! Dar cineva i se atîrnă de braţ.

— Pe el ! Care eşti, mă ? Un cuţit ! Un cuţit ! Ţine-l ! Omoară-l !

Viu viuţ, ori poate vîrcolac ieşit din gropniţă, blestematul acela, duşmanul său, scăpăra la deal cît îl ţineau picioarele.

— Prinde-ee-l !!!

Sătenii se luară după el, vînturînd pari, cuţite, pumni :

— Ţine-e-e-l, prinde-e-e-l !

Cărăruşa, ţuşti în taiga. Andrei nu se mai vedea ; cu moartea pe urmele lui, gonea ca vîntul.

— Taie-i drumul !

— Şo pe el !

Trosnet de vreascuri şi crengi, înjurături, strigăte : părea că tot satul turbase şi răzbea pieptiş prin taiga. Borodulin alerga în frunte mai uşor ca puful.

— S-a descălţat, jigodia.. După mine !!

— Hei !!!

Cărarea suia spre o pajişte priporoasă, deschisă privirilor din toate părţile. Duşmanul — nicăieri. Pierise.

— Fraţilor ! Veniţi încoa ! Uite-i căciula !

Andrei îi auzi cum treceau tropăind şi gîfîind. A reuşit să-i păcălească : aruncase căciula înainte, pe cărare, apoi se tîrîse într-un hăţiş făcînd pe mortul.

Mai trecură şi trei copii şi iureşul se depărtă.

Îndoit de şale, Andrei alergă pieziş spre rîu, îl trecu cu chiu, cu vai şi, o dată ajuns pe celălalt mal, căzu fără simţiri în tufăriş.

În vremea asta, ţăranii care rămăseseră lîngă arest, se năpustiră ca o vijelie asupra vagabonzilor :

— Pe ei, băieţi ! Arde-i ! Dă-i la cap !

Îi trîntiră la pămînt și se apucară să-i piseze cu sălbătăcie.

Totul se învălmășise, văzduhul se cutremura de răcnete și gemete, cîinii lătrau, femeile chirăiau ascuțit și plîngeau, țăranii beți hîrîiau și icneau la fiecare izbitură. I-au bătut cu pumnii, cu ciomegele, i-au călcat cu ciubotele lor uriașe, potcovite, au dat în ei și cu niște cărămizi pe care le găsiseră pe-acolo.

Deodată răsună un glas :

— Stai așa ! Ce faceți, procleților ! Oprește !

Ustin se rotea în jurul ghemului acesta viu și striga dînd din mîni :

— Stai ! Oprește !

Capul lui pleșuv era descoperit, ochii îi scăpărau de mînie.

Nu s-au potolit dintr-odată : brațele s-ar fi mai îndemnat să lovească, ochii însîngerați tot mai cătau cu sălbătăcie. Înjurînd într-una, îi aruncară în pumni înapoi în arest, încuiară ușa, apoi, răsuflînd opintit, grămada dezlănțuită fugi în taiga să ajute la prinderea lui Andrei

Tîrîndu-și anevoie ciubotoaiele, moș Ustin se luă după ei cît îi îngăduiau gionoatele bătrîne, îndoite din genunchi, strigînd :

— Înapoi, nelegiuiților ! O să vă blestem !... Înapoi !...

Apărîndu-se, Lehman lovise cu cuțitul un flăcău cîrlionțat. Acum tînărul zăcea lîngă arest, cu fața la pămînt și gemea. Cineva turna peste el apă de izvor. La căpătîiul rănitului bocea sfîșietor maică-sa, țăranii care rămăseseră aici înjurau și oftau, iar tatăl flăcăului, unul poreclit Krîsan, beat turtă, se repezea la paznicul

Keșka și, agitînd o secure uriașă, zbiera de se auzea în tot satul :

— Deschide, îți spun ! Vreau să-i căsăpesc pe toți... Cu mîna mea !

Era amiază.

18

PRIN TAIGA înaintau călare Anna, Prov și Daria, care atîta s-a ținut de capul lui Prov Mihalîci — că-i sărbătoare, că vrea și ea să petreacă — încît acesta a trebuit s-o ia și pe dînsa.

Tatăl și fiica mergeau înainte. Dașa rămăsese în urmă : avea un cal cam nărăvaș și cum nu încălecase de multă vreme, nu reușea să-l stăpînească.

Prov o pierdea din ochi pe Anna — chipeșă, voinicuță, ce drept se ține în șa, ce albe-i sînt picioarele acum dezgolite — și-i creștea inima de bucurie : fiica lui vorbește ca un om cu judecată, întreabă despre toate — nimic nu vădește a fi bolnavă.

De cum intrară sub umbra copacilor, Dașa răsuflă adînc, cu nesaț.

Nu mai fusese de mult în taiga, îi uitase murmurul blînd, mirozna de rășină. Și cînd te gîndești că abia cu cinci ani în urmă, în vremea curată și încîntătoare a fetiei... Eh, taiga, mămucă !

Dașa era abătută. Simțea că în suflet i se petrece ceva. Niște gînduri se cereau gîndite, niște cuvinte se voiau rostite. Îi era inima grea.

Se lăsă în pasul moale al calului și-și revăzu în gînd, cu spaimă, tot perindul vieții ei din ziua cînd îi plecase bărbatul militar.

De cînd se ține cu negustorul și s-a încurcat cu Fedenka, a dus-o într-o beție și într-un dezmăț : ba e cu Borodulin, ba e cu hoțul — își sfîșie făptura în două. Cînd e beată și-i fierbe sîngele în vine, nu-i pasă de nimica. Se culcă veselă, adoarme zîmbind, dar are niște vise înspăimîntătoare : geme și țipă în somn și se trezește de țipetele ei. Întoarce perna udă de lacrimile plînse în somn, își împletește mîinile sub ceafă și cade pe gînduri. Încearcă să îndrume gîndurile pe un alt făgaș, dar sufletul ei ticăloșit n-o lasă. El cere gînduri pe potriva acestei vieți de zaiafet și desfrîu.

„Totuna e!" se lasă ea păgubașă și dă frîu liber gîndurilor păcătoase, vînturalnice. Legănată de ele, adoarme senină, zîmbitoare. Dar dimineața se trezește cu sufletul plin de amărăciune.

Acum însă nu mai poate îndura. Fedenka o amenință că o înjunghie ; i s-a dus buhul de-i e și rușine să se uite în ochii oamenilor, iar cînd se gîndește ce-o așteaptă, o apucă groaza : într-o zi o să vină bărbatul ei de la oaste și atunci — scurtă va fi socoteala !

Caută uitarea în băutură și se îmbată de nu mai știe de nimic. În fînărie se uită adesea la grinda din tavan, măsurînd din ochi cam cît de lungă i-ar trebui funia, dar își curmă la

timp acel gînd, poruncindu-și singură : nu ! Apoi își lipește obrazul de perete și se pune pe bocit.

— Hei, Daria ! o chemă Prov.

Tresări, se uită în jur și lovi calul. Fața îi era îmbujorată, ochii înlăcrimați.

— Maică Precistă ! Înger păzitor ! șopti Daria, apăsîndu-și pieptul cu palma.

— Ține-te mai aproape de noi !

Zăbunul cenușiu al lui Prov se confunda cu trunchiurile copacilor. Mergea în frunte, iar după el, îmbrăcată în alb, Anna. Dașa se uita la Anna și simți deodată că o împinge inima către ea, cum năzuiește fumul spre cer. Acum cînd era cu cugetul deschis Anna îi devenise nespus de apropiată și dragă.

„Ce rău mi-a făcut fata asta ? Doamne Dumnezeule !" se dojenea Dașa.

Și pentru prima oară îi păru rău de Anna. Se compară cu ea, se gîndi cum vroise s-o otrăvească și simți că i se rupe inima de mila acelei fete cuminți și nevinovate.

Stăpînită de o pornire năvalnică își îndemnă calul în galop ca s-o ajungă din urmă.

— Anna ! strigă Dașa. Annușka... Bade Prov !

Nu răspunse nimeni. Tăcerea taigalei i se păru înfricoșătoare. Vroia să cadă în genunchi în fața Annei, să-i spună cîte-toate, dar ceva o opri deodată, depărtînd-o iar.

Într-un timp Prov opri calul :

— Hai și-om poposi oleacă...

Puseră de ceai. Anna, veselă, radioasă, strînse la iuțeală niște vreascuri și aprinse focul ui-

tîndu-se tot timpul cu dragoste la tatăl ei. Iar Daşa, din nou tristă şi muşcîndu-şi buzele ca să-şi ţină plînsul, îşi depăna în tăcere firul vieţii de la început, de cînd se ştia pe lume.

Prov arăta fetei o grijă mişcătoare: ba-i punea mai la îndemînă pîinea, ba alunga cu o ramură de mălin ţînţarii ce i se aşezau pe faţă.

— Fetiţa mea cuminte şi dragă... Sprijinul meu, mîngîierea mea...

Anna nu-l slăbea cu întrebările: Ce face mămuca? Da moş Ustin? Da Murgana? Prov îi răspundea, presărîndu-şi cuvintele cu glume şi vorbe de duh. Şi ce bucurie pe el cînd pe buzele Annei înflorea un zîmbet! Deodată Anna i se aruncă de gît.

— Tăticule dragă!... Vreau să-ţi spun tot ce am pe suflet... Un singur...

— Lasă, fetiţa tatei, o mîngîie Prov furişînd o privire spre pîntecul ei.

— Tătuţule...

N-apucară bine să încalece, că se pomeniră cu popa. Venea călare pe potecă urmat de pieptoasa Ovdoha cu pipa în dinţi.

— Bună, Prov Mihalîci...

— A, părinte! izbucni Prov. Ce rău îmi pare! Chiar adineauri băurăm ceaiul...

— Păcat... N-am ştiut... De altminteri, şi eu cu cumătra, cu Avdotia Terentievna, vorba aia, tot cu... ceişor ne desfătarăm... la o zvîrlitură de băţ de aici... He-he-he...

Ovdoha se aprinse la faţă îşi potrivi sarafanul roşu şi se chiorî speriată la popă.

— Ce mai e pe la Kedrovka? Ai făcut slujbă?

— Făcu-u-ut, rînji părintele.

Ovdoha smulse pipa din gură, chicoti în pumni, apoi strîmbă din nas şi tuşi cu înţeles.

— Ei, cu bine, părinte, zise Prov pornind calul. Se mai întoarse o dată şi strigă: Borodulin e la noi?

— Nu ştiu. Nu l-am văzut. Auzi, nea Prove, n-ai la matale olecuţă de rachiu? Dar Prov apucase să se depărteze în galop, ca să le ajungă din urmă pe Anna şi pe Daşa.

Îşi continuară drumul pe poteca tăcută şi întunecoasă croită prin taiga.

Se însera. Taigaua se strîmta parcă din ce în ce învăluindu-se într-o vrajă verde.

Sufletul Annei se înfioară la cea mai mică adiere. Simte cu inima tot ce nu vede, iar ceea ce vede preface în basm.

Iată: între trunchiuri nălucesc *şilicuni* — duhurile rele ale pădurii — nişte umbre se joacă de-a v-aţi ascunselea, ici-colo se aprind şi se sting luminiţe. Peste toate stăruie un foşnet necurmat, undeva într-un smîrc şuieră duhul pădurii.

Prov nu vede nimic, nu aude nimic: şi-a tras şapca pe frunte şi tace.

Daria se închisese în ea: o casă cu porţi zăvorîte şi cîinii de pază sloboziţi din lanţ. A pierit Daria — nevasta de cătană, hăituşca Daşa meşteră la vorbă şi la cîntec. Femeia care călărea alături de Prov şi de Anna avea un suflet curat de turturică.

Umbrele serii aduseră cu ele o răcoare jilavă. Se apropia noaptea.

— Ei, fetelor, de-amu nu mai e departe! strigă Prov recunoscînd locurile din apropierea satului.

Cîinele nu se mai oprea la fiecare ciot și tufiș, ci alerga drept înainte sub botul calului cu limba atîrnînd într-o parte de oboseală.

Taigaua se retrase, cărarea coborî într-o vîlcea. În față aburea ceva: era ceața ce unduia molcom deasupra rîului și prin care se năzăreau luminițele satului.

Anna își făcu cruce și rămase cu ochii la luminițele acelea licăritoare atît de cunoscute.

— Mămico-o-o-o! strigă ea. Hei, mămico! Ieși de ne întîmpină!!!

Se lăsară spre vad — mama nu era; intrară în sat — nici aici nu era. De altfel, nu se afla nici țipenie pe uliță.

Numai în partea unde era casa lui Prov Mihalîci se ghicea o oarecare frămîntare.

Prov avu o strîngere de inimă.

— Să știi că s-a-ntîmplat ceva la noi, gîndi el sau poate murmurase Anna.

Se apropiară. În poarta dată în lături se îmbulzea o mulțime de norod.

Cînd i-au văzut, s-a stîrnit o larmă de glasuri.

— Bine că ți-a venit fata, Prov Mihalîci... Dar să știi că mai ai un musafir. Du-te în casă ș-o să vezi! U-iu!

Prov își pierdu cumpătul. Îi era și groază să intre în curte.

În clipa aceea veni fuga Matriona, se repezi la Anna s-o sărute și printre hohote de plîns și vorbe alintătoare îi strigă lui Prov:

— Ce zici de Borodulin?... Of, of, Sfinte Dumnezeule...

Prov dădu buzna în casă. Înăuntru era la lume, de nu puteai să-ți tragi suflarea și cu toate astea sălășluia o tăcere solemnă.

Pe laviță, cu ochi închiși, Borodulin.

Și pentru a cîta oară povesti Matrioana:

— Și cînd a venit el bietul de la bătaia aia... Ochii i se rostogoleau în cap și tremura vargă. „Vai, zice, Matrionușka, nu-ș ce am, că mă înăbuș". Apoi s-o rezemat de gard și o dată îl văd că pică jos de parcă l-o trăznit!... Atît i-a fost...

19

VAGABONZII, stîlciți în bătăi, erau mai mult morți decît vii. În urechi le stăruia ca un clinchet de zurgălăi și de tobe, li se năluceau niște pocitanii negre care mieunau și se scălîmbăiau, rărunchii le ardeau cumplit, nu-și puteau trage răsuflarea. Parcă diavolii i-ar fi hăituit într-o dănțuială nebună și apoi i-ar fi zvîrlit amețiți, într-o văgăună împuțită.

Gemînd și oftînd sfîșietor, Anton ședea pe brînci, în genunchi și în coate, cu fața lipită de dușumeaua murdară, de parcă ar fi băut apă dintr-un izvor.

Vanka Zaiafet, căznindu-se să ridice mîna, ca să țină în loc urechea ce se bălăbănea ca pe un firicel de ață, își întinsese sîngele pe tot obrazul lui cu pomeții ieșiți în afară. Ședea ghe-

muit sub singura ferestruică a arestului și scrîșnea din dinți ca să-și mai înăbușe durerea.

Tiulea zăcea lîngă el, cu mîinile sub cap și pironea, tăcut, cu ochii învinețiți tavanul.

Vagabonzii presimt că va fi de rău: ăia n-o să se mulțumească cu politicul, o să le vie și lor rîndul.

Ar trebui să fugă, dar unde să se ascundă? I-ar prinde, i-ar omorî în bătăi și le-ar străpunge trupurile cu pari din lemn de plop, ca la vrăjitoare sau strigoi. Și apoi, unde să fugă? În taiga? Țăranii le-au luat tot, chiar și sărăcia aia de pușcă. Să năvălească grămadă afară și să-i dea la cap paznicului? Sau să pună foc?! Zăvorul e trainic, iar ferestruica zăbrelită. Și tot n-ar putea să plece cu coastele rupte, cu mădularele răsucite... Oricum ar întoarce-o, n-au scăpare... S-a zis cu ei...

Tăceau. Numai Lehman, întins pe podea cît era de lung, hîrîie cît poate ținîndu-se cu mîinile de pieptul zobit cu cărămizi și înjurînd de mama focului pe toți: și pe Zaiafet, și pe Anton, și pe Tiulea, pe a cărui față lătăreață un ochi i se umflase de-a binelea. După ce că aveau inimile cătrănite Lehman îi mai blagoslovea pe nerăsuflate și pe ei, și pe mama lor, și pe propria-i mamă că l-a adus pe lume, și taigaua, și viața asta afurisită, și moartea, că nu vrea să-l mîntuie.

— Noi ce vină avem, gemu Tiulea...

— Ce vi-i-i-nă!! tună Lehman scuipînd cu năduf spre tavan.

Știe și el că băieții n-au nici o vină: soarta i-a adus aici și i-a vîrît în belea. Pe soartă însă

n-ai cum s-o beșteleşti, nu poți să-i otînjești vreo două. Dar pe bătrîn îl mănîncă pumnii... Mamă, ce-l mai mănîncă!

Hîrîind și blestemînd, Lehman se ridică dintr-o săritură. Era fioros la vedere. Apucă de picior sobița de fier și o izbi cu toată puterea de perete.

— Ce-i cu tine, tovarășe, liniștește-te, se rugă Anton.

— Tacă-ți fleanca! Îmi umbli cu crucea în sîn, ai? scrîșni Lehman și se năpusti spre Anton, înspăimîntător, mătăhălos și zbîrlit ca un urs.

Fără să se clintească, Anton se uită la el cu ochii mari, plini de milă.

Lehman se opri brusc, de parcă s-ar fi lovit de un perete, capul și barba începură să-i tremure.

— Fra-a-aților...

Se apucă de țeasta lui cheală, din gîtlej îi izbucniră niște gemete icnite, ca un lătrat, apoi deodată se lăsă moale pe podea și se tîrî de-a bușilea spre colțul lui, măturînd cu barba căruntă de patriarh dușumeaua plină de scuipături.

— Tovarăși, măi băieți... gemu înăbușit Lehman și căzu cu fața în jos.

Anton veni îndată lîngă el și-l mîngîie pe spinarea-i osoasă:

— Of, moșule, moșule...

Clănțănind din dinți, Vanka și Tiulea se uitau cu coada ochiului cînd spre Lehman, cînd spre ușa dincolo de care stăruia vuietul de glasuri în care se topiră strigătele furioase și înju-

răturile ce năvăliseră pînă atunci de pe uliţă pe ferestruica zăbrelită o dată cu fuiorul de jar al amurgului.

— Tiulea, ce strigă? întreabă Vanka în şoaptă...

Hălălaia se curmă brusc şi se făcu linişte. Apoi glasurile se depărtară şi treptat se stinseră de tot.

— Cum?! răzbi din uliţă, chiar în dreptul uşii, glasul gîngav, mirat al paznicului. Borodulin?! Mă să fie...

Îl auziră cum îşi deşartă pipa lovind-o de tocul cizmei şi comentînd tărăşenia de unul singur.

Înainte de a scăpăta, soarele trimise vagabonzilor o rază de bun rămas: pentru soare toţi sînt deopotrivă, toţi sînt copiii lui dragi. Raza atinse blînd pleoapele lui Anton. El îşi miji ochii şi se uită suspinînd pe fereastră, petrecînd cu privirea soarele pe care mîine poate n-o să-l mai vadă.

Lehman gemea şi striga prin somn.

— Mă Antoane, spuse Vanka, ţie nu ţi-e foame?

— Nu, drăguţă.. Cum să mănînc? Tot ce aş vrea e o gură de apă.

În arest era tăcere. Umbrele serii se îngroşau. Undeva mugea o vacă, plîngea un copil, lătra un cotei.

— Aş cere apă, dar mi-e frică, spuse Vanka.

— De ce ţi-e frică?

Vanka fîsîi pe nas şi într-un tîrziu răspunse:

— Dacă mă omoară?...

Curînd se făcu întuneric beznă. Tăceau. Poate că dormeau, poate n-aveau chef de vorbă.

Se auzi tropot de cal, apoi un glas de femeie:

— Mămico! Ieşi-ne înainte!

Apoi iar nimic. Numai paznicul dîrlîia un cîntec, şi Lehman tuşea şi bolborosea ceva prin somn.

Vanka şi Tiulea şuşoteau lîngă fereastră. Uneori cînd unuia, cînd altuia îi scăpau cîteva vorbe rostite cu glas tare.

— Anton! chemă încet Vanka.

Nici un răspuns.

— Moşule!

Tăcere.

— Dorm! spuse Tiulea.

Vanka Zaiafet se scărpină şi se foi în întuneric, apoi reluă cu glas nesigur:

— Of, frate-miu, dacă se înverşunează ţăranul, e prăpăd.

— Da-a-a.

— Atunci ne-a văzut Dumnezeu... Cînd am fost la gherlă, noi am curăţat patru caralii. În devălmăşie.. Era tot aşa spre seară şi nu se vedea nimic. Prea-şi făceau osîndă cu noi, care mai de care... Ei, ne-am vorbitără noi între noi şi cînd au venit cu apelul, şo pe ei... Caraliii s-au pornit să ţipe iepureşte... ştii, cînd îl înhaţă cîinele, iepurele scînceşte ca un copil... Ni s-au tăvălit la picioare, cerînd îndurare... Care să se îndure!... La trei le-am luat pe loc maul — le-am crăpat devlele de zid. P-al patrulea, auzi Tiulea, pe al patrulea... noi l-am... l-am...

Tiulea îl înghionti enervat.

— Taci dracului, nu mai bîzîi. Otreapă!

Vanka își îndreptă umerii și urmă.

— Pă-l din urmă, Tiulea, l-am trîntit cu fața la pămînt, i-am legat un capăt de funie de țurloaie și capul ălălant de beregată și ne-am apucat să-l încovoiem, ca să-i tragem călcîiele la ceafă. Ăla a guițat ca porcul cînd îl jugănești și pă urmă a început să țipe subțire de tot. Noi făceam haz, ne mergea la inimă... Ăla hîrîia, noi trăgeam și mai abitir. Și cum stetea așa cu pieptul la pămînt, ziceai că e o roată... A hîrîit cît a hîrit, pîn-a amuțit de tot. Picioarele i-au fost mai tari. Da gîtul n-a ținut, a plesnit, a plesnit zgîrciul din beregată. Cînd a făcut o dată hîrșșș, noi — tuleo!... Uf...

— Dă-te dracu', înjură Tiulea și scuipă.

Multă vreme au stat în tăcere cu ochii pironiți în întuneric.

Lui Vanka îi era frică și îl lua cînd cu cald, cînd cu rece. Ori amintirile îl mai abăteau, plimbîndu-l pe tainicele poteci pe care le bătuse cîndva, prin văgăunile unde poposise și înviindu-i în minte făptuirile lui de groază. Oare chiar el le-a săvîrșit? Da, el, tînărul Vanka Zaiafet.

„Sînt prost, fără carte. Ce vină am? încerca el să se dezvinovățească față de sine însuși. Un amărît de orfan... Tata mi-a crăpat țeasta cu un pisălog, pe urmă a înjunghiat-o pe mămuca și și-a pus ștreangul de gît."

Dar conștiința lui nu vrea să tacă. Chiar cu faptele lui, ale lui Vanka, îi rușinează gîndurile. Vede cu ochii minții pe femeia ucisă, îmbrăcată într-o rochie roșie, o vede pe fata sfîșiată, aude cum pîrîie beregata temnicerului.

„Eu... eu le-am făcut... al meu e păcatul..."

— Măi, căpățîna dracului, pe unde-ți umblă gîndul? îl întreabă cu asprime Tiulea. Iar te-a apucat?!

— Nu mă gîndesc la nimic... Numai că... Știi... Aș vrea... o țigară.

Deodată ciulesc urechile: afară, lîngă fereastră, se aude o răsuflare.

— Ei, mai trăiți?

Vanka se ridică. Prin gratii cineva îi întinse două sticle cu lapte, o pîine de grîu, cartofi și ceapă.

— Mîncați, vai de voi, îi căină un glas de femeie și se îndepărtă oftînd și văietîndu-se.

Vanka își lipi fața de zăbrele și, ținîndu și cu mîna urechea ruptă, strigă în urma ei:

— Iartă-ne pe noi, păcătoșii, maică, ori tușică, ce-i fi.

Înghițea lacom aerul tare din început de noapte, pîndea cu urechea fiece sunet, fiecare foșnet. Dar în jur era tăcere. Numai undeva departe se auzeau parcă glasuri omenești.

Tiulea clefăia pîine cu lapte.

— De-am avea un fir de lumină, spuse așezîndu-se pe podea.

— Ai chibrite? dădu glas și Anton. Mi-a mai rămas un capăt de lumînare... p-ăsta-l mai am...

Glasul blînd, potolit, al lui Anton, îi făcu bine lui Vanka.

Aprinseră căpățelul și-l lipiră de-o surcică înfiptă în perete. Flăcăruia palidă înfioră întunericul.

— Uite așa-i și viața noastră... făcu gînditor Vanka. Mai pîlpîie oleacă și aleluia.

— Isprăvește! îl repezi Tiulea.

Buhos, năclăit de sînge, Vanka ședea în fața lui Anton cuprinzîndu-și genunchii cu brațele, și-l pironea fără să clipească cu ochi sticloși.

— Du-te-n colțul tău, că mă sperii, zise Anton. Vreau să mă rog. Mă năbuș. Mi-au zobit tot trupul cu ciubotele.

Supus, Vanka se tîrî într-un ungher și spuse de acolo:

— Ar trebui să mă înveți și pe mine să mă rog... Că nu-mi ies din gură decît măscări și sudalme.

Anton scoase din sac iconița de aramă învelită într-o cîrpă și o puse lîngă el, pe podea.

Și atunci Lehman răcni sălbatec, de-i băgă în sperieți pe toți.

— Moșule, moșule!

Lehman se trezi, se ridică în capul oaselor, se frecă la ochi și, jucîndu-și sprîncenele stufoase, privi cu mirare în jur.

— Ce ai, moșule?

— Nimic... Așa... buciumă moșul și se culcă la loc.

— Ajută... Îndrumă... Întărește... se rugă cu șoaptă limpede și fierbinte Anton, prosternat lîngă icoana lui.

Luminița pîlpîia, dănțuia. Anton se ruga pentru toți. Simțeau pătrunzîndu-le în inimă o căldură mîngîietoare.

20

TOT SATUL era bucuros că s-a întors Anna. Și bărbații, și femeile, și bătrînii și copiii. Dară-mi-te ăi tineri.

— A venit Annușka... Mîndrețea noastră... Fata noastră a cuminte...

Varka cea cu ochii negri a venit prima s-o vadă. Pe urmă au venit Tanka, Senka Kozîr cu Mișka Uhorez, armonistul Terioha.

Varka a luat-o pe Anna să doarmă la ei: ți-e frică să dormi cu mortul în casă.

Băieții și fetele s-au dus să le petreacă. De cum au ieșit în uliță, Terioha își umflă armonica, și fetele prinseră a zice cu glasuri legănate:

Pe unde zburat-ai, corbule?
Ce zări colindat-ai, negrule?

Suratele Annei o țineau de braț. Varka o înlănțui cu căldură de mijloc. Le învăluia o veselie molcomă, potolită.

Se întunecase. Pe cerul mohorît licăreau cîteva stele, Anna era îmbrăcată în alb. Fața îi era ascunsă; își plecase fruntea ca să-și ascundă lacrimile care-i scăldară fără veste ochii. În inima ei era atîta pace și bucurie, încît nu se mai putu stăpîni și sări să-și îmbrățișeze prietenii — și fetele, și băieții.

Fîstîciți și tulburați, că-i auzeai smiorcăind ciudat, flăcăii căutau care mai de care să-i spună o vorbă bună, duioasă.

Și nici unul din ei, cum altfel nimeni în tot satul, nici măcar cu o căutătură n-au lăsat să se

înțeleagă că în curînd Anna avea să devină mamă.

— Să știi, Annușka: noi pentru tine capul ni-l punem! Doar la un semn al tău!

Au pornit mai departe. Terioha, gîndăcelul tuciuriu, se poticnise-n cîntec: îi tremurau mîinile și îi bătea inima să-i spargă pieptul: de ce m-ai făcut, mamă, așa de pocit și de pricăjit!

Au petrecut-o pe Anna pînă la casa Varkăi, apoi au urcat spre tăpșan, să joace la lumina stelelor.

S-a făcut tîrziu. Prin sat a pornit și străjerul cu maiul.

La Prov, casa plină de lume. Din bărbați au mai plecat, dar bătrînele, femeile și copiii au rămas. Borodulin e culcat pe laviță. Prov a poruncit să nu-l miște careva de acolo. A doua zi trebuiau să vină cu martori să-l ridice și să-l ducă la Nazimovo, satul lui de baștină. Borodulin e învelit din cap pînă-n picioare cu pînză albă și cu zolnic îndoliat, pe care le aduseseră babele pentru odihna sufletului adormit.

— Primește... murmurau ele cu glasuri de jale, închinîndu-se pînă la pămînt.

Opaițul arunca pe pereții albi, spoiți cu var, umbre mari tremurătoare.

Femeile zumzăiau ca niște albine, sporovăind despre răposat: că ce zdravăn era și uite, că l-a strîns și pe el Dumnezeu; că nu i-a lipsit nimica: avere — avere, respect — respect, să tot trăiești, dar ce să-i faci, moartea nu alege!

— La o parte, faceți loc! se auzi glasul lui Ustin cel rîvnitor către Dumnezeu. Moșneagul se strecură prin mulțime cu o carte în mînă.

Oftaturile se întețiră, cîțiva dintre cei de față tușiră pregătindu-se să asculte: Ustin citea bine pentru morți, atîta de frumos și cu un glas de-ți rupea inima.

— Saltîr, rosti grav micuțul Mitka arătînd cartea cu pumnișorul.

Pătruns de gravitatea clipei, moș Ustin făcu o metanie pînă la pămînt în fața mortului, apoi se înclină oamenilor, puse pe masă o putinică cu fundul în sus, așeză deasupra psaltira, își împodobi nasul cu o pereche de ochelari, tuși ca să-și dreagă glasul, bătu cîteva cruci mărunte și începu. Ce-i drept, el nu cunoștea nici o buche și se uita în psaltire ca mîța în calendar, dar se mîndrea peste poate că era socotit singurul om cu carte din tot satul. E drept că-l frămînta adesea gîndul că a căzut în păcatul trufiei, dar ispita era prea mare. Iată-l deci psalmodiind cu glas tărăgănat, uitîndu-se cu luare-aminte în carte, iar cînd se întîmpla să se poticnească, își vîra nasul între foi și apropia lumînarea, chipurile, să vadă mai bine. Ardeau două lumînări: una stătea pe putină, iar pe cealaltă Ustin o ținea în mîna stîngă.

Babele se închinau, oftau, suspinau.

În fereastra deschisă răsări capul paznicului. Omul se descoperi, zăbovi acolo o vreme, se depărtă, dar după cîțiva pași izbi atît de tare cu maiul, încît micuțul Mitka se trezi speriat.

— Saltîr, repetă Mitka și se așeză pe dușumea.

Ustin bîzîia ca un bărzăun, pe nerăsuflate, ce-i trecea prin cap.

— Născătoare de Dumnezeu care potolește durerile... Sfinți părinți... Cei patruzeci de mucenici... Miluiește-ne... În răstimpuri scutura din umeri ca să alunge somnul și înălța cu glas smerit și mișcător: Cu sfinții odihnește, Doamne, pe nou pristăvitul robul tău Ivan... Ai trăit aici, ai trăit și în pămînt te vei întoarce... Născătoarea de Dumnezeu care potolește durerile...

Babornițele plecau una cîte una. L-au dus și pe Mitka acasă. Un crac îi era suflecat, celălalt se tîra pe jos. Mitka se freca cu pumnii la ochii cîrpiți de somn și scăpărînd mărunt din picioare bîiguia:

— Moș Ustin o să cădească?

Lumînările se topesc vărsînd lacrimi de ceară. Ustin e obosit: pleșuvia îi e înrourată de sudoare, glasul îi cere odihnă, spinarea i se încovoaie tot mai mult. E noapte tîrzie.

Dașa era zguduită de moartea neașteptată a lui Borodulin. În inima ei ceva tresări și se rupse cu un geamăt.

A aruncat numai o privire mortului, apoi a intrat după perdea, în ungherul unde se afla cuptorul și, tremurînd toată, s-a ghemuit lîngă Matriona.

Aceea a început s-o descoasă, s-o iscodească. Au stat mult timp îmbrățișate, tăinuind în șoaptă.

Babornițele se dădură mai lîngă perdea ca să poată trage cu urechea, uitîndu-se cu fereală la mort.

Daria i-a povestit totul Matrionei: despre Andrei politicul, despre Borodulin, despre nenorocirea Ankăi: că-i borțoasă și cu mintea rătăcită. Apoi a început să se căineze de viața ei, de bărbatul ei militar: s-a înhăitat la oraș cu o fîșneață din alea și a împins-o pe Daria în păcat.

— Nu este nici durere, nici întristare, nici suspin, psalmodia bătrînul Ustin.

Daria se ridică.

— Cu bine, tușico... își trase pe ochi șalul negru și, prelingîndu-se pe lîngă perete, ieși în uliță și o luă spre casa Varkăi.

Intră. Anna dormea adînc, Varka era dusă la joc, taică-său plecase de dimineață și-și făcea de cap pe cine știe unde, iar stăpîna casei sforăia beată, sub masă.

Daria bău apă și, uitîndu-se într-o doară în oglindă, încremeni de uimire: nu recunoștea fața aceasta palidă, ochii aceștia posomorîți. Nu-i venea să creadă că în oglindă e ea, hăitușca Daria, ușurateca muiere de cătană, Dașka cea năbădăioasă, meșteră la vorbă și la cîntece.

Se așeză la masă și-și culcă în palme capul. În casă era tăcere. Lampa abia mai pîlpîia. O copleșiră gîndurile. Ar trebui să se culce, dar nu-i în stare să se ridice, de parcă e țintuită locului.

Gîndurile ei se învîrt în jurul lui Borodulin — nu în jurul mortului la căpătîiul căruia mormăie Ustin, ci al bărbatului aceluia bărbos, plin

de viață și de vigoare. De la acel Borodulin vin și de la hoțul Fedenka, gîndurile ei, urmînd aceeași cale strîmbă și întortocheată ca și viața Dașei, se întorc la Borodulin răposatul. Nu, nu-i adevărat! Borodulin trăiește. Cine-a zis c-a murit? Cînd o să se facă bine, Daria îi va mărturisi totul: cum a vrut s-o omoare pe Anna, cum a furat banii împreună cu Fedenka. O să-l lase dracului pe afurisitul ăla de hoț și o să plece la oraș, să se bage slujnică la vreo cucoană. Acolo o să-și găsească bărbatul — o primește el — o să se spovedească unui preot cucernic, o să se ducă să se împărtășească la al mai mare arhiereu. Borodulin trăiește, trăiește!

Deodată se aprinse de mînie și sări de pe scaun: cineva îi arsese o palmă! Cînd se uită — nimeni! Cînd se întrebă: „oare să fi murit cu adevărat?" îi năvăli tot sîngele în cap și tîmplele îi zvîcniră năvalnic. Asta era! Simți că îngheață.

„E de bine sau de rău?" se pomeni ea întrebîndu-se și-și dădu seama că ticăloșia din ea e gata din nou să biruie.

Ca să alunge orice vedenie, orice glas ticălos, Dașa șopti cutremurată de fiori:

— E mort... De ce-ai murit, Ivan Stepanîci?

I se făcu milă de Borodulin, o milă adevărată care-i frîngea inima.

— Ivan Stepanîci, Ivan Stepanîci, gemu ea. Dar ticăloșia nu se dădea bătută, o apăsa, o înăbușea.

Privirea scormonitoare a lui Fedenka îi sfredelește inima; nelegiuitul acela străin de locurile lor, veneticul, satana, stă proțăpit în fața ei

și rîde în hohote; uite-i mutra în geam! El a furat banii negustorului, el a împins-o și pe Dașa spre păcat, nu cu vorbe, ci cu ochii lui hoțești i-a poruncit ce să facă. Îl aude șuierînd ca un șarpe: „Ești o ucigașă!" — „Minți!" vrea să strige Daria, dar amuțește: îi apare înaintea ochilor o ceată întreagă de zdrențăroși, niște vagabonzi. Oameni neștiuți de nimeni, mogîldețe cenușii, fără chip, de parcă le-ar fi capetele retezate, se frămîntă în picioare și urlă: „Ești o ucigașă... L-ai omorît și pe Borodulin și o să ne omori și pe noi... Tîrfo, ticăloaso." Închise strîns ochii — deși nu era nevoie, că lampa se stinsese și era întuneric — își strivi tîmplele între palme, apoi se ridică și bătu din picior: „Afară!" Dar numaidecît își rosti singură osînda: „Da, sînt o ucigașă... O ticăloasă... O tîrfă."

După această mărturisire rostită de buze și întărită de cuget i se păru că stă goală în fața mulțimii: „Tîrfo, ticăloaso..." Ah, cu cîtă plăcere și-ar împlînta un cuțit în inimă!

Se zbuciuma prin odaie pe întuneric și-și frîngea mîinile: „Apără-mă, Maica Domnului... Îndură-te". Auzi un glas: „pocăiește-te și vei afla împăcare". Bărbia începu să-i tremure, buzele-i șoptiră singure cuvinte pline de bucurie. Nu mai avu cînd să-și adune gîndurile, să-și cumpănească hotărîrea. Picioarele o purtară în goană spre casa unde mai pîlpîia o luminiță și unde Borodulin dormea somnul cel înfricoșător. Acolo Dașa o să spuie totul oamenilor, se va căi și va cerși iertare mortului și celor vii ca să-i scape pe vagabonzi, pe oamenii aceia pe

care nici nu-i cunoaşte, de groaznica învinuire. N-au decît s-o sfîşie — nu pe ea, ci trupul ei, păcatul. Las' s-o scuipe şi s-o calce în picioare! Nu-i pasă!

Alerga fără să atingă pămîntul — un vîntuleţ sprinţar o mîna din spate, iarba rourată i se aşternea covor sub picioare. Se simţea liberă, uşurată.

Închisoare... Ba nu, obştea o s-o ierte, n-o să dea nimic în vileag... S-a zis cu Fedenka hoţul, care o chinuise atîta... s-a zis şi cu ticăloşiile la care o silise Fedenka şi cu toată viaţa ei păcătoasă! Da, e bine ce vrea să facă, e foarte bine... Uite şi casa... Binecuvîntează, Cristoase...

21

MAI ZĂBOVI o clipă la uşă cu mîna încleştată pe clanţă: nu cumva e pe cale să facă o greşeală? Nu mai ştia să răspundă.

Intră hotărîtă. Flăcările celor două lumînări pîlpîiră. Ustin tot mai psalmodia cu glas ruginit, pe laviţă trei babe scuturară din cap ca să-şi alunge somnul.

Ţinînd ochii în pămînt, Daşa se apropie de mort şi căzu în genunchi: iart-o, Ivan Stepanîci, pe păcătoasa de mine... Eu port toată vina, eu...

Ustin se opri din citit şi întoarse capul. Babele se treziră de-a binelea şi căscară gura de uimire.

Daşa se ridică de jos — tremura din tălpi pînă în creştet şi nu-şi simţea picioarele. Ca să prindă curaj, se întoarse repede către ceilalţi.

— Moş Ustine, şi voi măicuţelor... şi toată obştea aiasta creştinească...

În clipa aceea paşi furioşi bocăniră pe trepte, uşa se deschise smucit şi intră Prov.

— Auzi, blestemaţii! mîrîi el. Mişeii dracului! Hei, Matriona!

Toată lumea — numai urechi.

— Ce zici de asta, Matriona? spuse gîfîit Prov Mihalîci nevestei sale trezită din somn. Haidamacii ne-au căsăpit toate vacile!

— Păcatele mele! Cînd? Cine?! ţipă Matriona lovindu-şi palmele de groază şi uimire.

— Spune şi matale, moş Ustine, dacă ăştia-s oameni!... Mi-au junghiat trei plăvane... Pe astea le mai aveam. Şi lui Fedot i-au înjunghiat doi juncani.

Matriona izbucni în bocete, babele se porniră să-i ţină hangul văicărindu-se şi bătîndu-se peste coapse, iar Ustin rămase încovoiat, cu lumînarea în mînă, nemaiştiind ce să facă.

— Vagabonzii mi-au făcut-o! Haidamacii ăştia buni de ştreang! Atît le-a fost!

Înşfăcă un felinar şi ieşi. Aerul din casă se îmbibase cu ură. Şi Daşa simţi cum i se stinge în suflet flacăra căinţei. Încet-încet, chipul i se îmbujoră, nările îi fremătară şi-şi simţi trupul fierbinte ca focul. Era din nou Daşa cea din totdeauna, aşa cum o ştiau la Nazimovo.

— Aş fi vrut să zic... Că poate Ivan Stepanîci n-a murit de tot şi numai zace aşa fără simţire... Lăsîndu-l pe Ustin ca lovit cu leuca, ieşi

repede mlădiindu-şi şoldurile vîrtoase, făcînd parcă în ciudă băbuţelor stafidite.

Ustin o petrecu din ochi pînă în uşă.

— Piei, satano... piei, satană cel viclean... Ptiu!

Era o noapte leşietică. O stea căzătoare scăpără pe boltă, împrăştiind o lumină scînteietoare. Daşa porni pe uliţă. Nu se gîndea la nimic. De data asta nu vîntul sprinţar îi însemna paşii, ci diavolii îi dădeau bice cu cozile lor; nu iarbă înrourată i se aştemea covor la picioare, ci duhul cel rău al pădurii îşi resfira în calea-i barba verde şi-i hîrîia la ureche: „Fă, toanto, fă!"

Toată era numai rîs şi veselie. S-a plecat şi s-a supus, Daşa de mai adineauri. I se năluceau acum grămezi de galbeni ce se risipeau cu zornăit dezmierdător, iar inima nestatornică îi poruncea: „Ia. Totul o să fie al tău."

Ograda lui Fedot răsuna de glasuri întărîtate. Poarta de scîndură era vraişte. Cel mai tare urla Fedot:

— Care va'S'zîcă, voinicilor... rămîne cum vorbirăm... Şi ţineţi-vă gura că ne ia mama dracului!

— Păi altfel cum! Trebuie să stăm una... Obşte!...

— Şi acu, haidem pe la căşile noastre!

— Haide, haide!

— Ce, haide, mă, stai să vie Prov.

Trecu paznicul cu maiul. Trîmbiţară cocoşii. Dinspre tăpşanul din deal unde ardeau trei focuri ca trei steluţe, se auzeau cîntece, sunete

de armonică. Din cînd în cînd strigăte, ţipete ţiv lite şi hohote de rîs spintecau liniştea răcoroasă a nopţii.

Terioha atacă îndrăcita melodie de joc „Jupîniţa" şi glasuri de flăcăi prinseră a zice:

Jupînico, dragă fată
Nu-ţi stă bine bosumflată

Şi iar — strigăte, hohote, glasuri gungurite de fată ca viersul fluierului.

Doi inşi se apropiară de arest, se proptiră cu frunţile în pieptul găliganului Keşka, paznicul, şi-i şoptiră ceva. Keşka se burzului, dînd din mîini, se încontră cu ei, apoi scuipă cu năduf. Cei doi îi mai spuseră ceva şi plecară.

— Ticăloşii dracului! strigă în urma lor Keşka. Îşi potrivi brîul, şovăi puţin legănîndu-se de pe un picior pe altul şi bătu cu pumnul în uşă:

— Mă băieţi.

Mai căzu o stea, o lacrimă cerească. Pururi clipocea neadormitul rîu. De dincolo de taiga se înălţa globul de aur al lunii. Pe tăpşan flăcăii fierbeau un joc aprig, băteau din palme şi cîntau, de se auzea pînă hăt departe:

A zîmbit jupînica
Şi s-a prins în joc şi ea...

— Auzi, mă băieţi... Să vă spui ca să ştiţi...

Se plecă spre o crăpătură, ascultă — nimic! Keşka ocoli arestul tuşind şi hîcîind — aşa cum era uriaş şi mătăhănos, ziceai că-i un urs care dă tîrcoale — şi cînd ajunse în dreptul ferestruicii, strigă:

— Hei, băieţi!
Auzi mişcare, glasuri.
Keşka trase adînc aerul în piept şi rosti simplu:
— Pregătiţi-vă, mă băieţi... Că mîine dimineaţă... s-a zis...

22

TIULEA şi Vanka dormeau. Numai Anton şi Lehman aflară osînda.
Le pieri graiul şi rămaseră întinşi pe întuneric fără un gînd, fără un vaiet.
Primul se dezmetici Lehman.
— Antoane, ai auzit?
Celălalt tăcea.
— Antoane?
— Am auzit, răspunse într-un tîrziu Anton cu un glas pe care nici el nu şi-l cunoştea. Tăcură iar o bună bucată de vreme, munciţi de gînduri. Pe ferestruică se strecura lumina lunii.
— Numai tu eşti de vină... De la banii tăi ni se trage.
Anton nu spuse nimic, apoi oftă şi bolborosi ceva.
— Ce-ar fi, Antoane, să iei asupra ta păcatul... Spune-le o minciună, că cică ai furat banii ăia... Atunci poate că... numai pe tine o să...
Pieptul lui Anton gîlgîia şi hîrîia.
— Spune, Antoane! De ce taci... Vorbeşte.
Pe Anton îl înecă tusea. Cînd putu să-şi tragă sufletul, grăi:

— Primesc.
Lehman se bucură.
— Aşa te vreau. Bine faci, Antoane... Că tu tot n-ai zile... Nici eu... Poate-i scăpăm barem pe Vanka şi pe Tiulea. Ce zici?
— Primesc...
Vorbiră mai departe cu lungi întreruperi, de parcă fiecare ar fi cîntărit pe îndelete în minte orice vorbă.
— Le spui aşa — chipurile că te căieşti... Banii ăia eu i-am furat... Şi hamurile tot eu le-am furat... şi... Ce au mai găsit la Tiulea? Blănuri?... Şi blănurile şi cizmele tale noi, zi că şi alea-s de furat... A?...
Afară Keşka tiohăia un cal. Calul era împiedicat. Se cunoştea după zdupăiturile lui rare şi greoaie, însoţite de fornăituri.
— Sau ştii ce, Antoane? Hai să iau totul pe mine... O să mă proptesc în faţa lor în picioare, cu pieptul deschis şi o să spun: Hai, vitejilor, omorîţi-mă... A?
Tăcere.
Lehman se răsuci pe o parte şi se tîrî lîngă Anton.
— Zău... Că pe mine nu mă leagă nimic de viaţă... Sînt singur ca un ciot ars în mijlocul cîmpului. Şi apoi, sînt şi bătrîn... Îmi ajunge cît amar am pătimit...
Tăcu un timp, apoi urmă:
— Iar tu, oricît, ai nevastă, bună-rea... Şi ai şi o fiică...
Anton îl întrerupse — avea lacrimi în glas.

— Ce mai vrei ? Ţi-am spus o dată... Iau totul asupra mea... Pricepi ? Şi acum lasă-mă-n pace.

Dar părîndu-i parcă rău de această izbucnire, reluă cu blîndeţe.

— Mă mistuie boala, moşule... Totul arde în mine... Iartă-mă... Vreau să mă pregătesc. Doar o să mor.

Nemailuîndu-l în seamă pe bătrîn, Anton se adînci în gîndurile lui. Se căznea să-şi închipuie tot ce se va întîmpla mîine, ultima lui zi, atît de ciudată, de înspăimîntătoare şi plină de un înţeles pe care nu reuşea să-l pătrundă.

„Moartea."

Dar oricît îşi încorda Anton cugetul, oricît se străduia să-şi ducă la capăt gîndurile, ele se curmau brusc, se stingeau. Pierzînd firul gîndurilor sale de pe urmă, Anton se cufunda în trecut. Deodată i-a apărut Liubocika, apoi soţia se aplecă spre el, îşi revăzu prietenii, cunoştinţele. Toţi îi zîmbeau, îi şopteau ceva, îl chemau undeva. Anton simţea, ştia că nu-i ceea ce-i trebuie acum. Toate acestea erau simple amăgiri legate de cele pămînteşti. Nu le vrea ! Să piară şi să dea pace sufletului.

Tresări, scutură din cap, gemu din adînc :

— Nu vrea-au...

Atunci tot trecutul îi apăru ca o pălălaie orbitoare şi se mistui numaidecît. Nu este nimic, n-a fost nimic... Se simte uşor. În întunericul dens şi adînc care-l învăluie a dispărut şi pămîntul, a dispărut totul. Nu mai e decît tăcere şi nemişcare. Îl trecu un fior de gheaţă. Deschise gura şi încercă să respire.

„Mor..."

Şi nu mai ştie, nu mai ţine minte de-i om ori cîine, de-i diavol ori înger, de-i piatră ori poate nimic. Nu mai ştie nici unde se află. Pe pămînt ori în văzduh, în vîrful unui munte ori pe fundul unei mări. Se sfîrşeşte, se rupe ultimul firicel. Vine moartea... Oare asta e moartea ? E atît de uşoară... Vine, dar Liubocika, locurile unde s-a născut, lumea întreagă ?...

„Moarte dragă... Mai aşteaptă puţin..."

Sufletul despuiat de tot ce-l acoperea îi era ca o ureche simţitoare la cel mai mic zgomot. Anton făcu în gînd semnul crucii. „Doamne, Dumnezeule" şi încremeni într-o cuvioasă aşteptare.

Aude un glas de om. Cineva vorbeşte, cineva îi rosteşte numele :

— Nu te căina, Antoane... Fii tare...

Lehman o spuse. Îi luă mîna descărnată, fierbinte şi începu s-o mîngîie cu palma-i uriaşă şi bătucită.

— Moşule, îngîimă Anton cu un glas de copil fericit, vai, moşule, am trăit cîteva clipe... cele mai frumoase din viaţa mea...

Amuţi cu zîmbetul pe buze. Nu mai înţelegea ce-i spune Lehman, dar simţea că acesta-l scutură de umăr.

— Da... da... şopti Anton, cufundîndu-se iarăşi în ceaţă.

O dată, cînd o fulgerare destrămă pîcla, spuse :

— Eşti aici ? Ştii, moşule... Nu trebuie să-ţi fie teamă... E blîndă... ca o mamă.

— Cine ? Despre cine vorbeşti ?

Neprimind nici un răspuns, Lehman ridică pumnul și mîrîi spre sat:

— Ei, blestemaților! Ticăloșilor!

Apoi iar glasuri de bețivi, cînd se apropiau grămadă de arest, cînd se pierdeau în depărtare.

— Mor... Apă... gemu Anton după o lungă tăcere.

Oftînd de durere, Lehman se ridică în brînci, apoi în picioare și se tîrî spre fereastra albăstrită de văpaia lunii. Călcînd cu băgare de seamă ca să nu-i trezească pe Vanka și pe Tiulea ce dormeau sub fereastră, se frînse în două și chemă prin zăbrele:

— Caraulă... Ei, caraulă! Fă-te încoa!

Keșka se apropie.

— Adă niște apă, frățioare.

— De unde să-ți iau apă, e noapte! bombăni Keșka.

— Și ce vrei, să crăpăm de sete?!

— Treaba voastră...

— Mă blestemaților! De ce ne chinuiți atîta? De ce vreți să ne omorîți?! izbucni Lehman, scuipînd pe uliță cheaguri de sînge.

— Știu oamenii de ce... Obștea... răspunse calm Keșka și adăugă cu o tresărire în glas: „Cică ați înjungheat la vite vo jumate de cireadă..."

— Care vite?! urlă Lehman, dar gemu, începu să tușească și, apucîndu-se de piept, căzu moale peste flăcăii întinși la picioarele lui.

Aceștia se mișcară și blămăjiră ceva, fără să se trezească.

Cînd în sfîrșit îl mai lăsă inima, se tîrî din nou spre Anton și-l strigă pe nume. Acesta nu răspunse.

În noaptea aceea, lui Lehman îi era frică de întunecimea mută și, ca să nu se simtă atît de singur, își descărcă sufletul în fața tăcutului său tovarăș.

— Ce-i așa mare lucru moartea? Ptiu! E ca și cînd ai dormi... Închizi ochii, întinzi picioarele și za-a-a-ci, că altă treabă nu mai ai. Este, Antoane?... Și nu-ți mai pasă de nimeni. Nici de țînțari, nici de păduchi, nici de țărani, nici de ispravnic... Viermii zici? Ei și?... Las' să mănînce... Că tu tot nu simți nimic. Stîrv, ce mai... poate să mă și piseze... Nu-i drept? Aia e... Cît despre suflet, despre duh... Ha-ha-ha! Află, frate Antoane, că ce-i în noi nu-i duh, îi duhoare... Vorba lui Tiulea: „Hai, duhulică, ieși din burticică!" Asta-i Antoane... într-o zi am dat în taiga de două hîrci, una de om, ailaltă de urs... Lîngă ele se tîrau doi șerpi... Alea să fi fost sufletele lor? O fi, n-o fi, eu i-am strivit... Ha-ha-ha! Nu, Antoane, tu să taci, că-i așa cum spui eu...

Anton nici nu se gîndea să-l contrazică... Zăcea în nesimțire și delira.

Se auzi zăvorul, ușa se crăpă și mîna păroasă a lui Keșca puse înăuntru o găleată.

— Na, beți, spuse abătut Keșca și închise ușa.

Lehman își lipi buzele de gura găleții și bău cu lăcomie. Apoi dibui pe întuneric un sac, îl umezi cu apă rece și înfășură cu el capul lui Anton.

Anton deschise ochii, ceru apă; după ce-şi potoli setea, începu să se închine şi să se roage în şoaptă.

Ceva mai liniştit, Lehman se băgă în colţul lui şi ascultă atent, încercînd să desluşească tîlcul cuvintelor rugăciunii.

Erau cuvinte puţine şi încă dintre cele mai simple, mai obişnuite. Dar ele răsunau ca o chemare şi-i pătrundeau adînc în suflet...

Lehman zăcea pe întuneric cu ochii mari deschişi şi simţea cum îl cuprinde groaza.

Anton rostea acum cu glas tare şi limpede cuvinte trecute prin jarul durerii şi credinţei sale. Ca şi cum ar fi vorbit cuiva care era cu adevărat lîngă el.

— Doar n-o să-ţi rîzi de mine?! Doar n-o să mă amăgeşti, Doamne?!

Lehman e răscolit de aceste cuvinte şi simte că-i gata să izbucnească în plîns.

Apoi se făcu tăcere. Nu se auzeau decît ciocănelele de argint ale greierului pitit într-o crăpătură năpădită de muşchi.

— Antoane, chemă Lehman şi glasul i se frînse. Antoane! Auzi! Măcar că nu cunosc nici un fel de Dumnezei... Ce Dumnezeu, mă? Care Dumnezeu? Eu nu cred... Dar te rog închină-te şi pentru sufletul lui Piotr. Oftă şi urmă bătînd darabana cu degetele pe podea. Că ăsta-i numele meu, Piotr. Nu Lehman.

Adăugă hotărît:

— Am ucis...

Şi din nou tăcere. Încăperea se umplu de spaimă.

Un urlet de groază zgudui pereţii.

— Tiulea! zbieră Vanka, Tiulea!!! Ne omoară... Ne omoară!

Tiulea sări speriat. Flăcăii se uitară unul la altul, apoi la Anton şi la Lehman, care înlemniseră în ungherele lor, şi începură să plîngă în hohote.

Lehman se mişcă şi îşi încordă ochii, încercînd să străpungă întunericul. I se făcu deodată o milă nespusă de tinerii aceia. Ar fi vrut să le spună cuvinte de mîngîiere, să-i îmbrăţişeze, să-i îmbărbăteze în ceasul acela negru, dar ceva zăgăzui acest simţămînt de duioşie nelăsîndu-l să se reverse şi el a rămas ascuns în inima îndurerată a bătrînului, ca o comoară blestemată. Bătrînul se răsuci brusc şi izbi cu piciorul în perete, dar se întoarse repede cu spatele şi începu să tuşească şi să icnească cu sunete ciudat de subţiri.

Iar flăcăii înspăimîntaţi, se apucară să se spovedească cu glas tare, întrerupîndu-se unul pe altul, de parcă s-ar fi temut că n-o să apuce să-şi mărturisească toate păcatele.

Vanka avea destule, dar fără voie născocea altele şi mai cumplite. Tiulea avea cugetul curat, dar se pocăia şi el pentru că aşa cerea sufletul lui înspăimîntat.

— Eu n-am omorît pe nimeni, dar tot sînt un ticălos, un hoţ, un nelegiuit... Of, moşule, of, fraţilor...

— Mă neghiobilor! se răsti la ei Lehman, care reuşise să-şi ţină firea. Ori poate aţi dus-o într-un huzur, de vi-e aşa de dragă viaţa?!

Anton spuse încet, ca să-i liniştească :

— O să iau totul asupra mea... Nu vă fie teamă...

Cei doi tăcură.

— De-am avea un pic de lumină, scînci Vanka.

— N-am drăguţă. Căpeţelul ăla s-a topit... spuse Anton cu părere de rău, şi cînd se făcu linişte, urmă, oprindu-se în răstimpuri să-şi tragă sufletul, de parcă ar fi vorbit de unul singur. Eu, dragii mei, nu de moarte mă tem... Mă tem de om, de fiara din el... Stau şi mă întreb cum o să... Cu ştreangul, ori cu toporul... Ori poate cu puşca... Asta ar fi cel mai bine... De topor mi-e groază. Mă tem de chipul acela de fiară, de ochii aceia sălbatici... Cînd o să se năpustească spre mine şi o să-l ridice să dea... De năvălnicia asta de fiară mă tem mai mult...

Nici nu apucă să termine cuvintele astea, că Vanka şi Tiulea începură iar să urle nebuneşte şi nici dojenile lui Lehman, nici înjurăturile paznicului care izbea cu piciorul în uşă, nu putură să-i potolească. Bociră aşa, îmbrăţişaţi, pînă îi răpuse somnul. Un somn greu, nesănătos.

23

SE FĂCUSE răcoare.

Paznicul Keşka, un găligan la vreo treizeci de ani, spînatic şi pocit rău de vărsat, şedea

zgribulit pe prispă. Ce s-ar mai repezi pînă în tăpşanul acela să mai rîdă oleacă cu fetele, să ciocnească cu băieţii, dar nea Prov a poruncit cu străşnicie să nu-şi părăsească postul.

Keşka se-ndulcea de departe din plăcerile petrecerii : tăpşanul vesel se zărea confuz în dreapta, lîngă rîu, şi deci nu se vedea nici un om, cele trei focuri îi atrăgeau mereu ochii veghetori într-acolo şi clipeau într-un fel, de parcă i-ar fi făcut în necaz. În schimb, cîntecele, însoţite de sunetele armonicii şi de şuierături voiniceşti îi saltă sufletul spre stele : zîmbeşte cu toată gura, îşi trînteşte şapca pe o ureche şi bate mărunt pămîntul cu călcîiele.

— I-eh ! Zi-i aşa !

Dar Keşka simte că în chiote nu-i foc, nu-i avînt voinicesc, ci doar ciudă şi furie. Deodată amuţeşte şi nu mai vede tăpşanul vesel, nu mai aude nimic. Furişează peste umăr o privire speriată. I se năzare că s-a apropiat cineva care-i vorbeşte în şoaptă despre înfricoşătoarea dimineaţă de mîine. Tresare, se zgribuleşte şi-şi vîră adînc degetele în mînecile cojocului.

Keşka ştie că acel mîine va sosi, că nu e vis, ci de-adevăratelea, dar el n-are nici o vină. Obştea l-a rostuit acolo şi cu obştea nu te poţi pune... Şi apoi, s-ar putea ca dimineaţa, cînd s-or trezi sătenii, să le vină mintea la cap. Lui Keşka îi e milă de vagabonzi şi dacă ar fi după el, i-ar face scăpaţi... I-auzi cum mai bocesc... Vai de sufletul lor...

Bîjbîie cu o mînă tremurătoare prin urzici, scoate o sticlă rece, bea cu înghiţituri lacome restul de rachiu şi icneşte vinovat :

— Păcătoşi mai sîntem...

Ca să scape de gînduri, îşi umple buzunarele cu pietricele, pune sticla goală pe o buturugă, numără zece paşi uriaşi, „cu bătaie" şi ocheşte sticla albastră în bătaia lunii : dacă din cinci lovituri reuşeşte s-o spargă, atunci dorinţa i se va împlini. Pesemne că e vorba de ceva foarte plăcut, pentru că ocheşte cu grijă, de i se vede vîrful limbii între dinţi şi un zîmbet poznaş îi luminează chipul. Dar braţul e cam muiat de băutură, şi Keşka nu nimereşte ţinta. A isprăvit pietricelele şi în timp ce culege altele, gîndeşte :

„Eh, ce m-aş mai repezi la Teşkerea să mai iau un clondiraş. Sau la Tîkva, văduva aia grăsălană."

— Tiii, ce straşnic ar fi, spuse el cu glas tare.

Pe tăpşanul vesel e un vifor de strigăte şi sudălmi. Să ştii că s-au luat băieţii la bătaie pentru niscai fete... Oho-ho !

Keşka azvîrli pietricelele şi ascultă cu gura căscată şi braţele atîrnînd de-a lungul trupului.

Taman atunci, tîrşindu-şi ciubotele şi bătînd cruci, veni moş Ustin cu cartea într-o mînă şi lumînarea în cealaltă. Abia îl mai ţineau picioarele, şi se încovoiase pînă către pămînt.

— Pe tine te-au pus aici, mă Okenti ? întrebă Ustin şi se îndreptă gemînd din şale.

— Chiar pe mine...

— Ascultă, drăguţă, urmă bătrînul dîndu-se şi mai aproape de Keşka. Mîine, cum vezi că vin oamenii, dai fuga la mine... pricepi ? Am citit la un mort şi-s atît de istovit, că mi-e să nu mă fure somnul şi să ajung prea tîrziu... Aia e...

Puse mîna pe umărul flăcăului, care se zăpăcise de tot, şi-i vorbi înduioşat, înghiţind cuvintele :

— Tu, Keşka, taică, ai grijă... Vezi că la o adică... Hoinarii-s oamenii Domnului... Aia e...

Keşka fu cît pe-aci să-i povestească totul : „Află, moşule, că obştea a hotărît aşa şi-aşa". Dar aducîndu-şi aminte de straşnica poruncă ce-o primise, îşi puse frîu limbii.

Ustin îşi duse mîna la piept şi i se plînse încetişor lui Keşka :

— Aici e răul, la inimioară... Că de-ai şti cît îmi pasă, Keşka, tăicuţă, cînd văd ce haini îs oamenii din satul nost... Fiare, taică... Nici nu mai ştiu ce să mă fac cu ei... Da...

Strigă fără veste :

— Da nu-i las... Nu ! O să fărîm eu capul balaurului !

Keşka se văzu pe el, nu pe Ustin, răstindu-se la ţărani. Îşi strînse pumnii uriaşi şi se încruntă cumplit spre satul ce dormea dus.

— Iar de nu vor da ascultare sfatului meu plec, urmă Ustin lovind cartea cu palma. N-am să-mi spurc şi nici să-mi scîrbăvnicesc sufletul ! Aşa să ştii ! Că eu o vorbă am.

Trupul i se frînse iar, vlăguit, şi Ustin se purtă spre bojdeuca lui îndoindu-şi mult genunchii şi abia tîrîndu-şi ciubotele uriaşe.

Nemişcat, Keşka îl urmă cu privirea, apoi zbură sticla de pe ciot cu piciorul, oftă, dădu să zică un cîntec, se lăsă păgubaş, scuipă cu ciudă — ia mai dă-i dracului ! — se aşeză pe pămînt şi-şi aprinse pipa.

Keşka nu mai ştia cui să dea ascultare, după cine să se ia, şi nu pricepea ce vroia Ustin de la dînsul. Că să-i fie milă de vagabonzi... Bun... Dar ce să facă ? Să le dea drumul ? Să sară pe cal, să se repeadă pînă la plasă — uite, aşa şi aşa ? Geaba, că pîn-ajunge, pîn se-ntoarce...

Tot frămîntîndu-se şi trăgînd pipă după pipă, îl fură somnul. Îi apărea în vis cînd Tîkva, vădana cea zbanghie, cînd o balã de urs ce se apropia de el cu o măciucă ridicată să lovească. Tresărea, se holba speriat la zăvor cu ochii împăienjeniţi de somn şi adormea iar.

Totul dormea somnul adînc al sprediminetii. Satul beat, sărbătoresc, tulburat de moartea lui Borodulin, se risipise de mult prin izbe, închisese ochii şi acum sforăia şuierător, bolborosind în somn vorbe fără şir.

Chiar şi pe tăpşan amuţiseră înjurăturile şi cîntecele.

Deodată, Keşka auzi prin somn ţipete de femeie. Deschise ochii, întoarse capul în partea de unde venea glasul şi ciuli urechea. Ţipetele ascuţite, sfîşietoare, se apropiau de-a lungul drumului.

— Las că-ţi arăt eu, tîlharule ! Ruşinatule... Aoleu, mămucă-ă-ă !

— Varka, tu eşti ?! strigă Keşka.

Dar femeia nu auzea. Plîngea şi înjura cu glas de beţivană horcăind şi stupind, şi din gură-i ieşeau măscări atît de murdare — de parcă n-ar fi fost fată, muiere, de parcă n-ar fi fost om — că pînă şi Keşka scuipă scîrbit. Şi ea goni mai departe urlînd de vuia satul :

— Am să te spun, blestematule... O să-i spun to-otul lui Prov ! Ce, crezi că aşa merge ? Junghii vacile oamenilor, ai ? Viperă !!! Viperă !!! Aha-ha-ha... Te-ai înhăitat cu Tanka ?! Dai în mine, nemernicule ?! Pe mine vrei să mă faci poştă ? Las că ţi-arăt eu... Cu mine nu-ţi merge, Senka. Aoleu, mămu-u-u-că...

Numai cîinii răguşiţi de cît lătraseră în ziua aceea îi răspundeau de prin ogrăzi.

Keşka se scărpină, căscă cu poftă, se întinse.

Noaptea scurtă de vară era pe ducă. Stelele pieriseră, luna pălea, şi, uşor, încet, zarea se colora în roz. Neguri albe lipite de pămînt învăluiră toată valea rîului, şi înecară taigaua pînă spre creştetele copacilor, închipuind un lac alb cu ape line.

Deasupra negurii, prin văzduhul limpede şi surîzător, se întindea o cărăruşă de foc. Dar va mai trece un timp pînă ce soarele va plesni bolţile încremenite.

Revărsatul zorilor îl lăsă rece pe Keşka. Murea de somn. Hotărî :

„Aha, se crapă de ziuă... Dacă-i aşa, Keşka băiatule, putem să dormim..."

Se încovrigă pe o pătură ruptă, îşi trase un cojoc peste cap şi închise ochii.

În tufărișul de pe mal se treziră păsărelele, ciripiră de două-trei ori, dînd bineţe zorilor, apoi se risipiră în cîntec... Pe rîu măcăiră raţele, din taiga se auzi cucul și undeva departe dădu glas un grangur.

Adormind, Keșka gîndea :

„S-apuc numai să-i dau de știre lui moș Ustin... N-o să-ţi meargă, bade Prov... Ptru... Întoarce căruţa... Aprigă și vîrtoasă... Tîkva aia... Ce zici ? Nu, nimic... Auzi, să-i omoare ? Las' că-l chem eu pe moș Ustin !... El și cu mine... Da-a-a..."

— Ah ! scîrnăvie de ploșniţă !

24

O FELIE de soare se iţi în creștetul taigalei. Satul beat doarme înainte.

Prov, măcar că se culcase tîrziu, era în picioare. Și-a agăţat în piept placa de aramă și s-a dus la Fedot. Dormea. Prov l-a trezit și pe el, și pe toţi ai casei :

— Gata... A ieșit soarele...

Urca pe cer soarele, topind ceaţa.

Ţăranii veneau unul după altul — scîrţ, scîrţ, scîrţ, porţile, cum le fusese vorba.

S-au strîns destui, toţi gospodarii erau în păr. În aer plutea ceva apăsător. Oamenii se uitau în pămînt, își fereau privirile. Peste tot — chipuri buhăite, nasuri julite, pungi vinete pe sub ochi. Capul le plesnea de durere. Pîcăiau tăcuţi din pipe, tușeau hîrîit și cînd unul, cînd altul se apucau de ţeasta zburlită.

— Hei, băieţi, rupse tăcerea Prov scuturînd hotărît din barbă.

Numai Ţiganul răspunse :

— Rea-i mahmureala, bade... ţi se-apleacă...

Dar în vremea asta Fedot și pusese pe masă un fedeleș, iar muierea lui adusese niște răcitură.

— Ia, băieţi, să-i tragem cîte una mică...

Vînzoleală. Băură, icniră, scuipară. Straşnic rachiul lui Fedot. Nu ca al babei Teșkerea. Uf ! Îţi ia gura foc.

— Care va's'zîcă, eu-s împotrivă, anunţă fără să se oprească din mestecat un ţăran ciupit de vărsat, pe nume Lukian.

— Și eu... bombăni Obabok.

— Cum adică, împotrivă !? strigară într-un glas Prov și Fedot.

— Uite așa că nu voim... La beţie, omul zice multe... Să-i ducă mai bine la plasă... răspunse Lukian.

— La plasă ? se răsti la el prăvăliașul. Deh, unui coate-goale ca tine ce-i pasă ?... Ei, drăcia dracului ! Păi la plasă le dă drumul ! Și dacă s-or întoarce aici să se răzbune ? Nu, fraţilor, așa nu se poate. Că eu, ca proprietar ce mă aflu, trebuie să am grijă de avutul meu, nu ? Haidamacii ăștia n-or să pregete să ne facă vreo ticăloșie... Nu ne-au înjunghiat mie și lui Prov bunătate de vitișoare ? Și nu l-au înjunghiat tot ei pe ăla, cum dracu îi zice, Kuzma, sau... Ai ?! Ia mai luaţi un păhărel.

Mai dădură de dușcă cîte un păhărel — grozav rachiu, și rece.

Prov încercă în alt fel să-i dea pe brazdă.

— Tu, Lukian, ai trîntit o vorbă necugetată... Şi se mai cheamă că-mi eşti cumătru... Da de mine nu-ţi pare rău ?... Şi nici de fii-mea Anna nu-ţi pare rău ?... Că cine-a ademenit-o ? Cine-a sucit capul fetei ? Unul din banda lor. Cică-i politic ! Politic pe dracu ! Hoţ toată ziua...

— Ia, băieţi, să mai tragem un păhărel...

Băură şi pe al treilea.

— Ce mai tura-vura, fonfăi un omuleţ fără nas, repezind înainte piciorul stîng şi proptindu-şi ţanţoş mîna în şold. Cît îs de cotonogiţi, tot n-o să poată ei merge pînă la plasă. Aşa că...

Începură să vorbească toţi laolaltă, îşi dădură drumul la curea, obrajii li se rumeniră. Rachiul li se sui la cap şi le zăpăci minţile.

Prov vorbeşte răspicat, de parcă ar ciopli cu toporul fiecare cuvînt :

— De haidamacii ăştia nu trebuie să-ţi fie milă... Că cine-s ei ? Ptiu ! Uite cine... După ce omoară pe careva în Rusia, ni-i trimit plocon aici ! Dreptu-i aşa ? Treabă-i asta ? Să pîngărească pămîntul nostru ? Nu, taică ! Legea asta-i strîmbă. Credeţi că dacă i-am prins cu mîţa în sac îi trimite înapoi în Rusia ? Draci ! Că multă nevoie au acolo de ticăloşii ăştia, Aşa că...

— Gata ! răcni Obabok. Oala-i goală, dă-o-ncolo ! Haidem !

— Da toţi laolaltă, fraţilor, să n-avem vorbe.

— Să ne ştie frica ! îi întărîtă Fedot.

— De-acu înainte să ocolească şi o sută de verste, numai să nu treacă prin satul nostru !

— Las' că le arătăm noi !... Grijania mamei lor !...

— Oho-ho-ho-o-o !

— Hai încă un rînd, să prindeţi inimă.

— Mă, băieţi, da dacă Ustin...

— Ustin ?

Tăcere.

— Ia să nu se bage în trebile noastre ! strigă deodată Ţigan scuipînd ţîşnit.

— Ustin, bă ? Ăl de umblă cu crucea-n sîn ?... Ăl de vrea s-ajungă printre sfinţii din călindar ? N-o să-i meargă ! buhăi ca din butoi Obabok şi, clătinîndu-se, ameninţă îndelung în gol cu degetul legat cu o cîrpă.

— Ce Ustin ?! Noi cu ale noastre, el cu ale lui. Cu cele sfinte, întări prăvăliaşul.

— Cu cele sfinte ?! sări în sus Obabok, dar recăzu pe laviţă. Las'că ştim noi ! Păcătuieşte laolaltă cu obştea... dacă te ţii om drept, dacă eşti cu alea sfinte... Un tontălău — ăsta-i Ustin al nostru... Boaită ! Auzi, să te-ncontrezi cu obştea... să i te pui împotrivă... Se poate ?! Cum zice poporul, zici şi tu... Asta-i rînduială ! Iară'mnealui... Ptiu !

Fără veste îi trase prăvăliaşului un ghiont în burduhan :

— Bă zgripţuroiule ! Toarnă-mi iute o stacană de rachiu... Mă arde la inimă...

Prov îi porunci lui Obabok să cheme flăcăii şi cîţiva oameni cu căruţele pentru corvoadă, că atît cîţi sînt nu ajunge : trebuie să-i ducă pe haidamaci o postată bunicică mai încolo de

Kedrovka, să-l găbjească pe banditul ăla de Andriușka, să-l care de aici pe Borodulin.

Prov e mînios: prea au tras oamenii lui la aghioase. Era bine dacă gătau înainte de a se fi luminat de ziuă, binișor, fără zarvă. Că acu — tot satul e în picioare și puștii foiesc buluc pe uliță: au mirosit ceva.

— Hîș, împielițaților! zbieră Obabok și, apucînd un ciomag, îi luă la goană.

Doar colbul se învîrteji în urma lor.

25

OAMENII veniră gloată și fără nici o vorbă se așezară pe pămînt în fața arestatului. Prov ocoli clădirea, căutîndu-l pe paznic.

— Keșka!

Îl găsi dormind lîngă niște bîrne. Sări ca ars, înălță spre soare o față boțită de somn și, amintindu-și pe loc toată povestea, își întoarse privirile spre grămada aceea de oameni.

— Așa păzești, mă? Descuie!

— De ce? întrebă Keșka apropiindu-se șovăitor de ei.

Unul rîse... Altul înjură. Cîțiva se sculară în picioare. Lui Keșka i se tăie răsuflarea.

— Nu se cade, cinstită obște! Sînt niște oameni fără apărare! Unde s-a mai pomenit?...

— Ce te-a apucat, mă lepră? Adă cheia!

— N-o dau! strigă Keșka gîtuit. O să vă spui lui Ustin... Strîngînd și desfăcînd pumnii, se zborși tot, acoperind cu spetele lui largi ușa arestului:

— E păcat de Dumnezeu...

Sătenii îl priveau buimaci, Keșka gîfîia, nările-i fremătau.

— Toată noaptea au bocit... Cum să nu-ți fie milă.... Ei, drăcie...

Gura i se strîmbă și, clipind des, întoarse capul, își îndesă șapca pe frunte și se frecă la ochi cu pumnii uriași.

Ca la comandă, Mișka Uhorez și Senka Kozîr tăbărîră pe el, îl trîntiră la pămînt și-l țintuiră bine, iar Țigan îi luă repede cheia.

— Ustin!... Moș Usti-i-i-n! striga Keșka zbătîndu-se să scape.

Zăngăni zăvorul, și ușa se deschise scîrțîind.

— Luați-l de-aici, mîrîi Prov. Apoi vorbi blajin hoinarilor care stăteau ca niște stane de piatră: Ieși, mă băieți, pe uliță...

Nici n-apucară bine să iasă, că hoinarii se pomeniră în mijlocul mulțimii care-i pironea într-o vrăjmașă și nerăbdătoare tăcere.

Cinci bărbați abia izbutiră să-i vină de hac lui Keșka. Îl aruncară la arest și puseră zăvorul la ușă. Keșka începu să bată nebunește cu pumnii, țipînd și înjurînd. O scoabă de la zăvor sări, încă puțin și spărgea ușa.

— O să mă spînzur! îi strășnicea Keșka.

Țăranii se prăpădeau de rîs și făceau tot felul de glume pe socoteala lui Keșka, uitînd de vagabonzi.

— Nimeriși și tu la pîrnaie, mă Keșka!

— Ho! mai zăbovește, mă, cu spînzuratul, că vine Tîkva!

S-a strîns multă lume. Ceva mai la o parte stăteau nevestele şuşotind între ele. Fete — doar cîteva; restul încă nu şi-au făcut somnul. Între bărbaţi se zgribuleau şi căscau feciorii veniţi de-a dreptul de la joc. Aveau ochii cîrpiţi de nesomn. Erau şi prunci — se săltau în vîrfuri întinzîndu-şi gîturile şi mîinile — să-i ia muicile-n braţe. Acoperişul arestului era semănat cu copii ca o pajişte cu flori.

Fedot nu era acolo: trebuise, pesemne, să plece taman atunci la cîmp.

Hoinarii căzură în genunchi, numai Lehman stătea drept, cu privirile mocnite în pămînt, dominînd mulţimea cu făptura lui uriaşă.

— Oameni buni, vorbi încet Anton.

— Abia mai suflă... Doamne sfinte... îl plîng femeile ţocăind din buze şi clătinînd din cap.

— Fie-vă milă, oameni buni. Aveţi îndurare...

În timp ce Anton vorbeşte, Vanka Zaiafet, îngenuncheat la picioarele ţăranilor şi rezemat de pămînt cu palmele depărtate mult de trup, mătănăieşte cu fruntea în ţărînă, căinîndu-se încetişor, fără cuvinte...

— Haide, băieţi! spuse tare Prov vagabonzilor. Ce să mai...

Mulţimea amuţi.

— Sus! porunci Prov.

— Oameni buni! se rugă Anton. Pedepsiţi-mă numai pe mine, lor să nu le faceţi nimica... Mă căiesc... Eu port toată vina pentru relele săvîrşite.

— Tu?! strigă Krîsan ieşind din mulţime. Şi cu cuţitul în fecioru-miu tot tu ai dat?!

— Da, eu... da, îngăimă Anton.

Krîsan îşi încleştă atît de tare dinţii, că barba neagră i se zbîrli şi la îmbucătura fălcilor i se cucuiară zvîcnind două bulbucături.

— Nu-i ăsta! Ăla e! Uite-l cum se proţăpeşte! Pe el, fraţilor!!!

Prov îl înhăţă pe Krîsan de guler.

— Ho! Nu te pripi! O limpezim şi p'asta.

— Dobitocilor... Ţărănoilor... bubui Lehman, fulgerînd mulţimea cu o privire dispreţuitoare.

Cei doi fîrtaţi, Senka şi Mişka, sar cu pumnii şi zbiară mai abitir decît toţi:

— Şi vacile, tot haidamacii ăştia le-au junghiat...

Mulţimea întărîtată îl înghesuia pe Prov.

— Domol! Înapoi! Ei, drăcie!

— Aha! Le iei apărarea?

Femeile încremeniră de spaimă.

Mulţimea se înghesuia, hărmăluia. Unul băgă două degete între dinţi şi şuieră asurzitor.

— Pe ei!

Tiulea urlă ca ieşit din minţi şi-l trase pe Lehman de nădragi ca să-l silească să îngenuncheze:

— Roagă-te şi tu de ei moşule... In genunchi...

Prov răguşise.

— La o parte!

Dar ăia erau ca beţi.

— Zob îi facem!

Se iscă o învălmăşeală cumplită. Hăuleau ca hăitaşii la vînătoare, pumnii se încleştau de la sine, ochii aruncau văpăi.

Deodată se porniră cu toţii pe un rîs nebun, cu hohote: ţinta tuturor ochilor înecaţi în lacrimi de veselie era roşcovanul Obabok, care, dintr-o pricină neştiută, căzuse cu zgaidaracele în sus.

Ce se întîmplase? Pînă atunci, Obabok a stat cuminte lîngă Prov, fără să-i pese de ce se petrece în jur. Tînjind după un clondir de rachiu, se întinsese alene căscînd. Chiar în momentul acela, unul din zbînţuiţii de pe acoperiş ochi în Lehman cu un bulgăre de clisă, dar din greşeală îl nimeri pe Obabok drept în gură. Acesta sări în sus cam la un arşin, apoi bufni în fund şi, holbînd nişte ochi cît cepele, scuipă furios.

Mulţimea hohotea din băieri, acoperişul se cutremura de veselia cristalină şi buiacă a puştimii, nevestele, fetele, Prov, se prăpădeau de atîta rîs. Rîdea fără să ştie de ce, venind în fugă, voiosul clopotar Timoha, pînă şi vînătăile de la ochii lui Tiulea se zbîrciră a rîs.

Iar Obabok şedea jos scuipînd într-una, căznindu-se să scoată noroiul ce i se lipise de barba roşcovană şi mormăind ca ursul:

— Mă, ce-a mai tras!... Bată-l să-l bată...

Pînă să treacă hazul, Prov strigă cu o asprime îndulcită de un zîmbet îngăduitor şi dînd din mîini:

— Şi-acu, voinicilor, gata, împrăştiaţi-vă!... Duceţi-vă cu Dumnezeu pe la căşile voastre... Şi voi, fetelor şi nevestelor, luaţi-vă valea!...

Hoinarii se sculară şi se uitau cu speranţă la Prov.

Cînd se topi şi ultima fărîmă de rîs, inima lui Prov aspră, bătucită şi întunecoasă, se făcu iar ca de piatră. Urmărind cu priviri mohorîte femeile care se depărtau, simţea cum creşte în el mînia.

„Trei vaci plăvane... Ultimele... Bi-i-i-ine!!"

După ce mulţimea se rări, Prov îi luă la o parte pe Ţigan şi pe Senka Kozîr şi îi dăscăli îndelung, arătînd cu mîna într-o parte anume. Le dete o poruncă straşnică. Pe urmă mai chemă doi.

— Cu bine, băieţi! Haideţi!

— Haideţi!!! buciumă Obabok care se trezise şi o luă spre casă, urmărit de privirea tăioasă a lui Prov.

Hoinarii fură duşi undeva, escortaţi de cinci ţărani. O altă ceată primise misiunea să-l găsească pe Andrei, tîlharul care-l jefuise pe Borodulin: trebuie prins neapărat. Din pricina lui a murit negustorul... Ce paştele măsi-i politic, bandit sadea!

Pe Keşka l-au uitat. El tot mai striga, dar glasul îi era înăbuşit şi nu prea se auzea. Îl chemă pe Timoha:

— Unde umbli, luate-ar dracu?! Fugi la Ustin... Galop!

— Ia mai dăte-n... se răţoieşte ăla hlizindu-se prosteşte. Mai bine bat *gorodki*[1] cu băieţii.

[1] Un fel de popice

Femeile ajunseră la tăpşan. Cel mai greu le-a fost să alunge puştimea. Bondocelul de Mitka, şiret nevoie-mare, coborî din cîteva sărituri malul înalt, pe urmă fugi de-a lungul apei — că aici nu putea să-l mai vadă nimeni — apoi se căţără în sus şi cînd oamenii intrară în pădure, se luă după ei pitindu-se pe după copaci. Ca şi în ajun, avea un crac sumes, iar cu celălalt mătura pămîntul.

După ce-i pornise pe vagabonzi, primarul Prov îşi zise că e mai bine să se ducă acasă şi o luă încet pe uliţă. Dar cu cît se apropia de casă nişte gînduri ce prinseră a-i roi în cap îi iuţiră paşii. Fără să mai ia seama la oamenii întîlniţi în cale, dădu buzna în celar, smulse din cui arma de vînătoare — ce bine că nu l-a văzut Matriona ! — şi, furişîndu-se prin dosuri, făcu cale-ntoarsă. Cînd trecu prin spatele casei lui Fedot, îi ajunseră la ureche glasurile oamenilor care se cinsteau cu băutură.

„Ce ar fi să-mi fac şi eu curaj cu un păhărel ? Nu, mai bine s-o iau la picior..."

26

HOINARII cu mîinile legate la spate înaintau încet.

— Unde ne duceţi ? întrebă Lehman.

— La plasă.

Cînd i-au bătut, lui Vanka Zaiafet, în afară de ureche, îi betegiseră şi un picior. Fiecare

pas era pentru el un chin. Şchiopăta şi gemea într-una.

Tiulea ar păşi sprinten de nu l-ar încovoia şi l-ar trage la pămînt o greutate strivitoare : năpasta. Ochiul stîng, groaznic de umflat, i se închisese de tot, iar cel drept se vedea ca o crăpătură subţirică din vînătaia roşietică. Mergea ca un orbete, cu capul cam într-o parte.

Anton s-a rugat de ţărani să nu-l lege :

— Mi-s coastele vătămate, dragii mei...

Şi i-au făcut acest bine.

Ducea bocceaua în care avea cizmele sale noi. Ochii îi erau încercănaţi, obrajii năruiţi, părul i se lipise de frunte. Era în capul gol şi cu gulerul descheiat —i se vedea pe pieptul gol o cruce atîrnînd de un şiret.

Soarele se ridică tot mai sus trecînd ca o mîngîiere prin văzduhul liniştit al dimineţii şi încălzind pămîntul.

Trecură printr-un cîmp gătit cu flori : bun rămas, florilor.

Drumul e greu şi merg încet.

Nu schimbă o vorbă, nu se sfătuiesc între ei, dar se simt mai apropiaţi ca niciodată, de parcă sufletele lor s-au făcut unul. E mai uşor să care în patru povara năpastei.

Trec printr-un măliniş cu flori albe. E aşa de bun şi de înmiresmat aici aerul că-l trag în piept şi nu se mai satură.

Intră în taiga. Ce bine-i aici. Aşa cum stă cuprinsă într-o tăcere îngîndurată ai zice că taigaua e un sfînt lăcaş în care pluteşte mireasmă de tămîie.

Uite şi o poieniţă verde scăldată în soare: un ceai aici ar fi o grozăvie.

— Ce zici, Tiulea, se sileşte să glumească Lehman.

— Ar fi grozav, răspunse acesta ghicindu-i gîndul.

Lehman merge cu paşi mari. Pieptul îi hîrîie, chipul îi e pămîntiu. Umblă frînt. Au făcut vreo verstă şi jumătate şi e sfîrşit de tot.

Krîsan se băgase şi el în escortă. Ceilalţi, ca oamenii: mai o vorbă, mai o glumă. Ţigan scoase o sticlă din buzunarul nădragilor lui de catifea, trase o duşcă, apoi o întinse şi celorlalţi. Numai Krîsan, care se ţinea ceva mai la o parte, îşi îndesase pe sprîncene căciula cu urechi şi tăcea, rumegîndu-şi fălcile. Ochii lui sticloşi, de linx, îi pironeau pe hoinari cu o privire fioroasă. Avea în spate o puşcă scurtă, cu ţeava lată, căreia îi zice „turka". Armă bună care merge la urşi.

— Dezlegaţi-ne, aveţi bunătate... Ne mănîncă ţînţarii...

Ţăranii făcură pe surzii. Hoinarii scuturau din cap, dar nu puteau scăpa de ţînţarii care se înfruptau lacom cu sîngele lor.

Într-un loc unde se încrucişau drumeagurile taigalei, numai că aud zdroncănind o căruţă: odăiaşul Naumenko, fost ocnaş, se întorcea acasă. Avea în căruţă nişte scoarţă de copac.

— Încotro, băieţi?

— Îi ducem pe ăştia... Udeală ai, mă?

— Am... Cînd treceţi pe la fermă, vă cinstesc.

Cînd au ajuns la fermă, Krîsan îl întrebă:

— Mă Naumenko, n-ai tu vo două hîrleţe bune?

— La ce-ţi trebuieşte?

— Ca să-i îngropăm pe haidamaci... mormăi Krîsan.

Naumenko se schimbă la faţă.

— Ei, asta-i! Ce v-a apucat...

Hoinarii îngheţară.

Escorta intră în casă. Ocnaşul Naumenko se apropie de hoinari:

— Tuliţi-o, fraţilor, cît vă ţin picioarele. Acuşi vă dezleg...

— Degeaba, făcu Lehman. Oricum o să crăpăm... Ne-au sfărîmat ciolanele. Buzele-i tremurau, sprîncenele-i tresăreau într-una.

Ţăranii băură cîte un pahar şi se gătiră să-şi continue drumul. Cu toată împotrivirea lui Naumenko, îl siliră să-i însoţească.

— O vorbă dacă mai spui — îţi punem foc. Venim cu tot satul şi scrumul se va alege din casa ta, din pojijia ta.

Vrînd-nevrînd, Naumenko trebui să se tîrască după ei în pasul domol al căluţului. În drum încerca să-i descoasă pe fraţii Vlasov ca să afle ce faptă au săvîrşit hoinarii.

Anton se uita pierdut în jur dar nu vedea nimic. Îi venea să bocească tare de tot, să răsune taigaua, ori să dea capul pe spate şi să urle ca lupul.

Vanka Zaiafet şi Tiulea erau gata în orice clipă să cadă în genunchi în faţa ţăranilor, să le sărute picioarele, să cerşească milă şi iertare. Numai Lehman avea un gînd al lui, îndărătnic,

fără întoarcere, ca atunci cînd mergi, mergi și la capătul drumului dai de un zid.

— Trage în plin ! strigă el fără veste încremenind locului.

Din urmă răsună o detunătură puternică ale cărei ecouri se rostogoliră prin taiga : era „turka“, arma pentru vînătoarea de urși.

— Văleu ! răcniră sălbatic frații Vlasov.

Hoinarii înțepeniră de groază.

Lehman se clătină, gata să cadă pe spate, apoi însă veni în brînci, rostogolind ochii într-un fel înspăimîntător. Înroșind praful drumului cu sîngele ce-i curgea din piciorul rănit, se tîra în patru labe înjurînd printre gemete pe Krîsan care se apropiase.

— Așa se țintește ? Scîrnăvie... Viperă...

Krîsan dădu să-l izbească cu patul puștii.

— Taci, lepră, că-ți crăp capul...

Dar Naumenko îl încercui cu brațele.

— Ce faci, cîine ?!

Krîsan se smuci.

— Du-te dracului !

Înăbușit de furie se holba crîncen la Naumenko și la frații Vlasov pe care toate acestea îi năuciră.

Țigan le-o luase înainte prin pădure. Mergea și hăulea cîntece. Cînd auzi împușcătura, ieși fuga din desiș și după ce-i numără pe hoinari dintr-o ochire, strigă :

— Pe care ?!

Frații Vlasov, amîndoi înalți, bălani, îmbrăcați cu sumane negre, strînse cu cingătoare, îl culcară pe Lehman în căruță. Oameni potoliți

de felul lor, ar lua-o la sănătoasa și tocmai acasă s-ar opri, dar cu obștea nu te poți pune.

Țîncul Mitka fugi într-un suflet înapoi la Kedrovka, cu ochii zgîiți de spaimă și buhăind cu un glas răgușit pe care nu-l avusese niciodată :

— Ui, ui... ui !...

— Mă, păduche ! Puneți mîna pe el ! îl sperie și mai rău Țigan, tropăind pe loc.

Băiețașul fugea fără să întoarcă capul, trăgîndu-și nădragii în goană și urlînd într-una.

Andrei se trezi și deschise ochi. Văzu cerul albastru. Mișcîndu-se cu fereală, se ridică binișor în coate și iscodi în jur cu privirea. Era liniște. Prin tufărișul des scînteia în vale rîul.

— Ești dibaci, mă... tare dibaci... șopti Andrei cu un zîmbet strîmb, dar își mușcă buzele care începură să-i tremure : fir-ar să fie...

Se culcă la loc și închise pleoapele. Rămase mult timp așa, fără un gînd, cufundat într-un fel de toropeală.

— Stai... exclamă el deodată zvîcnind în capul oaselor. Încă nu s-a terminat... Da, da... Avea un glas de om bolnav : slab, întretăiat.

Își încleștă mîinile și privi fix într-un singur punct. Voia să se concentreze pentru a găsi o explicație întîmplărilor monstruoase și absurde prin care trecuse pînă mai adineauri. Nu reușea însă să și le reînvie în minte — totul îi apărea atît de șters, de îndepărtat.

„Ce o fi însemnînd toate astea ? Ce-o fi cu Anna ? Cu Borodulin ? se căznea el să pună frîu gîndurilor sale care o luau razna. Îi treceau prin minte lucruri cu totul neînsemnate.

Mi-ar trebui nişte cizme noi... Straşnic am nimerit-o pe veveriţa aia..." împiedicîndu-l să se gîndească la ceea ce era esenţial.

„Trebuie să-l găsesc pe Prov", rosti ferm Andrei încercînd să-şi închipuie cam cum o fi arătînd tatăl Annei, pe care nu-l văzuse niciodată. Dar neapucînd să lăstărească, gîndul leneş se vestejea.

Se ridică, dădu la o parte moţul ce-i cădea pe frunte şi ieşi în poiană. Mişcările sale erau urmărite de privirea devoratoare a unei perechi de ochi omeneşti.

Andrei o simţi şi se întoarse scurt : ceva mai încolo, sub streaşina pădurii, stătea un ţăran.

— Hei, bade ! îl strigă Andrei. Du-mă la primar... Sînt un deportat politic... Din Nazimovo...

— A-a-a... bîigui Prov uluit de această întîmplare. Aşadar, tu eşti, năpîrcă ! Se apropie în fugă, ridică smucit arma şi o duse la ochi.

Andrei nu se clintea : picioarele nu-i dădeau ascultare şi-i pierise graiul.

Dar în clipa aceea o tulburare năprasnică zgudui inima lui Prov. I se aşeză ca un văl înaintea ochilor, mîinile-i şovăiră şi căzură moi de-a lungul trupului.

— M-ai ferit, apărătoarea noastră, suflă Prov făcîndu-şi cruce şi venind lîngă Andrei. Acesta ridică ochii, şi privirea lui aprinsă îi arse inima.

— Iată... sînt singur... Trage ! Omoară-mă !...

Prov se zăpăci de tot.

— Fii-mea... Anna... Eh, frate-frate...

Andrei se clătină.

— Prov ?... Prov Mihalîci ?

Simţea că se înăbuşă.

Prov îşi scoase sumanul şi i-l aruncă la picioare :

— Na, pune-l pe tine.

27

VARKA sări din aşternut şi cînd s-o trezească pe Anna, uşa se deschise şi apăru capul bălai al lui Onşa fratele mai mic al lui Senka Kozîr.

— Variuha, spuse el cu o voce subţirică, m-o trimis Senka după tine. E poruncă să vii îndată.

Varka se repezi la el cu pumnii :

— Piei din ochii mei, împieliţatule, pînă nu te cotonogesc ! ...Auzi ! Poru-uncă ! Cu ce drept ? Eu nu-i sînt nimica... Acuşica m-oi duce să spui totul oamenilor din fir în păr... Un casap, asta e !...

Băiatul o zbughi trîntind uşa, dar imediat o crăpă un pic şi strigă :

— Tîrîtură !

Şi ţuşti pe scară.

— Ce-i cu tine ? făcu alarmată Anna, deşteptîndu-se.

Varka stătea în picioare, rezemată cu cotul de sobă şi răsufla icnit.

— Las' că şi Prov Mihalîci, ta-tu îi bun ! ţipă ea printre hohotele de plîns. Dînsul a hotărît să-i sfîrşească pe vagabonzi... Spune dacă ai pomenit una ca asta !... Nişte cîini... Nişte ucigaşi.

Anna înțelese imediat ce se petrece. Se îmbrăcă la iuțeală și, fără să spună nimic Varkăi, fugi acasă.

Varka parcă-și pierduse mințile. O are mereu înaintea ochilor pe Tanka, aceea care-i furase dragostea lui Senka. Obrajii i se aprind, apoi se fac albi cum îi varul, ca îndată să se împurpureze iar, plesniți parcă de palma grea a flăcăului.

O luă într-acolo de unde se auzea vuiet de glasuri. Merse repede, apoi începu să alerge — nu cumva s-o prindă Senka ! — și năvăli cu sufletul la gură în curtea lui Fedot.

Aici — veselie mare. Țăranii rîd cu hohote, chiuie, bat din palme.

— Hop... Hop... Hop... Arde-i, lelițo ! Trage-i, Obabok... Să nu ne faci de ocară...

Beat, încălțat cu pîslari, Obabok se prinsese în joc cu Dașa din Nazimovo care, gătită toată în roșu, bate pămîntul cu ciuboțelele și joacă pe loc lovindu-l poznaș cu basmaua peste umăr și chiuind în răstimpuri :

— Și de ce nu m-aș veseli !

Obabok e lac de nădușeală și nu mai are suflet : nu merge cu pîslarii ! Oamenii fac un haz nemaipomenit.

— Na, Obabok... Clătește-ți măseaua !

Obabok bea rachiu, iar lîngă Daria alți doi dansatori răscolesc pămîntul cu călcîiele.

— Varka ! Hai ! Ieși la joc...

Varka îl găsește din ochi pe Fedot și se duce întins la el, dar Dașa, băută, se ia după ea.

— Vai, soro... Ce grozav mă veselesc ! Că ce altă treabă are o nevastă de cătană decît să joace și să petreacă... Joacă, nevastă cu bărbat ! Joacă... De sufletul lui Borodulin !

Din senin o umflă plînsul. Și tot plîngînd o îmbrățișă pe Varka, zor-nevoie s-o pupe. Căznindu-se să scape, Varka striga către oameni :

— Ia să-mi spuneți, creștini, de ce i-ați dus pe vagabonzii ăia la moarte ?

— Îmi beau viețișoara ! țivlea Dașa.

— Ăia-s nevinovați... Tîlharul de Senka a făcut-o !

— Stuchește-mă între ochi, surioaro !

— El, Senka, o tăiat tăte vacile...

Dar oamenii tocmai s-au pus pe gîlceavă și n-o iau în seamă. Iar Fedot era beat mort.

— Vai ce rău mi s-a făcut... Mi se învîrte capul, se văita Dașa.

Varka îi strigă lui Fedot drept în ureche :

— Nea Fedot ! Trimite niște oameni ! Să-i întoarcă din drum... Călare, îi ajunge repede... Se poate așa, Doamne Dumnezeule...

Se pomeni cu Obabok.

— Varka !... Hei, Varka ! Ține și tu un păhărel... Ascultă ce-ți spui : scuipă-l pe Senka drept în bot și ai terminat... A-a-a-șa !

— Bine, nene Obabok.

— Bea.

— Varka... Varva-a-rușka... joacă, fată ! o înconjurară oamenii.

— Dașa... Daria Mitrievna... Numai să guști...

— E-eh, lelițelor !...

— Pe vagabonzii ăia... Pentru numele lui Cristos...

— Moarte vagabonzilor!

Varka înjură bărbătește, rupse cercul și fuga la Prov, dar nu mai apucă să ajungă: se întîlni cu Anna care călărea cu pletele în vînt calul lui Borodulin.

— Varka, fugi la Ustin... Eu mă iau după tata. Îi ajung eu! îi strigă ea și galopă mai departe, dispărînd într-o ulicioară dosnică.

Moș Ustin se sculase de mult și trebăluia prin gospodărie: n-avea nevastă și trăia singur. L-a tot așteptat pe Keșka, dar văzînd că nu vine, a pornit-o într-acolo.

În afară de cîțiva băiețași, ulița era pustie. Aceștia-i strigară:

— Pe haidamaci i-o dus, moșule...

Ustin se descălță din mers și o luă la goană zvîrlind cizmele cît colo. Se întîlni cu Varka.

— Moșule dragă...

Ustin privi înspăimîntat la fata care se zbuciuma groaznic, apoi făcu stînga împrejur și, de parcă ar fi băut apă-vie, fugi sprinten în lungul uliței.

— Hei! îl chemă el pe Timoha. Dă alarma. Trage clopotele pentru foc... Cît poți de tare. Fugi!

Timoha sări ca ars, privi năuc în jur, zîmbi tont și porni ca din praștie, chiuind cît îl ținea gura.

Iar moș Ustin grăbi din răsputeri spre marginea satului, unde era izbioara lui.

— Stai, mă creștinilor... Vă aduc eu înapoi.

— *POATE* pe noi ne iertați, îndrăzniră frații Vlasov.

— Hm! făcu Țigan rînjindu-și dinții ca neaua. Vi-s burțile tobă de deșteptăciune! Auzi, mă, cînd v-oi ierta eu odată...

Frații nu mai ziseră nimic.

Naumenko opri calul.

— Saltă-te oleacă, moșulică... și-și puse sumanul sub piciorul rănit al bătrînului.

Lehman gemu și-l privi pe Naumenko în lumina ochilor.

— Mi-e sete.

Naumenko scoase din chilna căruței o ploscă cu cvas.

— Mă, tu! Ia vezi! îl repezi Krîsan.

— Mă Krîsane, nici așa, dădu să-l înduplece Naumenko.

— Tot se curăță!

— Atunci, răspunse Naumenko zîmbind cu amărăciune, îngăduie-mi să le țiu loc de popă... Să zicem că le dau cuminecătura.

Țigan rîse gras. Vagabonzii băură cu sete.

Naumenko încercă iar să-i înduplece pe țărani.

— Mă fraților, voi întoarceți-vă cu Dumnezeu acasă, iar eu și cu un fîrtat de-al meu — stă acilea, aproape — o să înhămăm și o să-i ducem pe ăștia la plasă...

— La pla-asă? tărăgănă Krîsan cu o ironie răutăcioasă și izbucni gesticulînd ca un apucat. Și de acolo? Doar n-o să-i trimită în Ru-

sia... Ehei, la cîţi le-or făcut de petrecanie acilea, pe pămîntul Siberiei... La o groază... mîrîi el mestecîndu-şi fălcile.

— Nu voi să fiu părtaş la păcatul vostru, blestemaţilor ! se revoltă Naumenko şi aruncă hăţurile.

— Da asta vrei ? urlă Ţigan smulgînd toporul de la brîu.

Roţile scîrţîiau : merseră mai departe.

Tiulea era mai zdravăn ca toţi ceilalţi : pe el nu l-au buşit cu cizmele ca pe Vanka şi pe Anton. Şi belşugul de forţe neatinse din făptura lui îi dădea o cumplită sete de viaţă.

Frica-i pierise, şi ochii lui învineţiţi cercau cu îndrăzneala zidul miţos al taigalei.

Dar Krîsan pare-se că a prins mişcarea şi-l păzeşte cu străşnicie — merge la un pas în urma lui şi-l sfredeleşte cu privirea.

Tiulea l-ar soarbe într-o lingură cu apă.

— Geaba beleşti ochii la taiga, hîrîi Krîsan trecînd în dreptul lui şi chicotind în barbă.

Tiulea îşi strînsese pumnul, gata să-l izbească în tîmplă, dar se stăpîni, simţind cu voluptate la piciorul stîng atingerea şişului vîrît în tureatcă.

— Fii pe pace, îi aruncă el lui Krîsan şi încercă să facă în aşa fel, încît acesta să treacă înainte. Dar Krîsan îi dete un pumn şi scrîşni :

— Mişcă mai repede...

Tiulea nu se sinchiseşte şi în sinea lui zîmbeşte cu gura pînă la urechi : cu gîndul goneşte de mult liber, prin taiga în salturi drăceşti ; ...Măi, măi...

Pe Vanka Zaiafet îl doare tot trupul şi ochii i se închid de la sine. Nu ştie şi nici nu vrea să ştie dacă merge ori stă locului, de-i viu ori mort. Deodată — glasuri răstite, gîlceavă. Se uită printre gene : căruţa înaintează scîrţîind, în căruţă e Lehman, iar lîngă Lehman e ghemuit Anton. Căruţa scîrţîie, în căruţă e Lehman... Geme... Lui Vanka i se lipesc din nou pleoapele... Tresare şi deschide ochii... Picioarele-l duc singure... Colo în tufăriş e o vacă roşcată... ba nu, neagră.

„Vacă... vacă...“. Brusc, căzu în nas, de parcă l-ar fi îmbrîncit cineva din spate.

— Ptru ! strigă Ţigan. Ce, bă, ai chiorît ?

— Hai, Ţigan... E vremea... spuse Krîsan scoţînd puşca de pe umăr. Cuvintele sale stîrniră mişcare.

Pe Vanka îl trecură năduşelile şi se făcu negru la chip.

— Ei, fir-ar să fie, mîrîi Krîsan căutîndu-se prin buzunare. Apoi către Ţigan : Auzi, mă, tu n-ai gloanţe ?

— N-am.

— Ptiu.

Se făcu verde la faţă : două i-au mai rămas, nu ajunge.

— Nu-i nimica, cu puşca asta găureşti doi dintr-un foc.

Lui Krîsan îi tremurau mîinile. După ochii lui de linx cufundaţi în găvane se vedea că rumegă şi cumpăneşte ceva în minte. Oftă.

Ţigan se întoarse spre cei doi vagabonzi :

— Vreţi să fumaţi, băieţi ?

Lui Vanka îi lăsă gura apă.

— Îhî, nene... Mare pomană îţi faci! se gudură Vanka pe lîngă Ţigan, privindu-l slugarnic în ochi.

Îl străfulgeră gîndul că poate dacă-i va lua pe ţăranii ăştia chercheliţi cu milogeli şi cu linguşiri va reuşi să-i înduioşeze.

— Ţigan, sufleţelule... Nenişorilor...

Vanka sorbi lacom din pipă, dar ameţi îndată. Nu fumase de trei zile. Se învîrtea taigaua cu el şi totul îi juca şi i se legăna înaintea ochilor.

Anton scoase o hîrtiuţă din sîn.

— Am aici o adresă... A fetei mele... Pentru numele lui Dumnezeu... Daţi-i de veste... Scrieţi-i că uite aşa şi aşa... a zăcut de lingoare... şi s-a prăpădit...

— Bine, aşa o să-i scriem, bombăni Krîsan. Duse hîrtia la ochi, o privi cruciş, apoi o făcu bucăţele şi o călcă în picioare pînă se amestecă cu pămîntul. Faţa lui Anton se făcu mică de tot şi începu să tremure.

— Aoleu!! ţipă deodată Krîsan. Băieţi!!

Stîrnind trosnet şi pocnet de ramuri, Tiulea se năpustise în taiga.

— Prinde-l, prinde-l!!

Alergau de colo-colo.

— După el, repede!...

Luîndu-se după zgomotul ce se îndepărta, Krîsan ochi şi trase. Detunătura îi asurzi.

— După e-e-el!

Naumenko şi fraţii Vlasov — parcă asta şi aşteptau — înhăţară cazmalele şi se repeziră bucuroşi în taiga: o şterseră acasă.

Tiulea veni peste cap ca un iepure rănit şi urlînd răguşit se tîrî în tufăriş.

— L-am atins! L-am atins! răcnea Krîsan, ajungîndu-l din urmă.

Tiulea se prăvăli într-o groapă, se întoarse pe spate şi se chirci cu genunchii la piept şi dînd din mîini.

— Să nu dai! Sînt din Rusia!... O să-ţi cad la picioare...

Krîsan lunecă şi veni grămadă ca un urs, peste rănit. Acesta sîngerînd groaznic îl înşfacă zdravăn pe Krîsan şi, încercînd să-i scape din mîini, ridică cuţitul gata să lovească. Krîsan apucă de lama cuţitului şi-şi înfipse dinţii în încheietura mîinii lui Tiulea. Încleştaţi unul de altul se zvîrcoleau în groapă, mîrîind ca nişte lupi turbaţi.

Simţind apropierea morţii, Tiulea scoase un ţipăt sinistru, răscolitor.

— Din Rusia, ai? şuieră Krîsan zvîrlind cuţitul şi, săltîndu-se ca şarpele în coadă, se prăvăli iar. Labele i se încleştară de moarte în beregata lui Tiulea din care izbucni un horcăit.

Năuciţi, Anton şi Vanka parcă prinseră rădăcini.

— Ei? întrebă Ţigan de cum se ivi Krîsan din pădure.

Acesta venea cu paşi şovăitori, şchiopătînd şi depănînd din coate, şi mesteca într-una cu un clefăit, de parcă ar fi ronţăit un os.

— L-ai gătat?

— L-am... aruncă Krîsan şi-şi trase sufletul.

Anton făcu semnul crucii, Vanka clipi des și gura i se strîmbă a plîns, Lehman tuși și se mișcă în căruță.

— Așază-i pe toți în șir, abia bolborosi Krîsan, slobozind vorbele ca pe un lătrat. Își șterse de iarbă mîinile pline de crestături și mînjite de sînge și, bîțîind, își încărcă arma cu grabă înfrigurată.

— Numai pe doi, răspunse Țigan și se apropie cu pași fermi de Anton. Ia treci încoa...

Lui Anton i se muiară picioarele. Țigan îl prinse de subțiori și-l tîrî spre un brad.

— Stai cum trebuie...

Krîsan îl lega pe Vanka bolborosind :

— Că poate-ți vine și ție chefu, ticălosule...

Apoi îl luară pe Lehman și-l așezară lîngă Anton. Neputîndu-se ține în picioare, Anton ședea la poalele bradului, închinîndu-se și șoptind din buzele-i albe.

Îl ridicară pe Anton în picioare, îl rezemară iar de trunchi și, lipit de el, îl puseră pe Lehman. Pirpiriul Anton nici nu se vedea dinapoia uriașului.

Krîsan scoase hățurile și se apucă să lege de copac cele două trupuri îngemănate. Lehman îl scuipă cu tot năduful în ochii oblici nesuferiți. Krîsan își făcu vînt și, icnind, îl pocni peste nas pe bătrîn.

— Halal viteaz! mormăi Lehman scuturînd din cap. Din nasul spart țîșni sînge.

Soarele lumina puternic. Undeva aproape se auzea cucul. Un vîntuleț pribeag fremătă vîrfurile brazilor presărînd pe capul lui Lehman ace aurii de cetină.

Deodată, calul se uită înapoi, depănă din urechi și necheză.

Țigan strigă :

— Închide ochii, bătrîne !

Krîsan ridică cocoșul. Îngrozit, Vanka se prăvăli cu fața la pămînt și începu să bocească ca o muiere.

— Rămîi cu bine, lume... Cu bine, fraților... Bodaproste... rosti Lehman limpede și tare. Apoi întoarse capul, îl atinse cu cotul pe Anton, mai mult mort decît viu, și-și luă rămas bun de la el cu un glas tremurător și înlăcrămat :

— Cu bine, Antonușka, suflet de porumbel... Cu bine, frățioare.

Bubui împușcătura. Lehman se înclină scurt ca izbit peste ceafă, mai scutură o dată din cap, apoi încă o dată, buzele i se mișcară, de parcă ar fi mestecat ceva, și capul îi căzu în piept fără vlagă.

Țigan și Krîsan se apropiară în pas alergător.

— În inimă, constată netulburat Krîsan.

După ce desfășurară hățul și zvîrliră la o parte cadavrul lui Lehman, căzu și Anton.

— Pîn-la ăsta n-a răzbit, spuse Țigan după ce se uită la pieptul lui Anton care nu era decît leșinat. S-a oprit în moșneag, mama lui de glonț.

— Adă iute toporul... Sau miruiește-l tu...

— Ba tu... Eu am să pristăvesc lepădătura ailaltă, spuse Țigan uitîndu-se chiorîș la Vanka și scoase din pămînt un pietroi zdravăn.

— Bă, haidamacul dracului, adă scăfîrlia !

Taman atunci, sosi în goana calului Anna, gata-gata să dea peste ei. Fără a scoate o vorbă, descălecă şi se repezi la Lehman şi la Anton.

— Sfîntă fecioară...

Avea într-o mînă vesta ruptă a lui Andrei pe care o găsise în taiga. Cu vesta aceea îl plesni din răsputeri pe Ţigan peste faţă. Lovitura neaşteptată şi privirea teribilă a Annei îl trîntiră la pămînt.

— Văleu! Nu da... Nu da... se văicărea el tîrîndu-se pe jos şi ferindu-şi capul cu mîna.

Buzele Annei zvîcneau. Se răsuci furioasă spre Krîsan.

— Fugi! urlă Ţigan... E turbată... Văleu!

Cu mîinile întinse pavăză spre Anna, Krîsan se trăgea de-andăratele spre pădure hîrîind:

— Anna Provna... Domol... Domol... Annuşka!

Brusc ţîşni în lături şi o zbughi la vale pe un povîrniş.

Anna se clătină, răsturnă pe spate capul cu pletele răvăşite, duse mîinile la tîmple şi gemu atît de cumplit şi de sfîşietor, încît Vanka Zaiafet, buimăcit de spaimă, strigă:

— Binişor, fată! Binişor!...

— Vai, sînge din sîngele meu... Anna se frînse toată şi se prăbuşi la pămînt zguduită de hohote sălbatice care erau rîs şi plîns totodată.

Cu gura larg deschisă şi faţa scăldată în sudoare, Vanka ţopăia spre ea cu picioarele legate:

— Binişor, fată... Binişor!... Vino-ţi în fire.

ZÎMBIND nătîng, Timoha trage clopotul a pîrjol. Clopotul vuieşte cu zgomotul bătăilor sale, ce se împrăştie zorite în patru vînturi şi risipesc peste taiga grindina de aramă. La marginea satului ardea bojdeuca lui Ustin.

— Adă topoare, fraţilor! lărmuia mulţimea ameţită de băutură.

— Topoare-e-e...

— Berbeceşte-o cu o bîrnă...

— O bîrnă! O bîrnă-ă...

Obabok zbiera răguşit:

— Unde-i moş Ustin?... Unde-i?... şi se băga în foc.

Îl apucau şi-l îmbrînceau cît colo.

— Ehehei! nu se lăsa Obabok şi se băga iar.

Din bojdeucă nu mai rămase aproape nimic.

Ustin era în bisericuţă. Se ruga la o icoană:

— Ajută, Maică, ajută, Apărătoarea noastră...

Mulţi ani pe răboj are bătrînul, dar niciodată, n-a plîns ca acum.

Nu-i vorbă, şi înainte sătenii mai călcau pe-alăturea cu drumul, dar o grozăvie cumplită ca asta încă nu pomenise. Doamne, Dumnezeule, ce zile negre a apucat Ustin, bătrînul satului, preotul şi povăţuitorul ţăranilor ăstora. Şi cine o să dea Sfîntului socoteală pentru sat? El, Ustin...

— Fereşte-ne de urgie, Sfînta noastră apărătoare din Iverka...

Se vede c-o venit vremea de apoi că satu-i prins ca-ntr-un vîrtej şi nu-i chip să-l opreşti. Şi toate se trag mai cu seamă de la rachiul ăsta

blestemat. Chit că-i împresoară taigaua deasă și nebrăzdată de drumuri, a ajuns și aici băutura asta diavolicească și le-a luat oamenilor mințile, le-a înnegrit sufletul, le-a otrăvit inima. Și nici o rază de soare nu se arată prin beznă.

Ustin se prosternează înaintea icoanei și se plînge cu lacrimi născătoarei de Dumnezeu:

— Potolește-i și întoarce-i din drum. Stăruiește pentru obștea asta rusească... Nu mă ridic pînă ce nu... pînă ce n-o să... Dacă nici tu, Preasfînto, n-o să te zbați pentru noi, atunci cine? Spune, cine?... Gîndește-te numai, stăpînă... Născătoarea de Dumnezeu care potolește durerile.

Ustin nu are cuvinte pentru a da glas simțămintelor ce năpădesc inima lui de țăran. De cealaltă parte a zidului Timoha clopotește cu îndîrjire. Clopotul sună, mulțimea beată lărmuiește în jurul jariștei și, ca îmboldit de aceste sunete, bătrînul Ustin se înseninează și se roagă cu și mai multă rîvnă și nădejde.

Vuietul glasurilor crește, se apropie de bisericuță. Clopotul amuțește.

— Hei, arată-te... Hei, Ustine?!

— Ieși de acolo!

— Aha-a-a... Ce, mă, vrei să dai foc satului?!

Ustin ieși la ei fără teamă. Se opri în pridvor, își potrivi cămașa și gulerul, scutură din cap și tuși cu gravitate.

— Mă... ăsta... Dacă pîrjoleai satul?!... Diavol bătrîn! hărhătesc glasurile bete ale țăranilor. Și-s mulți la număr.

Ustin încearcă să se facă auzit, dar glasul lui se pierde în hărmălaie.

— Apucă-l de barbă...

— Dăduși foc, ai?! Aha-ha...

Ustin repede brațele în sus și glasul lui aspru, tăios, se înalță deasupra mulțimii.

Treptat strigătele contenesc. Oamenii se îmbulzesc în jurul pridvorului. Suflă cu năduf și-l săgetează pe bătrîn cu priviri amenințătoare.

— Mă, netrebnicilor... începu Ustin cu o căutătură care nu știai de-i zîmbet ori strîmbătură de plîns. Ce puseserăți la cale, fetii mei? Unde îi duserăți pe vagabonzi? Ce făcurăți cu ei?! țipă el. Trupul îi era zguduit de zvîcniri, bătea dintr-amîndouă picioarele deodată, iar capul i se bîțîia cocoșește, de parcă ar fi vrut să-l ia în clonț pe Obabok care stătea cel mai aproape. Pentru pacostea asta de rachiu vă mînjitărăți mîinile cu sînge... Ptiu!... Asta-i creștinește? Ai? Aiasta-i după dreptate? Ai?

— I-am trimis la plasă...

— La plasă? Hei, Okenti! îl strigă bătrînul pe Keșka. Tu ce taci? Unde-s vagabonzii?

— Eu ce știu... mormăi Keșka ba îndesîndu-și șapca, ba săltînd-o deasupra frunții... Cum zice obștea... Ea le face, ea le desface...

— Nu mai era chip, prinseră curaj oamenii. Destul am pătimit de pe urma lor... Cine o băgat cuțitul în feciorașul ăla? Cine o înjunghiat vacile?... Cine...

— Nu-i drept! țîșni din mulțime Varka. Vacile alea le-o omorît iată cine! îl arătă ea pe Senka cu degetul. Ce te zgîiești așa la mine? Mărturisește!

Cu brațele desfăcute și cu trupul îndoit Senka se repezi ca un uliu la Varka. Fata se adăposti în biserică și strigă de acolo :

— Lovește ! Hai, dă în mine casapule !

— Un-te bagi, mă ? Ești chior ? îl opri Keșka ridicînd pumnul greu.

— Vin... Iote ! strigară mai spre margine cîteva glasuri mirate.

Tot norodul alergă în întîmpinarea grupului ce se apropia de sat.

Moș Ustin, care rămăsese locului cu alți cîtiva, scruta depărtarea din pridvorul înalt al bisericuței. Se însera.

30

ROAIBA suie anevoie dealul : sînt trei inși în căruță. Ceilalți calcă posomorîți, de o parte și de alta.

— Vino-ți în fire, Annușka... Fata tatii... murmura Prov, care se trăsese la față în acele cîteva ceasuri.

— Să vină Andriușka ! încearcă să strige Anna care zăcea legată în căruță.

— Sînt aici, Anna... Lîngă tine.

— Pleacă !

Împiedicîndu-se de pulpanele sumanului lui Prov care-i venea prea mare, Andrei politicul pășea lîngă Anna și o mîngîia pe păr. Ea însă da din cap ca să scape de mîna lui și vrea să-i arunce în obraz un cuvînt de ocară, cel mai jignitor, dar nu izbutea să și-l amintească.

Lîngă Anna șade în căruță cu mîinile pe burtă Anton. Are o față de copil mirat și cu ochii, numai recunoștință, sărută pe fiecare.

Mînă, țocăind din gură, Vanka Zaiafet. Piciorul umflat îl ține întins de-a lungul căruței, iar cu mîna stîngă pipăie mașinal în răstimpuri rana de la ureche. Aruncă spre Krîsan priviri de fiară încolțită, iar cînd dinspre sat se arată mulțimea de țărani, ochii îi joacă în cap în toate părțile apoi rămîn țaglă, holbați de spaimă.

— Anna... încearcă pentru a cîta oară Andrei să-i vorbească. Glasul îi e stins, îndurerat, fața de o paloare albăstruie, la tîmpla dreaptă îi zvîcnește o vinișoară. Nu-și ia ochii de la Anna. În privirea lui a apărut ceva nou, care sperie. Cînd se uită întîmplător la Prov, acesta oftează din adînc și lasă capul în pămînt...

Sînt aici și frații Vlasov, dar fără Naumenko — fostul ocnaș a șters-o. Și nu mai e nici Tiulea, nici Lehman.

Krîsan însă îl vede ca aievea pe bătrînul hoinar. Și dacă se uită la Anna tot pe Lehman îl vede întins în căruță și strigînd vorbe fără șir ; și la Anton de se uită — parcă nici el nu-i Anton, ci Lehman, cel ce se hurducă acolo ; chiar dacă strînge pleoapele iar îi apare Lehman — ochii lui morți, gura știrbă, larg deschisă, pieptul însîngerat, străpuns de glonț.

Mînia i-a trecut lui Krîsan, ochii i s-au stins, nu-și mai mestecă fălcile și-și simte gura iască. S-a pleoștit, s-a hîit, s-a făcut parcă mai mic. Abia își tîrăște picioarele, stîrnind praful drumului.

— O să fie vai de voi, spuse Andrei.

— Vezi, Andrei Mitrici... poate pui matale o vorbă bună... se roagă de el țăranii... Că omul la beție...

— La beție ? Aici e vorba de altceva...

Țăranii se închid iar în muțenie și suflă greu. Mai aveau cam o verstă pînă în sat. Coborîseră dealul și acum mulțimea sătenilor dispăruse, ascunsă privirilor de tufărișul verde.

— Tătuță, unde ești ? cheamă încetișor Anna. Dezleagă-mă, tătuță.

Dar Prov, nici nu aude ce-i spune.

— Bine, fata tatii, mai rabdă puțin...

Se uită întrebător la ceilalți țărani, se sfătuiește din ochi cu ei.

Se gîndește la nenorocirile care s-au abătut asupra lor și la cele care sînt pe cale să se dezlănțuie. Nu la Lehman părăsit ca un cîine în taiga, nu la sfatul de azi-dimineață al mujicilor beți, nu la vacile lui ucise, nici la închisoare ori la ocnă — Prov se gîndește la viața lui. Dacă fii-sa și-a pierdut mințile, viața lui nu mai are nici un rost. Ducă-se dracului totul — și Matriona, și gospodăria, și mîrțoaga lui șchioapă, porumbă și satul, și taigaua, și lumea toată. De l-ar strînge moartea mai repede, să-l culce între patru scînduri sub glie și sub cruce.

— Tătuță...

Prov nu aude. Jalea îl împresoară ca un zid, în miez de zi, îl orbește ca beznele nopții. Totuși, undeva pîlpîie o luminiță : poate se face bine Anna, poate se deșteaptă. Iar ăștia doi — las' să trăiască aici, obștea o să-i pripășească pe hîrbari, numai să nu trăncănească. Cît despre bătrînul acela mort de moarte năprasnică, tot

satul o să-l petreacă la groapă. Ce să-i faci, lucrarea Domnului, judecata Domnului. Poporul o să-și ție gura : în sat s-o întîmplat, în sat să moară. Or să stea toți una, fiecare se va pune chezaș pentru celălalt. Poate-l înduplecă pe Andrei să-i învețe ce să facă — o găsi el ceva, că nu-i cap de țăran.

— Aia e... face Prov și privește ceva mai înseninat spre crîngușorul stufos din preajma bisericuței.

Dinspre sat se apropie în goană un călăreț. Pe drum apare Matriona. Vine în fuga mare. Apoi, un cîrd de copii. În urmă mulțimea coboară puhoi povîrnișul.

31

DAȘA, care tot mai era beată, se tăvălea la picioarele lui Ustin :

— Moșule, tu care ești curat și luminat... Dezleagă-mi sufletul... Mi s-au rătăcit mințile, moșule.

— Numai cel de sus...

Mulțimea era aproape gata să se reverse pe uliță. Toți cei ce rămăseseră lîngă Ustin grăbiră în întîmpinare.

În afara ochilor blînzi ai lui Ustin, Dașa nu vedea nimic.

— Judecați-mă, oameni buni... Bărbatu-meu îi plecat cătană, iar eu m-am ținut cu Borodulin... Sînt o tîrîtură... O hoață...

Își sufla nasul cu zgomot, își ștergea lacrimile și, tîrîndu-se după Ustin, îl apuca de picioarele-i goale.

Sbîrlit ca o pasăre speriată, moșneagul își îndoia genunchii, căznindu-se să-și țină echilibrul și o dojenea pe Dașa cu glasul lui dogit, dar aprins :

— Dăduși cinstea pe rușine, maică... Dezmățato...

— Eu am furat banii lui Borodulin... Nu vagabonzii... Văleu, oameni buni...

Ustin își lovi palmele de indignare :

— Tu care va's'zică... Talpa iadului... Din pricina ta vagabonzii... Mă, tu, zgripțuroaico !...

— Așa... Ocărăște... Strivește-mă... Omoară-mă.

De năprasnă, țipă ascuțit speriindu-l pe Ustin și se năpusti la căruța care ajunsese în dreptul bisericuței.

— Annușka ! Fetiță dragă !

— Ptru ! bubui Obabok. Am sosit...

Din mulțimea care se grămădise iar, ieși înainte un moșneag :

— Fraților, rugați-vă Domnului.

— Lasă-l pe Domnul... Haide acasă, spuse Prov. Mînă, Matriona.

— Stai ! strigă din pridvor Ustin potrivindu-și mînios cămășoaia.

În vremea asta o scoseseră pe Anna din căruță și-i potoliră setea cu apă rece. Fata zîmbea tuturor și turuia înghițind cuvintele, cu un glas care nu era al ei.

O duseră spre casă.

— Stai, Prov ! Vino înapoi !

— M-oi întoarce acușica Ustin... Nu vezi în ce hal e fii-mea ?

— Stai cînd îți spui... Fii-ta ! Dar ăilalți doi unde sînt ? întrebă bătrînul arătînd înspre Anton și Vanka.

Țipînd și bocind, Dașa încerca să se apropie de Ustin, de Prov, de Andrei, dar, împinsă și îmbrîncită, nu putea să răzbată prin mulțime și nimeni nu lua în seamă ce striga.

— Cu bătrînul ce făcurăți ? Și mai era unul tînăr, botos, unde-i ?

Mulțimea tăcea.

— Numai pă unu l-am sfîrșit... grăi Țigan... Pă moșu...

— Aha-ha-a ! tărăgăni Ustin.

— Ălălalt... botosu, care va's'zică, a șters-o, încheie Țigan și se vîrî printre ceilalți.

Din mulțimea ursuză se ridică freamăt de șoapte, vuiet înăbușit de glasuri.

— Da, băieți, da... bolborosi tot mai stins Ustin, băgîndu-și palmele în mîneci și lăsînd capul în piept. Ridică brusc ochii și strigă tăios :

— Care va's'zică, l-ați ucis ?!

Țăranii se zgribuliră ca sub o lovitură de bici, se frămîntară pe picioare, tușiră, se priviră încurcați, își potriviră căciulile.

— Faptă voinicească, ce mai... Frumos îți șade, Prov Mihalîci... Halal primar...

Cu mîna nesigură, Prov își prinse la piept plăcuța de aramă și după ce se înclină lui Ustin, lui Andrei politicul, vagabonzilor și mulțimii, rosti încet :

— Cu voia Domnului s-a făcut ce s-a făcut... Că n-a mai fost chip să răbdăm.

Glasul îi tremura, sprîncenele i se săltau încrețindu-i fruntea.

Strigăte din mulțime :

— N-a făcut-o de capul lui... Așa a hotărît obștea...

— Cu învoire... Obștea... Obștea...

— Devălmășie, adicătelea.

— Dreptu-i...

Prov își suci ochii asupra lumii înghesuite și-l fulgeră simțămîntul că-i trup din trupul și suflet din sufletul acestei mulțimi. Genele îi bătură mărunt, își scutură umerii puternici, își strînse barba în palma încleștată pumn și, pe neașteptate, căzu în genunchi înaintea lui Andrei :

— Proști sîntem... Și oropsiți sîntem... Pleacă-ți inima către noi... Ca pe un părinte te rugăm...

Mulțimea murmură uimită și nemulțumită : auzi, Prov, primarele, o cruce de voinic cu o barbă cît toate zilele să se milogească de un prăpădit de vagabond, o nimicură.

Acolo, în taiga, Andrei îi dezvălui lui Prov tot ce avea pe inimă. I se destăinuise în cuvinte puține, dar care-i merseseră drept la suflet acestuia.

De aceea se ruga acum, cu lacrimi în ochi :

— Pleacă-ți inima către noi... Apără-ne.

Lui Andrei i se tulburară privirile. Voi să-l ridice de jos, dar Prov scutură din cap și, cu mîinile încleștate la piept, repeta într-una :

— Ploconiți-vă, creștinilor... Cu toții ploconiți-vă. Și vagabonzilor să vă ploconiți...

— Isprăvește ! răsună poruncitor glasul lui Ustin. Ia aminte...

Vanka și Anton înțepeniră în căruță cu gurile căscate și ochii țintă la Ustin.

Se așternu o tăcere încordată. Abia acum simțeau apăsarea vinovăției și a păcatului săvîrșit și arătau destul de plouați.

Uriașul Keșka își ștergea ochii cu mîneca și încerca să-și stăpînească zvîcnirile bărbiei. Muierile smiorcăiau, bărbații se scărpinau cu un aer vinovat. Numai clopotarul Timoha zîmbea cu gura pînă la urechi, uitîndu-se la cele ce se petreceau ca la o comedie de bîlci.

Ustin intră repede în bisericuță și reapăru cu psaltirea în mînă.

— Iacătă ce, provoslavnicilor, grăi Ustin, fluturînd bucoavna deasupra capului. Eu am pus foc... Eu... Mi-am zis că numai așa am să vă întorc de la drumul nelegiuirii... Dînd foc... Am pîrjolit totul... Nu-mi mai trebuiește nimica. Vă las și mă duc în lume.

Se schimbă de pe un picior pe altul și oftă cu amărăciune.

— Că voi, creștinilor, sînteți precum lupii... Aiasta nu-i viața, feții mei. Îi un necurmat șir de păcate...

Mulți oftară cu amărăciune, o dată cu Ustin cel uitat de moarte, și lăsară ochii în pămînt de rușine.

— Iar acu, altă blestemăție : ați omorît un om ! Glasul lui Ustin suna cu toată tăria... Eh, vai vouă...

Stînd în picioare în căruță, Anton i se închină adînc bătrînului Ustin. Vanka Zaiafet făcu la fel.

— Se poate să-i ponosiți așa pe degeaba ?!

— Cum adică pe degeaba ?! Ce tot îndrugi acolo ?! izbucniră strigăte indignate.

Mulțimea clocotea și vuia ca rîul cînd se sparge de pietre.

— Luați aminte ! îi potoli cu un semn Ustin. Ce, ei au furat banii negustorului ?! Minciună ! L-o prădat muierea aia din Nazimovo ce se pocăia acilea adineauri tăvălindu-mi-se la picioare... Iar vacile... să vă zîcă Varka Silina cine le-o înjunghiat.

— Cum cine ? Tot ei, haidamacii...

— Ba Senka Kozîr... Mă ticăloșilor !

Un „ah" izbucni din toate piepturile și mulțimea fremătă zguduită.

Prov făcu ochii mari și rămase năuc, răvășindu-și în neștire părul. Din căruță, Anton bătea cruci și se închina lui Ustin, iar mai la margine Obabok, cu capul pe spate, gîlgîia dintr-o sticlă.

Lui Andrei prinse a-i clocoti sîngele în vine. Își roti privirea peste mulțimea asta de țărani mohorîți și abătuți, dar nu-i vedea pe Dunka și pe Akulka, pe Prov și pe Ustin. *În fața ochilor lui era Rusia,* tot așa de greoaie și butucănoasă, pe al cărei chip cu trăsături de fiară ochii căutau cu jale și blîndețe, bătrîna, cărunta Rusie *sălbatecă în ignoranța ei, dar atît de scumpă și apropiată inimii sale.*

Poporul vinovat fără vină stătea în fața lui Ustin ca înaintea unui judecător. În fața lui

Andrei stătea Rusia și aștepta de la el vorbe de aur. Dar ce-s vorbele ! Aruncă o privire spre taiga. Ea înconjura Kedrovka ca o mare întunecoasă, de nestrăbătut. Cineva strigă : „O să plec..."

Fiorul din inima lui Andrei se stinse. Mujicii stăteau zborșiți, asudați, aruncîndu-i drept în față răsuflarea lor grea și trezită de bețivi.

— Mi-e milă de voi... Așa mi-e de milă... Și totuși, o să plec... Rămîneți cu bine, feții mei. Ustin se înclină adînc obștei și, ținînd psaltirea la piept, începu să coboare treptele. Nu pot trăi între voi... Prea mi-a fost amar... Mă duc în taiga... să trăiesc cu sălbătăciunile... Îi mai ușor.

Mulțimea izbucni în strigăte și vaiete, îmbulzindu-se din toate părțile spre bătrînul Ustin, care stătea cu umerii încovoiați.

— Moșule, dragă bunicuțule ! țipau femeile.

— Un' te duci ? Nu pleca, vuiau gros bărbații, ațintîndu-i calea.

— O să-ți trîntim o izbă pe cinste...

— Nu... Nu, feții mei, nu...

— O să facem legămînt să nu ne mai îmbătăm...

— Ascult de îndemnul sufletului meu... Nu mă țineți ! În lături !... Mă trage inima să plec în pădure... Mai degrabă voi avea tihnă între fiarele de acolo.

Ustin înaintează domol, un pas, și iar un pas, iar după el mulțimea ca roiul în jurul reginei.

Zîmbind într-una, Timoha smuci dintr-o dată toate clopotele. Keșka îl apucă de guler și-l aruncă cît colo.

Iar Ustin se îndepărtă încetişor, apoi se întoarse cu faţa la norod şi strigă, să audă toţi :

— Ei, feţii mei !... Ii pentru a din urmă oară că vă grăiesc ! Să vă intre bine în cap, mă băieţi. Să trăiţi după dreptate : azi eşti, mîine nu eşti. Şi rugaţi-vă mai cu osîrdie la Dumnezeu... Mai cu osîrdie.

— Lu Dum-mă-zău ?... Bisericosu dracului, tună fără veste Obabok. Eu cu ce să-mi ţin zilele ? Şase plozi am de hrănit. Şi mi-e şi nevasta borţoasă. Ce vrei, mă, să crăp ?!

— Aşa-i, Obabok, bine zici.

— Să ţinem sfat, fraţilor...

— Primarule, strigă adunare ! hălălăiră cîţiva.

Ustin se clătină ca bătut de vînt. Trase cu ochiul la soarele ce scăpăta, apoi se uită la Obabok, la oamenii care se împrăştiau morocănoşi şi se lăsă sfîrşit de puteri pe un pietroi ce zăcea la marginea drumului.

După ce merse o toană, Obabok coti brusc şi o luă spre curtea bine zăvorîtă a lui Fedot.

— Ai, ha ! slobozi el un urlet din gîtlejul ca de urs şi, trăgînd brazde în praful drumului cu picioarele împleticite, urlă, chipurile, o cîntare cu vorbe bălmăjite, fără noimă.

Bătrîna clădi-ire de piatră
Răsună în gingaşu-ui piept !...

Lui Ustin îi vîjîiau urechile şi-l durea inima.

— Bă, diavol chelbos ! se auzi un glas de om beat. N-ai decît să te cari dracului, că nu-ţi stă nimeni în cale.

Din două locuri dintr-o dată izbucniră şuierături batjocoritoare, urmate de huiduieli şi cineva trînti nişte sudalme cum îi veni la gură :

— Dă-l dracului !

— Cu un aşa bărboi, taman bun de păduroi...

— Acolo-i e şi locul...

— Biserico-osule !

Şi iar şuierături ascuţite, înjurături.

Ceva ca un vîrtej răsuci pe dinăuntru întreaga lui fiinţă ; cerul se făcu negru, lumina ochilor se stinse, sîngele îi îngheţă în vine. Ca pălit de un copac în cădere, îşi cuprinse cu mîinile ţeasta pleşuvă şi încremeni.

32

CÎND SE lăsară umbrele cenuşii ale serii şi la Kedrovka s-au aprins luminile, tot cerul s-a acoperit de nori. Norii aceştia se iveau de jurîmprejur de după creasta taigalei şi se apropiau încet, greoi şi ameninţători. Şi deodată, în sat se lăsă o tăcere adîncă. Înfioraţi de o spaimă nelămurită, oamenii umblau tăcuţi, cu trupurile zgîrcite şi capul tras între umeri. Prin case vorbeau cu jumătate de gură, tot iscodeau pe ferestre, ascultau ţinîndu-şi răsuflarea glasul din ce în ce mai puternic al taigalei şi multora li se părea că cineva vrea să-i pedepsească pentru moartea lui Lehman. Dus-a fost om cu cugetul curat, o să-i bată Dumnezeu pentru ce i-au făcut ; iar de-a fost un păcătos, şi mai rău : mortul o să abată peste ei năpastă, beznă orbitoare,

ploi potopitoare, furtuni pîrjolitoare. Nu degeaba desluşeau babele în murmurul taigalei glasul vrăjitorului acela de vagabond bătrîn, care ba se văieta, ba drăcuia şi afurisea. Că de vrăjitor, vrăjitor a fost! I-auzi cum mai pîrîie şi trosneşte taigaua! Doamne fereşte! Ce întunecime s-o făcut de năprasnă.

Cînd se lăsară umbrele cenuşii ale serii şi la Kedrovka s-au aprins luminile, moş Ustin şi odăiaşul Naumenko, bîjbîind pe întuneric şi călăuziţi de un felinar mic, pe care şi-l meşterise fostul ocnaş, găsiră la rădăcina unui brad trupul lui Lehman.

— Iacătă-l, spuse Naumenko, apropiind luminiţa de faţa mortului.

Lehman zăcea cu ochii întredeschişi. Pe obraji şi prin barba-i uriaşă şi încîlcită mişunau furnici.

Cei doi îngenuncheară şi se închinară îndelung.

— Cum s-o crăpa de ziuă, m-oi întoarce cu un fîrtat de-al meu, spuse într-un tîrziu Naumenko. O să-i scobim bietului om o raclă, şi-om face toate cele de trebuinţă... Şi o să-l îngropăm... încheie el cu un tremur în glas.

Vîntul volnic bătea pe sus răvăşind cetina mătăsoasă şi vuind în vîrfuri, mîniat parcă de cineva.

— Poate-mi faceţi şi mie, mă băieţi, un cotlon pe acilea...

— A? întrebă tare Naumenko, scuturîndu-se de gîndurile apăsătoare.

— Un cotlon, zîc... Ceva ca un bordeiaş, repetă Ustin, căznindu-se să se facă auzit.

— Bine... Nu-i mare lucru.

— Mă îndeamnă inima să trăiesc o vreme în preajma mortului aista...

— A? Vorbeşte mai tare, c-auzi cum vuieşte taigaua...

— M-am legat cu jurămînt cum s-ar zice...

— Aha... Aha...

— Să rămîn în preajmă-i o vreme şi să mă rog pentru odihna sufletului...

— Îhî... E o faptă bună.

Naumenko aprinse un foc, apoi încropi o colibioară din ramuri de brad.

— Şi acu, moşule, rămîi sănătos. O iau din loc... Tii, ce mai vuieşte...

Îi mai strigă o dată de undeva din întuneric:

— Nu ţi-e frică singur?

— De ce mi-ar fi? Sîntem doi acilea... strigă Ustin, aruncînd o privire plină de milă la degetele zgîrcite ale mortului.

Se înnopta. Peste sat se lăsase o întunecime plină de spaime.

Taigaua se făcuse una cu cerul înecat în nori de smoală. În depărtare trosni tunetul, rostogolind bubuituri surde. Undeva lătră un cîine, apoi începu să urle prelung a pustiu.

Luminile s-au stins, dar nimeni nu închidea ochii. Numai la Prov mai clipeşte o luminiţă. Şi la Fedot. Baba Teşkerea, cînd auzi tunetul, aprinse la icoane o lumînare rămasă din Joia mare. Ţine la viaţă şi se teme de furtună. Cum strînge ceva bănişori, se duce la mănăstire...

În casa lui Prov numai chipuri posomorîte. Prov şedea sub icoane pe aceeaşi laviţă unde zăcuse Borodulin, pe care-l duseseră încă din zori la Nazimovo.

Andrei umbla întărîtat de ici-colo. Uneori se oprea şi-şi punea mîinile în cap.

— E groaznic, e ceva... Cum se poate una ca asta, Prov Mihalîci ? Gîndeşte-te ! Uită-te numai ce se întîmplă în jur...

În ungherul de lîngă cuptor şade încovrigată în suferinţa ei Matriona. I-au secat ochii de plîns şi inima de jale.

— Facă-se, Doamne, voia ta...

— Mămucă, murmură Anna care e culcată pe două bunde. Mămucă, roagă-l pe tata să... Cum îi spune...

Vîntul stă gata să smulgă acoperişul, să răstoarne casa.

— Ce năpastă, Doamne, Dumnezeule, se tînguie Prov. Scutură din cap a deznădejde şi trînteşte un pumn în masă săgetîndu-l cu o privire încărcată de ură pe Andrei care se zbuciumă prin încăpere.

Acela se uită mirat şi ieşi afară. Îşi simţea sufletul pustiit. Ar fi vrut să nu mai ştie de nimic, să doarmă la nesfîrşit, să fugă de viaţă. Dar nelegiuirea săvîrşită de mujici se ţinea scai de el, ca o umbră sinistră, chicotind sarcastic, îl înhăţa cum îşi înhaţă călăul victima şi-l silea să răspundă. Andrei simţea că înnebuneşte. Ce să facă ? Să tacă mormînt şi să acopere cu tăcerea lui fapta lor fioroasă ? Se frămînta cumplit, neştiind ce hotărîre să ia. Îi inviase în amintire o întîmplare aproape uitată despre care

citise sau auzise undeva : nişte ţărani au ucis în mod bestial pe cineva care ca şi el a fost fără să vrea martor la o crimă pe care o săvîrşiseră.

Negreşit că mă omoară...

Îşi aminti uitătura crîncenă a lui Prov. Îl apucară fierbinţelile şi simţi în tîmplă o durere surdă ce se întindea treptat spre ceafă.

Vuietul taigalei se înteţea. Era întuneric. Vîntul nărăvaş ce se vînzolea pe uliţe zvîrlea cu praf în Andrei. Acesta strînse din pleoape şi se aşeză pe un butuc ce slujea de scaun.

Deodată se pomeni cu Prov :

— Zău, Mitrici, învaţă-mă ce să fac... Nu mai pot să îndur.

Andrei desluşi în glasul său suferinţă, descumpănire şi înverşunare. Văitîndu-se într-una, Prov se aşeză lîngă el.

Tăcură o bună bucată de vreme. Andrei oftă. Îşi dădea seama că celălalt aşteaptă de la el cuvinte liniştitoare, dar cele petrecute depăşeau cu mult, covîrşitor, tot ce ar fi putut el să-i spună.

„S-ar putea să mă şi omoare“, îi fulgeră iar prin minte.

— Ei ? rupse tăcerea Prov. Şedea ghemuit, cu braţele împreunate atîrnîndu-i între genunchi. Ne paşte ocna ?

— Nu asta contează. Lucrul cel mai important de ştiut este dacă şi copiii şi nepoţii voştri tot aşa au să trăiască ?

Se ridică în picioare şi se rezemă de colţul casei, ca să nu-l doboare vîntul.

— Dar tu ? bombăni Prov. Tu ţii cu noi ?

Probabil din cauza vîntului Andrei nu auzi ori poate nu înţelese ce-i spusese Prov. Simţi din

nou crescînd în el o însufleţire ca acolo, lîngă bisericuţă.

— Să luăm, bunăoară, taigaua asta mohorîtă, sălbatecă, în care hălăduiesc sălbăticiuni şi gîngănii vătămătoare. Dar pe de altă parte ce de bogăţii ascunde ea... Ei bine, la fel ca taigaua e şi viaţa noastră... Tăcu o clipă răsuflînd agitat şi uitîndu-se prin întuneric la umerii largi şi încovoiaţi ai lui Prov. Ce trebuie să facem ca viaţa în taiga să nu mai fie atît de înspăimîntătoare, ca toate bunurile ei să iasă la lumină, spre a sluji oamenilor ? Ia gîndeşte-te, Prov Mihalîci !

— Lasă taigaua, Mitrici. De altceva e vorba...

— Stai, lasă-mă să termin ! Ajungem şi la asta... izbucni Andrei şi, dînd vijelios din mînă, revărsă asupra lui Prov un potop de fraze înfiorătoare.

Dar Prov scutură din cap şi icni întărîtat. Andrei se zăpăci. Nu mai era atent la ce spune, pentru că, luînd-o înaintea cuvintelor, gîndul său se întoarse brusc la toate întîmplările acestea iscate din întuneric, la întrebarea pe care i-o pusese Prov şi la care nu avea încă răspuns. Ce ar putea să facă pentru aceşti ţărani aflaţi în grea cumpănă ? Poate ar fi mai bine să fugă ? Ori trebuie să rămînă. Dar dacă îl omoară ?! Gîndul acesta i se împlîntă iar în cuget. Asculta propriile lui cuvinte, de parcă erau rostite de altcineva şi îi venea să-şi tragă palme că vorbeşte atît de şters, de neinteresant, poticnindu-se şi pierzînd firul.

— O fi Mitrici, da toate astea-s prea înţelepte pentru capul meu, îl întrerupse Prov şi-l auzi răsuflînd cu năduf. Dacă ne tîrăşte la judecată, ocna ne mănîncă. Uite, despre asta să-mi vorbeşti. Şi mai cu seamă, cam ce gîndeşti tu ? stărui el cu un glas înăbuşit şi îndesîndu-şi pălăria pe cap. Se ridică. Mă, ce vîntuieşte ! Hai în casă să ne sfătuim.

— Prov Mihalîci ! exclamă Andrei ca unul care se trezeşte că a uitat ce e mai important. Ce facem cu Anna ? Trebuie dusă la oraş. Chiar mîine.

— Mai lasă acu oraşul, i-o reteză Prov. Nu ne arde de asta.

În depărtare scăpără şi pîlpîi un fulger. Izbele luminate se săltară ca din pămînt şi dănţuiră în văzduh ca peste o clipită să piară iar.

— Vine furtuna, zise Prov cu nelinişte şi intră în casă, închizînd bine uşa.

Ceva îl făcu pe Andrei să întoarcă capul. Urechea-i prinse un glas răguşit care-l chemă cu fereală :

— Ei, străine ! stai puţin.

Andrei luă piciorul de pe treaptă şi păşi spre glasul acela. Se lovi faţă în faţă cu un bărbat trupeş, înalt, care gîfîia ca unul ce a venit într-un suflet.

— Mă cunoşti ? Eu îs paznicul de la arest, şuşoti Keşka, duhnind tare a usturoi. Ascultă acilea, străine... Trebuie s-o întinzi ! Pricepi ? Cum simţi că toată lumea doarme, fugi în taiga. Pă ăilalţi doi, dacă-i ceva, îi ascund eu. O să zîc că au şters-o... Pricepi ? Ca nu care cumva oamenii... Umblă un zvon prin sat...

Prov deschise fereastra.

— Andrei ! Nu vii ? E timpul să stingem.

Legănată din rădăcini pînă-n creștet în scrînciobul vijeliei, taigaua trosnea, urla, chiuia și gemea cu mii de glasuri : toate spaimele pădurii ivite de prin ascunzișuri, toate iazmele ieșite de prin smîrcuri goneau, țopăiau, zburau, șuierau asurzitor. Păduroiul, cel mai strașnic dintre toți, apucă un cedru de vîrf, îl smulse cu rădăcină cu tot și, urlînd înspăimîntător, se așternu pe doborît : cînd ridică odată cedrul și pălește vreun trunchi, pîrîie copacul și se prăvale. Păduroiul petrece : „ho-ho-ho-ho !"

Moș Ustin nu se temea : avea în mînă o carte sfîntă, iar la căpătîiul mortului ardea, pe un ciot, o feștilă : locul era sfințit.

Iată însă că vîntul se așternu pămîntului, răvăși și zbiciui flăcările și stinse lumînarea de ceară. Ustin îngîna molitvele de dezlegare. „Sfinte Dumnezeule", intona el cu vocea-i spartă. Fluturările beznei îl înfiorau și-i atrăgeau privirile rătăcite. Uite acolo pîndește cineva ! Un fulger risipi pentru o clipită întunericul. Ustin închise cartea, făcu cruce și intră în colibioară. „Ho-ho-ho..."

Ustin se mai închină o dată, apoi se întinse pe cetina verde și se înveli cu o vechitură de cojoc pe care-l căpătase de la Naumenko. Se uita de acolo la Lehman și se gîndea la cîte și mai cîte. Focul în care Naumenko pusese doi butuci rășinoși ardea vesel și avea să jăruiască pînă dimineața. Vîntul îl ațîța mereu, nu-l lăsa să se stingă.

Luminat de flăcări, Lehman tresărea ca de frig, mișca din mîini și din picioare, dădea din cap, de ziceai că-i viu...

— Nu, nu-i nimica... șopti Ustin, făcîndu-și semnul crucii. Pleoapele i se lipeau și somnul prinse a-l legăna pe valurile sale.

Vijelia urla. Copacii gemeau și pîrîiau, de parcă ar fi scrîșnit din dinți pradă unei dureri de neîndurat. Dar nu apucă Ustin să se învelească bine și să închidă ochii după ce rostise o scurtă rugăciune, că zgomotul se potoli și în tăcerea care se așternu se auziră glasurile a doi oameni. Cînd tăifăsuiau liniștit, ca doi buni prieteni, cînd se luau la ceartă.

Unul din acele glasuri îi era foarte cunoscut. Al cui să fie ? Aha, al lui Borodulin. Foarte bine. O să-i spuie de popă, de părintele Lexei. „Cum se poate că, deși ești bătrîn și cărunt, ești așa păros ?" tocmai întreba Borodulin. Apoi, tot el : „Ce tot zaci ? Hai să mergem." — „Zac pentru că așa trebuie. Ș-apoi, aici e lumină."

Lui Ustin îi era frig și se ghemui sub cojoc. Auzi iar glasul celuilalt : „Dar Ustin unde o fi ? Adineauri ședea aici, la căpătîiul meu". — „A plecat. Te-a părăsit, așa cum a părăsit și obștea. E necuratul." — „Minți !"

Deodată îl bătu cineva pe umăr.

„Scoală, moșule... și bogdaproste." Înnebunit, Ustin sări în picioare.

— Sfinte Cristoase !...

Plesni un fulger, bubui tunetul. Ustin văzu prin văpăi albăstrii că nu e la intrarea colibei, ci lîngă Lehman.

Și iată-l pe Lehman, șezînd alături de el, alb la față, cu trupul chircit.

— Sfînt, sfînt ! țipă Ustin ca apucat.

Cerul prăvăli trăsnete asurzitoare. Ustin fu săltat și trîntit grămadă. Cînd își veni în fire, o luă la goană. Alerga tăcut, mînat de spaimă, ca un animal hăituit. I se năzărea că e fugărit de Borodulin, de haramini, de Lehman ce se sculase din morți, de copaci, că taigaua toată se năpustise pe urmele lui. Bătrînul de abia mai sufla :

— Sfînt, sfînt, sfînt.

Trăsnetele ce bubuie unul după altul acoperă toate glasurile de noapte ale taigalei, stîrnesc vuiet straşnic și se rostogolesc, mîrîind furios, în văiugi.

Lumina albăstrie a fulgerelor aproape că nu se mai stinge. Călăuzit de instinct, ca o sălbăticiune, Ustin aleargă spre Kedrovka.

— Am păcătuit... i-am părăsit pe oamenii la nevoie... Trebuie să mă întorc la ei... gemea, abia tîrîndu-și bătrînele picioare împleticite de oboseală și de spaimă.

„Ai păcătuit, ai păcătuit !!!" chicoteau glasurile negre ale taigalei și, biciuindu-l cu șuierături, hohote și urlete, îl izgoneau din împărăția lor...

Deodată, se făcu o lumină orbitoare.

— Nu mă lăsa !!!

Brațele-i bătură aerul și Ustin se prăbuși mort în mijlocul drumului.

O dată cu strigătul lui, cerurile se sparseră cu un trosnet năprasnic și se năruiră. Un fulger își înfipse în pămînt paloșul de aur, mistui întunericul, cutremură taigaua, tună în toate părțile și amuți, dar și tăcerea asta era amenințătoare.

Speriată de urgia cerului, taigaua s-a cufundat într-o liniște solemnă.

În bezna neagră, strivitoare, vîlvorară strălumininînd trei zade falnice, ca trei făclii de ceară aprinse pe un mormînt.

Vîntul se stîrni iar.

33

NOAPTEA ce învăluia Kedrovka se înfioră. Un călăreț străbătea în goana mare ulița, răcnind ca din gură de șarpe :

— Gospodari ! Arde taigaua !... Săriți mă-ă-ăi ! Taigaua !! Taigaua-a-a !

Dincolo de sat creștea și se învîrtoșa o văpaie cumplită. Vîntul, care se întețea mereu, mîna focul drept spre Kedrovka.

La ferestrele deschise de mîini tremurătoare se ițeau capete zburlite de somn, ca să dispară îndată cu țipăt de spaimă.

Un vînt de urgie trîntea obloanele și cerca acoperișurile.

— Doamne ferește... molfăi Teșkerea, care ieșise fuga în uliță. Baba se închină la iuțeală și, după ce mai aruncă o privire îngrozită spre vîlvătaia ce se întinsese dincolo de sat, se grăbi să intre în casă. Vîntul îi umflă bășică foile ponosite, dădu cu ea de pămînt și trînti în urma ei ușa masivă.

— A luat foc taigaua !... Taigaua !...

Satul prinse viață, se umplu de forfotă, vînzoleală și larmă. Sub acoperișuri, în ogrăzi, pe

drum, se născură şi se lăţiseră dintr-o dată glasuri şi zgomote înfricoşate.

Flăcările smulseră întunericului cumpenele şi acoperişurile umede, aprinseră scînteieri jucăuşe în geamurile căsuţelor cocoţate pe colină. Numai bolta cerului se făcu mai neagră, mai straşnică.

— Nikolka !... Hei, Nikolka-a !...

Pe deal lîngă bisericuţă se îmbulzea o mulţime bezmetică. Toţi căscau gura şi se holbau la pîrjol şi, simţind cum le îngheaţă inimile, aruncau fără rost nişte biete cuvinte neputincioase, cum ai arunca pietre în apă.

— Mă, ce duduie !

— Of, fraţilor, ajunge şi la noi !

— Să ne rugăm !... Înalţă icoanele !...

— Să vie Ustin... Ustine !

— Ustin s-a dus...

Glasuri gemute, gîtuite, sfîşiate :

— Căutaţi-l pe Ustin !... Unde-i Ustin ?!

— S-a dus Ustin...

— Blăstămaţilor !... Fiare ce sînteţi !... izbucniră muierile cu glasuri plîngătoare.

— Leagă căţeaua... C-acuş...

O mare de flăcări se revărsase peste taiga. Cînd într-un loc, cînd într-altul, răbufneau ca din pămînt trombe de foc, se clătinau în toate părţile, apoi se porneau spre sat.

— Văleu, îi prăpăd !... Aista ni e sfîrşitul ! Doamne Sfinte...

De pe deal se vedea cum văpaia dezlănţuită creşte mereu. În lumina ei zbuciumată taigaua dănţuia cu mlădieri şi răsuciri în veşmînt verde

închis cu ape unduitoare. Norul ce atîrna greu deasupra pîrjolului era burduşit de vîlvori.

Prov veni într-o întinsoare pe un căluţ clăbucit. Era desculţ, cu părul vîlvoi, înspăimîntător la vedere.

— Năprasnă mare, creştinilor !... Prăpăd !

Întoarse calul şi galopă spre casă.

— Căutaţi să răzbateţi la gîrlă ! La gîrlă ! Ori la ţarini !

Carele scîrţîiau, caii fornăiau, depănînd din urechi.

— Mai domol, mă ! Un' te bagi ?!

Cîinii zăpăciţi urlau şi chefneau a spaimă, printre căruţe mişunau femei şi copii cu bulendre şi cioveie.

— La gîrlă, la gîrlă...

Vîntul învîrtoşat, presărat cu scîntei aurii, se năpustea val după val. Uneori se prăvălea vultureşte din văzduh, învălmăşea glasurile şi zgomotele, se valvîrtejea pe uliţele şi ulicioarele răvăşite de groază nebună.

Tăciuni aprinşi ţîşneau în înaltul cerului, zburau o vreme purtate de spulber ca nişte păsări măiestre din basme, apoi îşi strîngeau aripile de foc şi se lăsau undeva în mijlocul satului.

— Doamne şi Maica Domnului... S-a zîs cu noi...

— Ia-o pe Okulka !...

— Cu leagănu ! Cu leagănu !

Taigaua se albăstri şi se aprinse şi pe laturi. O mare de aur topit tălăzuia dimprejur spre Kedrovka.

Încovoiat sub o boccea cît toate zilele şi strîngînd la subţiori doi plozi care urlau mereu, Oba-

bok urca în fugă dealul, iar în jurul lui, împiedicîndu-l, mişunau patru băieţaşi.

— Tătuliţă, tătuliţă... Nu ştim unde-i măicuţa...

— Ă-ăh! răcnea Obabok, încordîndu-şi picioarele netrezite încă din beţie.

Timoha clopoţea cu îndîrjire şi osîrdie, cu limba strînsă între dinţi asculta cum sună. I se părea că clopotele chicotesc batjocoritor şi-l iau în tărbacă. Înhăţă un ciomag şi doborî două dintr-o lovitură.

— Ce te-a apucat, proclete? hîrîi la el baba Teşkerea, care dădea în buşi roată bisericuţei. Ce faci?

— Dar tu?

— Nu vezi? Mă tîrăsc... După ce oi face o sută de ocoluri, pîrjolul o să dea înapoi.

Moş Nazar, cel de o sută de ani, ieşi teleap-teleap din sat, tîrîndu-şi motanul de coadă. Motanul îi însîngerase mîinile şi îi sfîşiase nădragii.

— Foc, foc... Fum... bălmăjea moşul de unul singur şi se tîrşea mai departe, fără a-şi dezlipi tălpile de pămînt, de părea că merge pe schiuri.

— Ştergeţi-o, băieţi! Asta de la voi ni se trage! striga Keşka dînd afară din căsuţa lui pe Vanka Zaiafet şi pe Anton.

O femeie borţoasă trecea în fugă:

— De la voi ni se trage! ţipă ea isteric şi, trîntindu-se de gard cu pîntecu-i umflat, izbucni în nişte urlete înfiorătoare, neomeneşti.

— Arde! Arde! se auzea din toate părţile.

— Fugi! Hai! Mişcă! se zbuciuma prin ogradă prăvăliaşul Fedot, tîrînd pe jos o boccea enormă.

Fumul învălătucit se ridica năvalnic, în chip de munte cenuşiu, se amesteca cu norul şi, frămîntat de vînt, se desfăcea în nori mai mărunţei, vineţii, rumeniţi.

— Săriţi... Sări-iţi!

— Mă, ce a răbufnit!

În trei locuri dintr-o dată izbucniră în vălvătăi căpiţele grămădite pe acoperişuri, apoi se aprinseră nişte pojijii şi luă foc bătrîna bisericuţă uscată iască.

Tot ce era viu la Kedrovka iuruşea afară din sat: oamenii alergau blestemînd, văitîndu-se, urlînd cu turbare, vacile galopau cu cozile în vînt şi mugind ca turbate; o herghelie puhoia pe uliţă zguduind pămîntul, dar brusc se sparse şi se resfiră: în mijlocul uliţei se tîra un băieţaş uitat de ai lui; cîrîind, deasupra drumului zvîrîiau orbeşte găini. O turmă de oi, cu berbecul în frunte, gonea nebuneşte drept în pîrjol.

Anna dormea. Andrei se aplecă iute deasupra ei, o luă de umăr şi spuse poruncitor:

— Scoală, Anna.

Pleoapele Annei fluturară, se uită la Andrei cu nişte ochi tulburi şi deodată chipul i se lumină de bucurie.

— Tu?

Nu putea să-şi amintească numele lui. Andrei o trăgea spre uşă.

— Anna, Annocika... A luat casa foc!... Hai mai repede...

În uliţă Anna îşi strînse pleoapele, izbită de lumina orbitoare.

— Soarele!... A coborît soarele din cer!

— Arde taigaua!...

— Nu mă ţine... dă-mi drumul!

— Anna, arde satul!

— De ce mă sîcîi? se smuci şi, fluturîndu-şi mîinile, fugi sprintenă la deal, ca prinsă de un vîrtej.

Andrei alergă după ea.

— Anna! Anna! Prov Mihalîci!

Prov se lupta cu Matriona, care voia să fugă după fie-sa. Matriona muşca, zgîrîia şi-l scuipa în faţă.

— Ia mîna, om fără inimă ce eşti! Geaba, n-o să mă poţi ţine! Of, of, fetiţa mamei...

Prov o cuprinse cu amîndouă braţele, o puse jos şi o tîrî spre gîrlă.

— Vino-ţi în fire, Matrionuşka!

Grija de nevastă-sa şi dorinţa de a alerga după Anna îi sfîşiau deopotrivă inima bătrînă.

Vîlvătăile incendiilor a două case aflate de o parte şi de cealaltă a uliţei îi tăiară calea lui Andrei. Trase sumanul peste cap şi, înfruntînd dogoarea, trecu săgeată prin locul acela. La dreapta, de după cerdacul fumegînd al unei case, ieşi tîrîş o arătare înspăimîntătoare, cu laţe cărunte. Era Teşkerea, care apucase să ocolească de treizeci de ori bisericuţa. Înăbuşită de fum, molfăia cu îndărătnicie:

— Mor şi nu mă las!... Uf-uf!... Porniţi-vă, vînturi potrivnice, şi puneţi-vă prag... Of, păcatele mele... Treişunu... Treşdo-oi... Ţi-e cald, vidmă? Ei, uite, aşa-i şi în gheenă... Ca să ştii!

Andrei o zări.

— Ei, măicuţă, n-ai văzut-o cumva...

— Unde să fie, frate? răsună la un pas de el glasul lui Prov. Prăpăd... Ăsta ni-i sfîrşitul...

În aceeaşi clipă o văzură amîndoi pe Anna. Stătea rezemată de trunchiul golaş al unui brad care numai în vîrf avea o cunună de aur. Tremura din cap pînă-n picioare.

Prov o saltă ca pe un snop de grîu.

— Şi-acum, la gîrlă! Într-o goană! Adă sumanul... Înveleşte-o!

Şi fugi prin fum cu Anna în braţe.

— Tătucule... Andreiuşka... Nu trebuie să vă fie teamă... Mămuca unde-i?

Andrei abia putea să se ţină după Prov. Se uita înspăimîntat la focul ce bîntuia în jur. Răsufla anevoie.

— Ei, cu Dumnezeu înainte... Andrei, fetico, luaţi-o la picior. Căutaţi să răzbiţi spre insule. Eu mă duc după Matriona! strigă Prov de cum ajunseră la malul apei unde putură să-şi tragă niţel sufletul.

Acoperindu-se cu sumanul, Prov se depărtă repede, dispărînd pe o ulicioară lăturalnică.

— La gîrlă, fraţilor, la gîrlă! Lasă calabalîcul c-o să iei foc! domnea peste pîrjol glasul lui Prov.

„Ce or fi pierdut ăia doi prin bălării, de se mocăiesc atîta?"

— Ce-i cu voi, mă băieţi? Luaţi-o iute spre insule! strigă Prov, recunoscîndu-i pe cei doi vagabonzi, şi fugi mai departe.

Anton întoarse capul după el şi se aplecă iar.

— Ivanuşka dragă... Să mîntuim un suflet... Hai, sus ! Doamne ajută !

Saltară puţin femeia de mîini şi de picioare şi porniră anevoie.

Goală pînă la brîu, cu pielea trandafirie în lumina pîrjolului, Daşa mătura pămîntul cu părul ei negru, bogat şi lucios. Îi auzeau bolboroseala beţivă :

— Nu mă bate, Fedenka... Nu da, fiară.

— Mişcă ! Ce te-ai oprit ! strigă Vanka.

— Lasă-mă să răsuflu. Nu mai pot...

Andrei şi Anna mergeau cît puteau de repede de-a lungul apei. Picioarele li se înfundau în nisipul umed, hîrşîiau prundişul. Anna mergea înainte. Asculta zgomotul paşilor lui Andrei şi zîmbea potolit. Îşi încetini pasul, îl luă pe Andrei de mînă şi-l privi duios, de jos în sus.

— Andrei, spuse ea abia auzit, Andreiuşka...

E toată în trecut, *e toată în viitorul* luminos şi clocotitor ca taigaua de fum şi purpură care arde în jur. Nu-i pare rău de Kedrovka, nu-i pare rău de cocioabele pîrjolite, *de nimic nu-i pare rău şi nimic n-o sperie*, pentru că Andrei e lîngă ea şi totul e aşa cum trebuie.

— Sprijină-te de braţul meu... Ţin-te bine !

Porniră umăr la umăr prin vad : Aici apa nu era mare, dar vijelioasă şi înspumată de vînzoleala ei rece.

— Hai că nu-i adînc ! îl îmbărbătă ea, simţindu-l că şovăie.

Insula mare şi dreaptă, pardosită cu pietroaie teşite, se apropia încet.

— Acilea sîntem ! le strigă Prov. Trecuse călare prin apă. Ei, slavă Domnului.

Prov, Anna şi Andrei stăteau înghesuiţi pe o moviliţă. La picioarele lor scîncea Matriona. Vîntul risipise fumăraia, dar întunericul încins fremăta de vuietul pîrjolului. În partea cealaltă a insulei apa era mai adîncă şi mai liniştită. Din apa aceea poleită răsăreau ici-colo ca nişte muşuroaie negre, capete omeneşti.

— Ispăşesc... răspică Prov, întărindu-şi vorba cu o mişcare fermă a mîinii.

Andrei îşi roti privirea-i uluită pe deasupra apei şi oftă.

— Care-a apucat în cîmp, a scăpat... alţii... s-or fi prăpădit... Dumnezeu să-i ierte... scînci Matriona şi începu să bocească de-a binelea.

— Beţia... şi alte ticăloşii... spuse Prov cu un glas aspru, neîndurător.

Anna era tăcută şi gravă. Cu o mînă strîngea la piept capetele cămăşii rupte, iar cu cealaltă o mîngîia pe maică-sa. Avea o privire liniştită, gînditoare, şi Andrei, care n-o slăbea din ochi, îşi spuse că nimic nu dă a se-nţelege că ar fi cu mintea rătăcită.

— Ce putere ! buciumă Prov, privind cu capul dat pe spate valul de foc. E-eh, cîtă putere năprasnică-n pîrjolul ăsta !

Andrei îl privi uimit... Prov îi apărea acum sub o cu totul altă înfăţişare. Se dădu cu un pas mai în lături ca să-l poată vedea mai bine. Acesta nu era Prov care acolo, în taiga, a ridicat puşca şi l-a ochit drept în piept, şi nici acela care apoi, lîngă bisericuţă, i-a căzut la picioare ca să se roage de el cu lacrimi în ochi. Prov cel

de acum părea un urs uriaş, cu părul sur şi crescut parcă din pămînt. Era ca o stîncă. Nu te-ai fi mirat dacă plesneau hainele de pe el, de atîta forţă nestăpînită adunată în umerii voinici, în spetele largi, în pieptul lui ce se umfla de o răsuflare lină şi adîncă. Privirea mocnită a ochilor mari scruta înfruntător vîlvoarea.

Andrei se simţi deodată mic şi bicisnic, ca un fîricel de nisip azvîrlit de vînt pe o potecă blestemată. Oare acesta va fi sfîrşitul cugetărilor sale, al viselor sale nobile ?

Şi din nou văzu Rusia lui puternică, nemărginită, mohorîtă şi sălbatecă la fel ca taigaua. Imaginea asta a Rusiei plină de freamăt, de glasuri înăbuşite, îi urnea mintea îngreunată, cum ai învîrti nişte pietre de moară. Şi peste imaginea din gîndul lui Andrei fumul se aşternea în dîre, plutea, se învălătucea.

Din adîncuri subpămîntene prăsărate de lacrimi răbufnea ca o ameninţare clocotul torentelor de foc. Uraganul se năpustea cu vuiet cumplit, din apus pînă-n depărtări răsăritene, din miazăzi şi pînă-n miazănoapte. Peste tot era o aşteptare încordată şi temătoare : vine stăpînul recoltelor. *Ai credinţă, Rusie ! Prin foc te vei purifica, în lacrimi te vei scălda, dar văd înaintea ta o înălţare.*

— Cîtă putere !...

Glasul lui Prov îl trezi din visare. Vraja s-a spulberat, ştergîndu-i din minte viitorul pe care apucase să-l întrezărească în felul acesta nou. Focul nici gînd să se potolească. Se uită cu sfială la Prov. Masiv, neclintit, ca tăiat din piatră, cu barba şi pletele prefirate de vînt, stătea

cu braţele încrucişate şi privea poruncitor şi încrîncenat pîrjolul. Te aşteptai să-l vezi aplecîndu-se, împlîntîndu-şi în pămînt degetele de fier, smulgînd un strat gros de ţărînă, cum ai jupui o lighioană, şi răsturnînd toată taigaua cu rădăcinile în sus.

Lui Andrei i se muie inima, privirea i se aburi şi se pomeni lăcrimînd.

„Prov, ţie-ţi stă în putere... Mîntuie..." şoptea inima înduioşată, dar gura nu i se supunea şi rămînea mută.

— Prăpăd... Doamne, Dumnezeule, piere totul !

— Andrei ! Anna ! bubui Prov. Nu-i nimica... Las' să cureţe bine.

Răsuflînd opintit, îşi repezi în sus braţele şi-şi agită cu atîta furie pumnii zdraveni, încît pletele tăiate rotund, săltau şi îl plesneau peste urechi.

— Arză-te-ar focu, afurisito ! răcni el cu ură mocnită. Această sforţare parcă i-ar fi curmat puterile ; Prov se clătină, se apucă cu mîinile de ceafă, se lăsă greoi pe o piatră, rezemîndu-se de un ciot.

— Bieţii oameni... Ce au avut ei acolo... totul s-a dus de rîpă... Ce grozăvie... Clătină din cap şi rămase nemişcat, cu ochii în pămînt.

Anna se ghemui lîngă el şi spuse, căutîndu-i privirea :

— Nu te omorî aşa, tăicuţule dragă... Totul o să fie nou, mai bun. Tăicuţule... Andreiuşka... măicuţă...

— Trăiţi şi rostuiţi, bolborosi Prov fără să ridice capul. Poate voi... mai ştii... E-eh-ăh-ăh...

Pîrjolul dezlănţuit prefăcuse taigaua într-o mare de flăcări. Trombe de foc ţîşneau cu trosnet şi vuiet spre bolta încinsă, străpungînd ca în veselă joacă norii negri de fum învălurat. Pîrjolul ajunse la o poiană întinsă. De cealaltă parte zidul taigalei se urni dintr-o dată şi iată-l jucînd în lumina văpăilor. Copacii fremătau şi se mişcau aidoma unor făpturi însufleţite. Deasupra poienii se aşternea o boltă împletită din limbi de foc zbuciumate şi lacome.

Un stol întreg de veveriţe cu cozile stufoase în sus străbătură în galop poiana ; vulpile fugeau în salturi ferite, chelălăind scurt, îngustîndu-şi ochii de prea multă lumină şi adulmecînd la tot pasul.

Chiar lîngă foc se ridică pe picioarele dinapoi o ursoaică cu urechile lipite de ţeastă. Îşi înfipse ghearele ascuţite în scoarţa unui brad şi-şi chema jalnic puii rătăciţi pe cine ştie unde.

„Ho-ho-ho-ho..." izbucneau sfredelitor şi sălbatec, ba ici, ba colo, hăuliturile diavoleşti şi o năprasnică plesnitură de harapnic, însoţită de un îndemn şuierat, cum şuieră gospodarul la vite, spintecă văzduhurile apocaliptice.

„Ho-ho-ho-ho..."

Sălbăticiunile ciuleau urechile, îşi zbîrleau spinările şi, supunîndu-se poruncii, goneau şi mai iute.

Dincolo de rîu, o haită de lupi încherba un cor sinistru.

Prinse a se pîrli şi taigaua de partea cealaltă a poienii : cetinile pîrîiau, trosneau, se cîrlionţau. Flăcările înaintau cu repeziciune în chip de potecuţe aurii ori de pîrîiaşe desprinse din marea de foc. Păsările ce n-apucaseră să se pună la adăpost se avîntau deasupra pîrjolului, dar, prinse de vîrtej, picau piatră în flăcări. Din vizuinile înnegrite de fumul presărat cu paiete scînteietoare, ieşeau ultimele lighioane tîrîtoare — şerpii. Sîsîiau, arătîndu-şi limba despicată, se încolăceau în ghemuri colcăitoare şi, agăţîndu-se spasmodic de copaci, se căzneau să se desprindă de pămîntul devenit deodată vitreg. Dar lumina îi orbea, iar focul îi stropea cu scîntei ucigătoare. Şerpii se umflau şi plesneau, lăsîndu-şi măruntaiele pe cioturile aurite.

Focul aducător de moarte înainta ca un torent tumultos. Copacii se zgîlţîiau frenetic, de parcă ar fi vrut să se smulgă din rădăcini şi s-o ia la goană. Dar zadarnic vuiau din creştet, zadarnic vărsau lacrimi de răşină.

Încă o clipă şi, cu scăpărări şi vuiet de explozie cumplită, un întreg zăplaz de pomi înspăimîntaţi ia dintr-o dată foc. Trosnind şi pîrîind, cetina se înveşmîntă-n zarafir şi flăcările potopesc totul. Lava învăpăiată se revarsă tot mai departe, înstăpînindu-se cu o nestrămutată stăruinţă, şi nu-i putere pe lume s-o stăvilească.

1913—1915

Judecata sumară

1

UARA ÎŞI revărsase asupra taigalei încîntări negrăite. S-au statornicit zile frumoase, cu cer senin. Soarele mijea dis-de-dimineață de după dealurile line, năpădite de brazi, pini și molizi, întindea pe boltă un văl rumen și, suind încetișor, isca forfota exuberantă a vieții în hățișurile codrilor și în valea largă a rîului aceluia nordic [1]. Răcoarea plăcută a dimineții se transforma treptat în vipia nămiezii. Prin taiga plutea balsam îmbătător de rășină. În vale — miresme de romaniță, pelin, busuioc și ultimele adieri parfumate ale mălinului.

Ziua dogorîtoare se făcea seară, după care venea noaptea, noapte de taiga, atît de rece uneori, încît marginile bahnelor și mocirlelor se sticluiau cu o pojghiță subțire de gheață, iar iarba și frunzele pomilor căruntеau și, în văpaia albăstrie a lunii, păreau țesute cu argint.

Chiar la malul apei, lipită de calcanul pădurii, se aciuiase o izbă încherbată de mîntuială, din bîrne. Ziua, obloanele ei erau închise ca să n-o încingă prea tare soarele, dar cînd se lăsa noaptea, ferestrele se deschideau larg și înăuntru se aprindea lumina. Uneori, răzbăteau de

[1] Rîul Nijneaia Tunguska (nota autorului).

acolo țipete și înjurături, alteori cîntece voinicești, cu chiote și șuierături.

Între izbușoara aceea, pierdută, împreună cu cei ce locuiau în ea, în desișurile de nestrăbătut din inima taigalei, și restul lumii se așterneau mii și mii de verste netăiate de nici un drumeag. Nici măcar corbul nu se prea abătea prin acele coclauri. Nu întîlneai aici decît urși și tunguși, tunguși și urși, bașcă veverițe, hermine și alte sălbăticiuni, felurite gîngănii, mai cu seamă țînțari și n-ar fi fost de mirare să se mai fi găsit și niscai duhuri rele.

Dar iată că în lumea aceea îndepărtată, o lume de basm, a venit și s-a statornicit un negustor rus. Omul și-a făcut izbă și s-a pus pe treabă. Mare șmecher și tare isteț tînărul acesta voinic, cu mustăcioară abia mijită! Adusese cu el pe apă fel și fel de mărfuri, dar mai ales votcă. Bun băiat Borka ăsta: de cînd lumea n-a călcat prin aceste pustietăți picior de negustor, și tungusul, cînd vroia să ia ceva „în cont", se ducea tocmai pînă la Angara, bătînd o mie de verste prin taiga, prin hățașurile sălbătăciunilor. Acum, slavă Domnului, tungusul a scăpat de grija asta: drăguțul de Borka i-a adus sub nas tot ce-i trebuie pentru nevoile lui.

Și n-a venit singur, ci însoțit de doi băieți de prăvălie și de o fată, Mașa. Cică a ademenit-o cu șoșele, cu momele, că „te iau de nevastă, cucoană te fac". Parcă mare lucru e să sucești capul unei fetișcane, mai ales cînd ai părul inelat și negru ca pana corbului, fața ca spuma laptelui, ochi mari și triști și nas vulturesc!

2

LA VREO treizeci de verste de acolo, pe rîu în jos, era un sălaș de tunguși — trei familii ce se mutaseră din taiga pe malul rîului, unde gîngăniile erau mai puține și se găseau văiugi cu iarbă mătăsoasă, bună pentru reni. Cium [1]-ul tînărului și dibaciului tungus Kongo se află chiar lîngă apă; al fratelui său Naikancea puțin mai sus, iar bătrînul Unekan alesese locul cel mai ridicat — într-o poieniță din pădure.

Moșul era certăreț de felul lui și, cînd se îmbăta, făcea tărăboi. Fața lui buzată era întotdeauna posacă și încruntată, vorbea răstit și cu țîfnă, dar în ochi sălășluia numai lumină și bunătate.

Frații erau tineri și însurați de curînd. De aceea, vara li se părea mai frumoasă ca nicicînd, soarele mai surîzător, iar noaptea luna le spunea în tainică șoaptă povești minunate.

Într-o dimineață, după o vînătoare bogată, bătrînul propuse:

— Păi, ar cam trebui să facem rost de ceva apă de foc...

Tinerii nu spuneau nimic, numai plescăiau din buze și în răstimpuri scuipau țîșnit în foc.

— Păi, ar trebui... ai? stărui Unekan.

— Ba bine că nu, răspunse ferit Kongo, trăgînd cu coada ochiului spre nevastă-sa. Numai că-i departe.

Toți săriră cu gura:

[1] Cort al tungușilor nomazi.

— Cum departe, mă? Ce tot îndrugi acolo?
Kongo se întinse pe burtă și, scurmînd pămîntul cu un bețigaș, îngăimă cu sfială:
— Oleacă departe, oleacă aproape...
Din nou îl luară la zor, ocărîndu-l că-i puturos și că i-ar plăcea să zacă toată ziua fără treabă.
Cît ai clipi, Kongo sări în picioare și spuse, clipind zîmbitor din ochii negri:
— Adă banii. Mă duc...
Își luă darda, pușca și porni cu pas spornic pe prundișul mărunt de la marginea apei. Aici vadul rîului se întindea, cît vedeai cu ochii, fără nici o cotitură, printre zidurile taigalei.

3

KONGO se întoarse înainte de apusul soarelui.
Aduse o sticlă de coniac prost și două de votcă făcută din spirt îndoit cu apă.
— Cît costă? întrebă moșul.
— *Dean-tungo-deliaco,* cincisprezece... Prietenul mi-a dat ultima... Gata...
Atunci moșul bombăni pe rusește, stîlcind cuvintele:
— Tare șmecher facut. Tare hoț... Ferasc Dumnezeu cum... De ce așa scump luat?
Naikancea și moșul stăteau culcați lîngă foc, privind trebăluiala muierilor și trăgînd cu ochiul spre tigaia în care sfîrîia îmbietor slănina și

pocneau bulgărașe de cocă, prefăcîndu-se în turtișoare frumos rumenite.
— Kongo! îi strigă Ciociak bărbatului său, care cioplea cu spanga dardei un lemn lung, de zadă uscată. Ce ai, mă, ți-a astupat șeitanul urechile cu licheni? Femeia chicoti mărunt, cristalin, de i se îmbujorară și mai mult obrajii rumeni. Auzi? Ia adă niște poame...
Și-și reluă sporovăiala întreruptă. Tocmai îi povestea cumnată-sii ce frumos a visat azi-noapte: se făcea că s-a dus să vîneze veverițe, cînd deodată...
— Mai aveți mult, fă? se răsti la ele bătrînul. Dați turtă, dați carne, dați ceai!
A lui Naikancea dădu fuga în taiga să prindă o renoaică, să mulgă lapte pentru ceai și acum o auzeau hăulind acolo. Ciociak îi pofti cu glasu-i plin și melodios:
— Hei, *boiie,* veniți de mîncați!
Soarele coborîse dincolo de zidul negru al taigalei. În aer se simțea o umezeală rece, deasupra rîului molcomit fumuiau pale de ceață, departe, prin loboda deasă se fugăreau, măcăind, un cîrd de rațe, iar la apus agoniza-n purpură soarele.
Moș Unekan se înfrupta dintr-un ciolan zdravăn, se lingea pe degete, apoi și le ștergea de lațele-i negre, înspicate. Goliseră o sticlă, începură alta.
Moșul le povestea cît amar a îndurat în viață, cum l-a bătut Dumnezeu aruncînd molimă în renii lui care s-au prăpădit pe capete — cîți au rămas? o nimica toată! Renii — mai treacă meargă. Dar i se rupe inima după nevastă-sa,

după tat-său, după copii. Pe toţi i-a răpus vărsatul... Ehei, pe cîţi tunguşi i-a mîntuit de viaţă boala asta în cel an de restrişte! Unekan a rămas singur pe lume. Din fragedă vîrstă a rămas singur cuc.

Kongo îi întinse o cană cu votcă:

— Bea, *boiie*, bea...

4

PE MĂSURĂ ce se împuţina votca, obrazul bătrînului se lăţea, buzoaiele-i lucioase de grăsime cînd se ţuguiau, de parcă moşul ar fi vrut s-o pupe pe Ciociak, aşezată lîngă el, cînd se lăbărţau pînă la urechi într-un rîs sîsîit şi chicotit. În asemenea clipe de veselie, moşul clătina din cap, dădea din mîini, ochii dispăreau şi numai nişte zbîrcituri ce porneau în toate părţile ca nişte raze le trădau ascunzişul: acuşi-acuşi li se va vedea iar licărul...

Prin capul bătrînului Unekan se depănau acum alte gînduri: vesele, plăcute.

Are la reni, să nu le fie de deochi, voinici, sătui şi gra-a-aşi, are şi blănuri, slavă Domnului, de nu mai ştie unde să le pună. Asta viaţă! Că înainte, ce, aşa a dus-o? Vai şi-amar de zilele lui. Vai de capul lui cîte-a pătimit! Că n-are nevastă — nici nu-i trebuieşte. Că n-are copii — nu-i nimic, e mai bine singur de capul tău: vrei s-o iei din loc — te scoli şi te duci. În schimb, are cîini. Omko, Birea, Uriadnik, Kamsa... Ţine la ei ca la ochii din cap. Mai ales la Uriadnik: ăsta-i un cîine cum nu s-a pomenit. Te scoate din toate cele, iar pentru stăpîn-su sare şi-n foc. La drept vorbind, ce nu-i e drag moşului? Şi fumul ce se ridică, şerpuind, şi ţînţarul acesta care bîzîie şi se aşează drept pe nas, şi raţa ce se aude măcăind: „Mă răţuşcă, mînca-te-ar tata!“ Toate-i sînt dragi pe lumea asta, iar acum o să zică un cîntec rusesc pe care-l ştie de la prietenul său Borka.

Femeile goliră cîte o stacană de coniac şi ar mai fi băut cîte una, dar bărbaţii le-au luat sticla.

Moşul picotea, bălmăjind ceva încîlcit şi zvîcnind din cînd în cînd cu mîna, de parcă ar fi prins ceva în aer.

Cerul s-a spuzit de stele şi în taiga a început să se lase întunericul.

Bătrînul îşi săltă capul, clipi unei steluţe, o ameninţă cu degetul şi rîse. Atunci îi pufni rîsul şi pe ceilalţi: pe Kongo, pe Naikancea şi pe cele două femei.

Moşul tăcu brusc, îşi pironi prietenii cu o privire somnoroasă, străină, apoi mîna i se întinse încet, îl apucă pe Kongo de părul strîns coadă şi dădu să-l răstoarne. Zîmbind ca de o glumă, Kongo încercă să scape, dar bătrînul îl prinse cu cealaltă mînă şi, scoţînd nişte strigăte horcăite — „gh-h-h-a-a-a!“ — îl trînti la pămînt. Lui Kongo îi pieri zîmbetul şi-şi înfipse şi el mîinile în chica bătrînului şi iată-i pe amîndoi tăvălindu-se în jurul focului şi scoţînd strigăte guturale.

Naikancea îl înşfăcă şi el pe Kongo, de el se agăţă Ciociak, de aceasta — nevasta lui Naikancea. Ghemul de trupuri vii se rostogolea cu o încetineală ciudată, ca în vis. Se trăgeau de păr, se zgîriau, femeile ţipau ascuţit, bărbaţii răcneau. În jurul lor, se vînzoleau nebuneşte, cu lătrături vesele, o haită de douăzeci şi doi de cîini, care se izbeau unii de alţii, se răsturnau, îşi mursecau stăpînii de haine, mîrîind prefăcut şi lăsîndu-se pe labele dindărăt. Lac de năduşeală, Unekan se ridică în picioare, puse mîna pe un brăduţ retezat şi prinse a croi cu toată puterea maldărul de trupuri. Mai nimerea şi în focul ce stătea gata să se stingă şi atunci stîrnea un nor de cenuşă.

La fiecare lovitură, icnea şi striga :

— Na, şeitane ! Mai vrei ?! Mai na ! A-hîc !

Toţi se opriră dintr-o dată, se uitară gîfîind unul la altul cu priviri fioroase, apoi îşi aranjară părul şi — ţin-te rîs.

Pe obrazul bătrînului mai zvîcnea furia beţiei, ochiul stîng îi bătea, închizîndu-se şi deschizîndu-se de la sine, un rictus îi strîmba gura. Fîrnîi opintit şi, fără o vorbă, se repezi la Kongo, care zîmbea, şi-i trase un pumn între ochi.

Kongo îşi îngropă faţa în palme.

— Asta nu-i nimic ! îngăimă nepăsător bătrînul şi-l lovi în nas.

Lui Kongo i-au dat lacrimile. Bătrînul îl bătu prieteneşte pe umăr şi cei doi se îmbrăţişară şi se sărutară, plîngînd şi rîzînd în acelaşi timp.

Băutura se isprăvise. Îi trăgea la somn. Şi-au aşternut afară : în cium e zăpuşeală pe cînd aici e cer curat şi arde vesel focul. Ţînţarii ? Or fi băut şi ei votcă şi-or să doarmă. Şi chiar dacă

or să le sugă niţel sînge, tot n-o să-i simtă, căci somnul le va fi adînc, cu vise frumoase. O să vină ursul ? Dar cîinii ce păzesc ? Hei, Kamsa, Uriadnik, fiu-u-u !

Se culcă şi trăncănesc, trăncănesc, apoi tac.

Tac toţi, în afară de Ciociak. Stă lîngă foc privind strălucirea de aur şi argint a jăratecului. Ochii i-s plini de vise, genele pufoase flutură, pletele negre, presărate cu mărgeluşe minuscule i s-au revărsat peste cămaşa de un roşu-aprins în lumina focului, obrajii smezi i s-au împurpurat şi guriţa strălucind umedă îi tremură înfiorată de cuvintele dragi ale cîntecului ce picură, creşte, se înalţă peste ape şi zboară în codru, în munţi, în cer, unde hălăduiesc turme de stele şi unde ascultă, zîmbind, luna.

Ciociak cîntă :

„Dimineaţa, cînd soarele îşi va sălta creştetul de după arbori, Kongo se va duce la prietenul nostru. De cum se va face ziua albă, Kongo se va duce săgeată la prietenul nostru. Kongo e voinic şi sprinten. Aleargă ca cerbul fugărit de moarte. El va aduce vinul cel dulce ca zahărul. Lui Ciociak îi place zahărul. Ciociak e frumoasă. Poate se va duce şi ea cu Kongo. Ce-o să mai rîdă amîndoi pe drum ! Iar prietenul îi va ospăta cu vinul cel mai dulce care-ţi învăpăiază privirile şi te-ndeamnă să săruţi şi să plîngi."

Glasul ei argintiu a mai răsunat mult în noapte. Bătrînul adormise, înlănţuindu-l pe Kongo cu braţele. Naikancea şi nevastă-sa picoteau, tolăniţi pe o piele de ren, numai Ciociak a cîntat pînă aproape în zori.

5

NEGUSTORUL aştepta să-i sosească din clipă în clipă marfa cu *şitikul* — o luntre mare. Îşi făcuse socoteala că *şitikul* o să vină din susul apei, pe urmele ultimelor sloiuri. Dar au intrat în iunie, apa se scurgea repede la vale şi curînd avea să scadă, făcînd să apară pe alocuri bancurile de nisip, iar *şitikul* nu mai venea.

A început sezonul vînătorii de elani. Tunguşii din împrejurimi — Burknul, Rîntai, Ciociciu cu Vasili, trec mereu pe la prietenul lor Borka, să afle cînd o să vină fratele său Grişka : iarbă de puşcă nu mai e, plumb nu mai e şi dacă n-ai cartuşe, n-ai alice, cum să vînezi elanul ? Se ţin de capul lui Borka : „Dă ! Plătim cît vrei, da dă, pentru Dumnezeu !" Să-i cadă la picioare ? Nu ! Tunguşii n-or să facă niciodată una ca asta. Tunguşii au mîndrie, şi apoi ştiu cîte parale face negustorul : un pungaş, nimic mai mult.

I-o spun şi în faţă :

— Tu, Borka, pezevenghi ! Mare pungaş facut...

În loc de răspuns, Borka clipeşte, rîde tare, îi cinsteşte cu votcă. Tunguşii beau şi se îmblînzesc. În ochii lor, scăpărarea mîniei se stinge, făcînd loc resemnării şi unei melancolii nemărginite.

— Tu, prieten, nu bate joc de noi. De ce aşa ? Nu bine...

— Păi, vă iau puţin ! Unde mai găsiţi la preţul ăsta ?

— Luat puţin, scris mult. De ce la chitanţa minciuni ? Pungaş...

Borka se jură, sărută icoana, se dă de ceasul morţii ca să-i convingă pe tunguşi că, dimpotrivă, vinde în pagubă. Nu, hotărît lucru, Borka o să plece de aici, că a ajuns la sapă de lemn ! Colac peste pupăză, ăştia îl mai fac hoţ şi pungaş. El nu ştie cum să le fie mai de folos şi, drept mulţumire, ei îl înjură.

În timp ce-i îmbată cu apă rece, le mai toarnă votcă.

Privirea tunguşilor devine duioasă, vorba potolită. Care de care îl pupă pe Borka şi-i spun :

— Tu, prieten, nu pleacă... Traieşte... Dacă pleacă, urît la noi. Doamne fereşte cum urît...

— Ba nu, o să plec, se lasă rugat Borka, mai negustoresc vrun an, strîng datoriile şi — aleluia !

Tunguşii protestează în cor :

— De ce aleluia ?! Nu treba aleluia ! Traieşte...

Şi aşa în fiecare zi : azi venea un cium, mîine altul, ori se pomenea cu un sălaş întreg.

Dar Grişka, fratele lui Borka, nu mai venea.

Maşka, o fată mărunţică şi rumenă, îşi punea în fiecare zi corsetul pe care i-l cumpărase Borka, îşi cîrlionţa părul brun, se îmbrăca cu o rochiţă albastră, tivită cu şiret alb, se căţăra în vîrful unui brad înalt de pe mal şi se uita ceasuri în şir spre locul de unde trebuia să apară *şitikul*. Îi era dor de casă, de băieţii şi fetele cu care crescuse, dar cel mai mult îi dorea pe părinţi şi nădăjduia că poate Grişka îi va aduce o veste de la ei.

Dar Grişka nu mai venea.

Cocoţată în vîrful bradului, Maşka pornea să îngîne lungi şi tărăgănate cîntece de jale,

iar ochii ei scrutau mereu depărtarea. Şi cum cînta aşa de inimă albastră şi se uita în zare, numai ce se pomenea că o podidesc lacrimile, de nu mai vedea nici rîul, nici taigaua, nici soarele. Atunci îşi rezema capul de trunchiul răşinos şi începea să jelească cu un glas străin, care o speria.

Acasă, Borka o lua la rost :

— Ei, drăcia dracului, iar ai bocit ?

— Nu...

— Atunci de ce ţi-s ochii cît cepele şi mutra roşie-gotcă ? Te-a apucat do-o-orul ?

— Ştii, Borea, ţînţarii...

— Ţînţarii, ai ?

Şi jap, jap, îi rade două palme.

Maşa ţipă ca-n gură de şarpe, fuge în ungherul ei, se aruncă cu nasul în pernă şi icneşte printre hohotele de plîns :

— Ticălo-o-sule... O să plec...

— Nu mai spune !... D-aici n-ai cum s-o-ntinzi, jigodie !

Şi Maşa îşi înghite sughiţul, pentru că ştie foarte bine că de acolo cale de întoarcere nu se mai află.

6

IERI a venit Kongo după băutură.

Borka era sigur că azi Kongo o să vie iar. Îl bucura vestea aflată de la ei : bătrînul şi iscusitul vînător Unekan ieşise din taiga.

Într-adevăr, pe la ora prînzului s-au pomenit cu Kongo.

— Dă rachiu, prieten. Ispravit tot. Dă mult. Olecuţ mult...

— Rachiu ? Bine... Dar ce-ai păţit la falcă ?

Ruşinat, Kongo îşi acoperi cu mîna falca umflată şi, fără să răspundă, se aşeză într-un colţ, sub icoane.

— V-aţi luat la bătaie ?

— Olecuţ... Dat la bot, se bîlbîi Kongo.

— Cine ? Bătrînul ?

— Care alt, sigur el... olecuţ...

Negustorul luă doi cîini — pe Palma cea chioară şi pe Uşkan, olog de un picior — îşi puse puşca în spinare şi porni, împreună cu Kongo, pe poteca ce ducea în taiga. Merseră cam o verstă, cînd auziră deodată în urmă glas de femeie, chemînd şi hăulind.

Negustorul se opri :

— E Maria.

Ridică puşca şi trase.

— Au-hei !... răspunse Maria.

— Au sosit, spuse Borka făcînd calea-ntoarsă.

— Au sosit ? îl îngînă Kongo şi se luă după el.

De după dealul unde susura un izvor, se ivi Maşa. Venea în fuga mare, ţinîndu-şi fustele să n-o împiedice şi depănînd din coate.

— A venit Grişa ! strigă ea... Mi-a adus o scrisoare... Hai mai repede, Borea.

Strălucea toată de bucurie şi de emoţie.

— Ei, cu bine ! îi aruncă Borka tungusului.

— Ei, cu bine ! răspunse acesta, zîmbind.

Borka se depărtă în fugă, dar, după vreo zece paşi, se opri şi-i strigă tungusului :

— Kongo !... Zi-i lui Unekan să vină mîine cu renii. Aduceţi blănuri, cît mai multe !... Să vii şi tu, auzi ?

— Zic, *boiie,* zic !... Aşteaptă, *boiie* !... Cum nu venim ? Venim !

— Luaţi şi muierile cu voi, mui-ie-rile !

— Luat, *boiie,* luat !

Iar Maşa îl striga pe negustor :

— Bo-o-orea !... Haide odată !...

7

GRIŞKA mai adusese cu el un băiat de prăvălie — un beţivan zis Bezmeticu, cinci argaţi şi o iapă sură.

Bezmeticu era o namilă de om uns cu toate alifiile. Ochii lui ca de plumb, fără sprîncene, erau lipsiţi de expresie, barbă nu avea, dar purta mustăţi. Era într-însul ceva de fiară, care te înfricoşa. Glasul lui gros, răguşit, aducea a răget. Haina îi venea strîmtă, mînecile scurte, iar pantalonii largi îi erau plini de petice şi de găuri, prin care i se vedea goliciunea jegoasă.

La masă, la care evenimentul a fost vîrtos sărbătorit, Borka propuse, rotindu-şi în jur privirea aburită de băutură :

— Mă băieţi ! Ştii ce ? Hai să-i judecăm mîine pe tunguşi. Se face ?

— Se face ! hîrîi găliganul. Cunosc şi eu la tunguşi. Ţi-i altoiesc, cum ţi-o plăcea.

Dînd înainte cu paharul, s-au sfătuit cum să pună mai bine la cale această trebuşoară. Hărmălaia, hohotele de rîs şi cîntecele au răsunat pînă tîrziu. Se certau, se pupau, se împăcau, boceau.

Lui Borka îi era milă de tunguşi : ţinea la Kongo, ţinea la Ciociak pe care o ştia de mică. Cu el a deschis ea ochii în dragoste şi mîine va fi iar femeia lui. Kongo se va îmbăta criţă, iar el, Borka, domnul şi stăpînul, îi va săruta lui Ciociak guriţa, îi va spune poveşti, îi va cînta din armonică şi din gură. Maşa ? O să-i tragă o bătaie şi o s-o dea lui frate-su sau argaţilor :

— Care o pofteşte, mă ?

Iar Maşa, trează, ca varul la chip, asculta vorbele lui rezemîndu-se de tocul uşii să nu cadă. I se făcea negru înaintea ochilor. Şoptea :

— Diavole... Diavole... Blestematule...

Îşi ascunse faţa în şorţ şi fugi în bucătărie, se aruncă pe pat şi începu iar să bocească, cu nasul în pernă.

Din odaie se auzeau rîsete sălbatece, înjurături scîrnave, cînd şi cînd cîte unul se apuca să povestească nişte întîmplări de ţi se făcea părul măciucă. Dar peste toată larma aceea, răsunau hohotele tunătoare, hîrîite, fioroase ale Bezmeticului.

— Mămucă... scapă-mă, mămucă... se căina Maşa. Ştia însă că de acolo nu mai avea scăpare.

Borka plîngea, cuprinzîndu-şi cu mîinile căpăţîna cîrlionţată.

— Mi-e milă... Vai, cît mi-e de milă...
— De cine? hîrîi Bezmeticu.
— De tunguși... Niște ticăloși... asta sînteți cu toții...
— De tunguși?
— Îhî... Ce-aș mai întinde-o. Dar parcă pot? M-ar omorî tata, că el m-a trimis aici.
— De ăștia ți-ai găsit să-ți fie milă? Păi ce, tungusu-i om? E o dihanie, nimic mai mult!
— Dihanie ești tu! Huidumă... Blestemaților... Casapilor...
Era criță și se smiorcăia într-una. Lacrimile îi curgeau șiroaie și-i avea mereu înaintea ochilor pe Mașa, pe Ciociak și pe bătrînul Unekan, pe care mîine el, blestematul de Borka ce s-a lepădat de Cristos, îl va umili și-l va obijdui.
Băutura îi muiase inima, dar un somn zdravăn o va încrîncena iar, făcînd-o crudă și josnică. Eh, ce-ar fugi de viața asta ticăloasă, că doar e tînăr, voinic... „Ciociak, dragoste! Aș pleca de aici cu tine la capătul pămîntului." Dar n-are Borka destulă putere în el...
Cu privirile întunecate, pironite în podele, scutura din cap și plîngea amar. Ceilalți lunecaseră de mult sub masă și pe sub lavițe, unde sforăiau vîrtos, beți și murdari, mormăind măscări și în somn.
Numai Bezmeticu nu doarme. Capul îi cade în piept, dar el nu se lasă, luptă cu somnul, așteptînd să cadă sub masă și noul său stăpîn. Poate că va izbuti atunci să-l buzunărească. Dar iată că vine la el un argat bătrîn și-i zice, mișcîndu-și barba gălbejită:

— Hai să ne uităm, flăcăule, dacă-i bine legat *șitiku*. Se întețește vîntul...
S-au dus. Afară era lumină. Păsărelele se treziseră. De după deal se ițeau lațe de nori, iar în depărtare fumega movila înaltă, stîncoasă a unui vulcan. Valurile izbeau copastia plescăind, vîntul flutura pînza cortului așezat pe *șitik*, rîul era încrețit de o hulă măruntă, taigaua fremăta.
— Mi-e somn, se întinse Bezmeticu, căscînd o gură cît o șură.
Legară mai bine luntrea și o luară spre cabana unde se găsea prăvălia. Deschiseră ușa care nu se încuia niciodată — că în taiga cine să fure, unde să ducă lucrul furat? — desfăcură două baloturi de postav, le așternură pe tejghea și pe jos, aruncară la căpătîi cîte un sul de stambă, împinseră ușa la loc, din care pricină se făcu întuneric, și se culcară.
Argatul care se culcase pe podea îl întrebă pe Bezmeticu:
— Cum de ai ajuns, mă flăcăule, pe coclaurile istea sicreate?
Celălalt se răsuci pe maldărul moale și răspunse, oftînd:
— Așa... cum se întîmplă... M-a găsit jupînul beat la Kirensk și m-a umflat.. Tot drumul mi-a omenit gîtița pînă am intrat pe rîul vostru. Cum am intrat pe el, Grișka, jupînul, care va să zică, îmi spune: „Ei, acu, gata. Al nostru ești că n-ai cum s-o mai iei din loc..."
— Un-să pleci? se oțărî bătrînul. Pasăre de te-ai face, și tot n-ai avea scăpare. Nici nu știi în ce parte s-o apuci, necum... Of, of, of... De-o

iei prin taiga, crăpi de foame ori te mănîncă jivinele. De-o iei pe rîu — îs vreo două mii de verste pînă dai de-o așezare. Și cum să răzbești prin prăpăstenia aia de praguri ?...

— Atunci, ce să mă fac ? întrebă descurajat Bezmeticu, dar cu un glas, de parcă ar fi vorbit de unul singur.

— Hai mai bine să dormim, spuse bătrînul. Acuși se face ziuă...

Vîntul se întețea. Taigaua lărmuia înverșunat, de ziceai că nenumărate stoluri de păsări zvîrîie pe deasupra cabanei.

— Mă tem că Grișa ăsta-i o poamă... spuse tărăgănat Bezmeticu.

— Grișa ? Ho-ho-ho... încă nu-l cunoști... La șnapanul ăsta dreptatea-i dreaptă cum e cercul de ham...

— De cum a dat ochii cu Borka, l-a tras după un tufiș și i-a spus : „Strașnic, zice, l-am mai potcovit pe Bezmeticu, l-am tocmit, zice, pe un an de zile cu cinci sute, da mai mult de o sută nu-i dăm". Măcar că tăinuiau pe șopocăite, eu am tras cu urechea și am auzit tot...

Găliganul se cufundă într-o tăcere mînioasă și cînd se răsuci odată, pîrîi tejgheaua. Bătrînul sforăia ușor, fîsîind pe nas.

— Dormi, moșule ?

— Ai zis ceva ?

— Te-am întrebat dacă dormi.

— Nu...

— Da Borka ce hram poartă ?

— Ăsta mai merge... Borka e mai cumsecade... E bun cu noi... mormăia bătrînul pe jumătate adormit. Atît, că-i tare sucit. Să te fe-

rească Dumnezeu. Cînd bea, i se rupe inima de mila tungușilor și bocește, dar cum se trezește, s-a zis, iar s-apucă de ale lui. Sau tungusele... pe cîte nu le-a flocăit... și numai copilițe, crude de tot... încolo-i de treabă... Atunci cînd am cărat clopotul... drept peste picior...

— Care clopot ?

— Ai ?

— Ziceai nu știu ce de-un clopot.

— Ba n-am zis nimic, mormăi, amețit, bătrînul și adăugă limpede : Hai, mă, să dormim.

Taigaua vuia. În apropiere, bufni ceva, de se cutremură pămîntul.

— S-a prăvălit un copac, buciumă basul profund al lui Bezmeticu.

Vîntul smuci ușa, o izbi de perete și o închise la loc. Într-o clipă, îi învălui frigul.

— Hai, flăcăule, ș-om trezi poporul, spuse bătrînul ridicîndu-se. Trebuie să tragem *șitikul* pe mal.

Bezmeticu rînji.

— Prafu să s-aleagă de el cu avuția lor cu tot. N-ai tu grijă, ăștia-și scot paguba din tîlhării. Adăugă, lăudăros și amenințător : Da le coc și eu una, să mă țină minte.

8

PE BĂTRÎN îl trezi o ploaie de înjurături. Deschise ochii. Se auzea vorbă pe mal, cîteva glasuri zbierau „Dubinușka", cîntecul edecarilor și răsuna glasul ascuțit al lui Grișka :

— La puşcărie cu voi, ticăloşilor, putrezi-v-ar oasele la ocnă...

Bătrînul ascultă cîtva timp, apoi oftă şi-l zgîlţîi pe Bezmeticu, care sforăia cumplit :

— Hai, bă ! Ce bombăni acolo ? Tu n-auzi ? Scoală, bă, matahală...

— Du-te dracului, bolborosi Bezmeticu şi se aşternu iar pe sforăit.

— Treaba ta, spuse bătrînul şi ieşi din cabană.

Ploua ca prin sită. În jur totul era cenuşiu şi trist. Două coţofene trăncăneau de zor uitîndu-se în răstimpuri la iapa care se oprise locului, cu capul plecat. Malul opus, deluros, abia se mai desluşea, îngrămădit şi diform, iar laţele cărunte ale norilor se tîrau, acoperind pieptul stîncos al vulcanului.

Oamenii umblau prin apă, între luntre şi mal, cărînd saci uzi cu făină. Erau fără nădragi, cu cămăşile ude leoarcă şi vineţi de frig.

Borka şi fratele său scoteau apa din *şitik* şi-şi îndemnau argaţii cu glasuri acum mai vioaie.

— Hai, fraţilor, opintiţi-vă !

— Mai cu inimă, băieţi, că acu-ncepem guleaiul !

Nu se vedea soarele şi nimeni nu ştia de-i ziuă ori seară. Borka n-avea ceas — ce-i trebuia lui în taiga să ştie cît e ceasul ? — că doar nicăieri nu avea cum să întîrzie.

— Ce zici, moşule, se înserează ori... îl întrebă el pe bătrînul buhăit de somn şi care încă nu se trezise bine.

— Ştiu eu ?... O fi seară, o fi ziuă, dă-n bobi şi ghiceşte. Îşi roti ochii împrejur, privi vulcanul, se uită la cele două coţofene care nu mai tăceau, dădu capul pe spate, bîrzoindu-şi barba gălbejită ca să iscodească cu ochii lăcrămoşi pînza norilor de ploaie, se scărpină pe spinare şi hotărî :

— Eu aş zîce că-i sară.

Ceilalţi săriră cu gura pe el :

— De unde ai mai scos-o, mă, că-i sară ?! Mănînci borş ! Păi noi, de-abia am sărit din somn că ne-am şi repezit glonţ la rîu. Nici n-am halit încă... Sa-ară ! I-auzi, bă, la el...

Moşul tuşi sec, îşi scoase cascheta văduvită de cozoroc, se scărpină în cap, privi iapa, apoi ridică din nou ochii la cer, îşi mută privirea spre cabană, de acolo spre o vacă culcată în tufăriş şi glăsui pe un ton la fel de categoric.

— Eu aş zîce că-i ziuă.

Dar oamenii nu-l mai cred şi-l iau la vale : „Somn uşor, moşule !“ Bătrînul pricepe că s-a făcut de rîs. Morfolindu-şi barba, fîstîcit, şi săltîndu-şi genunchii la fiecare pas, o ia spre rîu ca să se spele. Fornăi, aruncîndu-şi apă pe obraz şi, cînd să se şteargă cu poala cămăşii, strigă deodată :

— Mă băieţi, vine hoarda !

Într-adevăr, de undeva de departe răzbea în răstimpuri, lin ca într-un vis, zăngănitul unor zurgălăi de aramă şi nişte umbre de glasuri : *„Mo-odo ! Mod-mod-mod...“*

— Vin ! exclamară toţi în cor şi, lăsînd treaba, îşi ciuliră urechile într-acolo, încordîndu-şi tot trupul.

Borka se suise pe acoperişul *şitikului* şi se uita în josul apei, scormonind cu privirea marginea pădurii de pe malul stîng.

— Acuşi or să iasă la rîu, şopti el şi porunci cu glas tainic unui flăcău ce stătea la proră : Matvei, dă fuga şi ascunde iapa după dîmbu ăla...

Din verdele mohorît al taigalei se ivise şi se desfăşura tot mai lungă o panglică cenuşie. Coborî spre rîu şi, legănîndu-se domol, alunecă şerpuind pe plajă.

Bura stătuse, pîcla se risipise şi, pe malul dimpotrivă, se înfăţişa limpede un deal semeţ, spălat de ploaie. De după creştetul lui ţîşniră fără veste razele soarelui din faptul serii şi, împrăştiindu-se lin, potopiră cu lumină întreaga vale.

Împrejurimile se învăluiră într-o strălucire blîndă : se poleiră în argint încreţiturile apei înfiorate, se aprinseră învăpăieri de pojar în geamurile izbei ce se săltase parcă în vîrfuri şi surîdea lumii întregi, se îmbujorară trunchiurile mestecenilor răzleţi, se înecară în purpură norii plutind spre răsărit şi zvîrlind ca pe o horbotă de aur pîcle de ploaie peste hăţişurile posomorîte ale taigalei ce se pierdea în nemărginirea zării.

Toţi oamenii aceia, scăldaţi în razele soarelui, stăteau cu ochii aţintiţi spre caravana de reni ce se apropia.

Caravana înainta spornic cu pas întins. Renul din faţă, alb tot, îşi purta falnic capul împurpurat, pe care se înălţau coarne mari, rămuroase. Îl călărea voiniceşte, ţinînd darda într-o mînă, un tungus îmbrăcat în veşminte purpurii şi cu o legătură purpurie pe cap. Cînd şi cînd se oprea, lăsa să curgă pe dinainte-i toată panglica caravanei, apoi dădea un chiot şi, împintenîndu-şi fugarul în grumaz, venea galop în frunte, strigînd şi agitîndu-şi suliţa. Renii înaintau în şiruri de cîte opt, unul după altul, legaţi între ei cu căpestrele. Cei din capul fiecărui şir purtau în şa cîte un omuleţ îmbrăcat în albastru, roşu ori galben. Pe de lături zburdau puii de ren : ba coborau la apă, ba se avîntau săgetînd ca păsările pe pantă în sus şi piereau în taiga, apoi ţîşneau din nou la lumină, se opreau pe lizieră, pînă îşi găseau din ochi mamele, iar cel care nu şi-o zărea îndată se aşternea pe muget gros, cu gîtul întins.

Soarele zăbovea în asfinţit, dar seara punea încet stăpînire peste toate : dealul de piatră de pe celălalt mal se înălţa, crescînd mereu, pînă ce silueta lui mohorîtă stăvili cele de pe urmă raze de aur ale zilei. Îndată se lăsă frigul şi se furişară tristeţea şi urîtul ; rîul se stinse, ochii ferestrelor se înfundară în găvanele lor, izba se ghemui la pămînt şi zîmbetul îi pieri, taigaua se încruntă şi-şi pierdu voioşia. Strigătele tunguşilor şi mugetele renilor se topiră într-o larmă vălmăşită şi jalnică, zurgălăii plînseră, iar ţînţarii se năpustiră mai înverşunaţi şi mai sîcîitori.

Curînd însă caravana ajunse sus, iar tunguşii se apucară să scoată şeile şi samarele de pe reni.

Era caravana tungusului Vasili care a venit cu femeia lui și cu trei copii mai mărișori.

După el, sosiră cu șaisprezece reni bătrînul Unekan și Kongo.

9

VASILI, tungus înstărit, a luat trei saci de făină de secară și unul de făină de grîu, zahăr, ceai, postav, alice, plumb și praf de pușcă după trebuință, ceva băutură, doi pumni de bomboane, niște mărgele și stambă, a plătit cumpărăturile cu șase sute de veverițe și zece elani și a rămas dator o sută de ruble și cincisprezece copeici. Dar Grișka, băiat bun, i-a făcut o reducere de cincisprezece copeici, și, pe deasupra, i-a mai dat în dar o pereche de ochelari și o oglinjoară pentru nevastă-sa.

Soții au rămas foarte mulțumiți. Tungusa se privea în oglindă, dar mereu careva din copii i-o smulgea din mînă să se oglindească și el. Familia se prăpădea de rîs și turuia pe întrecute, arătînd cu degetul gemulețul fermecat și strîmbîndu-se în fel și chip.

Vasili, cu ochelarii pe nas, clipea des și declară pe un ton întrebător :

— Păi, acu vedeam bine, ai ? Că ochii rău făcut la mine, oleac-oleac orbit la mine, veverițe pușcat pe lîngă...

S-a cinstit cu votcă, a băut ceai, a îmbucat ceva și se simțea fericit.

Bătrînul Unekan avea arțag și nu se îndura să cadă la învoială. Deocamdată nu voia să cumpere nimic decît votcă : are, slavă Domnului, acasă, destule provizii. A adus cinci sute de veverițe și două vulpi argintii. Trei sute de veverițe le-a dat negustorului pentru o datorie veche a răposatului tată al lui Kongo, și restul de două sute pe o cingătoare de argint pentru Ciociak.

Vulpile însă ar fi vrut să le vîndă, dar Grișka dă prea puțini bani pe ele.

Moșului îi plac banii, mai cu seamă rublele de argint, mari, rotunde, sunătoare.

Voia să capete de la negustor cît mai multe ruble din acelea, ca apoi să le îngroape în taiga, sub o buturugă : or să-i prindă bine... Cum să nu, de bună seamă că or să-i prindă bine : dacă moare, le lasă lui Ciociak, le lasă lui Kongo, că amîndoi sînt săraci, n-au de nici unele și bătrînul ține la ei mai mult decît la el însuși, dar negustorul Grișka, pezevenghiul, încearcă într-una să schimbe vorba. Nu face decît să rîdă și să rînjească, fi-i-ar să-i fie de inimă lupească !

Unekan cere pentru o vulpe cîte o sută de ruble și, în plus, zece sticle de băutură, iar Grișka îi dă numai cinci sticle și cîte trei ruble de fiecare vulpe. Bătrînul țipă, se tocmește :

— Rău ieftin, prieten. De ce așa ?

— Nu vrei, nu trebuie.

— De ce nu trebuie ? Trebuie !... Tare bun marfa, cumpărai... Pe urmă mulțămit la mine. Cumpărai !

Grişka nici nu vrea să stea de vorbă. Trece în magazie, fluierînd un cîntec.

— Gata ? îl întreabă pe Borka.

— Gata.

Fluierînd şi mai cu foc, Grişka se întoarce degrabă în izbă şi-i anunţă pe tunguşi cu o tulburare prefăcută :

— Auziţi, fraţilor, acuşi trebuie să sosească un judecător. Ca să-i judece pe toţi tunguşii.

Kongo şi Vasili săriră în sus de spaimă, iar moş Unekan, care mai văzuse cîte ceva la viaţa lui, întrebă ironic :

— Care judece ? Ce treanca-fleanca ?

— Stai să vezi ! Ieri, cînd veneam cu *şitikul*, l-am întrecut pe unul care mergea călare pe cal. El era. Mare nacealnic...

Dar Unekan nu se lăsa convins :

— De ce speriat la noi ? Ieri nu este, azi este ? Minciuni ! Ce cal, că aici nu cal de cînd fost eu pe lume.

Grişka ieşi iar, tunguşii începură să vorbească toţi deodată, femeile să şopăcăiască, copiii să smiorcăie.

Unekan striga mai tare ca toţi, aruncîndu-şi mîinile în lături, îşi deşerta pipa de aramă izbind-o cu furie de bancă, se bătea cu pumnii în piept. Prin vuietul glasurilor, răzbăteau uneori şi cuvinte ruseşti :

— Hoţ. Pezevenchi.

— Cînd venit nacealnic treba spus la el.

În depărtare, detunară, unul după altul, trei focuri de armă, rostogolind ecouri prin taiga. Apoi se auzi limpede clinchet de zurgălăi. Grişka năvăli pe uşă, strigînd tunguşilor :

— Ieşiţi, fraţilor.

Ieşiră toţi — afară de Unekan — şi se bulucira lîngă izbă. Unekan îşi lipi nasul de geam, să vadă ce-o să se întîmple.

Zurgălăii se auzeau tot mai desluşit. În taiga pocni iar o împuşcătură. Printre arbori, apăru o luminiţă mişcătoare care se apropia din ce în ce, apoi se auziră fornăituri şi, în cele din urmă, se arătă un călăreţ. Calul îi era dus de căpăstru de cineva care ţinea o torţă aprinsă.

Se întunecase de-a binelea.

Lîngă hambar Grişka dădea zor să înfigă în pămînt două beţe. Cînd reuşi, le dădu foc, zîmbind răutăcios. Flacăra ţîşni în sus, apoi se auzi un sfîrîit şi două limbi mari de foc zbucniră spre cer, răzbubuiră acolo, se ţăndăriră în stele căzătoare şi se topiră.

Tunguşii se traseră înapoi, agăţîndu-se unul de altul. Moş Unekan o zbughi de la fereastră.

Cînd ajunse lîngă tunguşi, călăreţul răcni cu un glas de tunet :

— Bun găsit, hoardă !...

Tunguşii stăteau cu gurile căscate, frămîntînd în mîini poalele hainelor şi se uitau ca la o altă aia la animalul acela nemaivăzut pe meleagurile lor şi la uriaşul călăreţ, înzorzonat cu cruci şi medalii.

Bezmeticu avea în cap o oală de noapte emailată, pusă cu toarta înainte. Îi venea cam mică, din care pricină obrajii puhavi i se umflaseră şi mai mult şi, împreună cu mustăţoaiele răsucite în jos, îl făceau să pară grozav de fioros.

De toarta țucalului era prins, în chip de panaș, un pămătuf din păr de cal, folosit de iacuți pentru alungat țînțarii. Peste tunica soldățească, omul era legat în diagonală cu o eșarfă albastră, iar de-a latul pieptului avea un lanț de tinichea, cu o cruce mare la mijloc.

Beat turtă, Bezmeticu ședea strîmb în spinarea calului, un picior atîrnîndu-i mai jos decît celălalt, și se ținea cu ambele mîini de coamă.

Argații, bărbați și flăcăi ruși, se hlizeau înveseliți, unii făceau glume :

— Un' s-o fi aghesmuit iapa asta, mă, de nu-și mai poate ține în schinare călărețul ?

— Ia seama, Bezmeticule, dacă vezi că pici, ține-te de coadă că-i plin de cioturi p-acilea.

Grișka le spuse ceva în șoaptă. Oamenii tăcură și se descoperiră ca la comandă, privindu-se cu înțeles.

Naivi, tungușii nu s-au îndoit nici o clipă că au într-adevăr în fața lor un mare nacealnic, judecător aspru, care poate să-i arunce în pușcărie și înaintea căruia tremură toată lumea — și Borka, și Grișka, și popa Vanka, și șeful de plasă din Kejma, și polițaiul și țarul. Ba nu, țarul nu s-o fi temînd de el, că-i mai mare, sau poate, cine știe, mai mare o fi totuși judecătorul. Ia te uită ce de decorații are : cruci, cruci, cruci și un lanț. Și ce lanț, Dumnezeule... Iar la trup e gras, și are glas gros și burtă grasă, nu ca judecătorul ăla din Kejma pe care l-au văzut la iarmaroc ; ăsta-i cel mai mare, mai mare peste toți ; ce-o să vrea, aia o să facă ; dacă o să dea poruncă să li se ia renii — o să-i ia ; dacă o să poruncească să li se ia femeile și

copiii — o să-i ia ; dacă o să poruncească să-i omoare, o să-i omoare și o să le arunce hoiturile la cîini.

Stau și tremură, că judecătorul ăsta li s-a părut din cale-afară de cumplit.

Ce-ar fi să fugă ? Degeaba, că tot i-ar prinde. Calul ăsta aleargă pesemne de te ia groaza : cînd o sări și o vîjîi odată, nu mai scapă nici un tungus. O, moș *Amaka, Bollöi-Bollöi*, Nikolai-maică, ce ne facem, ce ne facem !... Unekan tot n-a ieșit din izbă, auzi ce curaj pe el, să nu iasă în întîmpinarea judecătorului ! Ori poate s-a băgat sub laviță, ori s-a suit pe cuptor de frică ? Halal prieten. Auzi, om bătrîn ! De ce nu vine ?... Vai Nikolai-maică, vai Innokenti-taică.

— Poftiți, domnule șef.

— Poftiți, domnule judecător. Cei doi frați Grișka și Borka se întreceau în politețuri prefăcute și lingușeli.

Înaltul personaj ridică mîinile cu intenția de a se sprijini de umerii lui Borka, dar piciorul stîng, mai lung, îl trase în jos și, fără veste, Bezmeticu veni de-a berbeleacul, bufnind în noroi. Oala îi căzu din cap și se duse de-a dura la vale, spre rîu, calul speriat începu să sforăie și să se frămînte, argații izbucniră într-un rîs cu hohote.

Fără o vorbă, Bezmeticu se ridică în brînci, se îndreptă anevoie, lovi calul cu cizma peste bot, căzu iar, apoi, cu un efort de voință, reuși să se pună pe picioare și, înjurînd de hăulea taigaua, se purtă țanțoș spre izbă, însoțit de negustori.

Doamne, ce-o să fie! Nacealnicul a căzut și s-a mîniat, și argații se prăpădesc de rîs... Taman acum i-a găsit veselia! Vai de pielea lor ce-o să pățească! Obosit după atîta drum... De aia a căzut... Nu trebuia să se ostenească... Vai ce-o să-i mai judece! Gata, s-a zis cu ei. Oh, oh, oh! S-ar cuveni ca nacealnicul să se odihnească după-atîta amar de drum: pînă a ajuns el aici, o fi pierit în două rînduri luna de pe cer.

Și ce-o fi cu Unekan, de nu iese din izbă?

10

LA MASĂ ședeau Bezmeticu, Borka și Grișka.

Grișka-i roșcovan, chelbos, cu bărbuță ascuțită și nas coroiat, de om hrăpăreț, ochi-i aleargă în toate părțile și-i legat la falcă: i s-a umflat de la o măsea. La colțurile mesei, ardeau patru lumînări în sfeșnice făcute din picioare de cerb, în tavan scînteia un petromax. Odaia era încălzită și bine luminată. Argații se înghesuiseră lîngă sobă. Fumau și scuipau pe jos, rînjind pe tăcute. Cîțiva moțăiau.

Tungușii se aliniaseră frumos și așteptau ca asupra capului lor să se abată fulgere și trăsnete. Pentru ce anume — habar n-aveau, dar își ziceau în sinea lor că dacă nu s-ar fi făcut vinovați de cine știe ce fărădelegi grozave, nu s-ar fi urnit pînă aici ditamai nacealnicul, numai așa, ca să-i judece. Altminteri nici că se

poate. Că nu se mai arătase vreunul pe la ei de cînd lumea — nici soarelui nu i-a fost dat să-l vadă, nici luna nu i-a luminat calea vreodată, nici vîntul nu i-a ținut de urît. Or ăsta parcă a picat din cer. Înseamnă că-i cu adevărat ceva la mijloc...

Stau și se întreabă cu ce-o să înceapă judecătorul, de ce-o să se agațe. Unekan stă și el în picioare, nu că s-ar teme, dar stă. El a mai văzut judecători. Nu-s chiar așa, să te sperii de ei. Poți să le vorbești, poți să te aperi. Că judecătorul doar nu-i Dumnezeu. Și-apoi, la urma urmelor, ce mare lucru: o moarte are omul. Să se teamă de un judecător, el care s-a luptat cu urșii și-a doborît atîția!.. Judecătorul nu-i chiar așa... N-o să-i obijduiască. De-i tremură genunchii, asta-i din pricina bătrîneții. Iar de-i clănțăne dinții, e de la... de la...

Pe masă zace „Zodiacul", singura carte în toată așezarea.

„Legea" — își zicea Unekan uitîndu-se la tomul jerpelit.

Îi făcu semn cu cotul lui Kongo.

— Legea.

Pe Bezmeticu îl înecă o tuse de bețivan, apoi îl apucă strănutul.

Tungușii strigau:

— Sănătos fii, tătucă, sănătos fii!...

Bezmeticu scutura din cap, dădea din mîini și, roșu de încordare și de votcă, strănuta, de se zguduia dușumeaua.

În sfîrșit grăi:

— Carele este tungusul Unekan?

Bătrînul făcu un pas înainte şi răspunse cu glas ferm :
— Eu.
— Tu ?
— Păi, cine fie ? Eu...
— Carele este de faţă tungusul Kongo ?...
Unekan îşi trase prietenul de mînecă, acesta înaintă fîstîcit şi se opri alături de bătrîn. Coborî ochii să vadă dacă stă drept şi răspunse ruşinos şi speriat, fără să ridice fruntea.
— La mine de faţă...
— Aşa-a-a... bu-u-u-un... Dar de ce ţi-o crescut o tiflă pe bot ?
Kongo tăcea, roşu la faţă şi zăpăcit, neînţelegînd ce întreabă judecătorul şi întorcînd spre Unekan o privire de copil.
Acesta interveni cu îndrăzneală :
— Care tiflă zice la tine ? Zice mai bine.
— Taci ! răcni Bezmeticu atît de fioros, că tresăriră cu toţii. Argaţii care moţăiau lîngă sobă holbară nişte ochi năuci, dar, dîndu-şi seama ce se întîmplă, scuipară şi înjurară cu ciudă.
— De ce să tac ? Treba vorbit. Şi nu ţipat la mine. Aud...
— Să taci cînd îţi spun !
— De ce tu este rău ? strigă bătrînul şi ochii-i scăpărară. De ce zbierat ? Eu nu surzit, aud...
Tunguşii mai prinseră curaj, îndrăzniră să-şi mute greutatea trupurilor de pe un picior pe celălalt, să-şi şteargă faţa muiată în sudoare.
Unekan se aşeză turceşte pe duşumea.
— Şi altceva ce ?

— Scoală !
— Ei, lasă. S-obosit. Bătrîn... Judecă mai degrabă... Noapte.
Unekan se ridică şi-şi făcu de lucru cu pipa, pregătindu-se să fumeze.
Grişka se apleca spre urechea judecătorului şi-i şopti ceva. Acesta îl pironi pe Vasili şi întrebă sever.
— Tu eşti tungusul Vasili ?
— La mine, dom'nacealnic, la mine ! răspunse tungusul cu un glas străin şi vinovat, înghiţind cuvintele.
— Cîţi reni ai, sau *oroni*, cum le zice pe limba voastră ?
Vasili a socotit îndelung, îndoind degetele de la mîini şi bolborosind : *tungo, diur-dear, ilandear, neamadi* şi încă, şi încă...
Unekan se amestecă din nou şi, aşezîndu-se, fără să-şi dea seama, pe duşumea, spuse pe un ton sfruntător :
— Dacă trebuie la tine, socotit singur. Că numai Dumnezeu ştie...
Bezmeticu sări în sus, izbind cu călcîiele în duşumea şi zbieră :
— Gura ! Sculaţi !
— ...Ura !.. laţi... ţipă în neştire nevasta lui Vasili lovindu-şi palmele şi tresărind cu putere. Argaţii izbucniră în rîs, Borka zîmbi.
— Încă nu ţi-a dat nimeni peste bot, mă drac bătrîn ? se răsti judecătorul la Unekan.
Acesta se întoarse puţin într-o parte şi, clefăind din buze, îi strigă peste umăr, înăbuşindu-se de furie :

— Așa lege nu se este !... De ce bot ?... Arată așa lege, unde ?

— Las' că ți-oi arăta eu...

— Bine, eu aștepțat, arată, rog frumos !...

Grișka se apleacă din nou spre Bezmeticu și cei doi se sfătuiră încetișor. Doi argați sforăiau ; tungusa care se instalase cu copiii ei în dreptul unei lavițe, pe dușumea, gemea și sughița într-una.

Bezmeticu anunță :

— Curtea se retrage la bucătărie pentru deliberare. După aia se va hotărî sentința și se va face o pauză.

Și călcînd ferm, apăsat (atîta doar că se agăță de un taburet cu piciorul) intră în bucătărie și trase ușa după el.

În bucătărie bău votcă, își șterse mustățile, și le răsuci în sus, tuși, apoi se întoarse cu un aer solemn în încăperea unde se ținea judecata.

În răstimp Borka le șopti tungușilor :

— Nu vă fie frică, prieteni. Vă scap.

11

MAȘA ședea pe nisipul galben, mișcător al rîului și îngîna un cîntec. Mai apoi, scoase din sîn scrisoarea primită de acasă, o despături, sărută foaia mîzgălită cu buchii stîngace și rămase îngîndurată.

Zbieretele bețivane ale Bezmeticului, izbucnind prin ferestrele deschise, îi curmau firul gîndurilor.

Paloarea nopții nordice învăluia totul. Dinspre apă venea un suflu rece cu iz de pește putred. Pe celălalt mal, bătea din aripi și se tînguia o pasăre de noapte. Mașei i se părea că o aude pe maică-sa chemînd-o pe nume și căindu-se că nu primește răspuns.

— Mămucă ! murmură Mașa cu buzele tremurătoare, privind spre malul dimpotrivă, unde se jeluia glasul pasării, atît de însingurat în puterea nopții. Printre lacrimi, vedea malul acela parcă tremurînd, taigaua și dealurile, înecate într-o pîclă lăptoasă, prefăcîndu-se în pete albicioase ce se leagănă, se lăbărțează și se răsfiră.

Se pomeni cu bătrînul argat.

— Tînjești, fată ? oftă bătrînul și se așeză alături pe nisip. Stătură așa un timp fără să-și vorbească. Într-un tîrziu, moșul chicoti și spuse :

— Dat dracului Bezmeticu ăsta. Mare bandit...

Mașa nu răspunse — ședea încovoiată, cu fruntea culcată pe o mînă. Capul plecat adînc îi era acoperit cu o broboadă albă, trasă pe ochi.

Totuși moșul venise anume ca să stea de vorbă cu dînsa. Picîind din pipă, îi povesti cele petrecute în izbă :

— A ieșit, care va să zică, din bucătărie, a luat zodiacul, l-a întors cu susul în jos și s-a prefăcut că citește legea. Și numai ce s-a pornit să înșire la prăpăstii și la măscări d-ale

mai deşucheate şi dă-i, şi dă-i. Tunguşii ascultă cu gura căscată ca nişte copii, că ce ştiu ei. Ai noştri stau lîngă sobă şi se prăpădesc de rîs. Pînă la urmă cică i-a osîndit pe toţi tunguşii la puşcărie.

— Bătaie de joc, spuse trist Maşa.

— O fi. Numai că stăpînii or să-i jupoaie fără milă.

— Cum aşa ? Nu-i adevărat.

— Ba aşa e, Maşenka, aşa e... că uite : Borka s-a ridicat deodată şi i-a spus lui Bezmeticu : „Vă rog, domnule judecător, înduraţi-vă de moş Unekan, de Kongo şi de Vasili, nu-i băgaţi la puşcărie".

— Şi ? Şi ?

— Puneţi-i, zice, pe cîteşitrei să plătească amendă : Vaska şi Kongo cîte cincizeci de ruble — plătesc eu pentru ei şi le trec în cont, uite suta — iar bătrînul Unekan să dea în loc de bani alea două vulpi pe care le are aici. Că-i om bătrîn şi nici drumul pînă la puşcărie nu poate să-l mai facă. Aveţi milă.

— Şi ? spuse tăios Maşa şi se ridică în picioare.

— Unekan a sărit iar cu gura, striga că astea nu-s rînduieli, suduia într-una. Ce-a mai fost nu ştiu, că am plecat. I-o fi părînd rău bătrînului după vulpişoarele alea, că dacă le-ai duce la oraş, ai lua pe ele o grămadă de bănet. E-eh ! Eu mă duc...

— Mai stai, moşule : mi s-a făcut frică.

— Ba mă duc, să văd comedia pînă la capăt. Hai şi tu.

— Da şi acolo mi-e frică să mă duc. Nu ştiu ce am azi că-s aşa spăimoasă. Auzi cum geme pe alălalt mal ?

— Îi vreo pasăre. Îs atîtea, că n-ai cum să le ştii pe toate... Ei, dacă nu vii, stai aici. N-are de ce să-ţi fie frică.

Încovoiat, oftînd la tot pasul, bătrînul se căţără pe povîrniş. Cînd ajunse sus, strigă :

— Să ştii că mîine plouă. Nu mai pot de şale.

— După mine poate să şi ningă, răspunse fata şi, îndată, sui şi ea coasta prăvălatică.

Din izbă ieşi repede Unekan, se învîrti cîteva clipe nehotărît de colo-colo, apoi dispăru după un colţ şi, curînd, se ivi iar, aducînd tîrîş de coadă două blănuri de vulpe.

— Unekan ! îl striga fata. Unekan !

El se opri şi o privi cum se apropie. Fata veni lîngă el şi-i spuse :

— Mă prostule ! Mă bătrîn prost ce eşti...

— Aşa, Maşka, prost. Ăla sînt... De aia şi Kongo bătut bot, făcut vînăt la ochi...

Îi întoarse spatele şi o porni cu paşi iuţi şi mărunţi spre uşa izbei.

— Unekan, stai niţel ! Maşa dădu să fugă după el, dar bătrînul apucase să intre.

Ar fi vrut să se repeadă înăuntru — ah, de-ar fi avut putere... să-i ia la zor pe găliganii aceia neruşinaţi şi fără inimă, să-i spuie vreo două şi beţivanului de Bezmeticu. Ba nu, nu să ţipe la el, ci să le crape ţestele la toţi cu vreo ghioagă — ah, dacă ar avea căciula aia fermecată care te face nevăzut, ca-n basmul pe care i-l povestise odinioară bunica Olena.

Fata nu știa ce să facă.

— Moșule, strigă ea, moșule! Borka!...

Trase cu urechia, așteptă. Nimic.

— Bo-or-ka!...

Numai de peste rîu se auzea fîlfîitul și sfîșietoarea jelanie a păsării necunoscute.

12

ÎN IZBĂ era o zăpușeală groaznică, mirosea a mucegai, a fum de tutun, a sudoare și a răsuflare acră, de bețiv. Tungușilor li se muiaseră picioarele și abia așteptau să se vadă odată slobozi. Argații plecaseră. Lui Bezmeticu i se umfla tot mai rău vîna de pe frunte, buza de sus îi zvîcnea.

— Mă Grișka, ești un porc de cîine, îi spuse el calm jupînului, cînd Unekan s-a dus după blănuri.

Acela simți că în Bezmeticu se trezise fiara. Se foi pe bancă, aruncă o privire fratelui său, se încruntă, dar nu răspunse nimic.

— M-ai tocmit tu cu cinci sute pe an? Da ori ba?

— Lasă, șuieră Grișka, întorcînd capul ca să nu-i întîlnească privirea cumplită. Vorbim noi p-ormă.

— P-ormă?! răcni Bezmeticu aprinzîndu-se la față. Cînd e aia p-ormă? Acolo mi-ai făgăduit cinci sute, și-acu zici o sută?! Bagă de seamă, țîcă! îl amenință el cu degetul. Eu nu-s fraier ca moșu.

Kongo și Vasili urmăreau uimiți scena, rîzînd mutește, cu mîna la gură.

Intră Unekan tîrînd vulpile pe jos. Avea o privire vicleană și nestrămutată. Șușoti ceva cu ceilalți tunguși, arătînd mereu cu degetul spre Bezmeticu, aceștia îl contraziseră, moșul stărui și în sfîrșit Kongo și Vasili spuseră într-un glas:

— Bun. Așa da.

Unekan se apropie de masă, puse cele două blănuri în fața lui Bezmeticu, spunînd cu un glas devenit deodată umil și lingușitor:

— Iacă, tătucă. Săru'mîna, tătucă...

Apoi întrebă pe același ton:

— Tu nacealnic mai mare la oraș, sau mai este alt mai mare nacealnic?

— Este, frate, acolo-i tot ce vrei, nu-i ca în taiga...

— Este? Bun, făcu Unekan. Clipi către Vasili și Kongo și trecu lîngă ei. Toți trei căzură o dată în genunchi, uitîndu-se la Bezmeticu cu niște ochi plini de rugă și de nădejde, ca la o icoană.

Unekan își împreună mîinile pe burtă și grăi cu un glas ferm:

— Judecător-taică. Eu spune la tine, tu fă pomană și scrie așa scrisoare lu acela mai mare: vînzător de aici mare hoț este...

— Hoț... făcură speriați și ceilalți tunguși.

— Borka mare hoț este...

— Hoț...

— Grișka mare hoț este, frească Dumzău... tot curcat, tot minciun. Olecuț furat tot, rău pezevenghi la el...

Bezmeticu izbucni în rîs și-și răvăși chica cu degetele :

— Bine zici, moșule ! Grișka-i ăl mai mare pezevenghi. Și pe mine m-a potcovit, putoarea !

— Taci, animalule ! șuieră Grișka făcînd spume la gură și izbi cu pumnul în masă.

Bezmeticu nu apucă să răspundă, că se auzi iar glasul tungusului ce suna ca fierul coasei care izbește-n piatră.

— Taci tu !... Ce țipat ! arunca Unekan drept în obrazul lui Grișka. Așa-i. Pungaș este. Ce țipat ? Bătrînul striga din ce în ce mai tare și buzele-i groase tremurau. Vrei bagat pușcărie ? Tu, pezevenghi, stai pușcărie ! Tu furat rău, tu bogat făcut, la toți tungus jupuit. Necealnic învățat minte la tine, învățat minte la Borka... Ce țipat !... Pezevenchi !... Fracă la el, judecător-tătucă, fracă tare...

— Ha-ha-ha, rîse forțat Grișka, clocotind de mînie. Știi ce ești tu, drac bătrîn ? Un tîmpit. Chiar ai crezut că-i judecător. Ăsta, mă ? Golanul ăsta ? Uite-l pe dom'judecător al tău ! strecură el printre dinții încleștați și, pînă să-și dea seama Bezmeticu, îi smulse lanțul și decorațiile. Na, privește !!

În clipa asta intră ca o vijelie Mașa :

— Dă-i, Grișenka ! Și-i arse golanului două palme peste obrajii grași.

Bezmeticu se clătină, rîgîi, apoi urlă ca o fiară :

— Așa-a ?

Dintr-o mișcare răsturnă masa și-și încleștă năprasnic degetele în beregata lui Grișka.

— O să-i mai jăcmănești, bă, pe tunguși, ai ? hîrîia el strîngîndu-l de gît.

Borka sări să-și apere fratele.

— Îți arăt eu ! urlă, nebun de furie și-i trase lui Bezmeticu un pumn în nas, de-l năpădi sîngele.

Bezmeticu scutură din cap, îi dădu drumul lui Grișka și cînd îl izbi odată, sec, pe Borka între ochi, acesta își ridică brațele în sus, alergă de-andoasele, numai pe călcîie, spre ușă, se lovi de sobă, ricoșă, fu proiectat peste un taburet, veni de-a dura și se opri drept în perete. Grișka dibuia după cuțit, dar nu-l găsea.

— O să vă dau de băut la toată lumea, răcnea Bezmeticu, bîntuind prin izbă și zburînd ferestrele cu o bancă.

— Toporul ! Unde-i toporul ! strigă Borka, cu mîinile pe fața-i făcută terci. Cheamă oamenii !...

Mașa țipa ca un purcel înjunghiat :

— Săriți, ne omoară !... Ajutor !...

Tungușii, țuști prin golurile ferestrelor.

— Fugi, Kongo, fugi ! strigă Unekan care alerga de-i sfîrîiau călcîiele.

În izbă năvăliră argații.

Ceața ce se ridicase din rîu se așternea deasupra taigalei. Calul forăia încetișor, războindu-se cu țînțarii, cîinii zădărîți hămăiau pe toate glasurile. Kongo și Unekan își adunară la iuțeală renii și porniră înapoi, spre sălașul lor. Doar Vasili cu ai lui rătăciră o bună parte din noapte prin coclaurile întunecoase ale taigalei..

— Mo-o-do! Mod-mod-mod! răsunau chemătoare glasuri femeieşti.

Coborîră spre apă şi cînd ajunseră la cotul rîului, unde poteca începea să urce, Kongo zări limbi de foc ce se strevedeau printre arbori. Îndată răbufniră deasupra taigalei vălătuci de fum împurpuraţi de vîlvătăi năprasnice. Kongo strigă:

— Uite, uite! Asta ce-o fi?

— Asta ce-o fi? îi întoarse bătrînul întrebarea şi sări din şa.

— Să ştii că-i foc la Borka.

— Păi, la cine altul...

Stătură un timp să privească, apoi îşi aprinseră pipele şi începură să fumeze, plescăind din limbă ca de gustul mierii.

— Maşka i-a dat foc... bîigui Kongo cu un glas trist.

La care Unekan răspunse convins:

— Ce ştii tu? Eşti încă tînăr. Nu Maşka, ci chiar nacealnicul.

O clipă, Kongo rămase încremenit de uimire, apoi şuieră lung, încălecă şi-şi îndemnă renul la drum. Bătrînul îl urmă.

Abia după ce trecură două rîuri şi ajunseră pe o potecă dreaptă, îşi mai veniră în fire.

Din cînd în cînd, Unekan chicotea de unul singur, dar nu zicea nimic. Kongo călărea în tăcere şi zîmbea şi el, obişnuit să-l imite pe bătrîn.

Lui Unekan nu-i pasă că a lăsat acolo, la prietenul său, cingătoarea de argint cumpărată pentru Ciociak, că a pierdut două blănuri

scumpe: „Îmi trimite Dumnezeu altele". Habar n-are încotro îl duce renul, nu-şi dă seama de-i zi ori noapte, cu toate că în taiga e întuneric. Nu ştie unde se află, cine e tovarăşul său de drum şi ce-i spune, nu ştie nici măcar cine e el însuşi, dacă-i viu ori mort, de-i treaz ori visează lîngă foc. E dus cu gîndul la întîmplările abia trăite. Ele îi apăreau atît de ciudate, înspăimîntătoare şi încîlcite, încît cugetul său de tungus, simplu şi curat ca sufletul unui copil, nu le putea cuprinde dintr-o dată. Ţinea ochii închişi, un zîmbet îi flutura pe buze, din cînd în cînd murmura ceva nedesluşit.

Ca frunzele de toamnă prinse de o pală de vînt, aşa-i jucau înaintea ochilor pumnul uriaş şi păros al judecătorului, Grişka cel cu chipul hidos şi limba roşie atîrnîndu-i de un cot, poznaşul Borka, venind de-a berbeleacul pînă la Toperete, cei şapte argaţi, fata aceea, Maşka. Totul se învîrtea pe dinaintea ochilor închişi ai bătrînului Unekan, ba moşul părea că-i vede pe toţi de sus, agitîndu-se, alergînd din colţ în colţ, de le scăpărau coatele depănate în fugă, şi izbindu-se fără scăpare de pumnul acela straşnic cum n-a mai fost de cînd lumea.

Lui Unekan toate acestea îi mergeau la inimă.

— Dă-i, judecător-tătucă, dă-i mai tare! îi îngînă buzele lăbărţîndu-i-se într-un zîmbet. Îi stăruia în urechi glasul acela tunător ca o bufnitură năbuşită a dairalei şamanului: „O să-i mai jăcmăneşti pe tunguşi? Ai?!"

Bătrînul deschise ochii şi-l căută pe Kongo care dispăruse după o cotitură.

— Kongo! *Imitkal... Imitkale-e-o-o!...* Aşteaptă-ă-ă!

Îl ajunse din urmă, se opri drept în faţa lui, se uită strălucind de bucurie în ochii luminoşi şi zîmbitori ai tînărului său prieten, mai gustă o dată în gînd tîlcul vorbelor pregătite, apoi ţocăi şmechereşte din limbă şi rosti ruseşte:

— Drept judecat nacealnicul, frască Dumzău... Straşnic drept.

— Judecata bună, îi ţinu isonul Kongo, încîntat peste măsură.

Şi amîndoi izbucniră într-un rîs gutural, cu hohote.

1914

Acolo, departe.....

I

BĂTRÎNUL tungus Davîdka, nevastă-sa Ciociu și Vasili, fratele lui Davîdka, trăiau la un loc. Botezați de curînd — nici de cinci ani — nu cunoșteau prea multe despre noua lor credință. Atîta doar le trecu pe la ureche c-ar fi un Dumnezeu pe nume Nikola [1] care sălășluiește într-un sat mare, într-o iurtă durată din piatră albă și că în fața lui fumegă zi și noapte lumînări aprinse. Dar pînă acolo e cale de o mie de verste, pare-se, și ca să ajungi, trebuie să mergi prin taiga vreo cincizeci de zile. E drept că taica-popa le-a înșirat o grămadă de vorbe meșteșugite și ciudate, arătînd cu degetul spre soare, dar ei tot mai nimic au priceput, iar Davîdka a ascultat cît a ascultat și cînd s-a pus pe un sforăit, a rîs toată adunarea în hohote. Taica-popa foc s-a făcut, i-a mînat pe toți la rîu, i-a pus să se îmbrace cu niște cămăși noi, le-a prins la piept niște cruci mari de aramă, s-a apucat să bălăbănească o drăcovenie de aur din care ieșea fum și să jelească. După jelania aia destul de lungă, Burkiul s-a transformat în Davîdka, Ciociu în Mașka, iar Rîntai în Vasili.

[1] Sf. Nicolae.

Şi-ar mai fi trăit aşa în trei mult şi bine, de nu s-ar fi întîmplat nenorocirea: bătrînul David a fost sfîşiat de un urs.

Ciociu a rămas văduvă. De atunci, Vasili a devenit bărbatul ei cel mai drag şi dintîi. Duceau casă bună — amîndoi tineri, sănătoşi — vînau elani, veveriţe, vulpi.

Într-o zi, s-au pomenit cu taica-popa care i-a certat şi i-a dăscălit o mulţime. Dar pentru ce vină — nu prea s-au dumerit. Oare Vasili făcea mai bine dacă se însura cu o altă tungusă şi o lăsa pe Ciociu singură, fără bărbat? Că răposatul i-a fost lui Vasili frate bun?! Ei şi?

Niciodată nu şi-ar fi plecat Vasili urechea la vorbele deşarte ale preotului, dacă n-ar fi fost inima la mijloc.

Într-o zi, întîlni în taiga o femeie tînără. A fost o întîlnire neobişnuită, ca în basme. Tocmai dibăcise o veveriţă ce stătea pe o cracă. N-apucă bine s-o ia la ochi că a şi detunat împuşcătura şi veveriţa a venit de-a berbeleacul. Vasili înjură de ciudă c-a luat puşca singură foc, dar cînd se uită spre locul unde căzuse veveriţa văzu o femeie care tocmai se apleca s-o ridice.

— E a mea! strigă Vasili.

— Ba nu, *boiie*, a mea e, răspunse necunoscuta.

Vasili îşi cercetă puşca: avea dreptate femeia, cartuşul era pe ţeavă.

Şi-au aprins cîte o pipă.

Anna trase adînc în piept, întinse pipa lui Vasili, plescăi uşor din buzele-i trandafirii şi spuse:

— Eu, *boiie*, îmi caut un bărbat... Că al meu s-a prăpădit. Singură nu e bine. Tu ai muiere, *boiie?*

— Da, răspunse Vasili. Cînd îi privi mai cu luare-aminte gura şi ochii, îi tresări inima şi-i năvăli tot sîngele în cap. Nu... se răzgîndi el. Adică am, dar... Tăcu încurcat.

Vasili se întoarse acasă foarte amărît. Toată săptămîna aceea a umblat cu o mutră năucă şi nenorocită.

— Ei, du-te şi-o caută, îi spuse Ciociu.

Vasili o privi surprins: femeia era învăluită în fumul pipei, ochii îi ardeau.

— S-o caut?... Da tu de unde ştii?

— Du-te... Mă descurc eu şi singură.

Ciociu era o ochitoare bună, mînuia cu îndemînare darda cu fier lat în vîrf, şi dacă dibuia un urs, apoi nu mai era chip să-i scape.

— Plec la vînătoare, Ciociu... Tu să mă aştepţi, Ciociu.

În zori, Vasili îşi luă puşca şi cîinele, adulmecă în tuspatru zările şi porni cu paşi repezi înainte, oleacă mai spre stînga de locul unde răsărea soarele.

După trei zile de mers, auzi cîinii bătînd şi zări un fumuleţ albăstrui. Prin preajmă, rătăcea o turmă de reni, scurmînd în zăpadă după muşchi.

— Am venit...

Anna şedea pe un ciot lîngă foc. Tăia mărunt o halcă de ren şi arunca bucăţile într-un ceaun. Ridică ochii, îl măsură din cap pînă-n picioare — Vasili era înalt, chipeş, voinic — dar nu-i spuse nici un cuvînt.

Intră în *ciumul* femeii și ațîță focul. Curînd veni și Anna. S-a găsit și ceva rachiu. S-au ospătat bine, rachiul le-a aprins sîngele și s-au veselit. *Ciumul* se desfăcu dezvăluind cerul. Stelele se aninaseră puzderie prin pomi și începură să rîdă, iar luna se rostogolea și sălta pe boltă ca iepurele pe o cîmpie înzăpezită.

Anna scotea mici țipăte și rîdea în hohote, bătînd din palme, Vasili arăta luna cu degetul, îi făcea cu ochiul, se strîmba la ea scoțînd limba, o bătea pe Anna pe umăr trăncănind sîsîit și cu spor.

Iar cînd, o dată cu stelele, s-a prins în horă întreaga taiga, răsunînd de chiote, cîntece, țipete, tropote și șuierături, Vasili s-a speriat și s-a vîrît în sacul primitor din blană de ren. L-au trezit lătrături furioase.

Făcu ochi : întuneric. Două brațe moi i se încolăciseră în jurul gîtului. Pipăi : o femeie. Își plimbă ușurel degetele pe obrazul ei : avea ochii deschiși.

— *Boiie...* murmură galeș femeia.

— Da ? făcu Vasili, căznindu-se să-și aducă aminte unde se află și cine e femeia de lîngă el.

— Te-ai trezit, *boiie ?* Scoală !

Ieșiră din sac. Prin coperișul *ciumului* se furișa soarele.

— Anna ! se minuna Vasili și rîse cu toată gura.

Anna surîse, aprinzîndu-și pipa.

Deodată, cîinii începură să se dea furios și chefnit, ca la fiară.

O mînă ridică pătura de la intrare și se ivi Ciociu cu pușca în spate și pipa în dinți.

— Du-te de potolește cîinii, îi zise ea lui Vasili.

Acesta se supuse, stînjenit.

Femeile se cercetară cu priviri agere, iscoditoare.

Ciociu era frumoasă. Dar Anna o întrecea. Ciociu oftă.

Vasili întîrzia pe afară. Femeile se ospătară în tăcere. Cînd se întoarse Vasili, o găsi pe Ciociu pe picior de ducă.

— Știu... că m-ai părăsit, îi spuse femeia. O să-mi ridic *ciumul* prin apropiere. Cale de-o zi.

Și a plecat. Cîțiva reni însămărați îi cărau avutul, restul turmei venea de ambele părți și în urma femeii.

— Cine e ? întrebă Anna.

— O rudă. Mașka a lui Davîd... Ciociu.

2

ACU, CE MAI ! Zis — făcut. Și, la drept vorbind, îi era bine și cu Anna. Dar ce te faci cu inima, bat-o vina ? S-a despicat în două. La început a fost o crăpătură abia zărită, care apoi s-a mărit pînă ce inima s-a-ncrengurat în două ca mugurul de pe coarnele unui cerb tînăr. Parcă Vasili s-ar fi oprit într-un loc de unde porneau două urme de vulpe într-o parte și-n alta : mult și le-ar fi dorit pe amîndouă.

O săptămînă stătu cu Anna Vasili. Frumoasă coz Anna, s-o pierzi din ochi privind-o toată vremea. Dar pe Ciociu o simte mai aproape, sădită adînc în suflet. Ce bine-ar fi să viețuim împreună! Dar cine-a mai auzit să se împace focul cu apa? Ciociu e blîndă și liniștită. Ochii Annei aruncă trăsnete. Cine-i mai tare: apa ori focul? Ciociu dă piept cu ursul fără să-și lase pipa din gură. Anna n-ar șovăi să-nfigă darda și într-un om.

„Focul pîrjolește, apa potopește", îi hăuie-n urechi cîntecul lui Davîdka. Nu mai are nici o nădejde care să-i amăgească inima nemîngîiată. Sub cojoacă îi rîde inima, cînd se gîndește la Anna și i se-nchircește, săgetată de înțepături, ca un picior degerat cînd dă de căldură, de cîte ori își amintește de Ciociu.

Șade Vasili pe un buștean în inima taigalei, iar în juru-i, turma de reni: cînd au zărit om, au venit spre el într-o goană, închipuind cu coarnele lor un tufăriș des în care Vasili cu veșmîntul său, de un roșu-aprins, pare o ciupercă de pădure. Ninge molcom, visător. Taigaua albă și-a răvășit pletele și-i atît de tăcută, de parcă doarme dusă. Aude însă totul. Dacă oftezi — încremenește cu urechea la pîndă, dacă strigi — dă glas și-ți răspunde. Ai putea rămîne aici o veșnicie — sub ninsoarea albă, îmbelșugată, lîngă renii ăștia. Ai ședea liniștit, cu ochii închiși și — poate — ai lălăi un cîntecel. Bine e să stai așa, să-ți zboare gîndul la una, la alta, dar și mai bine e să nu te gîndești la nimic. Cum făcea el, Vasili, mai demult. Acum însă...

Scutură din cap, oftează... O să adaste aici multă vreme: toată seara, toată noaptea, pînă o să-l strige Anna. Ce-ar fi să sară în sus și să chiuie o dată, să răsune taigaua și să se împrăștie renii grindină? Sau să se-nșurubeze iute într-un loc, ca șamanul? „Acuși sar în picioare!" își spune Vasili, dar rămîne nemișcat ca un butuc ce se afundă în pămînt, alb tot de zăpadă. Acuși o să aprindă focul, o să se trîntească în zăpadă rezemat într-un cot și o să încerce a desluși poveștile flăcărilor. „Sar în picioare!" mai zvîcnește o dată Vasili, chircit pe buștean cu genunchii la gură, și începe să sforăie cu șuierături.

*

— Anna!.. îndrăzni Vasili. Știi, Anna, ar fi bine...

Ea tace. Vasili aduce vorba cu un glas mic, rugător. Anna oftează.

— Cum, Anna, nu ți-e milă?... Ea stă singură... Cine știe unde... Știi, Anna, ce rău e să fii singur?

Anna își smulse pipa din gură și scuipă înciudat. Vasili își plecă privirea, pasămite cercetîndu-și *cikulmanii* din picioare.

— ...De-ar veni să stea aici... Lîngă noi... Anna, mie ea nu-mi trebuiește. Numai tu îmi trebuiești... Ea e... așa... o rudă...

Anna luă un băț și lovi cu sete un cățel ce se nimerise prin preajmă.

Vasili o privi furiș și îndată coborî ochii: nu mai îndrăznea să continue.

A doua zi, luă doi cîini și plecă să vîneze un urs. Cerul albastru îl privea mîngîietor. Zăpada văpăia în soare, de-i lua vederile. Vasili îngustă ochii, trase în piept văzduh proaspăt, rece, și simți cum îl năpădește un val de voioșie.

„I-o fi urît muierii... Mă duc s-o văd." Își strînse mai cu nădejde legătura roșie de pe cap, furișă peste umăr o privire spre *cium* și întinse pasul. Cîinii zburdau și se tăvăleau în nămeți. Deodată auzi :

— N-ai văzut un ren *-uciug ?*

— Nu... bîigui Vasili trăgîndu-se înapoi. Ce faci ?

Și astfel, porni împreună cu Ciociu spre *ciumul* ei. Tot drumul n-au schimbat o vorbă. În răstimpuri tungusa îl privea pe furiș, suspinînd înăbușit. Iar cînd au ajuns, s-a apucat să jupoaie niște veverițe.

— Mă zbat de una singură. Au dat lupii — asta n-am pomenit de cînd sînt. Trei am împușcat. Renii s-au speriat și s-au împrăștiat care-ncotro.

Potrivi focul și-și aruncă pe spate cozile negre.

— Bătucesc taigaua pînă nu mai pot... Cînd mă-ntorc acasă — nimeni... Am avut bărbat — s-a dus... L-am avut pe Vasili — mi l-a luat Anna... Da tu cum o duci ? Bine ?

— Cînd mai bine, cînd mai rău...

Vasili își freca fruntea cu mîna, încrețea din sprîncene, icnea. Multe are să-i spună lui Ciociu.. Ar fi vrut să aducă vorba cumva, ca ea să priceapă lucrul cel mai de seamă : că poate să fie liniștită, el n-o va părăsi... Bîigui...

— Eu... Eu... ce mai... Dar Anna...

Nu putea să lege două cuvinte. Își mușcă limba de ciudă, ochii i se umeziră. Tare proastă și limba asta a lui, nu se mișcă așa cum trebuie, ca să spună de-a fir-a-păr totul, cu rînduială și înțelepciune, ca șamanul.

— Limba nu mă ajută de fel... se plînse Vasili, scoțînd afară vîrful însîngerat al limbii și arătîndu-l cu degetul. Apoi se pocni peste frunte : Aici e mult. Duse mîna la inimă : Aici e și mai mult, dar dacă limba-i toantă !... E toantă rău, se încurcă între măsele, precum coada vulpii în hățiș.

Lăsă capul în piept și rămase așa, suflînd din greu : își irosise toată desaga de vorbe și nu mai avea de unde să ia altele. A stat tăcut pînă seara, mîngîind cu privirea fiecare lucrușor. Uite iconița înnegrită de fum, atîrnată alături de chipul duhului pădurilor, stăpînul sălbăticiunilor : taica *Bollöi* cu două mărgelușe drept ochi. Uite oalele, uite pirostriile și cleștele de jar — toate îi erau atît de familiare, atît de... ale lui...

— Te-ai întors de tot ? întrebă Ciociu.

— Ei, asta-i se sperie Vasili, ridicîndu-se repede... Mă duc... că...

— Da-a-a ? se miră tungusa. Și eu rămîn singură ?

Cînd ridică ochii, Vasili nu mai era acolo.

*

Altcuiva drumul i-ar fi luat o zi. Vasili l-a făcut într-un ceas, mai-mai să omoare cîinii. Dobitoacele au gonit cît au gonit prin nămeți,

pînă s-au burzuluit și au început să hămăie. Dar au alergat mai departe, și cînd au ajuns la capătul puterilor, au ridicat boturile spre cer și s-au pus pe urlat.

Vasili isprăvea de băut a doua cană de ceai cînd sosiră și cîinii istoviți. Kamsa, cățeaua cea chioară, își vîrî botul ascuțit printr-o crăpătură, își roti prin *cium* singurul ei ochi galben și, cînd își găsi stăpînul, mîrîi și rînji cu dispreț. Vasili uitase cu totul că au apărut lupii, că troienele fărîmicioase sînt un chin pentru cîini. Uitase. Numai la Anna îi era gîndul: Anna are sprîncene subțirele, flori de măcieș în obraji, trupul mlădios, mîini mult dezmierdătoare în tăria nopților, dar în ochii ei mocnește furtuna.

— *Boiie*... Nu trebuia să faci asta... grăi ea într-un chip ciudat, lăsîndu-l pe Vasili cu gura căscată. Nu i-a mai spus nimic altceva, dar Vasili a înțeles că ea știa totul.

Niciodată Anna nu l-a drăgostit ca în noaptea aceea. Dar alintările ei îl făceau să presimtă ceva cumplit. Îl treceau sudorile morții, așteptîndu-se în orice clipă ca femeia să-i împlînte un cuțit în inimă.

Cînd, în sfîrșit, s-au ivit zorile, Vasili fugi în taiga, călcînd pe urmele lui din ajun, dar se întoarse abătut și înghețat de frică. Anna lucra la un *halmi* — șorț frumos mărgelat, și nici nu se uită la el.

— Acolo... departe-departe... ți-am văzut urmele alături de ale mele, spuse Vasili cu glas tremurător, părîndu-i-se că i se oprește inima în piept.

— Un' ți-e ursul? Ai omorît ieri un urs? Nu? rosti abia auzit Anna. Mai bine îi trăgea o palmă. Vasili tăcu.

— Pe mine m-ai omorît... adăugă ea la fel de încet și hurmuzul unei lacrimi se rostogoli printre mărgelele ce împodobeau șorțul.

*

A doua zi, dis-de-dimineață, Anna și-a strîns grămadă renii, i-a însămărat pe cei învățați cu povara și le-a pus în spate tot avutul ei.

— Haidem, îi zise ea lui Vasili.

— Încotro?

— O să mergem o săptămînă, încă una și încă, și încă... Plecăm departe... Aici n-o să mai avem trai.

Un călin smuls din pămînt — așa se simțea în clipele acelea Vasili.

Au luat-o spre miazănoapte, îndreptîndu-se spre ținuturi, unde după cum se știe, nu viețuiesc decît niște moșneguți de gheață. Vasili știa că acolo verile sînt scurte și cînd se pornește dinspre marea înghețată frigul toamnei, bătrîneii aceia ca statu-palmă, despre care s-au scornit atîtea povești, se adună buluc și se așează pe cioturi. Stau cît stau tăifăsuind tainic și, ca la un semn, lasă toți capul în piept. Nasul le picură, ochii le plîng și lacrimile cad pe pămînt. Ferecate de ger, lacrimile se grămădesc, se grămădesc mereu, se fac stîlpișori de gheață, pînă ce ating nasul piticilor. Așa stau omuleții pînă primăvara. Vasili își aduse aminte de toate

acestea și gîndul că se duc spre îndepărtatul ținut din miazănoapte îl făcea să tremure.

Anna îndemna renii.

— *Modo! Mod-mod-mod!... Ko! Ko!*

Răsuna văzduhul de glasul ei sonor.

Încotoșmănată în omăt, taigaua, necălcată încă de picior de om, o ascultă, încruntînd din sprîncenele-i cărunte.

3

VASILI hălăduiește cu Anna într-un meleag din Nord. O duce bine.

A venit și primăvara, aducînd cu ea moină, șuruit de pîraie și beteală de soare aninată în ramuri. Vasili colindă taigaua. Cercetează toate vizuinile și cotloanele, dă tîrcoale pe lîngă toate buturugile, doar-doar o dibăci pe vreunul din moșneguții ăia năzdrăvani. Degeaba.

— Nu-s... Nici urmă... spuse el Annei. Să-l așteptăm pe mititelul nostru... Tu cînd te dezlegi? Cînd te faci doi?

— Curînd, răspunse Anna trecîndu-și ca într-o doară mîna dreaptă peste pîntecul plin de rod.

Vasili se bucura c-o să aibă un fiu. Că o să fie băiat, nu încăpea îndoială. Lui îi trebuie un fiu. Să facă din el un bun tungus care să împuște veverițe, să vîneze ursul — pe Moș Amaka. Cu el și cu Anna viața o să fie și mai bună. Dar ce se face Ciociu? Unde-o fi ea? O mai fi trăind?

Vasili vrea să meșterească un leagăn pentru fiu-său. I-ar trebui o coajă de plop cum știe el.

Dar de unde s-o ia? O să se ducă să caute un copac falnic. A pornit-o în zori, a hoinărit toată ziua, și cînd, în sfîrșit, s-a întors, se înserase de-a binelea — pe cer se și aprinseseră stele.

Anna, zveltă ca o fată mare, mulgea o renoaică legată cu coarnele de un copac.

— Treci în *cium* și alungă cîinele, îi spuse ea cu un glas melodios pe care Vasili nu i-l mai cunoscuse.

— *Ghet!* strigă Vasili intrînd în *cium*. *Ghet!* tiohăi el cîinele care, dînd din coadă, mirosea ceva pe o blană lîngă foc. Vasili se uită mai bine, țocăi din limbă și căzu în genunchi în fața fiului său.

— Anna! Anna! cheamă el. Vino! S-a născut băiatul!

Anna intră zîmbind, iar zîmbetul ei lumină tot *ciumul*.

Și iată-l pe Vasili tată. Acum, în afară de Anna și de micuțul Niru, nu-i mai trebuie nimic. Pe Ciociu a uitat-o. A uitat-o de tot.

*

Iar Ciociu, chiar în ziua cînd plecase Vasili, s-a abătut, ca în treacăt, pe la sălașul pustiu.

— Nu e... murmură ea și se întoarse acasă, unde a rămas trei zile fără să bea și să mănînce.

L-a așteptat o lună să se întoarcă, l-a așteptat două și încă altele, multe.

— M-a părăsit.

Cum a rostit cuvîntul s-a mai ușurat parcă, dar ușurarea n-a ținut mult... A cuprins-o o jale mare... Of, mai bine moartă.

Seară de seară adăsta lîngă prăjina lungă, în vîrful căreia fîlfîia pielea pentru orfande și, cu mîna streașină la ochi, scruta cărarea ce se pierdea în taiga. Stînd așa, cînta și bocea. Durerea îi frîngea inima și-i umplea ochii de lacrimi.

„Vasili e acolo, departe... Obrajii mi s-au veștejit, buzele mi s-au uscat, iar Vasili tot nu vine... Voi încăleca renul meu cel mai vînteș și-i voi porunci: Renule, renule, înalță-te peste taiga și caută-l pe dragul meu! Ba nu, renule, stai locului. Dacă m-a uitat, fie... am să trăiesc singură... Vuiască taigaua, tîrcolească ursul prin preajmă... Fie... Am să trăiesc singură..."

Ciociu își ștergea lacrimile, se răstea la cîte un cîine care îi ținea hangul cu urletele lui și se punea iar pe bocit:

„Alelei, vîntule, nu fremăta în cetină!... Dă tu inimii poruncă, că de mine nu ascultă! Zi-i să tacă și mai spune-i ce bine-i singură pe lume, că-i noroc, că-i tare bine să n-ai pe nimeni lîngă tine."

4

VARA a trecut, toamna e pe ducă. Vasili tot mai e pe meleagul acela nordic. Prima ninsoare pospăise crestele și poienile, bălțile se îngroșară, iarba prinsă de îngheț pîrîia sub picioare.

— Ei, bine? întrebă o dată Anna și, luîndu-l de la sîn pe Niru, cel cu ochișorii ca două boabe de cărbune, îl sărută de nenumărate ori pe gura mică și umedă.

Nepricepînd ce îl întreabă, Vasili răspunse cu un zîmbet șters:

— E bine.

— Ți-a trecut?

— Mi-a trecu-u-ut... făcu Vasili și-l gîdilă pe Niru în nas cu un firicel de iarbă. Copilul privi cruciș firicelul, strănută și începu să-și agite pumnișorii în dreptul nasului, făcînd băşicuțe la gură. Anna și Vasili izbucniră în rîs, iar Niru își vîrî un picior în gură și se apucă să-l sugă, gungurind vesel.

Dimineața, Anna întrebă iar, privindu-l lung, iscoditor:

— Ți-a trecut? Adevărat?... Prinde renii și pune-le samarele. Plecăm.

— Încotro? întrebă Vasili la fel de uimit ca și rîndul trecut.

— La tîrg... La iarmarocul de la Erbogoci. Ni s-au isprăvit toate. Trebuie să ducem blănurile la negustor.

Pe drum, i-a prins gerul. Ca-ntotdeauna Vasili mergea înainte, tăind poteca, după el venea călare Anna, iar în urma ei se bălăbănea pe coastele unui ren Niru, în leagănul lui aninat de partea dreaptă a samarului. Părinții așternuseră leagănul cu putregai de lemn ca să-i fie moale pruncului și-l înveliseră de bine, de rău, cu o piele de ren, lăsîndu-i însă pieptul gol.

Doarme, doarme și deodată începe să țipe cît îl ține gura.

— N-auzi? strigă Vasili Annei.

Ea își îndeamnă renul lovindu-l cu călcîiele în gît: „*Ko* ! *Ko* !"

— Nauzi ? Țipă...

— Las'să se încălzească, răspunde mama cu nepăsare, și Niru, după ce se satură de plîns, amuțește... Abia atunci Anna sare jos, leagă renul de un copac și-l scoate pe Niru din leagăn. Copilul e aproape gol și dîrdîie, dar, simțind sînul, bîjbîie după sfîrc ca un lupan flămînd și suge laptele cald, înecîndu-se de lăcomie și închizînd ochii de plăcere. Vijelia șuieră și se învolbură. Un nor alb de zăpadă se zvîntură deasupra poienii. În jur urlă și se încovoaie taigaua. Deasupra tungușilor poposiți, săgetează, cu cetina întinsă ca niște aripi, ramuri smulse de vînt. Renii se bulzesc cu spatele la vînt și scurmă nămeții cu copitele.

Stînd în picioare lîngă Anna, Vasili plescăie din limbă și înghite în sec, uitîndu-se cum mănîncă Niru.

— Ai înghețat ? îl întreabă cu o drăgăstoasă grijă femeia, zgribulindu-se de frig.

— Nici vorbă ! Mi-e cald... Într-adevăr, e aprins la față, iar capul legat cu o basma roșie îi e ud de nădușeală : a ostenit tot spintecînd troienele.

*

Au mers mult. Se sculau cu noaptea în cap. Pînă să adune renii și să-i gătească de drum, venea amiaza. Odată porniți însă, nu se mai opreau pînă la căderea întunericului. Dar nu reușeau să străbată mai mult de cincisprezece — douăzeci de verste.

Cînd își alegeau în sfîrșit locul de mas, amurgul era departe. Dar mai trebuiau să curețe zăpada ce le trecea mai sus de genunchi, să așeze *ciumul* și să-l aștearnă cu cetină. Abia după aceea aprindeau focul și în *cium* se făcea cald. Dacă nu lași focul să se stingă, căldura se păstrează toată noaptea. Dar noaptea e făcută pentru somn și dimineața înăuntru e la fel de frig ca afară.

În timp ce se pregătește tabăra, leagănul lui Niru e rezemat pieziș de un brad și copilul șade aproape copăcel. La doi pași arde un focșor gureș. Niru stă multă vreme așa, cu ochii la foc. Privește dănțuiala jucăușă a flăcărilor, le ascultă graiul și zîmbește în mîngîierea căldurii lor. Cînd i se urăște să privească, plînge, cînd i se urăște să plîngă, tace sau începe să gungurească sau zărește cu ochii lui oblici un țarțam ce atîrnă în leagăn, întinde spre el mînuța goală și încearcă să și-l vîre în gură.

Noaptea Niru doarme bine și zîmbește în somn, făcînd gropițe în obrajii lui smezi, murdari. Dar nu i le vede nimeni, pentru că noaptea toți dorm adînc : cîinii, renii, oamenii. Numai cîinele care e de veghe — cîinii știu cînd le vine rîndul să facă de pază și respectă această regulă de ei știută — aleargă în jurul taberei adormite : își face rondul.

Și au petrecut nopți înstelate, dar fără lună, întunecoase, și nopți albăstrii cu ger sec, arzător, cînd cornul înghețat al lunii strălucea pe cerul bocnă, cu stele mai mari și mai clare ca de

obicei, și nopți cu zăpadă presărată cu diamante și mărgele. Sau altele, calde, de un alburiu tulbure, cu ninsoare domoală. Ori bîntuite de vijelii dezlănțuite, gata să le facă una cu nămeții sălașul.

Au bătut cale lungă tungușii. Au tot mers și-au tot mers și taiga fără capăt au lăsat în urmă. Tot merg și tot merg — și, deodată, taigaua s-a retras, deschizîndu-le zare largă și așternîndu-le sub picioare o cîmpie. S-au oprit.

— Ce-i asta ? se minună Vasili, arătînd cu mîna biserica de piatră de pe celălalt mal al rîului.

Anna e umblată prin lume. Se uită cam de sus la Vasili, care, tulburat foarte, așteaptă răspunsul cu gura căscată.

— Cum, nu știi ?

— Nu.

— Ah, *boiie, boiie* !... Acolo trăiește Nicolai, Dumnezeul cel rus, Nikola-Matușka, adăugă ea pe rusește.

Vasili țocăie din limbă, clatină din cap și deodată încremenește stupefiat : în turla bisericii a bătut o dată clopotul cel mare — sunetul prelung zbură peste rîu și se stinse. A urmat a doua bătaie, a treia. Dangătul vălurea pale de aer, de parcă o uriașă dairea de șaman ar fi zuruit deasupra taigalei.

— Asta ce-o mai fi ? îngăimă Vasili, întorcînd scurt renul, gata s-o tulească în taiga.

— Cliopot !... Cliopot !... strigă veselă Anna. Bang !... Bang !... Sări de pe ren și veni fuga lîngă Vasili. Cliopot !... Descalecă !... Îl trase

jos. Joacă ! îl zgîlții, rîzînd într-una. Cliopot !... Bang ! Bang !

Vasili se lumină la față de bucurie și, zîmbind cu gura pînă la urechi, din care pricină ochii îi dispărură de tot, o apucă pe nevastă-sa de mînă și amîndoi începură să joace în lumina învăpăiată a amurgului, repetînd pe diferite tonuri :

— Bang !... Bang !... Cliopot !... Clio-pot... Bang !

În asfințit, zarea era aurie cu margini însîngerate.

5

N-AU MAI apucat iarmarocul : negustorii plecaseră și n-au mai avut cui să dea blănurile. Nici de rachiu nu puteau face rost. Anna era amărîtă.

Își ridicară *ciumul* dincolo de rîu, cale de două zile de sat. Vasili vîna veverițe și prindea în capcane vulpi, dihori, hermine. Anna se ducea din cînd în cînd în sat, vindea țăranilor *cikulmani* și mănuși de blană, desăgi mărgelate, și aducea de acolo făină, ceai, zahăr.

Spre primăvară, Niru a început să meargă. Se așeza în patru labe și, hîcîind într-un fel, de parcă s-ar fi îndemnat singur, se îndrepta încetișor. Umbla de colo-colo prin *cium*, agățîndu-se ba de mama, ba de tata. Afară însă nu îndrăznea să repete isprava, ci se tîra în brînci pe pămîntul dezghețat, așternut cu ace de ce-

tină și adesea se războia cu cîinii, cărora le lua ciolanele.

Încă de la început, cîinii l-au recunoscut de stăpîn. Cînd se ridica pe picioarele-i strîmbe, ținîndu-se de vreun cîine, acela stătea nemișcat, cu urechile lipite de țeastă, în semn de supunere. Iar cînd cădea, se găsea cîte unul care să-l șteargă bine cu limba și Niru se întorcea în cort curat lună.

Tatăl îi făcea păpuși din cîrpe, îi cioplea din lemn păsări și reni, îi dădea ciocuri de rață retezate, să se joace cu ele.

Pentru Anna, viața era acum numai încîntare. Parcă soarele strălucea mai viu, viersul păsărilor venite de departe părea mai vesel, iar Anna era dornică și ea de cîntec și de dragoste.

Într-o noapte, a trezit-o o neliniște surdă. Stătu așa culcată o vreme cu ochii deschiși, apoi se sculă iute și se strecură afară. Trase cu urechea, tresări și se afundă în taiga.

Era o noapte neagră, posomorîtă. Curînd, s-a pornit o țîrîială măruntă. Niru a început să scîncească de frig. Veni tîrîș la taică-său și se căzni să-i bage degetele sub pleoape ca să-i deschidă ochii. Vasili s-a trezit și a aprins focul. S-a făcut cald și Niru și-a văzut înainte de somn.

Anna s-a întors abia către ziuă.

— Te-am așteptat mult... Toată noaptea... Unde ai fost ?

Anna răsuflă icnit, nările i se umflau și pîlpîiau, obrajii îi ardeau ca de friguri. Ședea ghemuită lîngă foc, sorbind cu sete din pipă.

— A dat lupul în turmă ?

Nici un răspuns. În cele din urmă, Anna ridică fruntea, zîmbi strîmb și, mută, îl pironi cu o privire sfredelitoare.

A mocnit toată ziua, iar seara, înainte de a se culca, izbucni într-un rîs ciudat și rosti cu glas legănat :

— *Boiie*... Of, *boiie* !... Mi-a venit și mie așa... Fii pe pace... Am visat urît... Tare urît... Ha-ha-ha ! D-aia am luat-o razna, în puterea nopții.

Se întunecă iar la față. Se culcă cu spatele la foc, se înveli cu *parka*,[1] și-l îmbrățișă pe Niru.

Vasili se culcă și el, lipindu-se strîns de Anna. Întotdeauna dormeau alături, dar fiecare cu capul la picioarele celuilalt.

Vasili n-avea somn. Se răsucea pe o parte și pe alta. S-a tot scărpinat, pînă și-a sîngerat capul și coastele, a căscat lung și adînc. Anna sforăia. Pînă la urmă, Vasili se sculă binișor, trase cu ochiul la Anna să vadă dacă doarme și porni în taiga, călăuzit de lătratul unui cîine. De cum ieși, Anna și sări din așternut. Se repezi ca o pisică la ușiță, scoase capul afară și ciuli urechea.

Era o liniște adîncă. Numai cîinele acela se istovea lătrînd și, din cînd în cînd, un glas dădea să-l stîmpere.

Anna puse mîna pe dardă : se tocise. Apucă toporul pe care mai deunăzi îl luase printr-un schimb de la un țăran — era ascuțit. Fugi în taiga.

[1] Un fel de sarică largă, cu o singură tăietură în partea de sus, și care se îmbracă peste cap.

— Hai mai încolo, c-o să ne vadă... spunea Vasili tremurînd și clănțănind din dinți.

— Să mergem la mine, *boiie*... Te rog... E aproape... îl îmbia Ciociu.

— Mi-e teamă... o să afle...

Stăteau aproape unul de altul, fumînd, și, în licărirea celor două pipe, li se desluşeau vag chipurile tulburate. Vasili vedea lacrimile prelingîndu-se pe obrajii lui Ciociu. O bătu duios pe umăr. Chiar în clipa aceea, o fi picat vreo buhă din ram, că se auzi un strigăt de tînguire. Vasili tresări.

— Plec... Altă dată...

Se depărtă repede.

Cînd ajunse, aprinse un chibrit și, întinzînd, brațul, lumină înăuntrul *ciumului*. Tăciunii licăreau auriu. Anna dormea înainte, sforăind și mișcînd din buze. Lui Vasili îi mai veni inima la loc. Se culcă lîngă nevastă-sa, dar în loc să doarmă, sta cu ochii deschiși și se gîndea. În cele din urmă îi atinse uşurel piciorul:

— Anna!...

— Ce-i ?

— Vreau să-ți spun ceva, Anna... Da nu te mînia... Ascultă... Din nou i se împletici limba. Doar tu știi, Anna. Ea este aici, aproape. Tu le știi totdeauna pe toate, Anna.

— Cine ? Ruda aia ? întrebă calm Anna. Ai văzut-o, *boiie ?*

Vasili fîsîi pe nas și se făcu că-l îneacă tusea.

— Eu... eu... E pe-aproape... I-am văzut renul de călărie...

— I-ai văzut renul, *boiie ?*

— Da... Renul... Și un cîine... Cîinele lătra...

— Și un cîine, *boiie ?*

— Da... și un cîine... Alerga lîngă Ciociu... Și Ciociu, Mașka lui Davîd, își căuta renul... Și cîinele lătra...

— Și tu ?

— Eu... Eu... Vasili clipi mărunt și se trase la o parte. Anna, nu asculta ce îndrugă limba mea. Limba mea e proastă... Trăncănește... Limbă neroadă... Eu n-am văzut nimica, Anna !

— Și ea ce ți-a spus ?

— I-am văzut renul.

— Și de ce trăgea de tine să te duci în *ciumul* ei ?

Vasili se ridică într-un cot.

— Cum, știi ? Poate-ai visat ?

— Da, *boiie*, am visat... A fost un vis...

Nu și-au mai vorbit pînă dimineața.

I-au trezit urletele lui Niru. Se așezase pe movilița de cenușă, caldă încă, începu să ciugulească cu degetele bobițe de cărbune și să le bage în gură. Dar iată că, tot scormonind, a găsit un bob auriu, mai frumos decît toate. L-a apucat și-a început să urle. Acum, se prăpădea de plîns, strîngînd în pumnișor bobița de jeratec. La început, părinții nu pricepeau ce are Niru și cînd i-au desfăcut în sfîrșit pumnul, palma îi era roșie ca o friptură în sînge.

I-au oblojit mîna cu seu de ren, i-a înfășurat-o cu o otreapă murdară și au început în fel și chip să-l mîngîie și să-l distreze.

Cînd Vasili, imitînd-o pe cățelușa chioară Kamsa, s-a așezat în patru labe și a început să alerge, chelălăind, în jurul lui Niru, ba mai închise și un ochi, ca să semene mai bine, ho-

hotele de plîns se curmară și copilul se porni pe rîs.

— Hai la ruda ta, spuse Anna cu o voce calmă, dar sprînceana stîngă îi zvîcnea și fălcile îi erau încleștate.

— Bine... Să aduc renii. Se prefăcea că-i e totuna, dar glasul îi tremura.

— Mergem pe jos... nu-i departe.

L-au luat pe Niru și au plecat. Anna, cu pușca în spate, darda în mînă și luleaua între dinți, mergea în față, cu pas hotărît și neșovăitor, ca omul care-și cunoaște bine calea.

Cerul era senin. Răsărea soarele. Sub streașina taigalei și în jurul cioturilor golașe pămîntul era smălțat cu crini de pădure și gălbenele care înfloreau atunci — flori folosite de șamani pentru descîntece.

Zăriră un fumuleț albăstrui. Venea miros de sălaș. Un cîine zburlit se repezi la Anna, lătrînd furios. Cînd îl văzu însă pe Vasili, se răsturnă pe spate și începu să se gudure.

Vasili îi dădu un picior. Anna îl privi pieziș fluierînd în bătaie de joc.

— Ce te-ai oprit? Haidem, spuse ea și o luă înainte, cu același pas ferm.

*

Ciociu era bolnavă. Zăcea învelită cu o *parka*. Anna și Vasili ședeau lîngă ea și fumau în tăcere. Anna îi întinse pipa lui Ciociu. Aceasta trase cîteva fumuri și i-o dădu înapoi. Ciociu rupse tăcerea. Le vorbi rusește:

— Iacă cevași beteag la mine. Cevași nu bine. Urît la mine... Beteag... Singuric...

— Singuric nu bine! mormăi Vasili ținîndu-i hangul.

— Nu bine... nu bine este de loc... Doamne ferește, încuviință Anna, mereu cu ochii pe bărbatul ei. Acela însă ținea privirile pironite-n pămînt.

Anna o cerceta cu atenție pe Ciociu, cumpănind: care dintre ele două e mai frumoasă.

Hotărît, Anna e mai frumoasă. Are nasul turtit, pomeții ieșiți în afară, obrajii rumeni, gura mică și roșie. Pe cînd Ciociu... ce să mai vorbim!

Liniștită în privința asta, Anna se apucă de gătit.

Mîncară în tăcere. Dar cînd gazda scoase la iveală dintr-o desagă un rest de rachiu, limbile li se dezlegară la toți trei dintr-o dată.

Și Niru se întindea cu toată făptura lui spre sticlă. Dar după ce înghiți un strop, rămase cîteva clipe cu gura căscată și cu ochii holbați, ca-ntr-o uimire, apoi se răsuci brusc și, ascunzîndu-și botișorul la pieptul mamei, dădu de cîteva ori din cap ca un tăuraș împungaci și, repezindu-și în sus mîna înfășurată în cîrpe, izbucni în niște urlete deznădăjduite. Rîzînd, Anna îl cuprinse cu brațele și începu să-l legene.

— O-e-e-e-i!... Niru a înghițit apă de foc! O-e-e-e-i!... Niru s-a îmbătat!...

Iar Vasili îi vîrî în gură ciubucul pipei sale.

— Ce zbieri, mă? Ia, trage și tu un fum!

Niru supse din ciubuc și-l înecă tusea. Vasili făcu mare haz.

— Nu-i nimica... Deprinde-te... Mergi pe doi ani.

Şi iar îi vîrî ciubucul în gură.

Ciociu zăcea tristă, legată la cap.

Seara, Anna grăi :

— Unul din noi trebuie să rămînă aici. Îi aruncă o privire lui Vasili : Vrei să rămîi tu ?

— Nu, eu mă duc acasă, răspunse acesta cu sprîncenele adunate de încordare.

Se ridică şi ieşi, fără să se uite la careva.

A stat singur în noaptea aceea şi încă două zile şi două nopţi. A treia zi, se auziră tălăngile de aramă ale renilor — veniseră femeile.

— Uite-ţi... ruda, spuse Anna. Du-te şi aşază-i *ciumul*.

Ciociu alese în apropiere o poeniţă cu muşchi, ca să aibă renii ce paşte.

*

Şi aşa au început să-şi ducă traiul împreună, trei, şi cu Niru patru. Anna pîndea fiecare mişcare a lui Vasili, ca o fiară ce adulmecă urma prăzii. Tungusul se simţea supravegheat şi era prudent ca o vulpe care îşi şterge urmele cu coada.

Ciociu se mulţumea cu puţinul pe care-l putea avea şi de puţinul acela atîrna bucuria sau tristeţea ei. De pildă, cînd, la adăpostul nopţii, Vasili reuşea să se furişeze pînă la ea şi să stea un timp împreună, tăcuţi şi îngînduraţi, Ciociu era aproape fericită. Dar asta se întîmpla atît de rar, încît mai bine nu s-ar fi întîmplat de loc.

Într-o zi, pe la coptul fragilor, a trecut pe acolo tungusul Pilea, unul lăţoş şi fioros la vedere, de l-a băgat pe Niru în sperieţi.

— De ce nu vă duceţi în sat ? A venit de sus negustorul cu barca.

— Negusto-o-rul ? făcură în cor cei trei.

Vor trebui să pregătească o caravană întreagă, că au la blănuri, de nu mai ştiu unde să le pună : de doi ani nu mai duseseră nimic.

În noaptea aceea însă, Niru s-a îmbolnăvit. L-o fi deocheat Pilea ori poate a mîncat prea mulţi fragi. Avea fierbinţeală şi gemea. Ce să-i faci ? S-a îmbolnăvit — s-a îmbolnăvit. O să-i treacă.

L-au trimis pe Pilea după băutură. A plecat călare pe un ren şi chiar a doua zi spre seară le-a adus un clondir de rachiu. În afară de dardă şi lulea, Pilea n-are nimic. A mai avut o puşcă, dar a băut-o. Lui Pilea îi e totuna unde stă. A rămas la Vasili.

6

TOATĂ noaptea, pînă s-a crăpat de ziuă, au ţinut-o într-un chef : au cîntat, s-au îndopat cu carne de ren, s-au gîlcevit, s-au împăcat, au rîs, de n-au mai putut. Ciociu era tristă. Cînd ceilalţi cîntau, ea rîdea într-un fel aparte, cu amărăciune, sau plîngea, întinzîndu-şi lacrimile pe obraz.

— Ce tot boceşti acolo? strigă Pilea. Tu vădană, eu văduvoi... Hai la un loc! şi se repezi s-o pupe.

Lui Vasili i se umflară nările. Îl prinse pe celălalt de picioare şi dintr-o smucitură îl dădu peste cap.

— Ce ai, bă? ţipă subţire Pilea, căznindu-se să-şi scoată laţele negre, răvăşite, din mîinile lui Vasili.

Anna bău dintr-o suflare o cană de rachiu şi ce rămase pe fund îi aruncă între ochi lui Vasili.

— *Kok!* strigă Ciociu şi dădu să sară la Anna, dar se opri şi plînse sfîşietor, împungînd-o cu degetul în obraz:

— Tu!... Numai tu!... Dar las'că...

Curînd însă se potoliră: băutura îi doborîse şi *ciumul* se îndesă de sforăituri şi mormăieli.

Niru o zgîlţîi pe maică-sa, o strigă, plînse, ţipă — nici un răspuns. Atunci se tîrî spre taică-su, ocolindu-l cu teamă pe făimosul Pilea care sforăia cu gura căscată. Dar nici tatăl nu-l luă în seamă.

Niru nu mai putea de foame. Se aşeză lîngă Vasili, ridică capul şi începu să urle sălbatec, dar fără să verse o lacrimă. Privirea-i căzu pe cazanul cel mare unde trebăluiau de zor cîinii. Niru strigă triumfător: „U!“ şi se însenină la faţă. Se apropie pe brînci de cazan şi, apucîndu-se de buza lui, se ridică în picioare între Kamsa, căţeaua cea chioară, şi un cîine negru, care avea cîte trei degete la fiecare labă.

— U! făcu el din nou cînd văzu ce-i în cazan, şi întinse mîna după o bucată mare de carne. Kamsa îl linse drept pe gură. Niru străbătu, şovăi pe picioare, dădu să plîngă, dar, văzînd printre lacrimi un ciolan ros pe jumătate, îl înşfăcă şi începu să-l sugă, închizînd ochii şi mîrîind încetişor. Deodată, între cîinii din jurul cazanului se iscă o încăierare straşnică. Niru s-a speriat şi s-a vîrît într-un ungher întunecos, între saci şi traiste.

— *Ghet! Ghet!* răcniră în cor patru capete ce se ridicară o dată de pe pămînt ca să recadă numaidecît îndărăt. Ghemul urlător şi scheunător se rostogoli afară.

— U! făcu aprobativ Niru şi se tîrî spre o bucată mare de zahăr.

A doua zi, după ce-l culcară pe Niru, Vasili şi Anna se duseră în vizită la Ciociu.

Pe Vasili îl durea capul. Anna, care apucase să se dreagă cu un păhărel, păşea vioi.

— De ce nu vine şi Pilea? întrebă ea.

— Lasă-l... E rău... Tare neobrăzat...

— I-ai jumulit părul.

— Aşa-i trebuie!

— Ciociu o să-l ia în *ciumul* ei.

— Ţi-a spus-o ea?

— Nu, dar ştiu.

Darda lui Vasili e ascuţită şi braţul puternic. Numai de l-ar lăsa capul...

Mergea înainte şi vorbea cu Anna peste umăr.

— Minţi! se oţărî el şi izbi cu spanga suliţei un plop. Trunchiul gros pîrîi, dar rezistă.

— Minţi!... îţi baţi joc de mine!... strigă el, doborînd copacul. Văd eu...

— Cum de vezi, dacă ţi-am dat cu rachiu în ochi?

Vasili revăzu fulgerător scena și se pipăi speriat la ochi ; nu s-o fi vătămat ? I se păru dintr-o dată că nu mai vede bine : taigaua era un zid cenușiu, neîntrerupt, totul îi apărea mohorît și tremurător.

— Și dacă orbesc ?... se întunecă Vasili.

— Dacă orbești ? îi întoarse vorba Anna, izbind cu piciorul o ciupercă mare, roșie, de-i zice pălăria-șarpelui. Te iei după miros. Nimerești tu.

— Unde ? strigă Vasili, dar în clipa aceea revăzu în minte fața tristă și plînsă a lui Ciociu și i se strînse inima. Își aduse aminte de cuvintele ei, de viața lor de altădată. Dacă Anna nu vrea să stea cu toții împreună, o să-l ia pe Niru și o să plece la Ciociu. Așa !

Oftă hîrîit, o lăsă pe nevastă-sa s-o ia înainte și tot restul drumului merse cu capul în pămînt.

*

— Azi sînt bogată... ha-ha ! Azi sînt voioasă ! Hai să petrecem... Hai să bem... Să fie o noapte de pomină !

S-a gătit cu tot ce avea mai frumos : un camizol albastru, găitănat, un pieptar mărgelat, peste el — o cruce mare. În urechile delicate, purta cercei mari, iar părul, strîns împletit, îi încununa frumos capul.

— Dar nu în *cium,* ci sub pinul de colo... Noaptea-i caldă.

Cu trupul ei mlădios, aplecat puțin pe spate, Ciociu umbla cu pași ușori de la *cium* la pinul sub care pălălăia un foc strașnic.

Anna, tăcută, o urmărea printre pleoape cu pizmă veninoasă. Azi Ciociu e cea mai frumoasă.

— Ce ai ? Bea ! o îmbie cu voie bună Ciociu.

Anna goli cana, icni și i-o întinse gazdei :

— Mai dă !

Bău, icni.

— Încă ! ! Toarnă mai repede !

— Hai să cîntăm ! propuse Ciociu cu o voioșie zburdalnică.

— Tungusul nu știe cîntece, mormăi cu gură plină Vasili, care rodea un os de pui de ren.

Erau cu toții cam cherchheliți.

— Am eu unu... unu frumos, spuse Ciociu.

Se ridică, se șterse la gură cu mîna, își potrivi părul, iar cînd se uită la Vasili ochii i se umbriră din nou de amărăciune și gelozie. Se așeză la loc.

— Cînd beau singură, plîng totdeauna... Și totdeauna sînt singură... Am fost doi, da acum sînt singură... Să vă cînt...

— Hei, crai nou ! începu Ciociu pe un ton de implorare, punîndu-și o mînă în șold. Glasul îi era gutural și tremurat. Crai de aur... Ești singur fără soare, singur și părăsit... Hei, lună, lună... Și eu sînt singură... Că a plecat al meu iubit !...

Anna întinse cana.

— Mai dă-mi !

Bău și se trînti pe o parte, cuprinzîndu-și capul cu brațele.

O să stea puțin culcată și o să se ducă acasă. Că prea o rîcîie la inimă. O să se ducă acasă și

o să se gătească de o mie de ori mai frumos decît a lui Davîdka. Are o căciulă de samur, are un colan ferecat în argint, are inele de aur. O să-l ia pe micuțul și scumpul ei Niru, care-i atîta de ghiduș, o să pună pe ren șaua de argint și o să pornească în goană înspre locul acela unde doarme soarele. Cînd va ajunge, va ridica sălaș și va rămîne să trăiască acolo. Într-o zi, va trece prin dreptul sălașului ei un tînăr tungus. Îl va striga : Hei, *boiie*, oprește. Se va opri tungusul cel chipeș cu fața luminată de un zîmbet... „Eu, boiie, știu bine a dezmierda... Am avut un bărbat, numai al meu... Acum nu-i numai al meu... Și-am plecat. Dacă ești singur, *boiie*, dacă ești voinic, *boiie*, rămîi !" Așa va face. Îndată se va scula și va pleca. Uite și luna clipește și o cheamă. Și Ciociu, care-și urlă și hîrîie singurătatea, își bate joc de ea... Uite, Vasili îi șoptește ceva... N-are decît !

— Nu mai zbiera... șoptea Vasili. Las' s-adoarmă.

— Cum o să știi că doarme ?

— O să știu.

— Anna ! Hei, Anna ! strigă Ciociu.

— Trezește-o, că doarme. Mai dă-i rachiu. Trage-o de păr.

Fără să deschidă ochii, Anna își săltă capul, orbecăi după cană, bău și adormi și mai adînc.

Vasili și Ciociu stau îmbrățișați. Vasili se clatină și nu poate să-și țină capul. Ciociu îi șoptește :

— Acum sîntem împreună... Ca pe vremuri, *boiie*... Ca înainte de Anna !... Să plecăm, *boiie*... Și dacă o să se ia după noi, o să-i spunem : cară-te ! Eu, *boiie*, o să-ți nasc un fiu... Fiul meu și al tău... Vino să te sărut, *boiie*...

— O să audă, e o șerpoaică !

— Ptiu !

— O să-ți facă farmece.

— Știu să descînt... Hai, *boiie*, să ne sărutăm !

— Nu ! Arde focul... Văpăile luminează ca ziua !... Nu trebuie !

— Să mergem în *cium, boiie*...

Vasili se ridică anevoie, mătăhăi pe picioarele-i nesigure în jurul Annei care dormea dusă și o luă spre rîu. Aici se lăsă în genunchi și-și vîrî pînă la umeri căpățîna tehuie în apa rece. Ar fi stat mult așa, atît de bine îi făcea apa, dar deodată l-a apucat groaza : i se părea că din spate se apropie tiptil un vîrcolac să-l înhațe de picioare și să-l zvîrle în bulboană. Sări, fornăind, în picioare, scuipă împrejur și, storcîndu-și coadele negre, o luă la goană.

Intră temător în *ciumul* lui Ciociu. O găsi tolănită pe cetină moale, aromitoare.

— *Boi-oi-ie* ! Ca viersul graurului îi unduia glasul.

*

Focul arde cu vîlvătăi, învăluind în căldură somnul adînc al Annei. Pe albastrul cerului, spuza de aur a stelelor închipuie izvoade măiestre. Printre stele, lunecă domol luna nouă și rotunjirea ei grea o trage tot mai jos, spre taiga.

O scînteie de jar sări din foc, drept în fața Annei. Anna sări în sus, se scutură, se scărpină

cu amîndouă mîinile și se așeză în capul oaselor. Clondirul gol și cănile răsturnate licăreau și se legănau în văpaia tremurată. Pleoapele îi căzură singure și capul greu i se lăsă ostenit la pămînt. Dar deodată scoase un geamăt și sări ca arsă. Își plimbă roată ochii. Avea o căutătură sălbatică. Văzu lîngă foc haina, chiseaua și pipa lui Vasili, iar ceva mai încolo, camizolul găitănat al lui Ciociu. Focul viu făcea de nepătruns întunericul din jur. Împleticindu-se și poticnindu-se în cioturi, ocoli în goană focul. Nu-i !... Smulse pielea de elan ce acoperea un maldăr de saci și desagi. Nu-i !... Își aruncă ochii pe trunchiurile luminate de flăcări — darda lui Vasili nu se vede nicăieri ! Unde-i darda ? Unde-i toporul ? Nu-s ! Vîrî mîna în tureatcă — cuțitul ia-l de unde nu-i ! Pe loc se trezi din beție. O putere năprasnică îi întări ochii, brațele, capul și inima, iar picioarele — parcă nici nu mai avea picioare cînd vîjîi ca o pasăre spre *cium*. Aerul ce-l trase în piept, în piept i-a rămas. Văpaia aurie e lemnul zdravăn ce-l smulse din foc și-l strînge în mînă.

Smuci în lături pătura de la intrare și se clătină.

— *O-gîi !...*

Zvîrli cu vrăjmășie lemnul arzînd în perechea adormită.

— Șeitanul ! zbieră Vasili nebun de spaimă. Foc ! Zmeul de foc ! Scoală, Ciociu !

Fără s-o vadă pe Anna, sfîșie peretele *ciumului* și o rupse de fugă în taiga.

În urmă-i gonește cu aripi întinse zmeul de foc. E tot mai aproape. Năpustește asupra lui Vasili ba frig, ba fierbințeli, ba îi curmă răsuflarea. Aleargă pieptiș, uitînd de potecă, drept spre sălașul lui. În jur foșnesc cetini, crengile se frîng cu trosnet amețitor.

— Te ajung din urmă ! croncăne corbește zmeul de foc. Anna are ochi de lup și vede pe întuneric fiece salt al lui Vasili, fiece vicleșug pe care-l încearcă. Nu-l slăbește de loc, dar e aproape sfîrșită.

Deodată, Vasili a dispărut. Un scurt hămăit... Un *cium*...

— Aha ! s-a ascuns în *ciumul* meu, bănui Anna.

Își duse mîna la inimă și dădu buzna înăuntru. Ageră ca un linx se repezi la cufărul unde ținea toporul, iute ca un linx dibui pe întuneric marginea așternutului unde sta cu capul Vasili : „Aha-a-a, te faci că dormi ?!“ Și harș ! izbi năucă, din răsputeri, cu toporul. Apoi, deodată, răcni, urlă înfiorător, cu glas de nebună...

Tot atunci, Vasili, înlemnit de groază, se făcu mic de tot în ascunzătoarea lui. Nici prin gînd nu-i trecuse să intre în *cium* — i se păruse Annei. El zăcea cu fața în jos în groapa în care picase, fugind de zmeul de foc.

— Șeitanul ! clănțăni din dinți, iscodind cu urechea tăcerea adîncă din jur. În mintea lui hăbăucită de băutură tot îl mai vedea pe zmeul care-l atinse, acolo, la Ciociu, cu limba-i de foc și adineauri era cît pe ce să-l înghită. Dar unde-o fi Ciociu, unde-i Anna ? De-ar veni mai degrabă !... Vasili strînse din ploape, dar ima-

ginea vîrcolacului ce-i da tîrcoale, șerpuindu-și coada galbenă, îi rămăsese sub pleoape.

— *Agîk!* mîrîie gutural Vasili, îndesîndu-se cît mai adînc în pămînt și bolborosește cu limba împleticită vorbele unui descîntec.

În urechi îi sună zuruit de dairea, apoi totul se sparge într-o jerbă de scîntei negre și piere brusc.

7

VASILI se trezi și scoase capul din groapă. O negură albă și rece perdeluia împrejurimile. Își aminti de întîmplările din ajun și se temu să iasă din ascunzătoare.

— Anna! chemă Vasili. „S-o fi întors? Sau tot mai doarme acolo, lîngă foc?"

Vasili știa că zmeul de foc trăiește într-o stîncă, la trei zile de mers de acolo. Cînd trece zmeul acela în zbor, trebuie să te ascunzi repede în groapă, să-ți astupi nasul și urechile cu licheni și să faci pe mortul — numai așa mai poți trage nădejde că n-o să te bage de seamă și o să-și vadă de drum.

Vasili a mai stat ce a mai stat în groapă și cînd a scos din nou capul, negura se ridicase. Recunoscu locul — uite renii pasc prin apropiere, uite și *ciumul* lor — și se tîrî afară de sub rădăcina uriașă ce acoperea vizuina.

— *Omko-omko!... Bollöi-bollöi!...* Ajută-mă!...

Își ascuți văzul și se uită scrutător în jur. Peste tot era liniște. Nici urmă de zmeu. Răsărea

soarele. Se apropie de *cium*. Înăuntru nici țipenie.

— Anna!... Niru!...

Tăcere. Te pomenești că i-a omorît șeitanul pe toți! Îl zgudui un tremur. În *cium* se auzi un mîrîit. Sări înapoi și o zbughi spre un brad. Vîrcolacul! Ieșiră doi cîini. Cînd Vasili îi fluieră temător, cîinii ciulіră urechile și, lingîndu-se pe bot, veniră în goană și începură să se gudure. Vasili prinse curaj și porni iar spre *cium*.

Nu intră însă, ci se opri la cîțiva pași: s-ar putea să fie vîrcolacul acolo. Luă o prăjină și, ținînd-o de un capăt, dădu la o parte cu capătul celălalt pătura de la intrare, apoi se lăsă pe vine și scrută semiîntunericul dinăuntru.

— Anna!

Anna nu e. Se repezi la leagăn.

— Niru!

Nici Niru nu e.

Se prăbuși lîngă așternutul său din blănuri și deodată din pieptul său izbucni un urlet jalnic, de fiară. Se răsturnă pe spate, ca zvîrlit de o mînă nevăzută. Apoi, plin de cenușă, cu părul vîlvoi și ochi de nebun, sări în sus și fugi cît îl țineau picioarele înapoi la Cіociu. Fugă zănatecă, șovăitoare, înfricoșată.

*

Au căutat-o pe Anna pînă s-a întunecat. Bătură în taiga un ocol larg și abia spre noapte, sleiți de puteri, răgușiți de atîta strigăt, închiseră cercul.

Au aprins focul. Vîlvătaia puternică nu încălzește, nu luminează. S-au așezat unul lîngă altul, gheboșați și zgribuliți. Frig afară, frig în inimă. Glasurile li-s stinse, mîinile și buzele le tremură.

— Năpastă, oftează Ciociu.

— Mare năpastă!... suflă Vasili.

— Ne hodinim puțin și mergem iar, șoptește Ciociu.

— Și mergem iar, o îngînă Vasili. Nu știe ce-i spune Ciociu și nici ce-i răspunde el.

— De-o s-o găsim, o s-o iubim, o s-o ocrotim, tînguiește Ciociu.

— ...bim... ocrotim...

Ieși plutind luna, albă și rece. Dinspre rîu și mlaștini veneau tîrîș pale de ceață.

Anna călărește renul ei cel mai voinic și mai iute. E gătită cu tot ce are mai scump: blănuri de zibelină, podoabe de argint, țarțamuri de mărgele. Are bujori în obraji, foc în priviri și zîmbet pe buze... Pe oricine vede, îl întreabă:

— Care-i drumul către dragul meu?

Bradul își întinde lăboiul mițos: într-acolo! Veverița învîrte din coadă: încolo! Buha trece în zbor, liliacul se rotește în văzduh: acolo, acolo! Iată-l și pe taica *Bollöi,* stăpînul taigalei, se tîrăște în brînci, cu barba dîrăște potecă, cu călcîiele smulge cioturi. Anna îl privește, zîmbind fără habar.

Niru e cu dînsa. Ea îl iubește nespus. Bietul Niru, i s-a întîmplat o nenorocire. Dar nu-i nimic că-i așa tăcut. Niru doarme și o să mai doarmă mult, mult. Pînă îl va trezi un șaman, cel mai mare șaman din cîți îs pe lume. Chiar mîine, chiar ieri, chiar peste o lună... După moartea și nașterea lunii de aur, cînd volnica lună propti-va cerul cu ascuțitu-i corn în locul unde arde o stea mare, mare, ochiul Domnului, atunci va ajunge la iubitul ei, la cel de altădată... și-i va spune așa: „Iată, am venit!“ Și îi va mai spune iubitului: „Ridică-te, de ce ai murit, de ce te-ai îngropat în pămînt — tu trăiești!...“ Și-i va spune: „Uite-l pe Niru... Niru al meu doarme... Nu-l mai am pe Niru... Cînd ți se scurge sîngele din inimă, e bine să fii lîngă iubitul tău... Tăcere, tăcere... nu-l treziți pe Niru. Tăcere!...“

Anna își îndeamnă renul la drum, buzele-i surîd, dar din ochii ei negri curg lacrimi șiroaie.

„Nu mai e mult. Niru, în curînd ajungem, Niru!... îți place laptele meu, Niru?“ Oprește renul și se desface la piept. Apasă sînul și din sfîrc laptele îi țîșnește drept în față.

Roi gros de țînțari se înfruptă cu lăcomie din sîngele Annei — ea nu *băga* de seamă. De îmbuibați ce sînt, țînțarii nu mai au putere să zboare și-i spuzesc obrazul, umerii, pieptul ca niște rubinii și minuscule poame. Cînd Anna își trecu în neștire mîna pe obraz, obrazul și mîna se umplură deodată de sînge. Sînge proaspăt, al Annei; nici n-apucase să se închege. S-a întins în pete prelungi, roșu-aprins, cu bucăți de gîngănii strivite peste sîngele uscat din noaptea trecută ce-i și el, ca o crustă, mîinile. acoperea

— Niru! Niru! gungură Anna și desface traista unde e culcat băiatul.

Niru nu se mișcă: doarme... Las'să doarmă pînă îl va trezi înfricoșătorul șaman. Cînd se vor porni să-i zuruie zurgălii, să-i sune clopoțeii,

să-i ropotească daireaua, iscînd larmă și tunet, atunci mortul Niru poate că se va trezi.

Anna se repede pînă la o pajiște din vale și se întoarce cu flori.

— Ţine, Niru, joacă-te !...

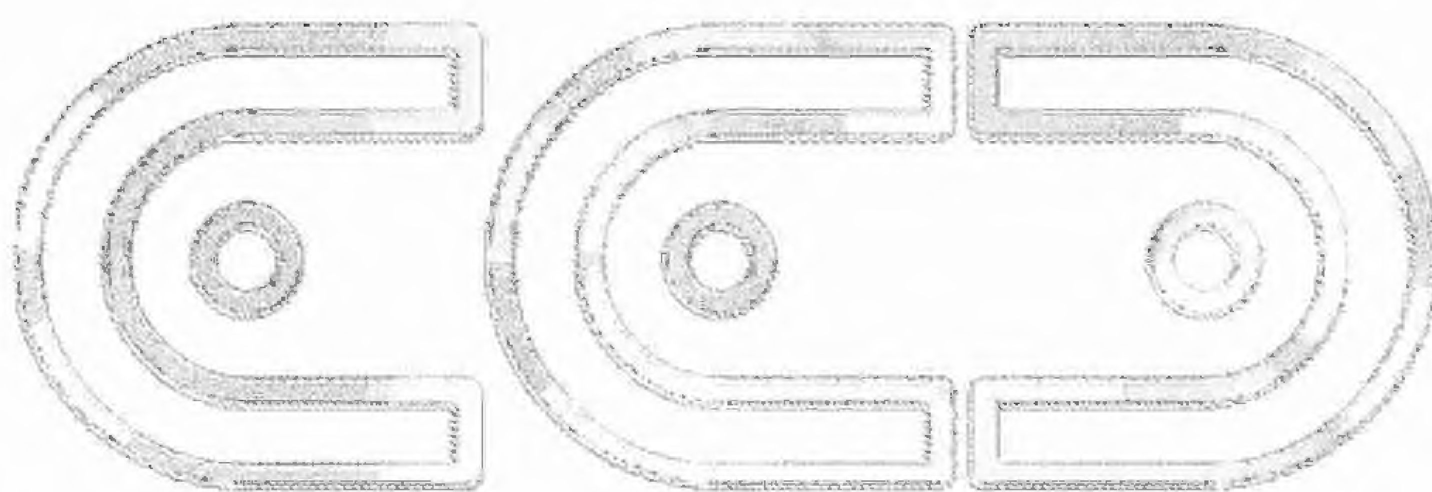
Dar Niru nu ridică pleoapele. El nu se va mai trezi niciodată.

Anna leagă strîns traista, duce renul lîngă o buturugă, sare în șa și cu același zîmbet rătăcit pe buze își continuă drumul spre ținutul unde se naște zarea dimineții, unde, îngropat în pămînt, dragul ei doarme somn fără trezire.

1915

CUPRINS

Scanare și prelucrare digitală

AVENTURA

de

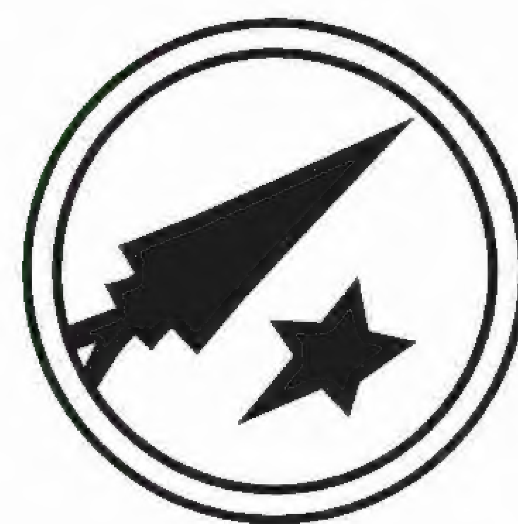

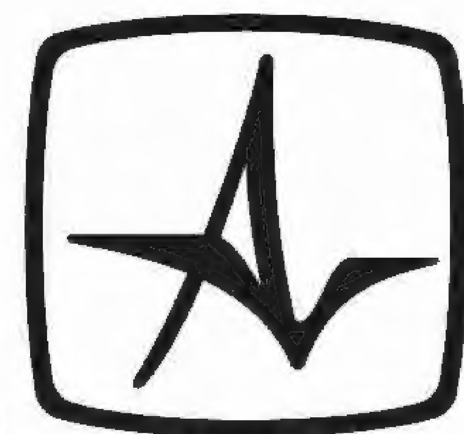
Anonim

și

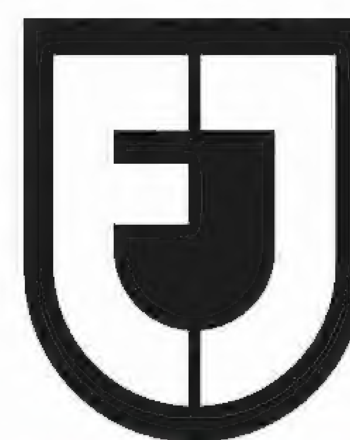

CAT Graur

Antwerpen

2024

